

ӘЛ-ФАРАБИ АТЫНДАҒЫ ҚАЗАҚ ҰЛТТЫҚ УНИВЕРСИТЕТІ
КАЗАХСКИЙ НАЦИОНАЛЬНЫЙ УНИВЕРСИТЕТ ИМ. АЛЬ-ФАРАБИ
AL-FARABI KAZAKH NATIONAL UNIVERSITY

ЖУРНАЛИСТИКА ФАКУЛЬТЕТІ
ФАКУЛЬТЕТ ЖУРНАЛИСТИКИ
FACULTY OF JOURNALISM

БАСПАСӨЗ ЖӘНЕ ЭЛЕКТРОНДЫ БАҚ КАФЕДРАСЫ
КАФЕДРА ПЕЧАТИ И ЭЛЕКТРОННЫХ СМИ
DEPARTMENT OF PRINT AND ELECTRONIC MEDIA

«МЕДИА ЖӘНЕ КОММУНИКАЦИЯДАҒЫ ЖАСАНДЫ ИНТЕЛЛЕКТ» атты
Халықаралық журналистика форумы
ЖИНАҒЫ
9 сәуір 2025 жыл

СБОРНИК
Международного форума журналистики «ИСКУССТВЕННЫЙ ИНТЕЛЛЕКТ В
МЕДИА И КОММУНИКАЦИЯХ»
9 апреля 2025 года

COLLECTION
of the VIII International Journalism Forum «ARTIFICIAL INTELLIGENCE IN
MEDIA AND COMMUNICATIONS»
April 9, 2025

Алматы
Қазақ университеті
2025

ӘОЖ 070:004.8
КБЖ 76.01:32.813
Ж 89

Ғылыми редактор:

Альжанова А.Б.

Редакция мүшелері:

Ілияс М.

Мұхтар Л.

«Журналистиканың болашағы: жасанды интеллектінің генерациясы» атты студенттер мен жас ғалымдардың халықаралық ғылыми конференция материалдары. 9-сәуір 2025 ж. – Алматы: Қазақ университеті, 2025. – 170 б

ISBN 978-601-04-7206-8

Бұл жинақта медиа және коммуникация саласында жасанды интеллекттің қазіргі қолданыстары, даму перспективалары мен туындайтын этикалық мәселелері қарастырылады. Форум материалдары журналистикадағы инновациялар, ақпарат таратудың тиімділігі мен сапасын арттырудағы жаңа технологиялардың рөлін ашып көрсетеді. Жасанды интеллект медиа кеңістігіндегі өзгерістерді терең талдап, саланың болашағына арналған стратегиялық шешімдерді ұсынады.

ISBN 978-601-04-7206-8

© Әл-Фараби атындағы ҚазҰУ, 2025

КРАУДСОРСИНГ ҮЛГІЛЕРІ: ШОЛУ, ӘСЕР ЖӘНЕ ҚИЫНДЫҚТАР

*Адалхан Н.,
«8D03202 – Медиа және
коммуникациялар»
мамандығының 1-курс докторанты
Ғылыми жетекші: Г.С. Өзбекова*

Кіріспе

Ақпараттық технологиялардың қарқынды дамуы мен интернеттің кең таралуымен дәстүрлі корпоративтік инновациялық модельдер бұрын-соңды болмаған сын-қатерлерге тап болды. Тұтынушылардың сұранысының даралануы және динамикалылығы ішкі зерттеу және әзірлеу негізіндегі инновациялық тәсілдердің нарықтағы өзгерістерге жедел әрекет етуін қиындатуда. Жаңа ынтымақтастық моделі ретінде танылған краудсорсинг (crowdsourcing) компанияларға сыртқы инновациялық ресурстарды іздестіруге, инновация шығындарын төмендетуге және оның тиімділігін арттыруға мүмкіндік беретін маңызды құралға айналып келеді.

I. Краудсорсингтің анықтамасы мен ерекшеліктері

Краудсорсинг ұғымын алғаш рет 2006 жылғы маусымда Wired журналында Джефф Хау (Jeff Howe) ресми түрде ұсынды. Бұл ұғым Wikipedia-да былайша анықталды: “Компания немесе ұйым бұрын қызметкерлер орындаған тапсырмаларды ерікті түрде, шектеусіз (әдетте кең ауқымды) көпшілік желіге сырттай тапсыру әдісі”.^[1]

Thrift краудсорсингті ретсіз ресурстарды ынталандыру және үйлестіру арқылы ұйымдастырылған жұмысқа айналдыру тәсілі деп сипаттады.^[2] 2010 жылы Wikipedia краудсорсингті еріктілер немесе әуесқой адамдардың бос уақыттарын пайдаланып, мәселелерді шешу немесе өз идеяларын ұсыну тәсілі деп анықтады. Сонымен бірге, краудсорсинг – бұл компания бастамасымен ұйымдастырылатын жүйелі әрекет.^[3]

Brabham (2008) краудсорсингті компаниялардың онлайн режимде мәселені жариялауы, көпшілік топтың шешімдер ұсынуы және жеңімпазға сыйақы беруімен сипатталатын, кәсіпорынға тиесілі зияткерлік нәтижелерді пайдаланатын онлайн, таратуға негізделген мәселені шешу және өндіру моделі ретінде сипаттады.^[4]

Chanal (2008) краудсорсингті кәсіпорынның ашық инновациялық өндірісі ретінде қарастырады, ол желілік құралдар арқылы сыртқы көптеген шашыраңқы ресурстарды біріктіреді. Бұл ресурстар жеке тұлғалар да, командалар да болуы мүмкін.^[5]

Краудсорсинг – бұл кәсіпорындардың интернет-платформалар арқылы бастапқыда қызметкерлер орындаған тапсырмаларды белгісіз, әдетте ауқымды желіге сырттай тапсыруы, ұжымдық ақылды пайдалана отырып, мәселелерді шешу немесе құндылық жасау процесі. Оның негізгі ерекшеліктері мыналарды қамтиды:

Ашықтық: Әлемдік аудиторияға бағытталған, географиялық шектеулер жоқ.

Әртүрлілік: Қатысушылардың түрлі әлеуметтік, кәсіби және мәдени сипаттары шығармашылық шешімдер мен идеялардың алуан түрлілігін қамтамасыз етеді.

Интерактивтілік: Желілік платформалар арқылы нақты уақыт режимінде өзара әрекеттесу мүмкіндігі идеялардың тоғысуы мен үйлесуін жеңілдетеді.

Төмен шығындылық: Дәстүрлі аутсорсинг модельдерімен салыстырғанда, краудсорсинг инновация шығындарын едәуір төмендетуге мүмкіндік береді.

II. Краудсорсингтің пайда болу себептері

Томас Фридман өзінің «Әлем тегіс» атты кітабында жаһандану үдерісін жеделдететін он басты «бульдозерді» атап өтті, олардың ішіндегі ең ірісі – аутсорсинг (outsourcing). Алайда қазіргі уақытта арзан жұмыс күшін пайдалану мен құнды ресурстарды тартудың

басқа бір тиімді жолы – краудсорсинг (crowdsourcing) қарқынды дамуда. Краудсорсингтің пайда болу себептерін келесідей қорытындылауға болады:

1. Интернеттің кең таралуы:

Интернеттің өндіріс әлеуетін арттырудағы екі негізгі жетістігі краудсорсингтің де басты ерекшеліктерімен сәйкес келеді: желі арқылы бірлікке жету және жеке қатысушылардың ерекшелігін пайдалану. Интернет уақыт пен кеңістік шектеулерін жойып қана қоймай, қатысушылардың шығындарын және қатысу шегін төмендетті. Ол өндірушілер мен тұтынушыларды байланыстырып, тұтынушыларға компаниялармен тиімді қарым-қатынас жасауға және қажетті ақпаратты алуға мүмкіндік берді.

Интернеттің семантикалық желіге қарай дамуы пайдаланушылардың қажетті ақпаратты тез әрі оңай алуын қамтамасыз етеді, бұл өз кезегінде краудсорсингтің дамуына айтарлықтай ықпал етеді.

2. Интернет пайдаланушыларының күрт артуы:

Желідегі ұрпақтың пайда болуы краудсорсингтің дамуына қолайлы жағдай жасады. «Цифрлық тумалар» деп аталатын жаңа буынның ерекшелігі – олар цифрлық ортада, әсіресе әлеуметтік медиа әсерімен өсіп, медиа тұтынушылардан медиа жасаушыларға айналды. Бұл буын краудсорсингтің негізгі қатысушыларына айналды, өйткені олар идеялар мен мазмұн жасауда белсенді рөл атқарады.

3. Дараланған тұтынушылардың пайда болуы:

Даралану дәуірінде тұтынушылар тек өнімді тұтынушы рөлімен шектелмейді. Олар өнімнің инновациясы, дизайны және өндірісі процесіне қатысуды қалайды, жеке дараланған өнімдерге ие болуға ұмтылады.

Көптеген компаниялар, әсіресе әлемнің үздік 500 компаниясы, бұл үрдісті пайдаланып, өнімдерді жобалау құқығын тұтынушыларға бере бастады. Өйткені тұтынушылардың идеялары мен көзқарастары кейде компания қызметкерлерінікінен де инновациялық болып келеді. Сонымен қатар, тұтынушылардың өнім жасау процесіне қатысуы олардың брендке деген адалдығын күшейтеді.

Мысалы, пайдаланушы жасаған мазмұнды (User-Generated Content, UGC) негізге алған краудсорсинг қазіргі таңда компаниялардың күшейіп келе жатқан бәсекелестік жағдайында жеңіске жету үшін таңдайтын маңызды әдісіне айналды.

III. Краудсорсингке қатысу себептері

Бизнес тарихын қарасақ, General Electric пен Toyota сияқты ірі компаниялардан бастап, Electronic Arts, Pixar Animation Studios және IDEO Design Firm сияқты дизайнға негізделген ұйымдарға дейін әртүрлі қызметкерлер мен пайдаланушылардың шығармашылығын тиімді пайдалану арқылы өздерінің инновациялық қабілеттері мен тиімділіктерін арттырып келеді. Халықтың краудсорсингке қатысу себептері негізінен келесі аспектілерді қамтиды:

1. Психологиялық қажеттіліктерді қанағаттандыру:

Гарвард бизнес мектебінің Тереза Амабиле және Йель университетінің Роберт Стернберг жүргізген зерттеулері көрсеткендей, шығармашыл адамдар көбінесе өзін-өзі ынталандыруға бейім, олар сыртқы материалдық сыйақылардан гөрі ішкі мотивацияға көбірек сүйенеді.

Краудсорсингке қатысушылардың көпшілігі жұмысты қызығушылық пен хобби ретінде қабылдайды, олардың мақсаты әдетте коммерциялық емес сипатта болады. Мысалы, ойын-сауық немесе өзін көрсету. Контент жасау барысында әрбір адам бірегей тұлға ретінде ерекшеленеді және олардың әрқайсысының басқалар үшін құнды білімі немесе таланты бар. Қандай мақсат болмасын, адамдар басқалардың мойындауына ұмтылады, ал краудсорсинг қатысушыларға ең үлкен құндылықты психологиялық қажеттіліктерді қанағаттандыру арқылы береді.

2. Қаржылық сыйақы:

Краудсорсингтің адамдарды қызықтыруының маңызды себебі – краудсорсингті ұйымдастыратын компанияларға идеялар немесе еңбек ұсынған адамдардың сыйақы алуы.

Зерттеу сияқты кәсіби жұмыстар үшін бұл сыйақылар айтарлықтай жоғары болуы мүмкін. Қоғамды краудсорсингке белсенді түрде қатыстыру үшін тиісті сыйақы ұсынылуы қажет. Басқа ынталандыру шаралары нәтиже бермегенде немесе тиімділігі айқын болмаған жағдайда, қаржылық сыйақы адамдарды краудсорсингке қатысуға ынталандыратын негізгі фактор болып табылады.

3. Жаңа білім мен дағдыларды үйрену:

Краудсорсингке қатысушылардың инновация жасауының тағы бір себебі – олардың қауымдастық арқылы жаңа білім мен дағдыларды игеру мүмкіндігі. Краудсорсингтің негізгі ұйымдастыру күші – қауымдастық. Бұл орта идеялас адамдарға қарым-қатынас орнатуға мүмкіндік беретін әлеуметтік алаң ұсынады.

Қауымдастық мүшелері өздерінің инновациялық мазмұнын ерікті түрде жариялап, ресурстармен бөліседі. Бұл ресурстар бос уақыты бар, білім алуға ұмтылатын және интернетке қолжетімділігі бар адамдарға таралып, үлкен аудиторияны көбірек білім мен дағды алуға жетелейді. Осылайша, краудсорсинг арқылы адамдар өздерінің интеллектуалдық әлеуетін арттырып, жаңа мүмкіндіктерге жол ашады.

IV. Краудсорсинг моделі және оның кәсіпорын дамуына әсері

1. Инновация шығындарын азайту:

Краудсорсинг моделі жаһандық қауымдастықтың ақыл-ойы мен ресурстарын тиімді пайдалану арқылы кәсіпорындардың инновация шығындарын төмендетеді. Компанияларға көп мөлшерде кәсіби мамандарды жалдау немесе арнайы зерттеу және әзірлеу орталықтарын құрудың қажеті жоқ. Интернет платформалары арқылы тапсырмаларды жариялау арқылы әлемнің түкпір-түкпірінен шығармашылық идеялар мен шешімдерді алуға болады.^[6]

2. Инновациялық әлеуетті арттыру

Краудсорсинг моделі кәсіпорындардың инновация көздерінің шекарасын кеңейтеді. Бұл компанияларға кең аудиториядан шабыт пен шешімдер алуға мүмкіндік береді. Мұндай тәсіл нарықтағы өзгерістерге жедел жауап беруге көмектесіп қана қоймай, сонымен қатар серпінді инновацияларды дамытуға ықпал етеді.

3. Нарықтық бәсекеге қабілеттілікті нығайту

Краудсорсинг моделі арқылы компаниялар тұтынушылардың қажеттіліктеріне сәйкес келетін өнімдер мен қызметтерді әзірлей алады, бұл олардың нарықтағы бәсекеге қабілеттілігін арттырады. Сонымен қатар, краудсорсинг брендтің танымалдығын және тұтынушылардың адалдығын арттыруға ықпал етеді.^[7]

V. Краудсорсинг моделінің алдында тұрған қиындықтар және оларды шешу жолдары

1. Ақпараттық қауіпсіздік және құпиялылықты қорғау

Краудсорсинг моделі жеке деректерді жинау және өңдеумен байланысты болғандықтан, ақпараттық қауіпсіздік пен құпиялылықтың бұзылу қаупі бар.

Шешім: Компаниялар ақпараттық қауіпсіздікті басқару жүйесін күшейтіп, құпиялылықты қорғау шараларын енгізуі қажет. Бұл қатысушылардың жеке мәліметтерінің қауіпсіздігін қамтамасыз етеді және сенімділікті арттырады.

2. Зияткерлік меншік құқықтарын қорғау

Краудсорсинг жобаларында пайда болған идеялар мен шешімдер зияткерлік меншікке қатысты мәселелерді туындатуы мүмкін.

Шешім: Компаниялар зияткерлік меншікті қорғау үшін нақты механизмдер әзірлеуі қажет. Бұл механизмдер құқық иесінің мәртебесін айқындап, пайда бөлу ережелерін анықтайды.

3. Қауымдастықты басқару және ынталандыру жүйесі

Краудсорсинг жобаларының табысы белсенді қауымдастықтың қолдауына және тиімді ынталандыру жүйесіне байланысты.

Шешім: Компаниялар қауымдастықпен байланысты нығайтып, оның белсенділігін қолдауы қажет. Ынталандыру жүйесін тиімді ұйымдастыру арқылы қатысушылардың қызығушылығын арттыруға және олардың шығармашылығын ынталандыруға болады.

Қорытынды

Краудсорсинг моделі жаңа ынтымақтастық тәсілі ретінде кәсіпорындардың инновациясы мен дамуына терең әсер етуде. Инновация шығындарын азайту, инновациялық әлеуетті арттыру және нарықтағы бәсекеге қабілеттілікті күшейту арқылы краудсорсинг моделі компанияларға жаңа даму мүмкіндіктерін ұсынады. Алайда, краудсорсинг моделі ақпараттық қауіпсіздік, зияткерлік меншік құқықтарын қорғау және қауымдастықты басқару сияқты бірқатар мәселелермен де бетпе-бет келеді.

Болашақ зерттеулер краудсорсинг моделінің әсер ету механизмдерін, оның кәсіпорын өнімділігімен байланысын және мәдениетаралық салыстыру аспектілерін терең талдауды қажет етеді. Бұл краудсорсинг моделінің одан әрі дамуына теориялық қолдау мен практикалық нұсқаулар ұсынуға мүмкіндік береді.

Пайдаланылған әдебиеттер тізімі

- [1] Howe, J. (2006). The rise of crowdsourcing [J]. Wired, 14(6): 176-183.
- [2] Thrift, N. (2006). Re-inventing invention: New tendencies in capitalist commodification [J]. Economy and Society, 35(2): 279-306.
- [3] Wikipedia A. Crowdsourcing [EB/OL]. Retrieved from <http://en.wikipedia.org/wiki/Crowdsourcing>.
- [4] Brabham, D. C. (2008). Crowdsourcing as a model for problem solving: An introduction and cases [J]. The International Journal of Research into New Media Technologies, 14(1): 75-90.
- [5] Chanal, V., & Caron-Fasan, M. L. (2008). How to invent a new business model based on crowdsourcing: The Crowdsprit [C]. Proceeding of EURAM 2008, [s.n.], 14-17.
- [6] Howe, J. (2009). Краудсорсинг — көпшіліктің күші бизнестің болашағын қалай алға жылжытады [М]. Бейжің: Чжунсин баспасы.
- [7] Bogers, M., Afuah, A., & Bastian, B. (2010). Users as innovators: A review, critique, and future research directions [J]. Journal of Management, 36(4): 857-875.

DEERFAKE ТЕХНОЛОГИЯЛАРЫНЫҢ КИНОДАҒЫ ҚОЛДАНЫСЫ ЖӘНЕ ПОСТ-ШЫНДЫҚ ДӘУІРІНДЕ ЭТИКАЛЫҚ АСПЕКТІЛЕРІ

Азимжанов Д.,

Әл-Фараби атындағы ҚазҰУ PhD докторанты

e-mail: dias.azimzhan@gmail.com

ORCID: <https://orcid.org/0009-0005-0682-5710>

Deepfake (ары қарай «дипфейк») - аудиовизуалды контентті жасау немесе өзгерту үшін жасанды интеллект және машиналық оқытуды пайдаланатын цифрлық манипуляцияның жетілдірілген түрі. Дипфейктер – медиа, білім беру және ғылыми ортада қолданылады. Бұл мақалада дипфейк технологияларының кинодағы қолданысы қарастырылады.

Deepfake технологиялары алгоритмдерге адамдардың цифрлық бейнелерді синтездеп, өзгертуіне мүмкіндік беріп, шынайылық туралы және кинодағы этика мен адам құқығы жайлы көрермендер мен мамандар арасында талқылау тудыруда. Пост-шындық дәуірінде бұл құралдар кино өнерін – қоғамның мәдени жадысы мен тарихи оқиғаларды сақтаушы рөлінен айыру қаупін төндіреді.

Кино тәжірибесіндегі мысалдар (кейстер): қайта тірілту, дауыс имитациясы және техникалық инновациялар. Бұл бөлімде дипфейк технологияларының адамның бет-әлпеті мен жасын өзгерту әдістерін кино саласында қолдану мысалдары (кейстері) ұсынылады. Әрбір кейс көркемдік, техникалық және этикалық өлшемдерге сүйене отырып қарастырылады. Осы мысалдар арқылы «постадамдық орындау», яғни адам қайтыс болғаннан кейінгі оның цифрлық репрезентациясы және көрермен сенімі мәселелері талдау объектісі болады. Кино индустриясындағы кейстерді қарастырайық:

Roadrunner: A Film About Anthony Bourdain (2021) деректі киносы: 2018 жылы қайтыс болған журналист Энтони Бурденнің дауысын имитациялау. Кино барысында әйгілі тележүргізуші, саяхатшы әрі аспазшы Энтони Бурденнің жарияланбаған жазбаларын оқып беру үшін фильм авторлары жасанды интеллект негізінде дипфейк технологиясын қолданып, оның өмірде жазылған дауысы синтетикалық тұрғыдан өңделіп, қайта генерацияланып, деректі фильмге енгізілді. Көрермендер мен кейбір мамандар бұл әдістің этикалық тұрғыдан дұрыстығына күмән келтіріп, авторлардың бұл шешімін сынға салды [5].

Rogue One: A Star Wars Story (2016) киносы: актер Питер Кушингті экранда тірілту. 1994 жылы қайтыс болған Питер Кушингтің 39 жыл бұрынғы цифрлық бейнесін Lucasfilm және Industrial Light & Magic компанияларының (ары қарай ILM) мамандары осы фильмде қайта жандандырып (бет-трекингі дулығасы мен арнайы белгілер арқылы), қолданды. Ұқсас әдіс 60 жасар актриса Керри Фишердің 19 жасар кейіпкерін көрсету үшін қолданылды. Бұл цифрлық бейнелерді құру процесі өте күрделі болды, бірақ онымен байланысты этикалық, құқықтық және көркемдік мәселелер одан да күрделі болған тәрізді, себебі кино авторлары бірнеше сұхбаттарда осы екі адамның цифрлы бейнелері жайындағы сұрақтарға әрдайым жауап беруге тура келді [3].

The Irishman (2019): басты рөлдегі актерлерді жасарту. Мартин Скорсезенің *The Irishman* фильміндегі сюжет жарты ғасырлық кезеңді, яғни 1949-2000 жылдар аралығын қамтиды және кино барысында уақыт кезеңі болашаққа немесе өткен шаққа ауысып тұрады. Сондықтан, басты рөлдегі актерлердің жасын өзгертуге тура келді, яғни Роберт Де Ниро, Аль Пачино және Джо Пешиді. Ол үшін ILM компаниясының визуалды эффекттер (VFX) супервайзері Пабло Хелман бастаған ұжым ARRI камера өндірушісімен біріге отырып, үш-камералы құрылғыны ойлап табады. Үш камераның ортаңғысы дәстүрлі камера болса, қалған екеуі инфрақызыл кадрларын түсіретін камералар болатын. Құрылғы ауыр болғанымен, өз нәтижесін берген сынды. Авторлар, осы құрылғы және Flux технологиясы

арқылы, 76 жастағы Роберт Де Ниронің мимикасын – бет-трекингі көмегіне жүгінбей (яғни актердің бетіне ешқандай қосымша құрылғылар немесе арнайы нүктелер мен белгілер салынбаған) – дәстүрлі режимде түсіріп, бет-пішіннің 3D моделін жасап, терідегі әжімдерді алып тастауды немесе сәл өзгертуін (жасына сай) сәтті жүзеге асырды [7].

сурет 1 – The Irishman киносында қолданылған үш-камералы құрылғы.
Фотосурет авторы Нико Тавернис (Niko Tavernise) – Netflix.

Furious 7 (2015) киносы: актер Пол Уокердің цифрлық егізі. Түсірілім кезеңінде Пол Уокердің көлік апатынан қаза табуы салдарынан фильмде оның кейіпкері – екі ағайынды-бауырларының көмегімен (екеуінде алдын-ала сканерлеген), актердің цифрлық бейнелерінен алынған кадрлар арқасында және Weta Digital компаниясының компьютерлік графика (CGI) мен қозғалысты ұстап алу (трекинг) әдістерімен толықтырылып, жанданды. Кино авторларының бұл шешіміне көрермендер негізінен түсіністікпен қарады және бұл әдіс болашақта басқа фильмдерде де қолданылды [4].

Indiana Jones and the Dial of Destiny (2023): актер Харрисон Фордты жасарту. Американдық ILM компаниясының жүзден аса мамандары 80 жастағы Харрисон Фордты цифрлық түрде жасарту үшін ILM FaceSwar технологиясын дамытып, de-aging алгоритмдерін пайдаланып, актердің сексен жасар бейнесін шамамен 37 жастағы адам бейнесіне өзгертті. Бұл кейсте актердің басының сканы жасалған және оның өз ойыны мен Фордтың алдында түскен фильмдерден алынған кадрлары (әсіресе бет-пішініндегі әртүрлі эмоциялары көрсетілген) және жетілдірілген бет-алмастыру әдістері қолданылды [6].

Теориялық негіздер: симулякр, пост-шындық.

Симулякр және гипершындық: Француз философы Жан Бодрийяр постмодернизм дәуірін толық симуляция кезеңі деп сипаттайды. Оның пікірінше, бұл қоғамда шындық пен белгілер арасындағы айырмашылық жойылып, барлық нәрсе симулякрға айналады – яғни, шынайы өмірде түпнұсқасы жоқ немесе уақыт өте келе жоғалған нәрсенің көшірмесі. Бодрийярдың пікірінше, қазіргі қоғам шындық пен мағынаны символдар мен белгілермен алмастырып, бүкіл адам тәжірибесі шындықтың симуляциясына айналғанын айтады. Бұл симулякрлар шындықтың бейнелері емес, керісінше, шындықтың жоқтығын жасыратын құрылымдар болып табылады. Олар шындыққа негізделмеген және оны жасырудың орнына, қазіргі түсінігімізде шындықтың маңыздылығы жоғалғанын көрсетеді.

Философтың пікірінше, симулякрлар мәдениет пен медианың мағынасы мен символизмін білдіреді, олар қабылданатын шындықты қалыптастырады, осы арқылы жалпы өмір сүруді түсінуіміз айқындалады. Бодрийярдың пікірінше, қоғам осы симулякрлармен соншалықты қаныққан, ал біздің өміріміз қоғам енгізген құрылымдармен соншалықты толтырылған, нәтижесінде кез келген мағына маңыздылығын жоғалтып, шексіз өзгермелі болып қалған [1].

Бұл теориялар бізге терең жалғандық, яғни deepfake технологиясының кинематографиялық репрезентацияға әсерін түсінуге мүмкіндік береді. Бодрийяр гиперреалистік қоғамда шынайы мен фантазия арасындағы айырмашылық өшіріліп, симуляция оны көшіруге бағытталған шынайылықтан да шынайы болып кетеді деп айтқан.

Дипфейктер осы тұжырымдаманың дәлелі болуы әбден мүмкін, себебі олар адамдық сәйкестікті соншалықты дәл көшіріп, жиі түпнұсқадан да сенімді көрінетін бейнелерді жасайды.

Пост-шындық және эпистемологиялық сенім дағдарысы. Ли Макинтайрдің сипаттауынша, пост-шындық дәуірінде қоғамда "балама фактілер" нақты фактілерді алмастыратын және сезімдер мен эмоциялар нақты дәлелдерге қарағанда маңыздырақ болатын құбылыстар басым болады [2]. Пост-шындық қоғамдарда шынайылық жиі субъективтілікке ауысып, ақиқат салыстырмалы ұғымға айналады. Ал дипфейк технологиялары эпистемологиялық сенімнің құлдырауын күшейтіп, алаяқтардың қалың аудиторияны алдау мен басқаруға жақсы мүмкіндік беретін медиаресурстарды жасау ықтималдылығы өте жоғары.

Қорытынды

Дипфейк технологиялары кино және медиа индустрияларында этикалық, құқықтық шеңберлерді құру қажеттілігін айқын көрсетеді. Адам құқығы мен қадір-қасиетін, шығармашылық автономияны және қоғам сенімін қорғау үшін бұл технологияларды заң тұрғысынан реттеу маңызды.

Цифрлық тұлғаларды жасау мен оларды қолдану саласындағы тәжірибе көрсеткендей, көркем туындыларда шындық пен көркемдік симуляция арасындағы шекара барған сайын бұлыңғырлануда. Бұл көрермен тарапынан медиасауаттылықты арттыру мен жаңа визуалды дискурстарды сыни тұрғыдан қабылдауды талап етеді (әсіресе пост-шындық дәуірінің құбылыстарын ескере отырып). Сонымен қатар, авторлық құқық, келісім және тұлғалық деректерді қорғау салаларында жаңа нормативтік-құқықтық құжаттар қажет.

Жасанды интеллект пен нейрожелілік технологиялардың дамуы болашақта «постадамдық орындаушылар» мен «цифрлық клондардың» мәдениеттегі орнын талқылауды қажет етеді. Яғни, технологиялық прогрестің өнер мен адамзаттың әлеуметтік және кәсіби өміріне әсерін бағалауда – адам құқығы, шығармашылық құндылықтар және этика басты назарда болуы қажет.

Әдебиеттер тізімі

1. Baudrillard, Jean. *Simulacra and Simulation (The Body, In Theory: Histories of Cultural Materialism)*. Translated by Sheila Faria Glaser. University of Michigan Press, December 1994.
2. Lee McIntyre (2018, February 16). Post-Truth (The MIT Press Essential Knowledge series). *The Amazon*. Kindle version.
3. Samit Sarkar (2016, December 28). Rogue One filmmakers explain how they digitally recreated two characters. *Polygon*. Accessed: April 4, 2025
4. Carolyn Giardina (2015, Dec 11). How 'Furious 7' Brought the Late Paul Walker Back to Life. *The Hollywood Reporter*. Accessed April 3, 2025.
5. Helen Rosner (2021, July 17). The Ethics of a Deepfake Anthony Bourdain Voice. *The New Yorker*. Accessed: April 4, 2025.
6. Jazz Tangcay (2023, July 7). 'Indiana Jones 5': It Took 100+ VFX Industrial Light and Magic Artists to De-Age Harrison Ford. *The Variety*. Accessed: 2 April, 2025.
7. Angela Watercutter (2019, December 5). The Irishman' Gets De-Aging Right – No Tracking Dots Necessary. *Wired*. Accessed: April 3, 2025.

БИЗНЕС КОММУНИКАЦИЯ ЕРЕКШЕЛІКТЕРІ

Айткәрім Р.,

«7М 03214-Бизнес коммуникация»

мамандығының 2-курс магистранты

Ғылыми жетекші: Г.С. Өзбекова

филология ғылымдарының кандидаты, доцент

Кіріспе

Бизнес коммуникация – бұл ұйым ішіндегі және оның сыртқы ортамен ақпарат алмасу үдерісі. Ол тек жұмысқа байланысты ақпаратты жеткізіп қана қоймай, сондай-ақ ұйымның ішкі мәдениетін қалыптастыруда, тиімділігін арттыруда маңызды рөл атқарады. Бизнес коммуникацияның негізгі мақсаты – ақпаратты жөнді пайдалану арқылы белгілі бір ұйымның мақсат-міндетін орындауды көздейді.

1. Бизнес коммуникацияның маңызы қандай? Түрлері көп пе?

Бизнес коммуникация – ұйымның қызметі мен дамуына әсер ететін маңызды құралдардың бірі. Ол әртүрлі формада жүзеге асады:

- **Ауызша коммуникация** – жеке сөйлесу, жиналыстар, пікірталастар. Бұл формада эмоциялар мен қарым-қатынас нәтижелері айқынырақ болады.

- **Жазбаша коммуникация** – хат, электрондық пошта, есеп пен келісімдер. Бұл формада ақпаратты дұрыс және нақты жеткізу маңызды.

- **Көрнекі коммуникация** – инфографика, слайдтар, презентациялар. Бұл түрі визуалды құралдар арқылы ақпаратты жеңіл түсіну үшін қолданылады.

2. Бизнес коммуникацияның негізгі принциптері

- **Түсініктілік:** Ақпаратты жеткізу барысында қарапайым, түсінікті тілді қолдану маңызды. Күрделі терминдер мен анық емес сөйлемдер жиналыс кезінде немесе жазбаша құжаттарда түсінбеушілік туындатуы мүмкін.

- **Тиімділік:** Ақпараттың қажетті және маңызды бөлігіне назар аударып, артық мәліметтерден аулақ болу керек. Бұл уақытты үнемдеп, шешім қабылдауды жеңілдетеді.

- **Ашықтық:** Коммуникация ашық және шынайы болуы тиіс. Ұйымдағы кез келген мәселе туралы ақпаратты уақытында және дұрыс жеткізу ұжым мүшелері арасында сенімділік тудырады.

- **Белсенді тыңдау:** Коммуникация тек сөйлеу ғана емес, тыңдай білу де маңызды.

3. Бизнес коммуникацияның маңызды элементтері

- **Коммуникациялық құралдар:** Жазбаша және ауызша құралдар, электронды байланыс құралдары, ақпараттық технологиялар. Бұл құралдар ақпарат алмасудың әртүрлі тәсілдеріне жол ашады.

- **Кері байланыс:** Қарым-қатынастың тиімділігі тек ақпарат берумен шектелмейді. Кері байланыс – ақпаратты алған тараптың реакциясы, бұл келесі қадамдардың дұрыс орындалуын қамтамасыз етеді.

- **Культуралық аспектілер:** Әр ұлттың немесе ұжымның өзіндік мәдениеті, құндылықтары мен тәртіптері бар. Сондықтан халықаралық немесе көпұлтты ұжымдарда коммуникацияның мәдени ерекшеліктері де ескерілуі керек.

4. Бизнес коммуникациядағы кедергілер

Бизнес коммуникацияның тиімділігіне бірнеше фактор әсер етуі мүмкін. Олардың ішінде:

- **Культуралық айырмашылықтар:** Әр түрлі мәдениет өкілдерінің бір-бірін дұрыс түсінбеуі.

- **Технологиялық кедергілер:** Ақпарат алмасу құралдарының дұрыс жұмыс істемеуі, техникалық ақаулар.

- **Тілдік кедергілер:** Бір тілде сөйлей алмайтын адамдар арасында түсініспеушілік пайда болуы мүмкін.

- **Эмоционалдық факторлар:** Ашулану, күйзеліс сияқты эмоциялар, коммуникацияның тиімділігін бұзуы мүмкін.

5. Бизнес коммуникацияның даму бағыттары

Бизнес коммуникацияның дамуына әсер ететін бірнеше негізгі факторлар бар:

- **Ақпараттық технологиялардың дамуы:** Интернеттің және мобильді қосымшалардың арқасында коммуникацияның ауқымы кеңейіп, жылдамдығы артты.

- **Дистанциялық жұмыс және виртуалды командалар:** Жұмысшылардың қашықтықтан жұмыс істеуі бизнес коммуникацияны жаңа деңгейге шығарды. Виртуалды кеңселер мен бейнемазмұн арқылы коммуникация тиімділігін арттыруға болады.

- **Жасанды интеллект және автоматтандыру:** AI негізінде жұмыс істейтін жүйелер мен чат-боттар компаниялардың сыртқы коммуникациясын жеңілдетуге көмектесуде.

Қорытынды

Бизнес коммуникация – бұл ұйымның ішкі және сыртқы байланысын қамтамасыз ететін маңызды құрал. Оның тиімді жүзеге асуы үшін барлық тараптар арасында ақпараттың дұрыс жеткізілуі мен түсінілуі керек. Бизнес коммуникацияның тиімділігі ұйымның жұмыс сапасын арттыруға және оның мақсаттарына жетуге көмектеседі. Сондықтан ұйымдар бұл салаға ерекше көңіл бөлуі тиіс.

Пайдаланылған әдебиеттер:

1. Нұрсұлтанова, А. (2020). *Бизнес коммуникация негіздері*. Алматы: Экономика баспасы.

2. Баймұратов, Т. (2019). *Ұйым ішіндегі коммуникация мен оның басқарылуы*. Алматы: Ұлттық университет баспасы.

3. Құсайынова, С. (2018). *Коммуникацияның теориясы мен практикасы*. Астана: Мектеп баспасы.

4. Тахир, А. (2021). *Бизнес ортасындағы коммуникациялық стратегиялар*. Бизнес зерттеулер журналы.

БІЛІМ ЭКОНОМИКАСЫНЫҢ ҚАЛЫПТАСУЫ МЕН ДАМУЫ

Алманова Н.

«7M02105-Креативті индустриялар»

мамандығының 2-курс магистранты

Әл-Фараби атындағы ҚазҰУ

Ғылыми жетекші: Г.С. Өзбекова,

филология ғылымдарының кандидаты, доцент

21 ғасырда инновациялық экономиканы құру маңызды. Білімді дамытпаған ел артта қалары түсінікті. Ұлттық инновациялық жүйені қалыптастыру үшін интеллектуалды білімді ұрпақ тәрбиелеу қажет. Себебі адам капиталы – ел экономикасын алға сүйрейтін қуатты күш. Бір сөзбен айтқанда, білім өндірісі – ел экономикасының даму алғышарты, экономиканың негізі.

Білім экономикасы ағылшын тілінен аударғанда knowledge economy, экономиканың білімге негізделгенін білдіреді. Мұндай экономика техникалық әрі ғылыми инновациялардың дамуына ықпал етеді. Бұл жерде адами капиталдың орны бөлек. Мұны инновациялық идеялармен, тәжірибеден қалыптасатын экономика деуге келеді. Білім экономикасы деген терминді америкалық ғалым, экономист, басқару-менеджмент теоретиктерінің бірі Питер Друкер өзінің “Жалғасымсыздық дәуірі” атты кітабында алғаш рет қолданған. Авторлық кітабында арнайы тақырыпшамен білім экономикасы жайында жазды. Ол бұл идеяны 1969 жылы экономист Фриц Махлуптан алған. Ал Фриц болса мұны америкалық инженер Фредерик Уинслоу Тейлор негізін қалаған ғылыми менеджмент идеясын жалғастырған. Жалпы экономиканың өсуіне адам капиталы маңызды рөл ойнайды. Әлемдегі табысты мемлекеттердің экономикасының басты драйвері – адам капиталы. Оған инвестиция құю қоғамның әл-ауқатын арттыруға септесетіні анық. Адами капиталды дамытуға ұлттық басымдық беру керек. Сонда ғана Қазақстан өзге елдермен терезесі тең, керегесі кең, бәсекеге қабілеттіелге айналары хақ. Білім экономикасының ел өркендеуіне сүбелі үлес қосуы үшін білім беру ісіне озық тәжірибе мен технологияны жылдам енгізіп, оны қажетті ресурстармен қамтамасыз ету ауадай қажет. Ел экономикасының қарқынды дамуы үшін өнеркәсіп кешендерін іске қосу кезек күттірмейтін мәселе. Онымен қоса, техникалық әрі кәсіптік білім беру жүйесіне өту аса қажет. Себебі жұмыс күшінің басым бөлігін осы жүйе арқылы білім алған түлектер қамтиды. Ел экономикасының шарықтап дамуы мен халықтың өмір сүру деңгейінің өсу көрсеткіші ел азаматтарының білім деңгейіне тікелей байланысты. Білікті жұмыскерлер - экономиканың негізі қозғаушы күші. Бір анығы, білім экономикасы - қоғам дамуының бағдары. Білім экономикасының негізгі нысанына университеттер жатады. Білім ордалары қоғамға қажетті мамандарды дайындайды. Жоғары оқу орындарында менеджмент жүйесінің болуы маңызды. Себебі білімді тиімді басқару әлемдік нарық талаптарына сай келуіне ықпал етеді. Оған мысал ретінде шетелдік білім ошақтарының тәжірибиесінен келтіруге болады. Ұлыбританиядағы Оксфорд жоғары оқу орны үш жүзден астам ғылыми мекемемен тығыз байланыс орнатқан. Мұның өзі білім менеджментінің дамығанын көрсетеді. Аталған оқу ордасының бір жылдық кірісі 5 миллиард АҚШ долларына тең. Ал Американың Массачусетс технологиялық институтының жылына табысы - 480 миллиард.

Қазақ елінде жоғары білімді азаматтардың саны 35%. Дамыған елдерде де оқып-тоқығандардың көрсеткіші біздікімен шамалас. Қазақстан еуропалық білім жүйесіне бет бұрғалы 14 жыл болды. Еліміз 2010 жылдың наурызында Болон декларациясына қосылды. Нәтижесінде Еуропалық жоғары білім аймағының 47 мүшесі боп танылды. Университеттердің Ұлы Хартиясы құрамына кірді. Болон үдерісі негізінде мамандарды даярлаудың үш дәрежелі әдісі енді. Олар – бакалавр, магистр, PhD докторы дәрежелері. Бұдан бөлек, білім берудің кредиттік технологиясы жүзеге асты. Білім сапасын бағалау, бақылау жүйелері іске қосылды. Бүгінгі таңда АҚШ, Батыс Еуропа мен Жапония елдерінде

білім экономикасы қалыптасып жатыр. Елдің жалпы ішкі өніміндегі жоғары технологиялы өнімнің үлесі Кореяда, Швеция мен Швейцарияда және Германия, Жапония мен Америкада орасан зор. Алпауыт Қытай елі білім экономикасының дамуы үшін мемлекеттік деңгейде ұзақ мерзімді стратегия құра білген. Бұл өз кезегінде ел азаматтарына сапалы білім беруге, білікті маман даярлауға ықпалдасады. Бүгінде Қытай экономикасының әлеуеті АҚШ-тан кейінгі екінші орынға ие. Даму жолын индустрияландырудан бастаған Қытай халқы еңбектің арқасында инновациялар еліне айналды. Осындайда немістің экономист ғалымы Карл Маркстің «Әлемнің әміршісі еңбек болады» деген сөзі еріксіз еске түседі. Қытайлықтар еңбек түбі - береке екенін о бастан білсе керек. Көрші алпауыт ел еңбек күшімен әлем нарығын жаулады. Тіпті төрткүл дүниені керек-жарақпен қамтамасыз етіп отыр.

Қазақстанда білімге бөлінетін қаржы жалпы ішкі өнімнің 5 пайызына тең. Елде оқу ордаларын бизнес-құрылымдар мен зерттеу университеттеріне айналдыру көзделіп отыр. Ол үшін арнайы бағдарламалар жасалып жатыр. Оған дәлел ретінде Қарағанды мемлекеттік техникалық университетін мысалға келтіруге болады. Аталған жоғары оқу орны Орталық Қазақстан мен Ресейдің 27 кәсіпорнымен бірлесіп жұмыс істеп жатыр. Қазір корпоративті университет ретінде түрлі жобаны іске асырып келеді. Қазірдің өзінде елдегі 15 жоғары білім ордасында 15 инженерлік профильдегі зертхана жұмыс істейді. Сан алуан инновациялық және білім орталығы ашылған. Кейбір оқу ордалары шетелдік жоғары оқу орындарымен әріптестік орнатып үлгерген. Екіжақты диплом бағдарламасы тағы бар. Өкініштісі, республикамыздағы жоғары оқу орындары әлемдік рейтингте алдыңғы қатарда көрінбейді. Бүгінде елімізде білімді негізге ала отырып, жоғары технологиялы экономиканы қалыптастырып, оны дамыту міндеті тұр. Ол үшін білімге негізделген экономиканы ғылыми негізде жетілдіру стратегиясын қолға алу қажет.

Осы күнде ғылым мен технология саясатын реттейтін нормативтік құжат актілері заңды күшіне енді. Мұндай заңдар биыл парламенттің екінші сессиясында қабылданды. Мемлекет басшысы Қасым-Жомарт Тоқаев жыл сайынғы Қазақстан халқына жолдауында елдегі кадрлық әлеуетті арттыру қажет екенін айтты. Экономиканы білікті де кәсіби мамандармен қамтамасыз ету маңыздылығына тоқталды. Сұранысқа ие кәсіптер бойынша және техникалық, кәсіптік білім беру мекемелерінде мықты маман иелерін даярлау қажеттілігін атап өтті. Ел үкіметі білім саласын халықаралық білім беру кеңістігіне шығаруды қолға алған. Бүгінде еліміз шетелдің әлемге әйгілі 23 университетімен жұмыс істеуге кірісті. Президент кәсіби мамандар даярлауға мемлекеттік тапсырысты арттыру керек екенін тілге тиек етті. Мемлекет басшысы оқу грантының құны талапкерлерді сапалы білім алуға мүмкіндік тудыру қажеттігін баса айтты. Инновациялық саясат аясында ғылыми-технологиялық білімге басымдық беру қажет. Осы ретте ғалымдардың шетелдегі тағылымдамасын академиялық туризмге айнылдырмау керек,- деді президент. Сонымен қатар үкімет колледжде үздік түлектерді мамандығы бойынша мемлекеттік қызметке орналастыру мүмкіндігін жасауға тиіс. Қасым-Жомарт Тоқаев ел экономикасының инвестициялық тартымдылығын еселеу үшін кәсіптік білім беру саласына реформа жасау қажеттігін жеткізді. Президент 2025 жылды Жұмысшы мамандықтары жылы деп жариялайтынын айтты. Биыл жұмысшы мамандығының статусын көтеру жолында дәріптеу ісі қолға алынады. Қоғамда еңбекқор, өз маман иесінің хас шебері болу идеясы насихатталады. Маңдай терімен, таза еңбекмен табысқа жеткендер қашанда сыйлы, құрметке лайық болады. Өз кәсібін дөңгелетіп, мамандығын жетік игергендер - ұлт сапасын арттыратындар. Мемлекет басшысы биылғы жолдауында осылай деді. Президентіміздің еңбек адамының мәртебесін көтеру идеясын құптаймын. Бұл кез келген еңбектің қадірлі екенін мойындау деп білемін. Себебі жұмысшы мамандығын дәріптеу арқылы Қазақ елін индустриалды, инновациялық елге айналдыра аламыз. Тек шикізатқа тәуелді болмас үшін өндіріске бет бұру біздің стратегиямыз болуы керек. Елде өндірістің дамуы үшін ғылыми негізі бар академия мен кәсіби білікті жұмысшылар қажет екені даусыз.

ЖУРНАЛИСТИКАНЫ ЖАСАНДЫ ИНТЕЛЛЕКТ АЛМАСТЫРА АЛА МА?

*Алманова Н.,
Әл-Фараби атындағы ҚазҰУ-дың
2 курс магистранты
Креативті индустриялар*

Бүгінгі таңда нейрожелілер дамып келеді. Жасанды интеллект адам сияқты ойлай алатын бағдарламалық жүйе. Оның артықшылығы – деректерді тез саралап, тапсырманы жылдам орындауында. ЖИ – төртінші өнеркәсіптік революцияның жетістігі. Жалпы ЖИ 1950 жылдары қолданыла бастаған. Тарихи мәліметтерді сөйлетейік. Екінші дүниежүзілік соғыс жылдары ағылшын математигі Алан Тюринг жасанды интеллект көмегімен жұмыс істейтін шифрдан шығаратын машина жасап, немістің Энигма аппаратының құпия кодын күл талқан етеді. Криптограф, және информатика ғылымының негізін қалаушылардың бірі Алан Тюринг осы игі ісінің нәтижесінде мыңдаған адамды ажалдан арашалап қалған. Ғалым соғыстан кейін компьютер интеллектінің деңгейін анықтайтын тест әдісін ойлап табады. Ағылшын математигі «машина ойлана ала ма?» деген сұраққа жауап іздеп алгоритмдік анализ жасады. Адамның ойлау логикасына негізделген бағдарламалар жаза бастады. Бүгінгі таңда да Тюринг тесті қолданыстан бір сәт түскен емес. Міне, бұл жасанды интеллектінің негізі екенін аңғартса керек. Бірақ бұл кезеңде ол жасанды интеллект деп аталмады. Жалпы бұл ұғымның, терминнің алғашқы пайда болуы 1956 жыл деп есептеледі. Сол жылы америкалық ғалым Джон Маккарти АҚШ-тың Дартмут колледжіндегі ғылыми конференцияда Жасанды Интеллект терминін алғаш рет қолданған. Содан бері ЖИ ғылыми бағыт ретінде қалыптаса бастады. Десе де, ол 2000 жылдардың аяғында ғана кеңінен қолданысқа енгізілді. Бүгінде ЖИ жүйелері медицина, білім беру, банк қызметтері, қауіпсіздік және логистика, өндіріс салаларында табысты қолданылып келеді. Ал отандық журналистикада ЖИ құралдарын белсенді пайдалану байқалмайды. Себебі Қазақстанда бағдарламалау жүйесі енді ғана тәй-тәй басып келеді. Халықаралық медиа болса нейрожелілер мүмкіндіктерін ұтымды пайдалануға көшкелі қашан. Осы ретте «The Washington Post» редакциясының тәжірибесін мысалға келтіруге болады. Вашингтон қаласында шығатын мерзімді басылым ЖИ-ға негізделген «Heliograf» платформасы арқылы жаңалықтарды автоматты жариялайды. «Heliograf» платформасы алғаш рет 2016 жылы АҚШ-тағы сайлау кезінде қолданылған. Сол жылы автоматты журналистика жүйесі бір мыңнан астам жаңалық жазған. Ал «The Associated Press» басылымы қаржы және спорт жаңалықтарын дайындауды автоматтандырып қойыпты. «Reuters» ақпарат агенттігінің журналистері болса, ЖИ құралы «Lynx Insight» платформасын сараптамалық зерттеулер жүргізуге пайдаланады. Қазақстанда ЖИ желілерін «Qazcontent» ақпараттық медиахолдингі қолданады. Одан бөлек, жаңалықтарды журналистердің ЖИ аватарлары оқиды. Қазіргі таңда ЖИ қаржылық есептер, шағын жаңалықтар, аналитикалық шолу, спорт нәтижелері мен күн райы болжамдарын жасауға қауһарлы. Аударма журналистикамен айналыса алатын ЖИ-дің аударма модельдері де бар. Алайда ЖИ-дің зерттеу журналистикасына тісі батпайды. Фактчекинг, зерттеу, сараптау және талдау жүргізе алмайды. Себебі қоғамдағы оқиғаларды бағалау үшін адамның шығармашылығы мен сыни ойлау қабілеті аса қажет. Деректі фильмдер жасау, әсерлі сұхбаттар жүргізу, оқиға орнынан репортаж жасау, және подкасттар жазу - әзірге ЖИ-дің қолынан келмейтін іс. Бұдан 2025 жылы ЖИ жүйелері журналистерді түбегейлі ауыстыра алмайтынын аңғаруға болады. Осы ретте журналист, IT маманы, «Жасанды интеллект әліппесі» кітабының авторы Мейіржан Әуелханұлы ЖИ құралдарын жақсы игерген журналист бір өзі 10-15 журналисті жұмыссыз қалдыруы мүмкін дейді. Бірақ бұл баспа, газет және сайтта ақпаратты аударатын, рерайт

жасайтын, экономикалық-спорттық шолу жазатын журналистерге қатысты болса керек. Әлеуметтік медиа ақпаратын өңдеп тарататын ЖИ агенттері пайда болса, онда осы салада жұмыс істейтін журналистер тікелей жұмыссыз қалады. Ал «Қала мен Дала» газетінің бас редакторы Думан Бықай журналист ЖИ-ға тәуелді болмауы керек деп атап өтті. Оның айтуынша, журналист өзінің интеллектуалды қабілетіне, ой-өрісіне, машығына, тәжірибесіне сенуі қажет. ЖИ әзірлеген материалдың шикілігі, кемшілігі көрініп тұрады. Бүгінде қазақ тілді сегментте ЖИ біразға дейін қалыптасу кезеңінде болады. Себебі қазақ тілі ақпаратты таза ана тілінде сауатты беретін тілдердің деңгейіне әлі жете қойған жоқ. Ghatgpt қазақ тілінде берілген тапсырманы әлі де шикі орындайды. Сөйлеу тілі жұтаң, жазу стилі, жазу мәнері көңіл көншітпейді. Бұл жерде ЖИ-да кінә жоқ. Себебі журналистикада қазақ тілінде әлі де сөйлем құрау дағдысы толық қалыптаспаған. Бұған қоғамның қос тілділігі себеп. Ghatgpt идеяны ғаламтордағы деректерден, пікірлерден жинақтап алады. Ал қазақ қоғамындағы пікірлер ала-құла. Көбі орысша араластырып сөйлейді. Бұның барлығы түптеп келгенде ЖИ-дің сөйлеу дағдысына әсер етеді. Қоғамның көп бөлігі қазақ тілінде сауатты сөйлей алмайтындығы ақиқат. Қазіргі таңда мамандар қазақтың үлесі 70 пайыз дегенді айтады. Бірақ тілдің сөйлеу, қамту деңгейі 70 пайызға жете қоймағаны анық. Егер елде тілдің қамту деңгейі 90 пайыздан асса, ЖИ-дің сөйлеу дағдысы да жетілетіні сөзсіз. Қосымша ақпарат, жасанды интеллектіні оқыту деректері 45 терабайттан асып жығылады. Бұл – 15 миллиард бетке тең ақпарат. ЖИ мамандарының топшылауынша, адамның осыншама көлемді хабарды оқып шығуына орта есеппен 30 мыңға жуық жыл керек. Қарыштап дамып келе жатқан ЖИ-ді игеру уақыт талабы екені айқын. Оның медиа өндірістің сапасын арттыруға ықпал ететіні тағы бар. Сағаттап ақпарат жинауға уақытты сарп еткенше, ЖИ желілерінің көмегімен оны бір минуттың ішінде жинақтап, үнемделген уақытты тұщымды мақала жазып, журналистік зерттеуге арнаған жөн емес пе?! Бұл медиа өнімнің жылдам әрі сапалы шығуына ықпал ететіні айдан анық. Өкініштісі сол, елімізде ЖИ құралдарын игерген журналистер тапшы. Осы олқылықтың орнын толтыру үшін ел президенті Қасым-Жомарт Тоқаев ЖИ-ді жаппай енгізу үшін қолайлы орта қалыптастыруға күш салуды тапсырды. Мемлекет басшысының тапсырмасымен жыл соңына дейін «ЭКСПО» аумағында жасанды интеллект халықаралық орталығы ашылмақ. Алдағы 5 жылда ЖИ саласында 1 миллион адамды оқыту жоспарланған.

МАСС-МЕДИАНЫҢ ӨЗЕКТІ КОНЦЕПЦИЯЛАРЫ ЖӘНЕ АҚПАРАТТЫҚ ТЕНДЕНЦИЯ

Амантай Қ.Д.

Әл-Фараби атындағы ҚазҰУ,

Журналистика факультетінің 1-курс магистранты

Ғылыми жетекшісі: Узбекова Г.С.

Бүгінде цифрлық дәуірдің тамырын тереңге жаюына байланысты ақпарат құралдарының жүйесі түбегейлі өзгеріске ұшырап, масс-медиа қоғамдық санаға ықпал етудің қуатты құралына айналды. Ақпарат тарату үдерісінде оның бірнеше концепциясы назарға алынады. Олар – фрейминг теориясы, гейткипинг, медиа конвергенция.

Фрейминг тұжырымдамасы (ағылш. framing effect, frame – «жақтау») — әлеуметтік желілер мен жаңалық порталдарында тақырып таңдауда әрі оның мақсатын анықтауда маңызды рөл атқарады. Яғни, бір ақпарат мазмұн жағынан бірдей бола тұра, тұжырым мен негізгі ойға қойылған екпіннің өзгеруіне қарай әр адамның санасында түрліше қабылдануы мүмкін. Ал қандай да бір ақпаратты оқырманға ұсыну – қоғамдық пікірге әсер ететін негізгі тетік. Бұл әсіресе саяси пікірталас пен идеологиялық тартыстар кезінде анық байқалып жүр. Ал гейткипинг (ағылш. gatekeeping) — бұқаралық коммуникациядағы ақпаратты сүзгіден өткізуге мүмкіндік береді. Сонымен қатар медиа конвергенцияда мағлұмат тез әрі жан-жақты қабылдана бастады.

Өздеріңізге мәлім, кейінгі 5 жылда масс-медиаың концепциялары жаңа бағытта қарқын алды. Мысалы, ақпарат тек мәтін түрінде емес, дыбыс және бейне форматта да ұсыныла бастады. Әсіресе 2019-2021 жылдары әлем бойынша белең алған COVID-19 пандемиясы кезінде телеграм және ТикТок қосымшалары арқылы ақпаратты қысқа да нұсқа жеткізу сәнге айналып, оны қолданушылар саны еселеп өсті. Көптеген БАҚ құралы осы сәтте аталған платформалардан канал ашып, парақшаларын жүргізе бастады. Міне, соның негізінде БАҚ беттерінде қандай да бір мәліметті қызық әрі қысқа етіп жеткізу алдыңғы шепке шықты. Бұны ғылыми тілде Clickbait (қызық ақпарат арқылы оқырман тарту) деп атады. Сонымен қатар infotainment (ақпарат пен ойын-сауықты бір арнаға тоғыстыру) бағыты да кең етек жайды.

Өкінішке қарай, ақпарат ағынының артуы оқырманның ақпаратты сүзгілей алу қабілетін әлсіретіп, жалған ақпараттардың кең таралуына жол ашты. Осы тұста медиа сауат пен фактчекинг әдістерінің өзектілігі артып, жалған әрі бұрмаланған ақпаратпен күрес басты назарға алынды. Соның негізінде Қазақстанда MediaNet Халықаралық журналистика орталығы серіктестерінің қолдауымен Factcheck.kz және StopFake.kz жобалары іске қосылды. Аталған ресурстар әр деректі бірегей стандартқа сай жан-жақты тексеріп, ақпараттық манипуляциялардың алдын алуға көмектеседі. Масс-медиа саласындағы концепциялар енді тек хабар тарату моделін сипаттаумен шектелмей, аудиторияның медианы тұтыну мінез-құлқын, психологиялық және әлеуметтік контексттерін ескере отырып зерттелетін болды.

Қорытындылай келе, масс-медиа тек хабар тарататын құрал ғана емес, қоғаммен бірге үнемі өзгеріп отыратын күрделі жүйе. Оның концепцияларын, жұмыс істеу тәсілдерін және ақпараттық ағымдағы тенденцияларын зерттеу – медиа мамандары мен зерттеушілері үшін ғана емес, қарапайым аудитория үшін де маңызды. Себебі ақпарат – бүгінгі өмірдің негізгі ресурстарының бірі.

IP ТЕЛЕФОНИЯНЫҢ ЕРЕКШЕЛІКТЕРІ МЕН ДАМУ ПЕРСПЕКТИВАЛАРЫ

Амантай Ш.,

«7М 03214 - Бизнес коммуникация»

мамандығының 2-курс магистранты

Ғылыми жетекші: Г.С. Өзбекова,

филология ғылымдарының кандидаты, доцент

Әл-Фараби атындағы ҚазҰУ

Қазақстан, Алматы

IP телефония – қазіргі заманғы коммуникация саласындағы ең озық технологиялардың бірі. Ол интернет протоколын пайдаланып, дыбыстық және мультимедиялық сигналдарды жеткізуге мүмкіндік береді. Бұл технология дәстүрлі телефон байланысымен салыстыра келгенде көптеген артықшылықтары бар, соның ішінде тиімділігі, қолжетімділігі және қосымша мүмкіндіктерін атап өтуге болады..

1. Қаржылық тиімділік

IP телефонияның басты ерекшеліктерінің бірі – шығындарды азайту. Дәстүрлі телефон қатынасы барысында қоңырау құны арақашықтыққа тәуелді болса, IP телефония арқылы жасалынған қоңыраулар интернет арқылы жүзеге асырылады. Бұл халықаралық және аймақаралық байланыстарды едәуір арзан қылады.

2. Жоғары икемділік

IP телефонияны қолданысқа енгізу үшін физикалық желі қажет емес. Бұл дегеніміз оны кез келген жерде – кеңседе, үйде немесе саяхат кезінде пайдалануға мүмкіндік бар деген сөз. Тек қана интернетке қосылу мүмкіндігі және арнайы бағдарламалық қамтамасыз ету немесе өз құрылғысы қажет.

3. Қосымша мүмкіндіктер

IP телефония біз ойлағаннанда кеңірек себебі ол тек қоңырау шалумен шектелмейді. Ол конференц-байланыстар, видеоқоңыраулар, хабарламалар жіберу, файл алмасу, тіпті экранды бөлісу сияқты түрлі мүмкіндіктермен бізді қамтамасыз ете алады. Мұндай қызметтер іскерлік қарым-қатынас үшін өте қолайлы әрі ыңғайлы.

4. Қолданудың жеңілдігі

IP телефонияны қолдану үшін арнайы жабдықтың болуы шарт емес. Смартфондар, ноутбуктер және планшеттердің көпшілігі IP телефония қосымшаларын орнату арқасында аталған технологияны қолдай алады. Сонымен қатар, бұл жүйені бизнес процестеріне интеграциялау оңай.

5. Сапа және сенімділік

Заманауи кодекстер мен протоколдардың арқасында IP телефония дыбыс сапасын айтарлықтай жақсартты. Оған қосымша, интернет байланысының тұрақтылығы жақсарған сайын, бұл технологияның сенімділігі деарту үстінде.

6. Жүйені оңай басқару және баптау

IP телефония қолданушының қаншалықты қажеттіліктеріне қарай бапталады. Аталған жүйені кеңейту әлде қосымша қызметтерді қосу жеңіл және жылдам іске асады. Бұл оны кәсіп үшін ерекше тартымды етеді.

7. Жоғары сапалы байланыс

Қазіргі аудиокодекстер мен интернеттің жылдамдығының артуы IP телефонияның сапасын арттыруға мүмкіндік берді. Әсіресе, бейнебайланыс кезінде дыбыс пен бейненің жоғары сапада берілуі тұтынушылардың сеніміне кірді.

21-ғасырдағы байланыс технологияларының жылдам дамуы коммуникация саласына түбегейлі өзгерістер әкелді. Оның бірі – IP телефония. Бұл технология интернет арқылы дауыс, мәтін және бейнемәліметтерді жіберуге мүмкіндік жасауда. Дәстүрлі

телефон байланысы мен IP телефонияның ең басты айырмашылығы – деректерді тасымалдау тәсілі мен тиімділігінде. IP телефония өзінің инновациялық шешімдерімен заманауи қоғамның ажырамас бөлшегіне айналғаны сөзсіз.

IP телефонияның болашағы - бүгінгі таңда IP телефония жеке тұлғаларға да, кәсіп саласына да оңтайлы шешімдер ұсынып отыр. Мұның танымалдылығы интернет инфрақұрылымының дамуына және ақпараттарды беру жылдамдығының көбейуіне байланысты өсіп келеді.

Сонымен қатар, жасанды интеллект пен бұлттық технологияларды интеграциялау IP телефонияның жаңа мүмкіндіктерін ашады.

IP телефонияның даму перспективалары - ақпараттық технологиялардың қарқынды дамуы IP телефонияның болашағын анық көрсетуде. Бұл технология байланыс саласында тек бүгінгі мүмкіндіктерді жақсартып қана шектелмей, жаңа инновациялық бағыттарға жол ашуда. Жаһандану мен цифрландыру дәуірінде IP телефонияның даму перспективалары бірнеше маңызды аспектілерді қамтиды.

1. Жасанды интеллект және автоматтандыру

Жасанды интеллект IP телефонияны келесідей деңгейге көтере алады. Дауыстық көмекшілер, автоматты жауап беру жүйелері, және қоңырауларды өндеуді интеллектуалды түрде басқару – мұның барлығы IP телефонияның маңызды инструментіне айналады. AI жүйелері қолданушыларға қызмет көрсету сапасын жақсартып, компаниялар үшін жұмыс процестерін ыңғайландырады.

Мысалы:

1. Тұтынушының сұраныстарын автоматты түрде анықтау әрі бағыттау.
2. Дыбыстық командалар көмегімен жүйелерді басқару.
3. Талдау жасау үшін қоңыраулардың мәтіндік нұсқасын жасау.

2. Бұлттық технологиялармен интеграция

Бұлттық технологиялар IP телефонияның басты бағыттарының бірі болуда. Бұл интеграция байланыс жүйелерінің ыңғайлылығын арттырып, компанияларға инфрақұрылымды құру және басқару шығындарын азайтуға жол ашады. Оған қоса, бұлттық IP телефония тұтынушыларға байланысқа шексіз қол жеткізуді қамтамасыз етеді.

Пайдасы:

1. Жүйенің тұрақтылығы мен қауіпсіздігі.
2. Қоңыраулар тарихын, жазбаларын және деректерін бұлтта сақтау.
3. Қызметтерді ауқымдаудың оңайлылығы.
3. 5G технологиясының енгізілуі

5G желілерінің көбінен таралуы IP телефонияның өсуіне жаңа мүмкіндіктер береді. Бұл технология интернеттің жылдамдығын арттырып қана қоймай, байланыс сапасын жарттырады және жаңа қызметтерді қосуға жағдай жасайды.

5G-дің ықпалы:

1. Қоңырау сапасының артуы және кідірістердің саябырсуы.
2. Қосымша мультимедиялық қызметтерді қосу.
3. Бір мезетте бірнеше құрылғыны тиімді қосу.
4. Киберқауіпсіздікті күшейту

IP телефония мәліметтерді ғаламтор арқылы жіберетіндіктен, қауіпсіздік маңызды шаруа болып қала береді. Болашақта IP телефония жүйелерін қорғау барысында шифрлау, аутентификация және қауіп-қатерді алдын ала анықтау технологиялары дамиды.

Мүмкіндіктері:

1. Деректерді шифрлаудың қазіргі әдістерін қолдану.
2. Қауіпсіздік бойынша ЖИ бойынша шешімдер.
3. Хакерлік шабуылдарды алдын ала білу.

5. IoT интеграциясы

Заттар интернеті (IoT) IP телефонияны жаңа деңгейге алып келді. Бұл технология арқасында құрылғылар бір-бірімен байланысып, бірге қызмет жасай алады. IP телефония IoT құрылғыларын алыстан басқаруға, мәлімет алмасуға және мониторинг жасауға мүмкіндік береді.

Мәселен - смарт үйлердегі қауіпсіздік жүйесін IP телефония арқылы басқару.

Дыбыстық немесе бейнеқоңыраулар арқылы құрылғылармен өзара байланысуы.

6. Қолжетімділікті кеңейту

Ғаламтор инфрақұрылымының дамуы IP телефонияның барлық ғалам бойынша кеңеюіне ықпал етеді. Тіпті алыс аймақтардағы адамдар да бұл технологияны қолдана алады, бұлбайланыс теңсіздігін азайтады.

7. Экожүйе құру және интеграция

IP телефония басқа цифрлық жүйелермен жақын байланыста жұмыс істейді. Бұл оған CRM, ERP жүйелерімен оған қоса басқа да кәсіп құралдарымен біріктіруді оңайлатады. Интеграция процестерді тездетіп, өнімділікті арттырады.

Қорытындылай айтқанда, IP телефония – заманауи байланыс құралдарының ең оңтайлы және қолайлы түрі. Бұл бір тұлғалар мен бизнес үшін жаңа мүмкіндіктер ашып, байланыс сапасын арттырады және шығындарды азайтады. Сол себепті, болашақта осы технологияның одан әрмен көп таралуы күтіледі. IP телефония – бұл тек қана байланыс құралы емес, ол бүкіл коммуникациялық процестерді ыңғайландырып, уақытты үнемдеп, шығындарды азайтатын технология. Болашақта оның қолданыс аясы кеңейіп, адам өмірінің ажырамас бөлігіне айналады. IP телефонияның даму перспективалары оның коммуникация саласында ұзақ уақыт бойы негізгі рөл атқаратынын кбелгілі болды. Қазіргі технологиялармен бірігуі, қауіпсіздік істерін күшеюі оған қоса қосымша қызметтердің дамуы осы технологияның өміріміздің барлық саласында кеңінен қолданылуына әсер етеді. Келешекте IP телефония байланыс саласындағы ең қажетті құралдың бірі болары анық.

ЖАСАНДЫ ИНТЕЛЕКТТІҢ БҮГІНІ МЕН БОЛАШАҚТАҒЫ СЕРПІЛІСІ

Амантай Ш. Н.

Әл-Фараби атындағы ҚазҰУ,

Журналистика факультеті

Бизнес-коммуникация мамандығының

2 курс магистранты

Бүгінгі таңда ғылы, білім, технология, медицина, медиа салалары, IT сферасы көз ілеспес жылдадықпен қарқынды даму үстінде, кейде аталған және де өзге салалардағы жұмыс өнімділігін жылдамдығына адам баласының бойында бар ресурсы жетпей қалу жағдайларыда жйі кездесуде осы мәселені шешу және де жұмыс өнімділігіне жаңа қарқын беру мақсатында ғалымдар жасанды интелект атты жаңа дәуірдің тың өнімін бізге ұсынды. Жасанды интелект күн сайын тау толағайдай қарқынды дамып, адамдар арасында кең қолданысқа ие болып келеді.

Жалпы жасанды интелект деген не? Осы сұраққа жауап беріп көрейік Жасанды интеллект – бұл адам интеллектісінің кейбір қабілеттерін имитациялайтын және деректерді өңдеу арқылы шешім қабылдайтын технологиялар жиынтығы. Ол компьютерлік бағдарламалар, алгоритмдер және машиналық оқыту әдістері арқылы жүзеге асады.

Денсаулық сақтау саласындағы серпіліс - ЖИ дерттерді мезгілінен ерте анықтап, нақты диагноз қоюда медицина қызметенрлеріне көмекші бола алады. Генетикалық ақпаратты талдау арқылы жеке ем жүргізу жоспарларын дайыдау, хирургияда роботтарды

пайдалану – осының бәрі ЖИ арқасында дамып жатыр. ЖИ арқасында болашақ дәрігерлер виртуалды түрде науқастарға ота жасап тәжірибеден өте алады. Болашақта осы сала одан әрмен дамымақ. Болашақта ЖИ медициналық платформасы арқылы адамдар қай мекемеге барып қараларын шеше алады. Қай ауруханада өлім-жітім аз не көп екенін анықтау үшін жаңа қосымша ойластырылу барысында. "Мысалы, мен адам өлімі көп аурухананы таңдамай, абырой-беделі жоғары жерге барар едім. Осындай панель әзірлеу үшін деректер жинау керек. Сол кезде болжам жасау жеңілдейді", – дейді Ричард Керби. [1] Тіптен алдағы 10-20 жылдықта ЖИ көмегімен науқастар өз диагноздарын құрастыра алады, яғни ешқандайда дәрігерге кезекке тұрмай-ақ арнайы қосымшаға талдау нәтижелерін жүктеп ем-шара амалдарын ала алады. "Жасанды жадының денсаулық сақтау саласына тездеп енуінен, дәрігерлер қызетінен айырылмайды. Жасанды интеллект тек қосымша құрал ретінде қызмет етеді. Жасанды интеллектке мен 4 қырынан қараймын. Біріншіден, ЖИ – денсаулық сақтау саласының өзгерісі кезінде ауруларға, дәрігерлерге және ауруханаларға қатысты ақпаратты жинап, сақтауға көмектесетін жүйе. Жүйені пайдалана бастағаннан кейін мезгіл өте келе, емханаңыздың оңтайлы дами бастағанын көресіз. Ал теріс пікір тудыратын мәселе – жасанды интеллекттің диагностика жасаудағы атқаратын рөлі. Әсіресе, науқас кісіні емдеуде ЖИ қандай шешімге келеді? Көптеген дәрігерлерді осы сауал мазалауда. Мысалы, тәжірибесі аз жас дәрігер ЖИ шешіміне көбірек сүйенуі мүмкін", – дейді Ричард Керби. [2]

Машина және логистика саласы қазіргі таңда көп қолданыста себебі өзге елдермен сауда-саттық бүгінгі таңда өте кең тараған. Осындай кең ауқыда көлік қозғалысы бар жерде тасымалдаушылардың және де тұтынушылардың жұмысын жеңілдету өте маңызды. Осы орайда UPS: UPS жүргізушілердің маршруттарын қолайлы қылу үшін AI негізіндегі ORION жүйесін қолданады. Бұл жүйе миллиондаған литр жанармайды үнемдеуге және CO2 шығарындыларын төмендетуге көмек береді. DHL: DHL кептелістерді болжау және маршруттарды ыңғайлы қылу үшін ЖИ енгізді, бұл тауарларды жылдам және төен бағада жеткізуге мүмкіндік етті. Amazon: AI Amazon-ға әртүрлі тауарларға сұранысты білу және тауарлық-материалдық құндылықтарды автоматты түрде дұрыстау арқылы өзінің үлкен қорларына иелік етуге көмектеседі. Walmart: Walmart AI-ді сату деректерін сраптау және сұранысты білу үшін пайдаланады, осы қоймадағы тауарлардың профициті мен келеңсіздіктерін азайтуға көмек береді. [3]

Креативті индустриядағы жасанды интеллект- аталған салада ЖИ көмгіне жүгіну шығарашылық тұлғаларға өз септігін тигізуде, ЖИ арқылы графикаларды тез жасап, иллюстрация жасауды автоматтандыру оңайға соқпақ. Осы мақсатта түрлі жүйелер шықты мысалы: DALL-E , Mid Journey , Adobe Firefly

DALL-E – бұл нейросетьтердің бірі, ол мәтіндік сипаттама бойынша құнды бейнелер ойластыруға қабілетті. Жүйені қолдану аөқысыз және пайдалану кезінде кез келген компьютерде жұмыс жасауға оңтайлы. Бұдан бөлек редакторлық қызмет жасауға жәрдемдеседі. Mid Journey – бұл жасанды интеллект және машина оқытуы технологияларын пайдаланатын жаңа және инновациялық компания. Мұның басты тауары— бұл AI негізінде қызмет жасайтын визуалды контент әзірлеу қосымшасы, ол тұтынушыларға өздерінің идеяларын визуалды түрде жүзеге асыруға көмек көрсетеді. Midjourney-дің мақсаты — өнер және дизайн салаларындағы шығармашылық процестерді жеңілдету және жаңарту. Adobe Firefly – бұл жаңа бағдарламалық құрал тұтынушыларға жай теру арқылы бейне мазмұнын әзірлеуге мүмкіндік береді. Adobe компаниясының шығармашылық құралдарының кең жинағына негізге ала отырып, Firefly тұтынушыларына AI арқылы дайындалған бейнені кәдімгі бейнемен біріктіруге мүмкіндік етіп, бұл мұны негізінде медиа мамандары үшін қолайлы қылады. [4]

Жасанды интеллекттің негізгі қасиеттері: 1. Машиналық оқыту – жүйе үлкен көлемдегі мәліметтерді талдап, өзін-өзі жетілдіреді. 2. Табиғи тілді өңдеу (NLP) – адам тілін түсініп, жауап бере алатын қабілеті (мысалы, ChatGPT). 3. Көру және тану қабілеті—

суреттер мен бейнелерді талдау (мысалы, бет-әлпетті тану жүйелері). 4. Автоматтандырылған шешім қабылдау – үлкен деректер негізінде шешім шығару (мысалы, несие беру жүйелері).

ЖИ түрлері: 1. Тар бағытталған ЖИ (Weak AI) – белгілі бір тапсырманы ғана орындайтын жүйелер (мысалы, Siri, Google Assistant). 2. Жалпы интеллект (Strong AI) – адамның интеллектуалдық қабілетіне теңестірілетін, түрлі мәселелерді шеше алатын гипотетикалық жүйе. 3. Супер интеллект – адам интеллектінен асып түсетін, әзірге теориялық деңгейдегі жүйе.

Жасанды интеллект қайда қолданылады? Медицинада (диагностика, дәрі-дәрмек әзірлеу) Бизнес пен қаржыда (сатып алушылардың мінез-құлқын болжау) Білім беруде (бейімделген оқыту жүйелері) Көлік саласында (автономды көліктер) Қауіпсіздік пен қорғаныста (бейнебақылау, киберқауіпсіздік) [5]

Сонымен қатар білім беру саласындағы трансформацияға жасанды интеллекттің көрсетер көмегі өте ауқымды. Қазірі таңда оқытушыларда, білім алушыларда жасанды интеллект арқасында білім алу саласын оңайландырып алған. Мысалы қазіргі таңда түрлі есептер шығаратын, сөздерді аударатын, мәтін құрастырып беретін қосымшалар бар, әттеген-айы бұл қосымшаларды шетелдік тұлғалар ойлап тапқап, бірақ кні бүгінде қуантарлық жаңалық отандық ЖИ қосымшаларыда бар. Мысалы, ORTOR NOMD қазақ тілінің тренажерындағы зияткерлік жүйе лексиканы керекті деңгейде үйрену ақсатында жеке бағытты таңдайды. Білім алушының қажетті бір сөздерді үйренудегі жетістіктерін талдай отырып, ЖИ келесі қадамның оқу бағдарламасын жасайды. Алгоритм өте қарапайым, бірақ оңтайлы. Серти веб-грамматалар қосымшасындағы жүйе мектеп білі алушыларын тестілеуден соң сыныпта әлсіз немесе керісінше күшті ережелер мен тақырыптарды біледі. [6]

2025 жылға қарай жасанды интеллект әсіресе ескі мәтіндерді түсіндіруде және бизнес операцияларын жақсартуда үлкен ықпалға айналады. Nvidia жасанды интеллект агенттері мен ақпараттар орталықтарының өсуін болжайды, осылайша сұйық салқындату сияқты жаңашылдықтармен тұрақтылыққа және оңтайлылыққа көңіл аударады. Еуропада жасанды интеллекттің және таза технологиялардың басталарының тұрақтылығын пайдалану арқылы өсуі күтілуде, ал Румыния Шығыс Еуропада киберқауіпсіздік саласында лидер ретінде көрініп келеді. Кванттық технологиялар, оның ішінде кванттық криптография, жаңа қауіпсіздік мәселерін реттейді. Әлеуметтік медиа Еуропадағы қатаң реттеулерге және АҚШ-тағы әлеуетті дерегуляцияға қатысты өзгеруі мүмкін, құпиялылыққа бағытталған платформалар және жарнама жасаушылардың әсері өседі. Жасанды интеллект фейк ақпарат пен дипфейктермен күресуде негізгі рөл атқарады. Робототехника әсіресе АҚШ-тың коммерциялық кеңістіктерінде дұрыстау және экономикалық факторлар әсерінен дамуға дайын, алайда үй роботтары аз кездесуі мүмкін. Криптовалюта нарығы 2024 жылды жоғары көрсеткішпен аяқтады, бірақ 2025 жылға белгісіздіктер бар. Крипто және блокчейн туралы түсінік өседі деп күтілуде, салалық бизнестер, Ledger компаниясының бас директоры Паскаль Готье айтқандай, өнеркәсіптік өсумен бірге дамиды. [7]

Қай саланы алып қарасақта жасанды интеллекттің бүгінгі беріп отырған нәтижесі көз қуанарлықтай, күні бүгінде жасады интеллект жаһандық даму үстінде, барлық ел тұрғындары қазірде асанды интеллект дегеннің не екенін біледі және де қолдану барысында. Бұл сала осыдан отыз жыл бұрын мүмкін еместей көрінгенімен, күні бүгінде тың өзгерістерге ұшырап, барша адамзатқа өз септігін тигізуде. Болашақта қазіргі таңда біз таңқалып жүрген дүгиелерденде көлемді өзгерістер болары бесенеднн белгілі.

Дереккөздер:

1. <https://inbusiness.kz/kz/news/zhasandy-intellekt-omirinizdin-uzaktygyn-bolzhaj-alady>

2. <https://inbusiness.kz/kz/news/zhasandy-intellekt-omirinizdin-uzaktygyn-bolzhaj-alady>
3. <https://astanahub.com/kk/blog/kak-iskusstvennyi-intellekt-revoliutsioniziruet-logistiku-i-gruzoperevozki>
4. <https://astanahub.com/kk/blog/metody-i-instrumenty-dlia-sozdaniia-illustratsii-s-pomoshchiu-iskusstvennogo-intellekta1734435154>
5. <https://kk.wikipedia.org/wiki/>
6. <https://astanahub.com/kk/blog/iskusstvennyi-intellekt-v-shkolnom-obrazovanii-budushchee-uzhe-segodnia>
7. <https://neuron.expert/news/ai-beating-the-quantum-threat-social-media-what-to-expect-from-tech-in-2025/10131/kk>

СОВРЕМЕННАЯ МОДЕЛЬ НАЦИОНАЛЬНОГО ПРОДЮСИРОВАНИЯ В РАЗРЕЗЕ ОПЕРАТОРСКОГО ИСКУССТВА

*Амержанов К. Ж.,
кинооператор, режиссер*

Прежде чем размышлять об особенностях продюсирования в Казахстане, важно разобраться в понятиях. У автора возникают сомнения, что некоторые так называемые продюсеры сами до конца не понимают, чем именно они занимаются и как этот процесс должен быть организован. В отличие от них, продюсеры, стоявшие у истоков становления казахстанского кино, имели чёткое представление о технологии производства аудиовизуального произведения и руководствовались не жадой личного обогащения, а профессиональными и художественными целями.

Согласно общепринятым в профессиональном кругу представлениям, продюсер создаёт все необходимые условия для производства аудиовизуального произведения (кино, телесериала, телешоу) и его дальнейшего запуска в прокат или продажи на телевидение и различные медиаплатформы.

Обязательные компетенции кинопродюсера включают:

- экспертную оценку будущего произведения с позиции искусства и экономических перспектив;
- определение концепции, общей идеи и составление тактики производства совместно с авторами проекта;
- рассмотрение и анализ литературных сценариев с точки зрения художественной ценности и прогнозируемой прибыльности;
- поиск материальных и нематериальных ресурсов, необходимых для производства;
- участие в формировании творческой группы совместно с режиссёром;
- контроль над каждым этапом производственного процесса;
- привлечение экспертов и специалистов в области продвижения и рекламы;
- контроль соответствия съёмок первоначальной идее и стилистике, разработанной совместно с режиссёром и сценаристами;
- мониторинг и анализ кинорынка;
- учёт нормативно-правовых аспектов деятельности, включая соблюдение авторского права и требований, связанных с цензурой.

Становление продюсерского кино в Казахстане

В конце советской эпохи в Казахстане открылись независимые киностудии, что положило начало продюсерскому кино. Студия «Катарсис» стала лидером, сняв около 70 полнометражных картин. В 1998 году киностудия «Казахфильм» внедрила схему продюсерского кино, доверив государственные деньги частным компаниям.

Развитие продюсерского кино в 1990-х и 2000-х годах

В 1990-х годах частные инвесторы давали деньги на кино, но условия для коммерческого кино не сложились. В 2000-х годах кинопроизводство упало до одной картины в год, что привело к остановке развития продюсерского кино.

Роль Ораз Рымжанова

Ораз Рымжанов активно поддерживал продюсерское кино и открыл продюсерские курсы в Казахской национальной академии искусств. Уход из жизни в 2001 году на некоторое время прервал развитие продюсерского кино в Казахстане.

Возрождение кинопроизводства в Казахстане

В 2002 году Сергей Азимов стал директором киностудии «Казахфильм», что привело к возрождению кинопроизводства. Фильмы ориентировались на историческую тематику, но не имели диалога с современностью. В период с 2002 по 2005 год кинопроизводство было сконцентрировано в Национальной компании «Казахфильм».

Коммерческое кино и его развитие

В 2000-е годы частные инвесторы начали вкладывать деньги в ремонт кинотеатров. Первый коммерчески успешный фильм «Рэкетиры» (2007) Акана Сатаева стал началом истории отечественного кинобизнеса. В 2010 году появились фильмы «Сказ о розовом зайце» и «Ғашық жүрек, или Коктейль для звезды», которые окончательно убедили в готовности зрителя воспринимать казахстанское кино.

Жанровое кино и его особенности

В 2010-е годы появилось массовое жанровое кино: комедии, мелодрамы, триллеры, экшны, боевики, фэнтези, мюзиклы. Комедии стали популярными благодаря фильмам «Ойпырмай, или Дорогие мои дети» и «Ғашық жүрек, или Коктейль для звезды». Мелодрамы также получили развитие благодаря фильмам «Он и она», «Виртуальная любовь», «Курко», «16 кыз». Экшн-фильмы, такие как «Рэкетиры», «Ликвидатор», «Хакер», «Районы», также были успешными. Фэнтези и фильмы ужасов не получили широкого развития из-за технической сложности и высокой стоимости.

Продюсерское кино и его вклад

В 2000-е годы появились серьёзные продюсеры, такие как Алия Увальжанова и Гульнара Сарсенова. Они стали продюсерами фильмов, поднявших казахстанское кино на новый уровень. В 2010-е годы продюсерское кино стало преобладающим, достигнув 90% к 2020 году.

Таким образом мы можем выделить конкретных людей которые так или иначе внесли важный вклад в развитие продюсерского кино в Казахстане, это - Ораз Рымжанов, Максим Смагулов, Саин Габдуллин, Алия Увальжанова, Гульнара Сарсенова, Лимара Жексембаева, Сергей Азимов, Ернар Маликов,, Жадыра Сахиева, Ахат Ибраев

За более чем двадцатилетнюю профессиональную практику в качестве главного оператора полнометражных, документальных фильмов и телевизионных сериалов, автор пришёл к выводу, что при формировании съёмочной группы в Казахстане одним из ключевых факторов для большинства продюсеров остаётся традиционное воспитание. На практике это означает предпочтение кандидатур «удобных» и послушных помощников, нежели специалистов с высокой квалификацией, но с выраженной профессиональной позицией и принципиальностью. Такая тенденция формируется под влиянием социальных установок, предполагающих обязательное уважение младшего к старшему и, как следствие, ограниченность в праве аргументированно отстаивать собственную точку зрения, даже если она объективно обоснована.

Следует отметить, что до обретения независимости Казахстаном основной состав

кинопроизводства формировался преимущественно из представителей нетитульной нации. Однако в последние годы все ключевые позиции постепенно переходят к национальным кадрам. Этот логичный и необходимый процесс способствует формированию нового этапа развития киноязыка и подталкивает авторов к исследованию национальной идентичности через кинематографические средства. Среди них всё чаще используется искусственный интеллект, пусть пока и с осторожностью, преимущественно молодыми кинематографистами и контент-мейкерами.

Проблемы национального продюсирования в Казахстане

Одной из наиболее острых проблем казахстанской киноиндустрии остаётся дефицит профессиональных продюсеров с профильным образованием. В учебной системе по-прежнему отсутствует полноценный элемент продюсирования. Организацией съёмочного процесса на студенческом уровне нередко занимаются режиссёры и операторы, что приводит к перекосам в распределении функций и перегрузке творческих специалистов административными задачами.

Этот пробел в образовательной политике способствует тому, что вакантные позиции в индустрии занимают выходцы из смежных профессий — тележурналисты, менеджеры, PR-специалисты, — не обладающие достаточными знаниями в области визуального языка, технических процессов и этики кинопроизводства. Отсутствие глубокого понимания специфики профессии зачастую приводит к ошибкам в планировании бюджета, нарушению трудовых норм, пренебрежению к условиям труда съёмочной группы.

Автор не обвиняет этих людей — их путь в профессию стал следствием целого ряда исторических, социокультурных и системных причин. Особенно часто путь от журналистики к продюсированию становится логичным продолжением карьеры: телеэкран даёт возможность создать узнаваемый медиапортрет, который затем используется как инструмент влияния и продвижения. Эти специалисты обладают ораторским талантом, актёрскими навыками и гибкостью в морально-этических вопросах, что позволяет им занять ключевые позиции в телекомпаниях и медиаструктурах. Однако отсутствие технической подготовки и понимания творческого процесса приводит к снижению качества продукции.

Особенно остро эти проблемы сказываются на работе операторов. Недостаток профессиональной подготовки продюсеров, стремящихся к экономии, приводит к отказу от использования качественной техники, сокращению съёмочных дней, нарушению норм рабочего времени. Всё это непосредственно влияет на визуальный уровень создаваемого материала и демотивирует ключевых специалистов, от которых зависит художественная выразительность фильма или сериала.

Показателен пример одного из телеканалов, где должность главного оператора занимает специалист, чья квалификация, по мнению автора, не соответствует занимаемой позиции. Несмотря на многолетний опыт, он не проявил себя как носитель экранной культуры или эстетической концепции. Его профессиональный путь — результат личных связей и административной поддержки, а не творческих достижений. Подобная ситуация отражает системную проблему кадрового отбора и способствует снижению качества визуального контента в отечественном медиапространстве.

Кроме того, круговая порука и отсутствие прозрачного механизма распределения бюджетов негативно сказываются на развитии национального кинематографа. Финансирование проектов осуществляется без опоры на объективные критерии качества, а сама продюсерская деятельность нередко становится продолжением административного ресурса, а не художественного или организационного таланта.

Современные вызовы, такие как внедрение ИИ в процессы создания визуального контента, требуют от продюсеров новой компетентности. Без понимания юридических, этических и технических аспектов синтетических изображений возникает угроза не только качеству продукции, но и доверию аудитории к экранному искусству как к форме

социального высказывания.

Вывод:

Формирование новой национальной продюсерской модели в Казахстане требует системного подхода — от реформы образовательных программ до введения профессиональных стандартов и механизмов прозрачного отбора кадров. Только при таком условии возможно обеспечить операторам и другим участникам кинопроцесса необходимые условия для реализации их творческого потенциала, а отечественному кино — возможность выйти на качественно новый уровень.

Структура современной операторской школы Казахстана

Современную операторскую школу Казахстана условно можно разделить на три направления:

1. **Кино** — операторы, работающие в полнометражных и короткометражных фильмах, а также в документальном и авторском кино. Это направление связано с поисками визуального языка, национальной идентичности и художественного высказывания.
2. **Телевидение** — операторы, задействованные в производстве телесериалов, новостных и публицистических программ. Здесь важны стандартизация, ритм, эффективность и способность работать в условиях жёстких дедлайнов.
3. **Производство медиаконтента** — включает рекламу, музыкальные клипы, блогинг, корпоративное и цифровое видео. Это самая гибкая и экспериментальная сфера, быстро реагирующая на технологические тренды, активно использующая дроны, виртуальные камеры, ИИ и AR-технологии.

Такое разделение позволяет более точно анализировать специфику каждого направления, образовательные и продюсерские запросы, а также возможности интеграции новых технологий.

Экранная культура как новая форма социального и культурного просвещения

Помнятся всем известные слова вождя мирового пролетариата В. И. Ленина: «Важнейшим из искусств для нас является кино». В те времена, когда народ был в массе неграмотен, а общество только вышло из крепостного гнёта, новейшее из искусств действительно стало важнейшим. До эпохи Гутенберга основным источником знания и мировоззренческой опоры для масс была церковь, но с появлением кинематографа миллионы рабочих и крестьян с увлечением смотрели на экран, впитывая всё, что он транслировал.

Создателями первых фильмов были настоящие мастера, не только формировавшие сильные образы, впоследствии ставшие достоянием мировой культуры, но и теоретики, расширявшие горизонты знания. Сегодня мы пользуемся сформировавшимся киноязыком, вобравшим в себя элементы пространственных и временных искусств, таких как живопись, архитектура, литература, театр и музыка.

Таким образом, экранная культура стала не просто средством визуального выражения, а универсальным языком для формирования мышления, эстетических норм и коллективной памяти. Это требует не только технической и художественной грамотности от оператора, но и глубокого понимания социального контекста, в котором рождается изображение.

Таким образом, перед казахстанским кинематографом стоит задача комплексной трансформации: от образовательных программ до кадровой политики и продюсерского менеджмента. Необходимо формирование устойчивой модели национального продюсирования, в которой будут сбалансированы художественные ценности, технологические возможности и этические нормы. Этот доклад призван обозначить наиболее острые проблемы и предложить направления для дальнейшего исследования и практического осмысления национальной модели продюсирования через призму операторского искусства.

Практические и правовые аспекты национального продюсирования

Одной из ключевых проблем казахстанской индустрии кино и телевидения остаётся недостаточная профессиональная подготовка продюсеров. В ряде случаев эту должность занимает человек без соответствующего опыта, образования и навыков. Отсутствие системного подхода приводит к ряду серьёзных последствий:

- ошибки в планировании бюджета и графика съёмок;
- снижение качества производства из-за попыток чрезмерной экономии;
- демотивация съёмочной группы и рост конфликтности на площадке.

Особенно сильно данные проблемы отражаются на операторской группе. Стремление к экономии оборачивается отказом от использования качественного оборудования, привлечения опытных специалистов и соблюдения норм съёмочного процесса. Всё это приводит к снижению качества отснятого материала и, как следствие, финального продукта.

С точки зрения операторов, качество визуального ряда напрямую зависит от условий труда. Часто переработки, вызванные ошибками продюсера, мешают соблюдению технических и художественных норм. Это идёт вразрез с классическими рекомендациями:

В «Основах фильмопроизводства» В. Коноплёва подчёркивается важность тщательной подготовки съёмочного процесса;

В «Мастерстве кинооператора» А. Головни отмечено, что операторская работа требует творческого подхода, невозможного в условиях усталости и нехватки времени.

Согласно статьям 68 и 77 Трудового кодекса Республики Казахстан, переработки допускаются только с согласия работника и должны быть ограничены по времени. Однако на практике съёмочные группы зачастую работают сверхурочно из-за недостаточного финансирования или неэффективного управления, нарушая не только законодательство, но и этические принципы профессии.

Для выхода из данной ситуации необходим комплексный подход:

1. Соблюдение норм рабочего времени. Планирование съёмок должно учитывать физическую и творческую специфику работы операторов.

2. Обеспечение технических ресурсов. Современная съёмочная техника и качественное освещение являются базой операторского мастерства.

3. Повышение продюсерской квалификации. Образование должно включать основы операторского ремесла, этики и визуального языка.

4. Следование классическим методическим рекомендациям. Это снизит количество переработок и повысит качество результата.

Таким образом, национальная модель продюсирования в Казахстане должна основываться не только на административной эффективности, но и на уважении к трудовым, правовым и творческим аспектам профессии, особенно в отношении операторской группы — ключевых участников создания экранного образа.

ЖАСАНДЫ ИНТЕЛЛЕКТ – ЖУРНАЛИСТІҢ ЖАҢА ҚҰРАЛЫ: АРТЫҚШЫЛЫҚТАРЫ МЕН ҚАУІПТЕРІ

Андреева М. М.

1 курс магистратура

*Әл-Фараби атындағы Қазақ ұлттық университеті,
Алматы, Қазақстан*

Қазіргі кезде сарапшылар автоматтандыру процесі журналистерді транскрипция сияқты монотонды жұмыстардан босатып қана қоймай, ауқымды деректерді тексеру мен сұрыптау ісін де айтарлықтай жеңілдетуге көмектесетінін айтады. Берикболова А.Ж. мен Бекбосынова Г.А. цифрлық медианың жедел даму үдерісі редакциялардың аудитория тарапынан күтілетін шұғыл реакцияға сай болуын талап ететінін атап көрсетеді [1, 211-б.]. Әлеуметтік желілер, лезде жаңартып отыратын порталдар және деректермен толтырылған платформалар заманында репортерлер мен редакторлар алгоритмдердің көмегімен қызықты жаңалықтарды анықтап, рутинді бөлімдерді автоматтандырып, қысқа мәтіндерді жаппай өңдеп жариялау мүмкіндігіне ие. Ал, Ноаин Санчез А. ЖИ негізінде шығарылатын контенттің редакция ішіндегі әдеттегі кәсіби практиканы өзгертуі мүмкін екенін талдайды [2]. Жүйелер ауыр жұмыстарды жеңілдетеді, бірақ шығармашылық әртүрлілікті төмендету, бұрмалау және алгоритмнің қалай жұмыс істейтінін толық түсінбеу сияқты мәселелер туындауы ықтимал. Қазақстандағы тәжірибені есепке ала отырып, редакцияларда ЖИ-ді кең ауқымда пайдалану процесінің әлі де аяқталмағанын көреміз.

Маркони Ф. және Зигман А. редакцияны жаңартудың бірден-бір жолы – кәсіби даярлық пен технологиялық шешімдердің арасындағы үйлесімділікті сақтау деп есептейді [3]. Олар ЖИ редакторға бәсекелес ретінде емес, жұмысын жеңілдететін тиімді құрал ретінде қарастырылуы керек дейді. Қазақстандық медиада тілдік және мәдени мәселелер, инфрақұрылым деңгейінің әркелкілігі секілді ерекше факторлар бар. Канашева С.Ж., Дюсенгазы С.М., Сейтжанова З.Д. мақалаларында қазақ журналистерінің әлеуметтік желідегі ағымдарды талдау және нақты уақыттағы деректерді өңдеу сияқты жүйелерді қалай енгізіп жатқанын атап өтеді [4, 7–19-бб.]. Мұнда жергілікті ресурстардың шектеулері мен кәсіби машықтардың жеткіліксіздігі сезіледі.

Волкова Е.А. Wordsmith, Heliograf сияқты платформалардың тарихи қалыптасу тәжірибесін қарастыра отырып, семантикалық интерпретацияға қатысты шектеулерді талдайды [5]. Атанов А.А. мен Антонов Е. үлкен көлемді деректермен жұмыс жасауды автоматтандырудың журналистика үшін пайдалы екенін мойындайды, бірақ сыни талдау, мәдени-әлеуметтік контекст пен терең мазмұн жасау сияқты маңызды элементтерді тек компьютер көмегімен түгел қамту мүмкін еместігін алға тартады [6, 210-б.; 7].

Симон Ф.М. алгоритмдер бір рет енгізілгеннен кейін редакцияның барлық саласына ықпал ететінін атап көрсетеді: жаңалықтың берілу формасынан бастап, материалдың қалай пакеттелетініне дейін бәрін өзгертеді [8]. Тандок Э.С. және Томас Р.Д. тіпті веб-аналитика құралдарының өзі аудитория көрсеткішіне тым сүйеніп, терең зерттеу мақалаларын елеусіз қалдыруы мүмкін екенін мәлімдейді [9]. Ал Мұхаммедова Л., Этреков З., Ақмырадова А. үлкен территорияларды қамтуда ЖИ құралдары журналистерге қашықтықты еңсеруге көмектеседі деп есептейді, әйтсе де бұның жаңадан туындайтын құқықтық және кәсіби сауалдары бар [10, 119-б.].

1-кесте. ЖИ құралдарын қолданудың негізгі бағыттары

Қолдану саласы	Дер ек көзі	Тех ника	Рөлі	Артықшы лығы	Қауіп- кәтері
-------------------	----------------	-------------	------	-----------------	------------------

Спорт жаңалықтары	Спорт API, статистика	NLP, NLG	Матч деректерін жылдам шығару	Жеделдік, жүйелілік	Терең анализ тапшылығы
Қаржы нарығы	Биржа, индекстер	ML (болжам)	Нарықты автоматты мониторинг	Деректерді тез өңдеу	Алгоритм қателігі ықтималы
Сайлау нәтижелері	Үкіметтік деректер базасы	Визуализация	Дауыс беру барысын нақты көрсету	Интерактивтілік, көрнекілік	Ресми дерекке тәуелділік
Жалған ақпаратты анықтау	Әлеуметтік медиа, архив	ML сүзгі, мәтіндік өңдеу	Фактчек, дезинформацияны болдырмау	Ауқымды қамту, үздіксіз бақылау	Қате белгілеп алуы мүмкін

1 кестеде белгілі бір функцияны жүзеге асыру үшін қолданылатын ЖИ тәсілдері көрсетілген. Спорттық шараларда жылдам есеп беру және статистиканы жариялау, қаржы нарығында автоматты талдау, сайлау үрдісін визуализациялау, жалған ақпаратты анықтау – барлығы редакцияларға жеделдікпен қатар жаңа технологиялық мүмкіндіктер ұсынады. Дегенмен, қай салада болмасын, алгоритм қателігі немесе біржақты деректерге арқа сүйеу қаупі бар.

2-кесте. ЖИ енгізудің артықшылықтары мен тәуекелдері

Артықшылықтар	Ресурстарды үнемдеу	Тәуекелдер	Редакциядағы әсер	Аудитория пікірі
Жылдам әрі тиімді өндіріс	Уақыт пен шығынды қысқартады	Алгоритмдік бұрмалау ықтималдығы	Кәсіби жауапкершілікті арттырады	Қателер болса сенім әлсірейді
Үлкен деректерді жедел талдау	Маман даярлау процестерін оңтайландырады	Редакциялық бақылаудың азаюы	Редакция мәдениетінің өзгеруі	Аудитория ашықтықты күтеді
Рутинді міндеттерді жеңілдету	Артық жұмыс күшін қысқартуға көмектеседі	Кадр дағдысы жетілдірілмесе құнсызданады	Қайта оқыту қажет	Контент қызық болса қолдау басым
Экономикалық тиімділікті арттыру	Шығындарды азайтуға ықпал етеді	Этикалық нормалардың әлсіреуі	Редакция саясатын қайта қарауға мәжбүрлейді	Этикалық қателер көп сын тудырады

Автоматтандырудың негізгі басымдықтары мен оған байланысты тәуекелдер бірегей салыстырма форматында ұсынылады. Артықшылықтар бөлімінде өндірістік тиімділікті күшейту, үлкен деректерді жедел қорыту және рутинді жұмыстан босату жайлы айтылса, тәуекелдер тарауында алгоритмдік бұрмалау, редакциялық бақылаудың кеміуі және кадр біліктілігінің төмендеуі тәрізді қиындықтар көрініс табады. Аудитория мен редакция арасындағы қарым-қатынас алгоритмдердің сапасы мен ашықтығына тәуелді.

3-кесте. ЖИ-мен байланысты құқықтық және этикалық аспектілер

Аспект	Реттеу деңгейі	Негізгі мәселе	Әсері	Күрделілік дәрежесі
--------	----------------	----------------	-------	---------------------

Алгоритмдік ашықтық	Біркелкі стандарт жоқ	Редакцияға сыртқы ықпалды бағалау	Техникалық сауаттылық қажет	Орташа
Деректерді қорғау	Заңнамалық нормалар шектеулі	Жеке мәліметтердің құпиялығы	Құпиялық ережесін бұзу қаупі	Жоғары
Жұмыс нарығына ықпалы	Еңбек кодекстеріне сүйенеді	Кадрлық орындардың қысқаруы	Қызметкерлерді оқытуды талап етеді	Орташа
Мазмұнның шынайылығы	Толық реттеу қалыптаспаған	Жалған ақпарат, deepfake	Қоғамдық сенім төмендеуі ықтимал	Жоғары

3 кестеде ЖИ-ті қолданғандағы құқықтық және этикалық мәселелер жинақталған. Алгоритмдік ашықтықтың болмауы редакцияның нәтижеге ықпалын азайтып, аудитория алдындағы есептілігін әлсіретуі мүмкін. Деректерді қорғауда заңнаманың жетілмеген тұстары кейбір қолданушылардың мәліметтерінің заңсыз пайдаланылуына жол ашады. Сондай-ақ жұмыс орындарын автоматтандыру еңбек нарығын қайта құруға әсер етеді. Мазмұнның шынайылығына қатысты deepfake пен жалған ақпарат жайы тағы да ерекше назар аударуды қажет етеді, себебі бұл фактор аудитория сеніміне тікелей қатысты.

Жасанды интеллектті (ЖИ) журналистикада қолдану жаңалықтар жасау процесін оңтайландырып, контент сапасын жақсартып, аудиторияны тартуды арттырады. Natural Language Processing (NLP), жаңалықтарды автоматтандыру және әлеуметтік желілерді бақылау сияқты технологияларды енгізу БАҚ-қа материалдарды дайындауды жеделдетіп, аудиторияны қамтуды кеңейтуге мүмкіндік береді [11, 6-б.].

4-кесте. Журналистикада ЖИ қолданудың артықшылықтары

Параметр	Технология мысалы	Қазақстандық тәжірибе	Халықаралық тәжірибе	Артықшылықтары	Шектеулері
Жаңалықтарды автоматтандыру	Helio graf	ҚазТАГ	Associated Press	Жаңалықтарды тез дайындау	Контенттің шектеулі болуы
Деректерді талдау	DataRobot	Informburo.kz	Bloomberg	Аналитика сапасының артуы	Үлкен көлемді деректер қажет
Контент жасау (NLG)	Wordsmith	Tengri news	The Washington Post	Материалдарды дербестендіру	Қателіктер қаупі
Әлеуметтік желілерді бақылау	Social Bakers	Nur.kz	BBC	Аудиторияны кеңейту	Этикалық мәселелер

Қазақстанда бұл технологиялар, мысалы, Informburo.kz сайтында деректерді талдау жүйелерін енгізу арқылы қолданылады. Бұл аудиторияның мінез-құлқын болжауға және материалдардың мазмұнын жақсартуға мүмкіндік береді. Халықаралық тәжірибе көрсеткендей, Heliograf сияқты платформалар жаңалықтарды автоматты түрде құруда сәтті

қолданылып, Associated Press сияқты ірі БАҚ-тарға оқиғаларды нақты уақыт режимінде жариялауға мүмкіндік береді.

Журналистер пікірі бойынша ЖИ-дің тиімділігі (мысалы, уақыт үнемдеу) жоғары болғанымен, этика мен аудитория сенімі тұрғысынан мәселе көп. Экономикалық жағынан көпшілік редакторлар оң баға берсе, материал сапасы мен этикалық ашықтықты бірқатар маман өзекті проблема деп санайды.

ЖИ редакциялық процестерге жан-жақты ықпал етеді. Автоматтандыру ақпаратты тез өндіруге, ауқымды деректерді талдауға септігін тигізеді, бірақ алгоритмдік қателіктер, мамандардың жеткіліксіз даярлығы және реттеудің әлсіздігі сияқты сын-қатерлер туғызады. Жоғарыда берілген кестелер және оларға қатысты түсініктемелер редакциялардың ЖИ-ді енгізуде тиімділік пен тәуекелді қалай теңгеруі қажет екенін көруге болады. Журналистиканың әлі де адамдық сараптау, сыни ойлау және кәсіби жауапкершілікке сүйенетіні даусыз. ЖИ бұл салада тек қосымша қозғаушы күш болғанымен, жалғыз шешім ретінде қарауға келмейді.

Қорытындылай келе, ЖИ қазіргі редакциялардың өндірістік тиімділігін арттыратын күшті құрал болғанымен, кәсіби және этикалық стандарттар тұрғысынан түрлі мәселелер туындауы ықтимал. Жылдамдық, деректерді терең өңдеу және шығындарды азайту – бұл құралдың басты артықшылықтары. Алайда алгоритмдік бұрмалау, кадрлардың дайындығы мен қайта даярлаудың қажеттілігі және аудитория сенімі сияқты негізгі сын-қатерлер бар. Қазақстандық БАҚ-тар цифрлық трансформация жолына түссе де, кей аймақтық редакциялар технологиялық инфрақұрылымы мен кадрлық әлеуетінің шектеулігінен үлкен қиындықтарға кездеседі.

Редакциядағы журналистерге қарапайым міндеттерден босай отырып, терең зерттеуге және аналитикаға көбірек уақыт бөлуге мүмкіндік беруде. Дегенмен «қара жәшік» эффектісі орын алса, редакторлар алгоритмдердің логикасын түсінбей, жаңалыққа қатысты шешім қабылдай алмайды. Сондай-ақ формулалық сипаттағы жаппай контентті көбейту ақпарат ағынын бірсарынды етіп жіберуі мүмкін. Этикалық мәселелер де маңызды: егер бастапқы деректерде немесе алгоритм үлгілерінде қандай да бір біржақтылық болса, оларды машина еселей түседі. Сондықтан заң шығарушылар, БАҚ жетекшілері мен технологтар бірігіп, алгоритмдердің ашықтығы мен жауапкершілігін қамтамасыз ететін ортақ ережелерді қалыптастыруы қажет. «Адам факторын» мүлде жоюға болмайды. Журналистер ЖИ ұсынған контентті түзету, тексеру және этикалық сүзгіден өткізу ісін сақтауы керек. Сонда ғана компьютерлік есептеу қуаты мен журналистік сындарлы ойлау өзара тиімді түрде үйлесім табады. Жалпы, ЖИ алдағы уақытта журналистикада маңызды рөл атқара береді. Алгоритмдік жүйелер адам ақылымен бірлесіп жұмыс істесе, журналистика қоғамдағы демократиялық міндетін атқара отырып, цифрлық дәуірде де өзекті болып қалары анық.

Пайдаланылған әдебиеттер тізімі

1. Берикболова А. Ж., Бекбосынова Г. А. Цифрлық медианың негізгі трендтері //әл-фараби атындағы қазақ ұлттық университеті. – 2023. – С. 211. <https://www.kaznu.kz/content/files/pages/folder24375/Сборник%20ЮНЕСКО%20Ибраева%20Г..pdf#page=212>
2. Noain Sánchez A. Addressing the Impact of Artificial Intelligence on Journalism: The perception of experts, journalists and academics. – 2022. <https://burjcdigital.urjc.es/items/001b0b25-74ba-4f81-952a-9c7df7e23d9f>
3. Marconi, F. & Siegman, A. (2017). The Future of Augmented Journalism: A guide for newsrooms in the age of smart machines. Associated Press.
4. Kanasheva S. J., Duisengazy S. M., Seitzhanova Z. D. Журналистикадағы жасанды интеллект: шетел тәжірибесі //Bulletin of LN Gumilyov Eurasian National University.

- Journalism series. – 2024. – Т. 3. – №. 148. – С. 7-19.
<https://buljourn.enu.kz/index.php/main/article/view/562>
5. Волкова Е. А. Искусственный интеллект в журналистике: исторический опыт использования платформ Heliograf и Wordsmith. – 2024.
<https://elib.bsu.by/handle/123456789/321742>
 6. Атанов А.А. Робот атты журналист: жауаптан гөрі сұрақ көп / А.А. Атанов // Журналистика теориясы мен практикасының мәселелері. — 2019. — 8-том, №. 1. — 210–215-б. — DOI: 10.17150/2308-6203.2019.8(1).210-215.
 7. Антонов Е. «Ежелгі грек» компьютері бұрын ойлағаннан да ескі болып шықты [Электронды ресурс] / Е.Антонов // Ғылым және өмір. — 2014. — No 12. — Қол жеткізу режимі: <https://www.nkj.ru/news/25371>
 8. Simon F. M. Artificial Intelligence in the News: How AI Retools, Rationalizes, and Reshapes Journalism and the Public Arena. – 2024.
 9. Tandoc, EC. Thomas, RJ. (2015). The ethics of web analytics. Implications of using audience metrics in news construction. Digital Journalism, 3(2), 243–258.
 10. Мұхаммедова Л., Этреков З., Ақмырадова А. Журналистика және жасанды интеллект: мүмкіндіктер мен міндеттер // «Ceteris paribus» ғылыми журналы. – 2024. – 119-бет. <https://sciartel.ru/arhiv-journal/CP-2024-10.pdf#page=119>
 11. Зверева Е.А. Журналистикада жасанды интеллект алгоритмдерін қолданудың этикалық мәселелері // MEDIAEducation: БАҚ жалпы күнделікті өмір ретінде. – 2020. – Б.316-320. <https://elibrary.ru/item.asp?id=44235481>

ТУРИСТІК АЙМАҚТАРДЫ ДАМУДАҒЫ МЕДИАНЫҢ ҮҚПАЛЫ

Әбдуганнар А.Е.

*Халықаралық журналистика мамандығының
2-курс магистранты*

*Ғылыми жетекші: филология ғылымдарының
кандидаты Негизбаева М.О.*

Аңдатпа: Қазіргі заманғы жаһандану дәуірінде туризм саласы экономиканың маңызды бір бөлігіне айналып отыр. Әлем елдері өздерінің туристік әлеуетін арттыру үшін түрлі құралдарды қолдануда, соның ішінде медиа – ең танымал тетіктердің бірі. Медиа арқылы туристік аймақтарды жарнамалау, олардың имиджін қалыптастыру және туристер ағынын арттыру – бүгінде аса өзекті мәселе. Осы ғылыми жұмыстың мақсаты – медиа құралдарының туристік аймақтарды дамытудағы рөлін зерттеу, оның тиімді жолдарын талдау.

Кілт сөздер: туризм, медиа, кинолокация, экономика

Қазіргі таңда бұқаралық ақпарат құралдары тек жаңалық таратушы ғана емес, жаңа мекендер мен эмоцияларға жетелейтін шынайы жолбасшыға айналды. Туризм – ел экономикасының маңызды саласы, ал оны ілгерілетуде медианың үқпалы орасан. Телебағдарламалардан бастап Instagram-дағы стористерге дейін – белгілі бір өңірдің әлеуметтік бейнесін қалыптастырып, бұрын-соңды естілмеген жерлерді танымал туристік бағыттарға айналдырып жатыр. Туристік аймақтар туралы бейнематериалдар, мақалалар, деректі фильмдер мен әлеуметтік желідегі контенттер адамдардың сол өңірге деген қызығушылығын арттырады. Ақпарат неғұрлым сапалы әрі қызықты берілсе, туристер соғұрлым көптеп тартылады. Бұрын шағын ауылдар, табиғи орындар немесе тарихи

ескерткіштерді тек сол маңдағы халық білетін. Ал бүгінде YouTube-влогтар, телесюжеттер, әлеуметтік желілер мен онлайн БАҚ-тың арқасында бұл аймақтар бүкіл елге, тіпті әлемге танылуда. Түрлі бояумен берілген репортаждар, жергілікті тұрғындармен сұхбаттар, ерекше мәдениет пен тағам жайлы әңгімелер көрерменнің сол жаққа барғысы келуіне себеп болады.

Мысалы, Грузиядағы Казбеги таулары, Батумидегі «Али мен Нино» махаббат ескерткіші, Қазақстандағы Шарын шатқалы, Бурабай, Қатоң-Қарағай, Ыстамбұлдағы Топкапы сарайы, Айя-София мешіті, Түрікменстандағы ежелгі Мерв қаласы – медиа арқылы кеңінен танылған орындар. Бұл жерлердің кейбірінде инфрақұрылым дамымаған болса да, блогерлер мен телеарналардың көмегімен мыңдаған туристі өздеріне тарта алды.

ҚР Туризм және спорт министрлігінің ресми мәліметіне сәйкес, 2023 жылы елімізге 9,2 миллион шетелдік азамат келсе, 2024 жылдың 9 айында бұл көрсеткіш 11,5 миллионға жетіп, пандемияға дейінгі деңгейден асып түсті. Салыстыру үшін: 2022 жылы бұл көрсеткіш бар болғаны 4,7 миллион болатын. Бұл деректер Қазақстанға деген қызығушылықтың артып келе жатқанын дәлелдейді. Еліміздің тарихи, мәдени және табиғи байлықтарын шетелдік саяхатшылар ғана емес, өз азаматтарымыз да қайтадан жаңаша қырынан ашып жатыр. 2024 жылы Қазақстан бойынша саяхаттаған отандастарымыздың саны 6 миллионнан асып, өткен жылмен салыстырғанда 1 миллионға өсті. Ішкі туризмнің дамуына YouTube каналдардағы жекелеген блогтар мен реалити шоулар да өз үлесін қосты. Сапасы мен қаралымы жағынан ең мықты кейс – «Замандас» подкастының жүргізушісі Ержан Алдабергеновтің «Уайымдама» атты YouTube бағдарламасы. Бағдарлама мақсаты – Қазақстанның біз білетін және білмейтін туристік, сұлу мекендерін танымал медиа кейіпкерлер арқылы көрерменге таныстыру.

Jeltoksan. – мен өткен шығарылымда Маңғыстаудың әсем жерлерін араласа, танымал актриса Аружан Жазылбековамен ШҚО-ның біз көрмеген сұлулығын ашты, АРО-мен Тұзкөл көліне сапар шексе, Молданазармен Балқашқа, Аршатпен Ұлттық Алтын-Емел саябағына аттанды. Аталмыш бағдарламаның YouTube –тағы әр шығарылымы кем дегенде 10 мың қаралым жинап, әлеуметтік желілерде қызу талқыға түсті.

Туристік аймақтарға қызығушылықтың артуы – шағын және орта бизнестің дамуына жол ашады. Жергілікті туристік орындарда кафелер, қонақүйлер, демалу орталықтары ашылады. Көлік пен логистика саласы да жанданып, жаңа жұмыс орындары іске қосылады. Аталмыш жағдайда БАҚ жай ақпарат таратушы емес, аймақтың маркетингологы іспетті қызмет атқарады. Сонымен қатар, сапалы медиалық бейне тек туристерді ғана емес, инвесторларды да тартуы мүмкін. Өңір туралы әсерлі сюжет – оның әлеуетін көрсетіп, бизнеске сенім ұялатады. Бұл әсіресе табысты жобалар мен шынайы кейіпкерлер арқылы жеткізілсе, әлдеқайда тиімді және әсерлі болады. Instagram-да жоғары қаралым мен әсерлі кейіпкерлері бар бейненің авторы атанған, біз білмейтін құпия өлкелердің саяхатшысы Ернар Алмабектің әлеуметтік желідегі контенті аталмыш сөздерге мықты мысал. Тоғызбұлақтағы жайлаудың қарапайым күйбең тіршілігінде жүрген жеңгелер, өзеннен су таситын әжелер, қырда доп тепкен балалар. Шынайы және сапалы контент арқылы Қазақстанның маржандай өлкелерін ел азаматтарына таныстырып, ішкі туризмнің дамуына үлкен ілес қосуда.

Бүгінде көптеген мемлекеттер медианың күшін түсініп, туристік бағыттарды ілгерілетуге мемлекеттік телеарналар, блогерлер, фестивальдер мен кино жобалар арқылы инвестиция салады. Қазақстанда да этнотурлар, жаңа бағыттар жасалып, блогерлерге тегін саяхаттау мүмкіндігі беріліп, олардан контент жасау сұралады. Қазақстандағы туризм мен блогерлік медиа ықпалдастығының жарқын мысалы ретінде Lexus GX550 көлігінің ауқымды тест-драйвын атауға болады. Бұл ерекше оқиға Маңғыстау облысының таңғажайып туристік аймағында ұйымдастырылды. Іс-шараға қазақстандық медиа өкілдер, атақты тұлғалар, блогерлер және Lexus амбассадоры Санжар Мадиев, сондай-ақ Грузия, Әзірбайжан, Армения және Еуропа мен Америкадан келген Lexus өкілдері қатысты. Тест-драйвқа келген қонақтар Маңғыстаудағы танымал туристік локацияларға барып контент

түсірді. Соның бірі: Шерқала тауы мен Шарлар аңғары. Осындай форматтағы шаралар халықаралық брендтер мен инвесторлар арқылы еліміздің туризмін жаңа деңгейге шығарады.

Қазақстандағы туристік аймақтарды дамытудың ұсыныстар:

- Туристік медиа-контент жасауға арналған мемлекеттік гранттар мен жобалар санын арттыру;
- Аймақтық БАҚ пен блогерлердің туристік бағыттағы ынтымақтастығын күшейту;
- Әлеуметтік желілерде арнайы туристік парақшалар мен контент-платформалар ашу;
- Туризм саласында журналистер мен контентмейкерлерге арналған оқыту курстарын ұйымдастыру.

Қорытынды: Медиа – туристік аймақтарды дамытудағы маңызды құрал. Дұрыс қолданылған медиа стратегиясы арқылы аймақтың имиджін қалыптастырып қана қоймай, туристік ағым мен экономикалық белсенділікті арттыруға болады. Дегенмен, медиа арқылы танылған аймақтарға шектен тыс турист ағылса, ол экологияға, тарихи мұраға және жергілікті халықтың тұрмысына кері әсер етуі мүмкін. Сол себепті, БАҚ пен билік нақты туризм стратегиясын бірге қалыптастыруы тиіс. Танымал ету – бір бөлек, ал оны ақылмен дамыту – одан да маңызды. Instagram стористерден бастап деректі фильмдерге дейін – барлығы өңірдің бейнесіне, экономикаға, мәдениетке және жергілікті халықтың рухани санасына әсер етеді. Бұл мүмкіндікті тек саналы түрде, сүйіспеншілікпен пайдалану қажет.

МОБИЛЬДІ КОММЕРЦИЯНЫҢ МӘНІ МЕН БОЛАШАҒЫ

Әбдікәрім А.С.

«7М 03214-Бизнес коммуникация»

мамандығының 2-курс магистранты

Ғылыми жетекші: Г.С. Өзбекова,

филология ғылымдарының кандидаты, доцент

Мобильді коммерция – бұл мобильді құрылғылар арқылы жүзеге асырылатын коммерциялық операциялар. Бұл операцияларға онлайн сатып алулар, қызмет көрсету, ақша аударымдары және жарнама кіреді. Соңғы жылдары мобильді коммерцияның қарқынды дамуы, әсіресе смартфондар мен интернеттің кеңінен таралуы арқасында, нарықта жаңа мүмкіндіктер мен өзгерістерді әкелді. Әлемдік “Amazon”, “Ebay” интернет дүкендері мобильді коммерцияға жол ашқан ірі компаниялар болса, елімізде “Kaspi.kz”, “teez”, “airba” сынды стартаптар әлемдік компаниялармен бәсекелеске түсетіндей уақытқа жетті.

Мобильді коммерцияның алғашқы қадамдары 1990-шы жылдардың соңында басталды. Сол кезеңде мобильді құрылғыларда интернетке қосылу мүмкіндіктері пайда болды. 1997 жылы Жапонияда SMS арқылы төлемдер жасау жүйесі енгізілді, бұл мобильді коммерцияның алғашқы үлгісі болып саналады. Осылайша, мобильді құрылғылардың коммерциялық қызметтерді орындау мүмкіндіктері пайда болды. 2000-шы жылдардың басында смартфондардың пайда болуы мобильді коммерцияның дамуында маңызды рөл атқарды. Apple компаниясының 2007 жылы iPhone құрылғысын шығаруымен мобильді интернет пен қосымшалардың танымалдылығы арта бастады. Смартфондар тұтынушыларға интернетті пайдалануды, ақпарат іздеуді және сатып алу процесін жеңілдетті. 2010 жылдары мобильді төлем жүйелері, мысалы, PayPal, Square және басқа да платформалар пайда болды. Бұл технологиялар тұтынушылардың мобильді құрылғылар арқылы ақша аударымдарын жүзеге асыруын жеңілдетті. 2014 жылы Apple Pay және Android Pay сияқты мобильді төлем жүйелерінің енгізілуі мобильді коммерцияның

қарқынды дамуына серпін берді.

Мобильді коммерцияның негізгі мәні – тұтынушыларға қызмет көрсету мен өнімдерді сатып алу процесін жеңілдету. Смартфондар мен планшеттердің көмегімен адамдар кез келген жерде және кез келген уақытта сатып алу, банктік операциялар жүргізу, ақпарат іздеу және әлеуметтік желілерде байланыс орнату мүмкіндігіне ие. Бұл факторлар тұтынушылардың өмірін айтарлықтай жеңілдетіп, олардың сатып алу мәдениетіне жаңа стандарттар енгізді. Мобильді коммерцияның тағы бір маңызды аспектісі – деректерді жинау мен талдау мүмкіндігі. Бизнесер мобильді қосымшалар мен веб-сайттар арқылы тұтынушылардың әрекеттерін бақылап, олардың қажеттіліктерін түсініп, өнімдерді және қызметтерді персонализациялауға мүмкіндік алады. Мысалы, тұтынушылардың сатып алу тарихы мен мүдделеріне негізделген жарнамалар оларды тиімдірек қызықтырады. Мобильді коммерцияның дамуымен бірге тұтынушылардың сатып алу әдеттері де өзгерді. Тұтынушылар енді мобильді құрылғылар арқылы ақшасын жұмсауды, сауда жасау мен сатып алу процестерін жеңілдетуді қалайды. Мысалы, QR-кодтар мен мобильді төлем жүйелері, мысалы, Apple Pay, Google Pay, адамдардың сатып алу процесін одан әрі оңайлатады. Бұл технологиялар клиенттерге ыңғайлы әрі жылдам қызмет көрсетуге мүмкіндік береді, осылайша, тұтынушы тәжірибесін жақсартады.

Соңғы жылдары мобильді коммерцияның қарқынды дамуы байқалды.

5G технологиясының енгізілуі, интернет жылдамдығының артуы мен мобильді қосымшалардың кең таралуы бұл салаға жаңа серпін берді. COVID-19 пандемиясы кезінде адамдардың онлайн сатып алуға деген қызығушылығы күрт өсті, бұл мобильді коммерцияның маңыздылығын арттырды. Көптеген компаниялар өз бизнес модельдерін мобильді платформаларға ауыстырып, клиенттермен байланыс орнатудың жаңа тәсілдерін іздестіруге мәжбүр болды.

Мобильді коммерцияның кеңеюі тек технологиялық жетістіктермен шектелмейді. Тұтынушылардың психологиясы мен мінез-құлқы да өзгеруде. Жастар арасында мобильді сатып алуларға сұраныс артып, әлеуметтік желілер арқылы сатып алу үрдісі белең алуда. Соның арқасында, брендтер әлеуметтік медианы белсенді пайдаланып, тұтынушылармен тікелей байланыс орната алады. Әлеуметтік желілерде интеграцияланған сатып алу мүмкіндіктері клиенттерге таныс брендтерді оңай табуға және оларды сатып алуға мүмкіндік береді.

Мобильді коммерцияның болашағы жарқын. Технологияның дамуы мен тұтынушылардың сұранысы жаңа трендтерді тудырып жатыр. Мысалы, жасанды интеллект пен машиналық оқытудың интеграциясы арқылы бизнесер тұтынушылардың қажеттіліктерін нақты болжауға және ұсыныстарды жекелендіруге мүмкіндік алады. Сондай-ақ, виртуалды және ұлғайтылған шындық технологиялары мобильді сатып алуды қызықты әрі интерактивті етеді.

Сонымен қатар, криптовалюталар мен блокчейн технологияларының қолданылуы мобильді коммерцияға жаңа қауіпсіздік деңгейін қамтамасыз етеді. Тұтынушылар ақша аударымдары мен сатып алуларын қауіпсіз әрі жылдам жүзеге асыра алады, бұл өз кезегінде сатып алу процесінің тиімділігін арттырады. Криптовалюталардың танымалдығы өскен сайын, бизнес модельдері де өзгеріп, әртүрлі төлем әдістері енгізілуде.

Бұдан басқа, экологиялық тұрақтылық пен әлеуметтік жауапкершілік қазіргі мобильді коммерцияның трендтерінің бірі болып отыр. Тұтынушылар экологиялық таза өнімдерді іздейді, сондықтан бизнес-стратегияларында экологиялық факторларды ескеру маңызды. Мобильді платформалар арқылы экологиялық таза өнімдерді насихаттау, сонымен қатар, «жасыл» логистика шешімдерін енгізу бәсекелестік артықшылықты қамтамасыз етуі мүмкін.

Мобильді коммерция мен онлайн банкинг – қазіргі цифрлық экономиканың маңызды құрамдас бөлігі. Бұл екі сала бір-бірімен тығыз байланысты, себебі мобильді коммерция тұтынушыларға тауарлар мен қызметтерді сатып алуға мүмкіндік берсе, онлайн

банкинг қаржылық операцияларды оңай әрі қауіпсіз орындауға мүмкіндік жасайды.

Мобильді коммерцияның басты артықшылықтарының бірі

ыңғайлылық. Тұтынушылар мобильді құрылғыларын пайдалана отырып, кез келген уақытта және кез келген жерде сатып алуларын жүзеге асыра алады. Онлайн банкинг осы процесті жеңілдетеді, себебі тұтынушылар өз шоттарына кіріп, ақша аударымдарын, төлемдерді және басқа да қаржылық операцияларды жылдам орындай алады. Мысалы, сатып алу барысында мобильді банкинг арқылы төлем жасау, клиенттерге сатып алу процесін жеделдетіп, ыңғайлылықты арттырады.

Сондай-ақ, онлайн банкинг мобильді коммерцияда қауіпсіздікті

қамтамасыз етеді. Қаржылық операциялардың көпшілігі криптография және қауіпсіздік протоколдары арқылы қорғалған. Мобильді коммерцияда жасалатын транзакциялардың қауіпсіздігі тұтынушылардың сенімін арттырады. Банктер клиенттердің жеке деректерін қорғау үшін жаңа технологияларды енгізіп, алаяқтық әрекеттерден сақтандыруға тырысады.

Соңғы жылдары мобильді коммерция мен онлайн банкинг арасында

интеграцияланған шешімдер, мысалы, мобильді төлем қосымшаларының (Apple Pay, Google Pay) пайда болуы, екеуінің синергиясын нығайтты. Бұл қосымшалар тұтынушыларға сауда нүктелерінде немесе онлайн режимінде қауіпсіз және жылдам төлемдер жасауға мүмкіндік береді.

Мобильді коммерция тұтынушылар мен бизнес арасында жылдам әрі ыңғайлы байланыс орнатуға мүмкіндік береді. Бизнес коммуникациядағы мобильді технологиялардың интеграциясы клиенттерге қажетті ақпаратты, ұсыныстарды және қызметтерді кез келген уақытта алуға мүмкіндік береді. Мысалы, компаниялардың мобильді қосымшалары мен сайттары арқылы тұтынушылар өнімдер мен қызметтер туралы ақпаратты жылдам таба алады.

Мобильді коммерция тұтынушы тәжірибесін жоғары деңгейде ұсынады. Клиенттерге мобильді платформалар арқылы сатып алу, пікір қалдыру, сұрақтар қою сияқты мүмкіндіктер беріледі. Мобильді хабарламалар мен push-ескерту арқылы компаниялар тұтынушылармен тікелей байланыс орната алады, бұл өз кезегінде клиенттердің лоялдылығын арттырады.

Мобильді коммерция бизнеске тұтынушылардың мінез-құлқын, сатып алу әдеттерін және нарықтық трендтерді талдауға мүмкіндік береді. Мобильді платформалар арқылы жинақталған деректер маркетингтік стратегияларды жетілдіруге, өнімдерді жекелендіруге және мақсатты жарнама жасауға ықпал етеді. Бұл бизнес коммуникацияның тиімділігін арттырады.

Мобильді коммерция мен әлеуметтік медиа байланысы бизнес коммуникациясын жаңартады. Тұтынушылар әлеуметтік желілер арқылы брендтермен байланысып, пікірлерін білдіре алады. Мобильді жарнамалар мен әлеуметтік медиа маркетингінің мүмкіндіктері компанияларға тұтынушылармен тікелей қатынас орнатуға және өнімдерін насихаттауға мүмкіндік береді.

Мобильді коммерция – заманауи экономикадағы маңызды элемент. Оның мәні тұтынушыларға ыңғайлы, тиімді және жылдам қызмет көрсетуінде. Болашақта мобильді коммерцияның дамуы технологиялық инновациялармен тығыз байланысты болады. Бизнесер жаңа технологияларды қолдана отырып, тұтынушылардың сұраныстарына жауап беруге, олардың тәжірибесін жақсартуға және нарықта бәсекеге қабілетті болуға мүмкіндік алады. Сондықтан, мобильді коммерцияның дамуы – тек уақыттың талабы емес, сонымен қатар бизнес стратегиясының негізгі құрамдас бөлігі.

Әдебиеттер

1. Макаренкова Е.В. Электронная коммерция : учебное пособие / Макаренкова Е.В.. — Москва : Евразийский открытый институт, 2010. — 136 с. — ISBN 978 - 5 -374 - 00374 -1.
2. Савельев А.И. Электронная коммерция в России и за рубежом : правовое регулирование / Савельев А.И.. — Москва : Статут, 2014. — 543 с. — ISBN 978 - 5 -8354 - 1018 -7.
3. Калужский М.Л. Электронная коммерция. Маркетинговые сети и инфраструктура рынка / Калужский М.Л.. — Москва : Экономика, Омский государственный технический университет, 2014. — 327 с. — ISBN 978 - 5 - 282 -03365 -6. — Текст : электронный //

МЕДИА ЖӘНЕ ЦИФРЛЫҚ ЖУРНАЛИСТИКА: ЖАҢА МҮМКІНДІКТЕР МЕН ҚЫТАЙ-ҚАЗАҚСТАН ҰНТЫМАҚТАСТЫҒЫ

Бакетинюр Ж.,

*ҚХРӘл-Фараби атындағы Қаз ҰУ,
журналистика факультеті*

Баспасөз және электронды БАҚ кафедрасы

1 курс магистранты

Ғылыми жетекші: Г. С. Өзбекова

филология ғылымдарының кандидаты, доцент

Қазіргі уақытта медиа индустриясы терең цифрлық өзгерістерді бастан кешуде. Ақпараттық технологиялардың кеңінен қолданылуы жаңалықтарды тарату тиімділігін арттырып қана қоймай, сонымен бірге жаңа бизнес модельдерді де қалыптастыруда. Журналистика мамандығының магистранты ретінде мен цифрлық медианың қоғам мен экономикаға қалай ықпал ететінін зерттеп, инновациялық коммуникация әдістерін қарастырып келемін.

Биыл мен 2025 жылғы Халықаралық журналистика және коммуникация қысқы мектебіне (International Winter School of Journalism and Communication) қатысу мүмкіндігіне ие болдым. Бұл іс-шара Алматы қаласындағы UN Plaza Almaty Conference Hall орталығында өтті және оның тақырыбы “Орталық Азия және Қытайдағы цифрлық журналистика: жергілікті мәселелер мен жаһандық трендтер” болды.

Дөңгелек үстел барысында Қытайлық профессорлар коммуникация және медиа саласындағы Қытайдың соңғы жетістіктерімен бөлісті. Солардың ішінде ең қызықтысы — тікелей эфир арқылы сауда жасау (livestream commerce) моделі. Бұл модель Қытайда үлкен табысқа жетіп қана қоймай, Қазақстанның медиа және экономикалық дамуы үшін де жаңа мүмкіндіктер ұсынуда.

Цифрлық журналистика және интеллектуалды құралдар: ақпаратты басқару және таратудың жаңа трендтері

Жаңа медианың қарқынды дамуы журналистика саласының құрылымын түбегейлі өзгертуде. Әлеуметтік желілер, жасанды интеллект және үлкен деректер (Big Data) технологиялары ақпараттың таралуын жылдамдатады, бірақ сонымен қатар шынайылық, ақпараттық шамадан тыс жүктеме және журналистикалық этика мәселелерін де туындатады.

Конференция барысында сарапшылар цифрлық дәуірде жаңалықтардың интеллектуалды өңделуі мен шынайылығын қалай теңестіруге болатынын талқылады. Яғни, аудиторияға тек нақты және сапалы ақпаратты жеткізудің маңыздылығы айтылды.

Сонымен қатар, конференцияда Қытай мен Орталық Азиядағы цифрлық журналистиканың қазіргі жағдайы талқыланды. Соңғы жылдары Қытай қысқа бейнероликтер, интерактивті жаңалықтар, жасанды интеллект көмегімен жаңалықтар жасау сияқты жаңа медиа бизнес модельдерінде үлкен жетістіктерге жетті. Бұл тәжірибені Қазақстан мен басқа да елдер өз медиа саласына енгізе алады.

Осы орайда, ең қызықты тақырыптардың бірі – тікелей эфир арқылы сауда жасау және оның экономикалық әсері болды.

Қытайдың тікелей эфир сауда моделі және оның Қазақстанда қолданылу мүмкіндігі
Соңғы жылдары Қытайдағы “тікелей эфир арқылы сауда жасау” моделі қарқынды дамып, медиа мен бизнестің сәтті үйлесімінің мысалына айналды. Livestream commerce арқылы компаниялар, кәсіпкерлер және фермерлер тікелей тұтынушыларға өнімдерін таныстырып, сата алады. Бұл – жай ғана жаңа бизнес моделі емес, сонымен қатар инновациялық ақпарат тарату әдісі.

Конференцияда Қытай сарапшылары осы бизнестің табысқа жету жолдарын түсіндіріп, Қазақстанда бұл модельді қалай қолдануға болатыны туралы идеялар ұсынды.

Қазақстанда “Медиа + тікелей эфир сауда” моделін қалай дамытуға болады?

Қазақстан үшін бұл модель ауыл шаруашылығы саласында үлкен әлеуетке ие.

Қытайдағы “ауылдық тікелей эфир саудасы” тәжірибесі ауыл шаруашылығы өнімдерін өндірушілерге тұтынушылармен тікелей байланыс орнатуға көмектеседі. “Ауыл шаруашылығын дамыту + тікелей эфир” моделі Қытайдың көптеген аймақтарында сәтті жүзеге асырылып, фермерлерге үлкен табыс әкелді.

Мысалы, Қытайда фермерлер TikTok (Douyin), Kuaishou және WeChat сияқты платформалар арқылы өз өнімдерін жарнамалап, тікелей эфир арқылы сатады. Бұл модельге белгілі блогерлер, жергілікті билік, кәсіпкерлер мен медиа агенттіктер қатысып, бірегей экожүйе қалыптастырады.

Қазақстан үшін бұл модель өте маңызды, себебі:

Қазақстан – ауыл шаруашылығы өнімдеріне бай ел. Бірақ, өнімді сату арналары көбінесе дәстүрлі және бәсекеге қабілетті емес.

Брендтік танымалдық пен халықаралық нарыққа шығу – басты мәселелердің бірі.

Егер Қытай тәжірибесін қолдана отырып, TikTok, Telegram, Instagram сияқты платформаларда қазақстандық ауыл шаруашылығы өнімдерін (қымыз, бал, ет өнімдері және т.б.) белсенді насихаттасак, бұл фермерлерге жаңа мүмкіндіктер ашады.

Қазақстанда “Медиа + тікелей эфир саудасы” моделін дамыту үшін не қажет?

1. Қазақстандық платформаны құру

Қазақстанда Instagram, Telegram, TikTok танымал болғанымен, жергілікті тікелей эфир арқылы сауда жасау платформасын дамыту қажет.

Арнайы “аграрлық тікелей эфир” платформасы құрылса, бұл ауыл шаруашылығы өнімдерін сатуды жеңілдетеді.

2. “Медиа-жүргізушілерді” (media influencers) дайындау

Қытайда журналистер, танымал блогерлер және бизнесмендер тікелей эфир жүргізеді.

Қазақстанда тележүргізушілер, журналистер, фермерлер және мемлекеттік қызметкерлер осы салаға кірсе, халықтың сенімі артады.

3. Үкімет пен медианың қолдауы

Қытайда жергілікті билік, БАҚ және кәсіпкерлер бірлесіп “ауылдық тікелей эфир” жобаларын жүргізеді.

Қазақстанда да осы әдісті қолдана отырып, ауылдық өнімдерді онлайн-жарнамалау жүйесін құруға болады.

4. Шекаралық сауданы дамыту

Қазақстан – “Бір белдеу – бір жол” жобасының маңызды бөлігі.

Осы мүмкіндікті пайдаланып, Қытай, Корея және басқа да елдерге қазақстандық өнімдерді экспорттау үшін тікелей эфир платформаларын қолдануға болады.

Халықаралық журналистика және коммуникация қысқы мектебі мен үшін өте пайдалы тәжірибе болды. Бұл конференция маған цифрлық журналистиканың жаңа бағыттары туралы көптеген маңызды ақпарат берді.

Қытайдың “тікелей эфир саудасы” моделі жай ғана бизнес емес – бұл ақпарат пен экономиканы біріктіретін жаңа медиа тренд.

Мен Қазақстан да осы тәжірибені қолданып, “Медиа + тікелей эфир саудасы” моделін дамытуы керек деп санаймын. Бұл ауыл шаруашылығы, электрондық коммерция және бренд қалыптастыру салаларында үлкен серпін береді.

Болашақта мен медиа мен бизнестің интеграциясын тереңірек зерттеуді және Қазақстанның цифрлық коммуникациясын дамытуға үлес қосуды қалаймын.

Цифрлық дәуірде БАҚ тек ақпарат тарату құралы ғана емес, сонымен бірге экономика, мәдениет және қоғам арасындағы маңызды көпірге айналуға.

УКРЕПЛЕНИЕ СОТРУДНИЧЕСТВА КИТАЙСКО-КАЗАХСТАНСКИХ СМИ В КОНТЕКСТЕ ИНИЦИАТИВЫ "ОДИН ПОЯС, ОДИН ПУТЬ"

Ван Лу

*магистрантка 1 курса факультета
журналистики КазНУ им. аль-Фараби,
науч.руководитель-проф. С.Х.Барлыбаева*

Инициатива "Один пояс и один путь" является важной стратегией, предложенной Китаем для содействия глобальной взаимосвязи и укрепления сотрудничества и развития между странами. С момента своего появления в 2013 году инициатива “Один пояс, один путь” стала важной платформой для глобального экономического сотрудничества, среди которых культурные обмены и международное общение также стали одними из ключевых вопросов. В контексте этой стратегии китайские СМИ активно расширяют международное сотрудничество, особенно со средствами массовой информации стран, расположенных вдоль маршрута, с целью содействия распространению и реализации инициативы “Один пояс, один путь”. Среди этого сотрудничества в области масс медиа между Китаем и Казахстаном, как типичный пример, показывает, как содействовать культурным, информационным и экономическим обменам и развитию между двумя сторонами посредством сотрудничества в области СМИ в рамках “Пояса и пути”.

Являясь важным партнером инициативы “Один пояс, один путь”, Казахстан имеет выгодное географическое положение и является важным связующим звеном между Китаем и Центральной Азией. Казахстан стал важным мостом для культурных и экономических обменов между Китаем и Центральной Азией. Сотрудничество между Китаем и Казахстаном постепенно углубляется, особенно в области средств массовой информации. Однако с внедрением инициативы “Один пояс, один путь” темпы сотрудничества в медиа сфере между двумя странами значительно ускорились. Китай не только надеется продвигать китайскую информацию посредством медиа, но и надеется добиться усиления культурного влияния посредством взаимодействия с масс медиа. Казахстан надеется использовать влияние китайских СМИ в Центральной Азии для повышения своей международной известности и авторитета.

Сотрудничество между китайско-казахстанскими СМИ не ограничивается традиционным обменом новостными репортажами, но также охватывает многие аспекты, такие как обмен новостным контентом, совместные интервью и специальные репортажи. В частности, существуют, в основном, следующие модели сотрудничества:

1. Совместное использование новостного контента и обмен им.

В рамках сотрудничества между китайско-казахстанскими СМИ совместное использование новостного контента является самым основным способом сотрудничества. СМИ Китая и Казахстана создали механизм взаимного обмена для обмена важными новостями и информацией из двух стран.

2. Совместные интервью и репортажи

На крупных мероприятиях или проектах, связанных с "Поясом и путем", китайские и казахстанские СМИ способствуют углубленному обмену мнениями и взаимопониманию между двумя странами посредством совместных интервью и репортажей. Например, строительство железной дороги Китай-Казахстан и экономического коридора. Благодаря такого рода совместному освещению, можно лучше продемонстрировать результаты сотрудничества между двумя странами в рамках проекта "Один пояс, один путь" и, в то же время способствовать взаимопониманию и доверию между двумя народами.

3. Межкультурная коммуникация и региональное сотрудничество

По мере углубления китайско-казахстанского сотрудничества сотрудничество в области средств массовой информации между двумя странами также включает в себя распространение культуры на местах. Китайские СМИ начали проводить некоторые целенаправленные культурные мероприятия в Казахстане, проводя фестивали китайской культуры, недели кино и т.д., чтобы привлечь внимание и участие народа Казахстана, тем самым способствуя более глубокой культурной интеграции двух стран.

4. Сотрудничество между цифровыми МЕДИА и новыми медиа-платформами

Стремительное развитие цифровых технологий и сетевых технологий, появление новых медиа-платформ открыли новые возможности для сотрудничества в области СМИ между Китаем и Казахстаном. Ведущие китайские СМИ, такие как People's Daily Online, Tencent News и др., начали сотрудничество с казахстанскими интернет-платформами в области контента, чтобы способствовать распространению цифровой информации между двумя странами и повысить актуальность и интерактивность распространения информации.

Заглядывая в будущее, можно сказать, что китайско-казахстанское сотрудничество в области СМИ по-прежнему имеет большой потенциал и пространство для развития. Благодаря всестороннему продвижению инициативы "Один пояс, один путь" обе стороны могут углубить многоплановое сотрудничество: китайско-казахстанские СМИ могут продолжать расширять сферу сотрудничества. В то же время — это может способствовать всестороннему культурному сотрудничеству и углублению взаимопонимания и культурной самобытности между двумя народами посредством расширения мероприятий по культурному обмену и созданию цифровых платформ.

В целом, благодаря инициативе "Один пояс и один путь" "сотрудничество в области СМИ между Китаем и Казахстаном стало важной платформой для культурных, экономических и политических обменов между двумя странами, а также оказало решительную поддержку реализации инициативы "Один пояс и один путь". В будущем, по мере углубления сотрудничества между двумя странами, модель сотрудничества в области СМИ между Китаем и Казахстаном будет более диверсифицированной, а эффективность сотрудничества — более значительной, что заложит более прочную основу для долгосрочного развития двух стран.

ИННОВАЦИОННЫЕ МОДЕЛИ НОВОСТНОЙ КОММУНИКАЦИИ В МЕДИА КОНТЕКСТЕ

Ван Лу

*магистрантка 1 курса факультета
журналистики КазНУ им. аль-Фараби,
науч. руководитель-проф. С.Х.Барлыбаева*

В контексте интеграции масс медиа модель новостной коммуникации претерпевает глубокие инновации и изменения. С непрерывным развитием информационных технологий, особенно с ростом популярности Интернета, смартфонов и социальных сетей, традиционные методы распространения новостей сталкиваются с беспрецедентными проблемами и возможностями. Конвергенция СМИ способствовала высокой степени интеграции различных форм массовой информации и коммуникационных платформ, благодаря чему распространение новостей больше не зависит от одного канала, а осуществляется с помощью мультиплатформенных и мультитерминальных методов, образуя всестороннюю коммуникационную сеть.

Каналы распространения новостей стали более разнообразными. В прошлом новости в основном распространялись через традиционные СМИ, такие как телевидение, радио и газеты. Теперь, с развитием мобильного интернета, социальные сети, новостные веб-сайты и мобильные приложения стали важными платформами распространения информации. Аудитория новостей больше не является просто пассивными получателями, а активно участвует и делится информацией через социальные платформы. Эта коммуникационная модель значительно повысила скорость и охват распространения информации, а также сделала новостной контент более интерактивным в режиме реального времени. Во-вторых, представление новостного контента претерпело огромные изменения. В эпоху традиционных МЕДИА новостной контент в основном состоит из текста и картинок, а в контексте интеграции медиа бесконечным потоком появляются различные формы коммуникации, такие как видео, аудио и интерактивные графики. Такое разнообразие выражений позволяет донести информацию более живо и наглядно, усилить у аудитории чувство сопричастности и переживания и, тем самым усилить влияние новостей.

Социальные сети и интерактивные платформы предоставляют пользователям больше возможностей для выражения своего мнения. Обычные люди больше не являются просто получателями информации. Они становятся частью новостного производства, делясь новостями, комментируя и обсуждая их. Новостные организации начали уделять больше внимания голосам пользователей и использовать созданный пользователями контент для взаимодействия, что еще больше усиливает многоплановое распространение новостей.

Модель распространения новостей в контексте интеграции СМИ развивается в направлении мультиплатформенности, диверсифицированного контента и высокой интерактивности. Такого рода изменения не только повышают эффективность распространения новостей, но и предоставляют неограниченные возможности для инноваций и развития новостной индустрии в будущем.

ИСКУССТВЕННЫЙ ИНТЕЛЛЕКТ СПОСОБСТВУЕТ РАЗВИТИЮ МЕДИА-КОНВЕРГЕНЦИИ

Ван Яжу

*магистрантка 1 курса факультета
журналистики КазНУ им. аль-Фараби.*

научный руководитель-проф. С.Х. Барлыбаева

В эпоху цифровой трансформации искусственный интеллект (ИИ) играет ключевую роль в изменении медиа-индустрии. Одним из важнейших процессов, который получает значительный импульс благодаря ИИ, является медиа-конвергенция – объединение различных каналов распространения информации, форматов контента и технологических решений для создания единого цифрового медиапространства.

ИИ значительно упрощает создание и распространение контента, помогая редакциям автоматизировать рутинные задачи. Сегодня алгоритмы машинного обучения уже способны, например, генерировать новостные статьи на основе данных (например, финансовые отчеты, спортивные результаты), автоматически создавать видео и аудиофайлы, адаптируя текстовый контент для различных платформ и переводить и локализовать материалы в режиме реального времени, способствуя глобальному распространению информации. ИИ способствует объединению текстового, аудио- и видеоконтента, что является важным элементом медиа-конвергенции. Например, распознавание речи и автоматическая транскрипция позволяют мгновенно превращать видеоматериалы в текстовые статьи, системы машинного зрения улучшают качество изображений и видео, адаптируя контент под различные устройства и голосовые ассистенты (такие как Google Assistant, Siri) позволяют взаимодействовать с медиа-платформами в режиме реального времени, улучшая пользовательский опыт.

ИИ анализирует предпочтения пользователей и предлагает персонализированный контент, увеличивая вовлеченность аудитории. Это особенно заметно в алгоритмах рекомендаций. Например, Netflix, YouTube, Spotify используют ИИ для подбора видео и музыки на основе поведения пользователей. Новостные агрегаторы, такие как Google News и Яндекс.Дзен, формируют персонализированные ленты, предлагая материалы, релевантные интересам читателя.

ИИ помогает СМИ эффективно анализировать тренды, оценивать поведение аудитории и адаптировать контентные стратегии. Например, анализ социальных медиа позволяет СМИ выявлять актуальные темы и реагировать на них в реальном времени. ИИ-инструменты по борьбе с дезинформацией помогают идентифицировать фейковые новости и проверять факты. Рекламные алгоритмы оптимизируют монетизацию контента, позволяя платформам предлагать целевой рекламу. С дальнейшим развитием ИИ ожидается появление еще более инновационных решений, включая: полностью автоматизированные редакции с минимальным участием человека. Искусственный интеллект-ведущие новостей и виртуальные журналисты. И глубокая интеграция AR/VR в медиа-контент, создающая интерактивные новости и репортажи.

Искусственный интеллект не просто дополняет традиционные медиа, а фундаментально изменяет саму природу журналистики и распространения информации. Автоматизация контентного производства, интеграция различных медиаформатов, персонализация контента и аналитика делают медиа-конвергенцию неотъемлемой частью цифровой эры. Внедрение ИИ позволяет создавать динамичное, интерактивное и персонализированное медиапространство, которое формирует будущее современной журналистики.

РАЗВИТИЕ СОТРУДНИЧЕСТВА СМИ КИТАЯ И КАЗАХСТАНА: АНАЛИЗ ВЛИЯНИЯ ЯЗЫКОВОЙ, КУЛЬТУРНОЙ И ПОЛИТИЧЕСКОЙ СРЕДЫ

Ван Янжу

*магистрантка I курса факультета
журналистики КазНУ им. аль-Фараби.*

Научный руководитель – проф. С.Х. Барлыбаева

В условиях глобализации и стремительного развития цифровых технологий трансграничное сотрудничество в медиа-сфере становится одним из важнейших инструментов для обмена информацией, развития культуры и укрепления двусторонних отношений. Особое значение приобретает взаимодействие между СМИ Китая и Казахстана, поскольку обе страны обладают уникальным культурным наследием, экономическим потенциалом и стратегическим положением в Евразии. Однако, несмотря на многочисленные возможности, на пути такого сотрудничества стоят и значительные вызовы, связанные с различиями в языковой, культурной и политической среде.

В рамках сотрудничества СМИ Китая и Казахстана особое внимание следует уделить анализу взаимодействия с точки зрения языковых барьеров, культурных различий и политической среды. Эти три аспекта оказывают существенное влияние на качество и эффективность совместной работы, определяя как возможности, так и возникающие проблемы. В этом тексте я проанализирую три вышеперечисленных аспекта.

Одной из основных проблем при взаимодействии СМИ двух стран является языковая разница. Китайский и казахский (а также русский, широко используемый в Казахстане) представляют собой разные языковые системы с особенностями фонетики, синтаксиса и семантики. Неправильный или неадекватный перевод материалов может привести к искажению смысла, снижению качества информации и, как следствие, недопониманию между аудиториями. Поэтому для преодоления этих трудностей необходимо привлечение квалифицированных билингвальных специалистов, обладающих глубоким знанием как языка оригинала, так и целевого языка, а также развитые системы автоматизированного перевода с последующей редакционной обработкой.

В то же время, культурные особенности обеих стран оказывают значительное влияние на методы и стилистику подачи новостного контента. Китайская культура, с её долгой историей коллективизма, уважением к традициям и иерархическими структурами, отличается от казахстанской, где влияние как традиционных кочевых обычаев, так и советского наследия формирует уникальную медиасреду. Эти различия проявляются в выборе тем, подходах к освещению событий и журналистской этике. Совместное создание контента требует глубокого взаимопонимания культурных кодов, гибкости в адаптации форматов и разработки общих редакционных стандартов, способных учитывать особенности каждой из культур.

Политические условия в Китае и Казахстане также играют важную роль в формировании медийного пространства. Политическая конъюнктура и государственное регулирование СМИ в Китае и Казахстане существенно различаются, что влияет на характер и рамки сотрудничества. Во-первых, государственное регулирование и цензура: в Китае СМИ строго контролируются государственными органами, и редакционная политика зачастую определяется официальной линией КПК. Это может ограничивать свободу выражения мнений и выбор тем, особенно, если речь идет о спорных или критических аспектах сотрудничества. А в Казахстане, несмотря на проводимые реформы, также сохраняется влияние государства на СМИ, что порождает необходимость балансировать между независимостью журналистики и соблюдением государственных интересов. Во-вторых, идеологические ограничения: политическая среда требует от журналистов соблюдения определенных рамок в освещении новостей, что может затруднить

объективное представление информации. В условиях сотрудничества СМИ двух стран важно находить компромисс между требованиями государственной идеологии и необходимостью независимого анализа событий. Во-третьих, роль стратегических инициатив: в рамках таких программ, как «Один пояс, один путь», политическая среда становится дополнительным фактором, формирующим стратегию информационного обмена. С одной стороны, эти инициативы способствуют развитию двусторонних отношений, с другой – требуют от СМИ соблюдения официальных позиций, что может ограничивать творческий подход и критическую оценку.

Несмотря на существующие барьеры, сотрудничество между СМИ Китая и Казахстана открывает перед обеими странами широкие перспективы. Обмен опытом в области цифровых технологий, совместное производство мультимедийного контента, проведение образовательных программ и стажировок, а также реализация совместных исследовательских проектов могут значительно повысить качество и разнообразие представляемой информации. В рамках инициативы «Один пояс, один путь» и других стратегических программ сотрудничество СМИ становится инструментом не только для обмена новостями, но и для формирования позитивного имиджа, укрепления культурных связей и содействия региональной стабильности.

Сотрудничество СМИ Китая и Казахстана обладает значительным потенциалом для укрепления двусторонних отношений, обмена инновационными технологиями и культурного диалога. Объединённые усилия в создании качественного мультимедийного контента, обмене опытом и реализации совместных проектов способствуют развитию медийного пространства и укреплению имиджа обеих стран на международной арене. Однако для успешной реализации этого потенциала необходимо решать проблемы, связанные с языковыми барьерами, культурными различиями и особенностями политической среды. Преодоление этих вызовов возможно через инвестирование в профессиональное образование, разработку совместных редакционных стандартов и организацию кросс-культурных мероприятий. Только при условии комплексного подхода сотрудничество сможет приносить взаимную выгоду, способствуя развитию устойчивых и продуктивных медийных отношений между Китаем и Казахстаном.

В целом, сотрудничество СМИ Китая и Казахстана является многообещающим направлением, способным внести значительный вклад в развитие двусторонних отношений и укрепление культурных связей. Для реализации этого потенциала необходимо учитывать влияние языковых, культурных и политических различий. Решение возникающих проблем требует создания механизмов взаимодействия, направленных на повышение качества перевода, адаптацию контента к культурным особенностям и выработку согласованных редакционных стандартов, способных обеспечить объективное и взаимоприемлемое представление новостей.

ЕЛІМІЗДЕГІ ҰЛТАРАЗДЫҚ МӘСЕЛЕЛЕРДІҢ МЕДИАДА КӨТЕРІЛУІ: ЖАСАНДЫ ИНТЕЛЛЕКТІҢ ӘСЕРІ

*Есімбай А.,
Журналистика факультетінің
2 курс магистранты*

Орталық Азия дүниежүзі картасында маңызды рөл атқаратындықтан Қазақстанға деген қызығушылық артып жатыр. Алпауыт державалар стратегиялық маңызы басым республикаларға түрлі мақсаты болады. Көршіміз Ресей мен Украина арасындағы ұзаққа созылған даудың соғысқа ұласуы еліміздің етек-жеңін жинауына себеп болды. Бұрыннан бері назар аударылмай келе жатқан мәселелер күн тәртібіне шыға бастады. Соның бірі – БАҚ саласы. Себебі жылдан-жылға ақпарат арқылы соғыс өртін тұтату қаупі артып келеді. Теріс пиғылда таратылған ақпарат әу баста көзделген мақсатына жетсе, бүтіндей екі мемлекетті бір-біріне қарсы қойып, орны толмас өкінішке алып келеді. Сондықтан да алдағы уақытта еліміздегі медианың контентіне терең зерттеу жұмыстары жүргізілетін болады.

Бұл тәжірибе қазір Ресей медиасында кеңінен қолданылып жатыр. Бұрын Ресейде ақпарат таратушы журналистер, блогерлерге айтарлықтай шығармашылық қысым жасалған жоқ. Кейіннен Ресей мен Украина арасындағы қақтығыс соғыс фазасына өткен соң, ақпарат таратуға қатаң цензуралар қойды. Кремль өздерінің Киевке қарсы іс-қимылын сынға алғандарды «иноагент» деп айыптап, әкімшілік және қылмыстық жауапкершілікке тартып жатыр. Тіпті кімдер «сатқын» екенін атын атап, түсін түстеп жариялады. Себебі соғыс басталғанда қоғамдық пікір қалыптастырушы азаматтар әлеуметтік желілер арқылы Ресейдегі кемшіліктерді қалың оқырманға ұсынды. Бұл олардың әлем алдындағы абыройына нұқсан келтірді. Соның салдарынан Ресей Фейсбук, Инстаграм, Ватсаб желілерінің басшылығы – Мета компаниясын экстремистік ұйым деп танып, оны Ресей аумағында қолдануға тиым салды.

Одан бөлек, байланыс, ақпараттық технологиялар және бұқаралық ақпарат құралдарын реттеуге жауапты Ресейдің федералды атқарушы органы Роскомнадзор қазақстандық сайттарды өз бақылауында ұстауға тырысып жатқанын байқауға болады. 2022 жылы 13 желтоқсанда қазақстандық «Власть» басылымының редакциясына Роскомнадзордан (РКН) Ресейдің Украинаға басып кіруі туралы жаңалықтарды сайттан өшіруді талап ететін бірқатар хабарламалар келіп түсті. Талаптарды орындаудан бас тартқан жағдайда Роскомнадзор ресурсты Ресей аумағында бұғаттаймыз деп шарт қойды. Ал сайт басшылығы олардың талаптарын орындаудан бас тартты.

«Власть» қазақстандық басылым болып табылады, оның қызметі ресейлік заңнамамен және реттеуші органдармен реттелмейді», - делінген редакцияның хабарламасында.

Бірақ осы секілді жағдайлардан соң Қазақстан билігі елімізде жалған ақпарат таратушыларға, арандатушыларға қарсы шаралар күшейді. Мысалы 2022 жылы Петропавлда сепаратист ерлі-зайыпты 5 жылға сотталды. Бұл ерлі-зайыптылар әлеуметтік желіде және YouTube арнасында Солтүстік Қазақстан облысын және Петропавлды Ресейдің құрамына беру қажеттігі жайында қайта-қайта жазып, айтып, осылайша елдің тұтастығын бұзуды көздеді.

Сепаратистерден бөлек, ұлтараздықты тудыратындар да төнетін қауіп көп. Ресей мен Украина арасындағы соғысқа «Донец пен Лугансктегі орыс ұлты мен тіліне қысым жасалып жатыр» деген ақпарат негізгі себептердің бірі болды. Сондықтан да елімізде ұлтараздықты тудыратындарға жаза қатаңдеп жатыр. Қазақстан Республикасының Қылмыстық кодексінде «Ұлтараздықты қоздыру» туралы 174-бап қарастырылған. Мұнда айыппұл салу; Қамауға алу; Бас бостандығынан айыру (өте ауыр жағдайларда) секілді жазалар қарастырылған.

Қазақстандық медиа кеңістіктікте ұлтшыл ақпарат құралдары бар. Ұлтшыл мен ұлтжандылық екеуі екі бөлек екенін ұмытпау қажет. Абай.кз порталының контентіне көз жүгіртсек, мұнда Ресейге қарсы мақалалар легі өте көп. Мысалы 2023 жылы 17 қаңтарда аталған сайтта «Ресей батыс Қазақстанды басып ала ма?» деген тақырыпта мақала жарияланған. Мұнда сайт редакциясы EurasiaReview сайтының «Ресейдің Батыс Қазақстанға агрессия жасауы мүмкін бе» деген тақырып аясында шыққан мақаласын аударып, қысқаша түрде маңызды жерлерін оқырманға ұсынған. Ал 2025 жылы 17 қаңтарда жарияланған «Ресей Беларусьті аннексиялайды. Келесі кім?» деген дүдәмал ойға жетелейтін мақалада оқырманды бей-жай қалдырмайды. Мұнда автор мақаланы былай қорытындылайды.

«Осы орайда орыс десе, жатып жастық, иіліп төсек болатын біздің билік ақылға келетін шақ туды. Өйткені, елдің 60 пайызы таза қазақ тілінде сөйлеп жүрсе де, Астана мен Алматының шүлдіріне қарап, солтүстіктегі ордалы «ждундарды» алға тартып: «Қазақстан – орыс тілді мемлекет» деген Путиннің сөзінің астарында сендерге «Беларусь тағдыры дайын тұр» дегенді білдіреді».

Ал 2022 жылы 29 сәуірде «Ресей елшісі Қазақстаннан табанын жалтыратсын» деген тақырыпта жазылған мақаладан агрессияны байқауға болады. Мұндай сарындағы этикаға сәйкес келмейтін мақалалар өте көп екен. Ал бұның зардабы ауыр болуы әбден мүмкін.

Әрине, қазақстандық медиа шетел медиасына төтеп бере алатын күшке ие болуы керек. Қай елдің медиасы саяси сауатты болса, ол елдің геосаяси ахуалы жақсы болады.

ЖАСАНДЫ ИНТЕЛЛЕКТ АРҚЫЛЫ ФЕЙК ЖАҢАЛЫҚТАРДЫ АНЫҚТАУ: МҮМКІНДІКТЕР МЕН ШЕКТЕУЛЕР

*Есқали Т.,
Журналистика,
2-курс магистратура*

XXI ғасырда цифрлық медианың қарқынды дамуы ақпараттың бұрын-соңды болмаған жылдамдықпен таралуына себеп болды. Осы үдерістің жағымсыз салдарының бірі – жалған немесе фейк жаңалықтардың қоғамға енуі. Фейк жаңалықтар шынайы емес, көбінесе әдейі бұрмаланған ақпаратты тарату арқылы қоғамдық пікірге әсер етеді. Олар саяси тұрақтылыққа, денсаулық сақтау жүйесіне, экономикалық сенімге және жалпы қоғамдық келісімге нұқсан келтіруі мүмкін. Бұл мәселені шешудің бір жолы – заманауи технологияларды, атап айтқанда жасанды интеллект жүйелерін қолдану.

Фейк жаңалықтар түрлі формада кездеседі: жалған дереккөздерге сілтеме жасау, контекстен жұлып алынған дәйексөздер, манипулятивті тақырыптар мен фотосуреттер, тіпті белгілі бір тұлғалардың атынан жасалған жалған бейнелер (deepfake) арқылы таралуы мүмкін. Мәселен, COVID-19 пандемиясы кезінде әлеуметтік желілерде «5G мұнаралары вирусты таратады», «вакцина арқылы адамдарға чип енгізілуде» деген сияқты негізсіз мәлімдемелер кеңінен таралды. Мұндай ақпараттар халықтың вакцинаға деген сенімін төмендетіп, қоғамдық денсаулық сақтау шараларына қарсы көңіл күй қалыптастырды.

Соңғы жылдары дипфейк технологиясының дамуы фейк жаңалықтарды жаңа деңгейге көтерді. Deepfake – жасанды интеллект арқылы адамның түрін, дауысын немесе бет-әлпетін басқа бір бейнеге "жапсырып", жалған видео немесе аудио құрастыру технологиясы. Мәселен, 2022 жылы Украинадағы соғыс кезінде президент Зеленскийдің «берілуді» ұсынған дипфейк видеосы интернетте тарады. Бұл видеоның жалған екені кейін дәлелденгенімен, оның қоғамға уақытша әсері айтарлықтай болды. Дәл осындай технологияны пайдаланып, алаяқтар да белсенді әрекет етуде – мысалы, бірқатар елдерде

ірі компаниялардың басшыларын бейнелейтін жалған видеолар арқылы қызметкерлерді ақша аударуға итермелеу оқиғалары тіркелген.

Фейк жаңалықтарды анықтауда жасанды интеллект бірнеше технологиялық шешімге сүйенеді. Табиғи тілді өңдеу (Natural Language Processing – NLP) арқылы мәтіннің құрылымы, синтаксисі мен семантикасы талданады. Ғылыми зерттеулер көрсеткендей, жалған ақпараттар көбіне эмоционалды бояуға, сенсация тудыратын тақырыптарға және сенімділік иллюзиясын қалыптастыруға тырысады. Жасанды интеллект мұндай стилистикалық ерекшеліктерді автоматты түрде анықтап, мәтінді күмәнді ретінде белгілей алады. Сонымен қатар, AI жүйелері фактчекинг алгоритмдерін қолдана отырып, жаңалықта келтірілген мәліметтерді ресми және сенімді дереккөздермен салыстырады. Бұл тәсіл арқылы нақты емес немесе бұрмаланған фактілер тез анықталады.

Жасанды интеллект бейне және визуалды контентті де сараптай алады. Жоғарыда аталған дипфейк мысалдары мұндай жүйелердің маңызын арттырды. Жүйе бейненің метадеректерін, визуалды элементтердің сәйкестігін, қозғалыс пен сөйлеудің үйлесімділігін тексере отырып, контенттің шынайылығына баға береді. Бұл бағытта терең нейрондық желілер, атап айтқанда Convolutional Neural Networks (CNN) мен Generative Adversarial Networks (GAN) кеңінен қолданылады.

Жасанды интеллект фейк жаңалықтарды ажырату үшін машиналық оқыту (Machine Learning) әдістеріне де сүйенеді. Жүйе алдын ала берілген үлкен көлемдегі жаңалықтар корпусына негізделіп, әр мәтінге "шын" немесе "жалған" деген белгі қойып үйренеді. Мұндай модельдер уақыт өте келе нақты және сенімді болжамдар жасау қабілетін арттырады. Зерттеулерде Decision Tree, Random Forest, Support Vector Machine (SVM) және нейрондық желілер негізіндегі үлгілер тиімді нәтиже көрсеткен.

Қазіргі таңда фейк жаңалықтармен күресу үшін жасанды интеллектке негізделген жүйелер көптеген цифрлық платформаларда қолданылуда. Facebook, X (бұрынғы Twitter), TikTok сияқты ірі әлеуметтік желілер жалған ақпаратты автоматты түрде анықтап, оны шектеуге тырысады. Google News платформасы жаңалықтарды сенімділік дәрежесіне қарай сүзгіден өткізеді. Сонымен қатар, FullFact.org, NewsGuard және Logically.ai сияқты тәуелсіз ұйымдар AI жүйелерін пайдалана отырып, нақты уақыт режимінде фактчекинг жүргізеді.

Бұған қоса, әлеуметтік инженерия мен кибералақтық оқиғаларында фейк ақпараттар жиі қолданылады. Алаяқтар белгілі бір ұйымның немесе тұлғаның атынан жалған хаттар, хабарламалар және бейнематериалдар таратып, адамдардан жеке деректерін немесе қаржысын алдап алуға тырысады. Осындай жағдайда AI жүйелері мәтін мен визуалды белгілерді тексеру арқылы жалғандықты анықтай алады, бірақ адам тарапынан медиасауатты реакция болмаса, техникалық шешімдер жеткіліксіз болуы мүмкін.

Дегенмен, жасанды интеллект жүйелерінің бұл салада тиімділігіне қарамастан, олардың мүмкіндіктері шектеусіз емес. Біріншіден, жүйелерді үйрету үшін қолданылатын мәліметтер бейтарап болмауы мүмкін, бұл алгоритмдердің біржақты шешім қабылдауына әкеледі. Екіншіден, AI ирония, сатира немесе мәдени контексті терең түсіне бермейді, сондықтан мысқыл немесе пародия элементтері бар контентті жалған деп бағалауы ықтимал. Үшіншіден, аз таралған немесе жергілікті тілдердегі фейк жаңалықтарды тану бойынша жүйелер әлі де жеткілікті дамымаған. Төртіншіден, жоғары сапалы AI жүйелерін құру мен қолдау үшін үлкен есептеу ресурстары қажет.

Жасанды интеллект жалған ақпаратпен күрес құралы болуымен қатар, оны жасаудың тиімді әдісіне де айналып отыр. Соңғы жылдары генеративті нейрожелілер – әсіресе GPT (Generative Pre-trained Transformer), LLaMA және Claude сияқты ірі тілдік модельдер – адамның қатысуынсыз, өздігінен сенімді, құрылымы нақты, логикалық дұрыс жалған мәтіндер құра алатын деңгейге жетті. Мұндай модельдер көмегімен фейк жаңалықтарды, жалған ғылыми мақалаларды немесе ойдан шығарылған деректерді сенімді түрде жасау бұрынғыдан әлдеқайда оңай әрі жылдам болды. Сонымен қатар, AI жалған электронды

хаттар мен фишинг шабуылдары үшін нақты әрі грамматикалық дұрыс мәтіндер құруда да қолданылады, бұл кибералаяқтықты бұрынғыдан анағұрлым сенімді етеді.

Генеративті нейрожелілердің қауіпті аспектілерінің бірі – олардың стиль мен контекстке бейімделе алуы. Мысалы, AI белгілі бір тұлғаның сөйлеу мәнерін, сөздік қорын үйреніп, сол адамның атынан пост, хат немесе мәлімдеме дайындай алады. Бұл саяси тұлғаларға, журналистерге немесе қоғамдық пікір көшбасшыларына қарсы қолданылатын жаңа деңгейдегі манипуляция құралын білдіреді. Мысалы, 2024 жылы әлеуметтік желілерде АҚШ президенті Джо Байденнің әскери шақыру жариялағаны туралы дипфейк видео тарады. Бұл видео жасанды интеллект арқылы жасалғаны анықталды.

Фейк жаңалықтар – қазіргі ақпараттық кеңістіктің ең өткір проблемаларының бірі. Олар қоғамдық пікірге әсер ету, саяси тұрақтылықты шайқау, азаматтардың шешім қабылдау қабілетін бұзу арқылы кең ауқымды әлеуметтік салдарға алып келеді. Жасанды интеллект бұл күрделі құбылыспен күресте қуатты құрал бола алады: ол жалған ақпаратты анықтап, мәтін мен визуалды контентті сараптап, қоғамдық дискурстағы жалғандық деңгейін төмендетуге көмектеседі. Қазіргі таңда көптеген халықаралық платформа мен тәуелсіз ұйымдар AI-дің мүмкіндіктерін белсенді түрде қолдануда. Бұл үрдіс фейкпен күрестің ғылыми-технологиялық негізін нығайтуда.

Алайда парадокс сол — жасанды интеллекттің өзі фейк ақпаратты жасау құралына айналып отыр. Генеративті модельдер арқылы сенімді мәтіндер, шынайы көрінетін дипфейк видеолар мен синтетикалық дауыстарды жасау күн санап жеңілдеп келеді. Бұл технологиялар фишинг, кибералаяқтық, саяси манипуляция және ақпараттық шабуыл құралдары ретінде қолданыла бастады. Байденге қатысты жалған видео, тағы айтылмаған бірнеше мысалдар — мұның бәрі жасанды интеллектті шектен тыс пайдаланудың нақты мысалдары.

Осы себепті фейк жаңалықтармен күрес тек техникалық мәселемен шектелмейді. Бұл — құқықтық, этикалық, мәдени және білімдік деңгейде шешілуі тиіс кешенді мәселе. Жасанды интеллект құралдарын дамыту мен қолдану кезінде транспаренттілік, этикалық жауапкершілік және адамдық сараптаманың рөлі бірінші орында тұруы керек. Сонымен қатар, әр азаматтың медиасауаттылығы — фейкпен күрестегі ең басты қалқан. Себебі ең жетілген технология да, ең дамыған алгоритм де адамның сыни ойлау қабілетін толық алмастыра алмайды.

ӘЛЕУМЕТТІК ЖЕЛІЛЕРДЕГІ ПАЙДАЛАНУШЫ ЖАСАҒАН КОНТЕНТ

Жансерікова Н.,

«8D03202 – Медиа және коммуникациялар»

мамандығының I-курс докторанты

Ғылыми жетекші: Г.С. Өзбекова,

филология ғылымдарының кандидаты, доцент

Бүгінгі таңда кез келген адамның қолында қаламның орнына смартфон, парақтың орнына әлеуметтік желі платформасы бар. Бұрын тек жазушының кітабы, суретшінің картинасы немесе режиссердің фильмі арқылы ғана көпшілікке ұсынылатын өнер мен ой қазір әлеуметтік желілердің шексіз кеңістігінде кеңінен шоғырланып жатыр. Пайдаланушы жасаған контенттің негізгі ерекшелігі – оның әртүрлілігі мен қолжетімділігі. Кез келген адам блог, бейне, сурет немесе пікір арқылы өз ойын ортаға сала алады. Бұл контент кәсіби емес шығармашылықтың формасы ретінде көрінсе де, оның ықпалы жиі дәстүрлі медианы

басып озады. Мәселен, YouTube немесе TikTok платформаларында қарапайым пайдаланушылар жасаған бейнемазмұндар миллиондаған қаралым жинап, кейде бүкіл қоғамды талқыға салатын мәселелердің қозғаушы күшіне айналу үстінде. Мұндай контенттің тағы бір маңызды ерекшелігі – интерактивтілік. Пайдаланушылар бір-бірімен байланыс орнатып, пікір алмасып, бірлескен шығармашылық жұмыстар жасай алады. Бұл интернеттегі қоғамдастықтарды нығайтып, жаңа идеялардың туындауына ықпал етеді. Бұл кеңістік әрбір адамға өзінің жеке «жазушысы», «режиссері» және «көрермені» болуға мүмкіндік беруде. Мұны біз әлеуметтік желілердегі пайдаланушы жасаған контент, немесе қысқаша UGC деп атаймыз. Бірақ бұл тек атау ғана. Оның астарында нағыз заманның жүрек соғысы жатыр. Осылайша, әлеуметтік желілердің экраны – күнделікті өмірдің айнасы іспеттес. Онда түрлі жанрлар бар: біреудің күнделікті түскі асы туралы жазбасы лирикалық поэмадай әсер етсе, басқаның саяхаттағы әсерлері эпикалық романға ұқсайды. Бірі қысқа бейнероликтер арқылы күлкі сыйласа, енді бірі қарапайым фото арқылы мың сөзден де терең ой жеткізеді. Бұл контенттің барлығы бірдей мінсіз емес, бірақ оның шынайылығы мен қолжетімділігі адамды өзіне еріксіз баурап алады. Әлеуметтік желідегі жазбаларды парақтай отырып, біз мыңдаған дауыстарды естиміз. Бір жазбада адамның қуанышы шарықтаса, екіншісінде өмірдің ауыртпалығына төзген күйін білдіреді. Мұндай контент адамдарды жақындастырады, олардың жүректеріне терең бойлайды. Мысалы, қарапайым ғана пайдаланушы саябақта серуендеп жүріп, гүлдің суретін салады да, астына: «Өмірдің мәні – кішкентай қуаныштарда» деп жазып қояды. Сол сәтте біреу бұл сөздерді оқып, өзінің жабырқаған жүрегіне жұбаныш табуы мүмкін. Нәтежиесінде, қарапайым сурет пен сөз бүкіл әлемге жетіп, біреудің тағдырын өзгертеді.

Бірақ пайдаланушы жасаған контент тек әсемдік пен шынайылықтың көрінісі емес. Оның екінші жағы да бар. Ол – жауапкершілік. Әр сөз, әр сурет, әр бейнеролик – ақпарат. Ал ақпараттың күші орасан. Бір ғана жалған жаңалық немесе орынсыз пікір үлкен дау туғызуы мүмкін. Сондықтан әрбір пайдаланушы – өз әлемінің авторы ғана емес, сонымен қатар оның сақтаушысы. Әлеуметтік желілердегі контент тек жеке шығармашылық емес, ол – жаңа қоғам құрудың құралы. Мұнда адамдар өз идеяларын ортаға салып, пікірлерімен бөліседі, бір-бірін қолдайды немесе сынға алады. Желіде жасалған әрбір жазба – бұл біздің заманымыздың дауысы, айқын көрінісі. Әлеуметтік желіде біз тек өзімізді көрсетпейміз, біз әлемді көреміз. Әр жазба, әр сурет, әр пікір – адамзаттың сан алуан бояуын көрсететін үлкен өмірдің бір бөлшегі. Осы бөлшектердің арасында өз орнымызды табу – біздің басты міндетіміз.

Қорытындылай келе, пайдаланушы жасаған контент – бұл біздің заманауи мәдениетіміздің жаңа тынысы. Оның әрбір жазбасы – өмірдің бір үзігі, ал әрбір бейнесі – болашаққа қалдырылған із. Әлеуметтік желілердегі пайдаланушы жасаған контент бүгінгі қоғамның ажырамас бөлігіне айналды. Оның көмегімен адамдар өздерінің шығармашылықтарын көрсетуге, қоғамдық мәселелерді қозғауға және мәдени алмасуға үлес қосуға мүмкіндік алады. Әрқайсымыз осы кеңістікке өз бояуымызды қоса отырып, әлемді одан әрі байыта аламыз. Өйткені шынайы өнер мен шынайы өмір – шекара таңдамайды.

ЖАСӨСПІРІМДЕРДІҢ МЕДИАДА БЕЙНЕКОНТЕНТТІ ТҰТЫНУЫ

Жансерікова Н.,

*Әл-Фараби атындағы ҚазҰУ, Журналистика факультеті
«8D03202 - Медиа және коммуникациялар»*

мамандығының 1-курс докторанты

Ғылыми жетекшісі: филол.ғ.к., аға оқытушы А. Бейсенқұлов

21 ғасырда жасөспірімдердің бейнеконтентті тұтынуы қоғам үшін маңызды мәселелердің біріне айналууда. Жасөспірімдер медиа кеңістікте бейнеконтентті түрлі мақсаттарда тұтынады: ақпарат алу, көңіл көтеру, әлеуметтік байланыс орнату. Көбінесе «YouTube», «TikTok», «Instagram» сияқты платформаларды жасөспірімдер пайдаланады. Бұл платформаларда контенттің әртүрлілігі мен қолжетімділігі жастардың қызығушылығын арттырады. Қазіргі уақытта интернет пен әлеуметтік желілер балалар мен жастардың ақпараттық кеңістікке енуін, білім алуын және әлеуметтік өмірін айтарлықтай өзгертіп, алаңдатып отыр.

Бейнеконтенттің жасөспірімдерге әсері екі жақты болуы мүмкін. Бір жағынан, ол шығармашылықты дамытуға, жаңа білім алуға, әлеуметтік дағдыларды қалыптастыруға көмектеседі. Екінші жағынан, теріс әсерлер де байқалады: агрессия, отбасынан алшақ болу, психологиялық проблемалар. Тіпті ұзақ уақыт бойы бейнеконтентті тұтыну жасөспірімдердің психикалық денсаулығына теріс әсер етуі де мүмкін. Сонымен қатар бейнеконтент білім беру саласында да маңызды рөл атқара алады. Оқу процесінде видеолар мен анимацияларды пайдалану ізденушілердің қызығушылығын арттырып, материалды жақсы меңгеруге көмектеседі.

Заманауи ақпараттық технологиялар мен интернеттің дамуы әлемдегі барлық бағытқа әсер етті. Әсіресе балалар мен жастар арасындағы интернеттің ықпалы күшейіп келеді. Қазіргі кезеңде балалардың басым бөлігі ақпарат алу үшін интернетті пайдаланады, оның ішінде әлеуметтік желілер мен түрлі платформалар ерекше танымал. Ақпараттық кеңістіктің зиянды контенттердің толығуы, патриоттық құндылықтардың ұмытылуымен, ұлттық мәдениеттің бұзылуы сияқты мәселелерге алып келеді. Егер еліміз болашақ ұрпақтың білімді, патриоттық, өз елінің тарихы мен мәдениетін білетін, ұлттық құндылықтарды құрметтейтін азаматтарын тәрбиелеуді мақсат етсе, онда бұл мәселе қоғам үшін өзекті. Қазіргі таңда елімізде балалар мен жастарға бағытталған сапалы медиа-контенттің жетіспеушілігі байқалады. Әсіресе, интернетте балаларға арналған ұлттық құндылықтарды дәріптейтін, патриоттық тәрбиені насихаттайтын контенттің тапшылығы тағы бар. Қоғамда медиа-контентке қатысты пікірлер мен реакцияларды өлшеу көп жағдайда қиын. Әлеуметтік желілерде пікірлер мен лайктар арқылы аудиторияның қатысу деңгейі анықталады, бірақ бұл әдіс контенттің сапасын немесе оның мазмұндық тереңдігін көрсете алмайды.

Елімізде ұлттық құндылықтарды насихаттайтын медиа өнімдерді шығару арқылы жастардың бойында ұлттық бірегейлік, өз елінің тарихы мен мәдениетіне деген құрметті қалыптасатыны белгілі. Бұл процесс ұлттық тәрбиенің негізін қалайды, сонымен қатар, жас ұрпақты әлемдік деңгейде бәсекеге қабілетті, патриоттық сезімі жоғары азаматтар ретінде тәрбиелеуге көмектеседі. Ұлттық құндылықтарды насихаттау арқылы қоғамның мәдени деңгейі мен ұлттық бірегейлікті сақтау мәселелерін шешуге ықпал етуге болады.

Жасөспірімдер үшін медиа – тек ақпарат көзі ғана емес, сонымен қатар олардың дүниетанымын қалыптастыратын күшті құрал. Сондықтан да сапалы контент ұсыну, ұлттық құндылықтарды дәріптейтін жобаларды көбейту, ақпараттық қауіпсіздікті қамтамасыз ету – маңызды міндет. Жаһанданудың ықпалында ұлттық тарих, мәдениет, салт-дәстүр, тіл мен әдебиетті заманауи форматта ұсыну арқылы ғана біз жас буынды өз болмысынан ажыратпай, рухани тұрғыдан байыта аламыз.

ИММЕРСИВНАЯ ЖУРНАЛИСТИКА: VR И AR В СОВРЕМЕННЫХ МЕДИА

Жанибекова М. М.

Магистрант, 2 курс, КазНУим.аль – Фараби

Научный руководитель : Барлыбаева С. Х., д.и.н., профессор

Современный мир стремительно меняется и с каждым годом появляются новые способы передачи и потребления информации. Это подчеркивает важность освоения цифровых технологий, среди которых особое место занимают искусственный интеллект, а также технологии виртуальной (VR) и дополненной реальности (AR). Эти инновации постепенно становятся неотъемлемой частью журналистики, позволяя не только рассказывать истории, но и делать их максимально наглядными и эмоционально насыщенными.

В журналистике технологии виртуальной реальности позволяют погрузиться в историю, в виртуальный мир, позволяя читателям стать частью истории, а благодаря технологиям дополненной реальности можно накладывать определенные элементы на реальный мир, дополняя его интерактивными компонентами. Такие технологии используются в иммерсивной журналистике.

Иммерсивные журналистские проекты становятся все более популярными, поскольку они позволяют не просто узнавать новости, а переживать их, испытывать сильный эмоциональный отклик и лучше понимать происходящее. Такой эффект достигается за счет документальной точности материалов, а также ощущения присутствия, создаваемого VR- и AR-технологиями. Согласно исследованию первооткрывателя иммерсивной журналистики Нонни де ла Пенья, технологии виртуальной реальности позволяют зрителям воспринимать события от первого лица, что значительно усиливает эмоциональный эффект и способствует более глубокой эмпатии. Например, ее проект о голоде в Лос – Анджелесе, повествующий историю людей, которые вынуждены стоять в длинной очереди ради получения продуктов питания от специальных продовольственных фондов, не оставляет равнодушным читателей, которые могут стать участником события, наблюдая за происходящим от первого лица. Многие участники ее проекта после виртуального просмотра не сдержали своих эмоций и пытались всячески помочь человеку, у которого упал в обморок из-за не своевременного приема пищи. По словам Нонни де ла Пенья, если бы вместо материала с эффектом погружения использовались традиционные методы передачи информации, то возможно люди не обратили бы внимания на эту проблему или информацию.

После презентации в 2012 году первого иммерсивного репортажа Нонни де ла Пенья крупные медиакомпании начали активно экспериментировать с новыми форматами. Свои иммерсивные проекты запустили The New York Times, The Guardian, Le Monde, Des Moines Register, Al Jazeera и другие издания. В 2015 году The New York Times представила мобильное VR-приложение, аналогичные сервисы в последующие годы появились у The Guardian, CNN, РИА Новости.

Одним из самых известных иммерсивных проектов стал документальный фильм The Displaced (Перемещенные лица), выпущенный The New York Times в 2016 году. Этот 360-градусный фильм рассказывает о жизни трех детей-беженцев: 11-летнего Олега из Украины, 12-летней сирийской девочки Ханы и 9-летнего Чуола из Южного Судана. В фильме отсутствует привычная «рамка» экрана, благодаря чему зритель становится непосредственным участником событий. Когда дети смотрят в камеру, создается ощущение, что они смотрят в глаза зрителю, рассказывая свои истории лично. Такой эффект способствует более глубокой эмпатии и помогает привлечь внимание к острой социальной проблеме — миграционному кризису.

Сегодня в СМИ используется два основных типа VR-контента. Первый — это документальные фильмы в формате 360 градусов, продолжительностью от 5 до 15 минут. Они создаются с высокой точностью, но требуют значительных затрат времени и средств. Второй — короткие 360-градусные видео (до 2 минут), предназначенные для социальных сетей. Они производятся быстрее и дешевле, что делает их более доступными для широкой аудитории. Наиболее распространенным средством создания иммерсивности остается сферическая видеосъемка, которая позволяет зрителю самостоятельно выбирать, на что и под каким углом смотреть, создавая эффект личного присутствия. Как отмечает исследователь З. Уотсон, этот формат активно применяется зарубежными СМИ и вызывает у аудитории сильные эмоциональные реакции.

Иммерсивная журналистика открывает новые горизонты для взаимодействия с аудиторией. Например, The Guardian предлагает пользователям почувствовать себя судебно-медицинскими экспертами, расследующими убийство, или стать очевидцем редких природных явлений, таких как северное сияние. Также существуют проекты, в которых зрители могут примерить на себя роль заключенного, беженца или человека, оказавшегося в экстремальной ситуации.

Исследования С.Л. Уразовой, А.В. Красавиной и М.В. Загидуллиной подтверждают, что виртуальная реальность формирует новую креативную среду и изменяет восприятие информации. Пользователь уже не просто получает сведения о событии, а становится его частью, взаимодействуя с окружающей средой и испытывая эффект обратной связи.

Иммерсивная журналистика представляет собой будущее медиасферы, в котором новые технологии делают материалы более эмоциональными, интерактивными и доступными. VR и AR преобразуют журналистский опыт, превращая зрителя в активного участника событий. Развитие этих технологий продолжается, и в ближайшие годы можно ожидать появления еще более инновационных способов подачи информации.

Список литературы

1. Макарова Н.Я. Журналистика погружения и новые формы коммуникации в СМИ // Вестник СМИ. 2021. № 10. С. 65.
2. Шаляпин А.А. Иммерсивная журналистика: новые технологии в передаче информации // Медиа и коммуникации. 2020. № 5. С. 48.
3. Уотсон З. Развитие VR-контента в современной журналистике // Журналистика будущего. 2021. № 14. С. 571.
4. Уразова С.Л., Красавина А.В., Загидуллина М.В. Виртуальная реальность как новая креативная среда // Медиаисследования. 2020. № 18. С. 575.
5. Де ла Пеня Н. Исследование иммерсивных технологий в журналистике // Международная журналистика. 2019. № 7. С. 42.
6. The New York Times VR project The Displaced (2016). [Электронный ресурс]. URL: <https://www.nytimes.com/displaced>.
7. The Guardian VR experiences. [Электронный ресурс]. URL: <https://www.theguardian.com/vr-experiences>.

ФОТОСУРЕТ ЖӘНЕ БЕЙНЕТҮСІРІЛІМ ТЕХНОЛОГИЯСЫНЫҢ ПАЙДА БОЛУЫ МЕН ДАМУЫ

Мейірбан Ж.,

Әл-Фараби атындағы ҚазҰУ

Ғылыми жетекшісі: Г. С. Өзбекова

филология ғылымдарының кандидаты, доцент

Фотосурет және бейнетүсірілім қазіргі заманғы көркем өнердің екі негізгі тармағы ретінде өзіндік пайда болу және даму тарихына ие. Осы үдеріс барысында технологиялық өзгерістер бейнені жазу әдістерінің эволюциясына ғана ықпал етіп қоймай, сонымен қатар адамдардың өнердегі өзіндік өрнегі мен қоғамды тану тәсілдерін қайта қалыптастырды.

Фотосуреттің пайда болуы мен дамуы:

Адамзат тарихында өмірді бейнелеу мен оқиғаларды баяндау тәсілдері өркениеттің дамуына байланысты үнемі өзгеріп отырды. Ежелгі жартастағы суреттер мен тасқа қашалған жазулардан бастап, кейінгі жазбаша құжаттарға дейін әрбір әдіс өткен шаққа деген құрмет пен естеліктерді сақтауға деген ұмтылысты бейнеледі. Солардың ішінде фотосурет өзінің ерекше тартымдылығымен өткен мен болашақты, шынайылық пен арманды байланыстыратын көпірге айналды.

“Фотосурет” сөзі грек тілінен шыққан және “жарықпен сурет салу” дегенді білдіреді. Оның пайда болуы оптикалық құбылыстарды ұзақ уақыт зерттеудің және технологиялық серпілістердің нәтижесі болды. Ерте кезеңдегі фотосурет өнері “Дагеротипия” әдісімен танымал болды және бұл технология 19-ғасырдағы Еуропа қоғамында тез таралды. Бұл өнертабыстың арқасында бейнелерді түсіру уақыты қысқарып, кескіннің анықтығы артты. Нәтижесінде, фотосурет ғылым, өнер және халықтық ойын-сауықтың маңызды құралына айналды.

Фотосурет өнері шамамен 180 жылдан астам уақыт ішінде дамып келеді. Адамзат тарихындағы алғашқы фотосуретті 1826 жылы француз Ньепс жасап шығарды. Ол ақ асфальт қабатымен қапталған қалайы пластинаны пайдаланып, камера-обскурада терезе сыртындағы көріністі 8 сағат бойы жарыққа түсірген. Осылайша, адамзат тарихындағы алғашқы фотосурет алынды. Оның мазмұны — аспан аясындағы ауыл үйінің бір бөлігі (төменде көрсетілгендей), бұл шынымен де сақталған алғашқы тарихи фотосурет.

Ньепстің жетістіктері француз Луи Жак Манде Дагердің назарын тез арада аударды. Дагер Ньепстің зерттеулері негізінде өзінің химия саласындағы білімін қолдана отырып, “Дагеротипия” әдісін ойлап тапты. Бұл әдіс экспозиция уақытын айтарлықтай қысқартты — небәрі 30 минутты қажет етті және әлдеқайда анық әрі ұзақ сақталатын бейнелер алуға мүмкіндік берді. 1839 жылы Франция үкіметі бұл өнертабыс туралы ресми түрде жариялап, фотография өнерінің пайда болуын атап өтті. Дагеротипия әдісінің ойлап табылуы заманауи фотографияның пайда болуын белгілеген маңызды кезең болды. Бұл технология бейнені тіркеу уақытын қысқартып қана қоймай, кескіннің анықтығын арттырды және өнер мен ғылымның үйлесуіне негіз қалады.[1]

Сезімтал материалдардың дамуы нәтижесінде құрғақ пластиналар мен пленкалар сияқты жаңа түрлері пайда болды, бұл фотографияның одан әрі дамуын жеделдетті. Пленкалық фотографияның кең таралуы фотография технологиясының үлкен серпілісі болды. Пленка өзінің жоғары сезімталдығы мен ыңғайлылығының арқасында ертеректегі сезімтал материалдарды біртіндеп алмастырып, фотография өнерін бұқараға қолжетімді етті. Сонымен бірге, қоғамдағы өзгерістер фотографияға жаңа тақырыптар берді. Соғыс репортерлерінің деректі суреттерінен бастап сюрреализм өнеріндегі шығармашылық суреттерге дейін фотографияның қызметі үнемі байып отырды. Фотография технологиясы 19 ғасырдың соңында Ресей кәсіпкерлері арқылы Қазақстанға енгізілді. Алғашқыда бұл технология дала көшпенділерінің өмір салтын бейнелеу үшін қолданылды. Осы алғашқы

фотосуреттер қазақтың дәстүрлі мәдениетін зерттеуде құнды дереккөз болып табылады.[2]

19 ғасырдағы фотография технологиясы жаңалықтар репортажында, соғыс хроникаларында және антропологиялық зерттеулерде қолданылу арқылы бейненің ақпарат тасымалдаушы ретіндегі жаңа дәуірін ашты.[3]Сандық революция — фотографияның даму тарихындағы тағы бір маңызды белес. 20-ғасырдың соңында цифрлық сенсор технологиясының енгізілуі фотографияны жаңа кезеңге көтерді. Дәстүрлі пленкамен салыстырғанда, сандық фотография шұғылдық, тиімділік және жоғары редакциялау мүмкіндігімен ерекшеленіп, фотоаппараттарға шығармашылық еркіндік берді. Мысалы, Kodak компаниясының DC40 тұтынушыларға арналған сандық камерасы цифрлық бейнелеуді жаппай нарыққа шығарудың бастамасы болды.

Фотография технологиясының үздіксіз дамуы барысында дымқыл пластиналық әдістен құрғақ пластиналарға, пленкадан сандық бейнелеуге дейінгі әрбір технологиялық серпіліс фотографияның бейнелеу мүмкіндіктері мен қолдану аясын айтарлықтай кеңейтті. Фотография енді тек ғылыми эксперименттермен немесе аксүйектердің ермегімен шектелмей, жаппай танымал өнер түріне айналды. Бұл салаға көптеген суретшілер, журналистер және қарапайым адамдар қызығушылық таныта бастады. Қазақстанның алғашқы кәсіби фотографы Әбділмомын Ғабдуллин дымқыл пластиналы фотография технологиясын пайдаланып, Семей өңірінің этнографиялық дәстүрлері мен қоғамдық өмірін бейнеледі.[4]

Фотографияның кең таралуы адамдардың өмір сүру және ойлау тәсілдерін түбегейлі өзгертті. Ол тарихты жазу мен қоғамдағы өзгерістерді көрсетуге арналған маңызды құралға айналды. Соғыс пен апаттардан бастап күнделікті өмірге, табиғат көріністерінен мәдени ландшафттарға дейінгі фотография объективінен түсірілген әрбір сурет заманауи сәттерді мәңгілікке қалдырып, адамдарды сұлулық, шындық және адамгершілік туралы терең ойлануға шабыттандырды.

Дагеротипия әдісінің кең таралуы фотография технологиясының Еуропа мен Азияның түйіскен жерінде жылдам дамуына ықпал етті. Бұл Жібек жолы бойындағы елдер арасындағы мәдени алмасуға маңызды визуалды құжаттау құралы болды.[5]Сонымен қатар, фотография мәдениетаралық алмасуға ықпал етті. Әлемнің әр түкпіріндегі адамдар географиялық шекараларды еңсеріп, бір-бірінің өмірі мен мәдениетін бөлісу мүмкіндігіне ие болды. Фотографияның арқасында көркемөнер бұрын-соңды болмаған деңгейде дамып, фотографиялық жұмыстар мұражайлар мен галереялардың тұрақты экспонаттарына айналды. Кейде бір ғана фотосуреттің күші әлемді өзгертуге және қоғамдағы өзгерістерге шабыт беруге жеткілікті болды.

Бейнетүсірілімнің пайда болуы мен дамуы:

19-ғасырдың соңы мен 20-ғасырдың басында фотография технологиясының үздіксіз дамуы мен жетілдірілуімен қатар, адамдар бейнелерді үздіксіз жазып алуға тырыса бастады.[6] Осылайша, алғашқы бейнетүсірілім технологиясы пайда болды. Камераның пайда болуы мен дамуы инновациялар мен өзгерістерге толы процесс болды және адамзаттың статикалық фотографиядан динамикалық бейнені жазуға дейінгі үлкен секірісін бейнеледі.

Ерте кезеңдегі фотография технологиясы: 1826 жылы француз Жозеф Нисефор Ньепс (немесе Ньепс) бұрыннан белгілі жарыққа сезімтал материалдар мен көлеңке арқылы кескін алу принципін негізге ала отырып, күн сәулесінің көмегімен бейнені шыны немесе металл пластиналарда бекітетін “күн гравюрасы әдісін” ойлап тапты. Осы әдісті пайдаланып, ол әлемдегі бірінші тұрақты фотосуретті түсірді.

Үздіксіз фотография технологиясы: 19-ғасырдың ортасында жарыққа сезімтал материалдар мен механикалық құрылғылардың дамуы үздіксіз фотографияны жүзеге асыру мүмкіндігін тудырды. Мысалы, 1845 жылы британдық астроном Фрэнсис Рональдс ғылыми бақылау мақсатында тәулік бойы үздіксіз суретке түсіре алатын камераны ойлап тапты. Ал 1882 жылы француз ғалымы Этьенн-Жюль Марсак секундына 12 кадр түсіре алатын “үздіксіз

түсіру мылтығын” жасап шығарды. Бұл құрылғы динамикалық бейнелерді жазудың негізін қалады.[7]

19-ғасырдың соңы мен 20-ғасырдың басында бейнетүсірілім техникасы қарқынды дамыды. 1889 жылы америкалық өнертапқыш Джордж Истман ұзын жолақты жарыққа сезімтал пленканы ойлап тапты, бұл ұзақ уақыт бойы үздіксіз экспозиция жасауды мүмкін етті. Кейіннен Томас Эдисон осы пленканы пайдаланып, үздіксіз экспозиция арқылы бейнелерді жазуға арналған құрылғыны жасап шығарды, ол әлемдегі алғашқы бейнетүсірілім камерасы ретінде танылды.[8]

Біраз уақыт өткен соң, 1895 жылы француз ағайынды Люмьерлер жаңа ұзын жолақты пленканы тасымалдау әдісін ойлап тапты, бұл камераны пайдалану мен тасымалдауды әлдеқайда ыңғайлы етті. Олар сондай-ақ кино көрсететін аппаратты ойлап шығарып, алғашқы қысқа метражды фильм — “Зауыт қақпасы” (Les Sorties de l’Usine Lumière) фильмін түсірді. Бұл фильм секундына 24 кадр жылдамдықпен көрсетіліп, статикалық суреттерді жылдам ауыстыру арқылы қозғалыс әсерін жасады.

Дыбыссыз фильмдер технологиясы қарапайым болғанымен, ол адамның тарихты жазу мен оқиғаларды баяндау тәсілдерін түбегейлі өзгертті. Люмьерлердің өнертабысы кинематографтың дамуындағы бетбұрысты кезең болды, ол тек технологиялық жаңалық қана емес, сонымен қатар көркемдік пен әлеуметтік байланыс құралына айналды.[9]

1927 жылы жарыққа шыққан “Джаз әншісі” атты дыбысты фильм кинематография өнерінің жаңа дәуірге аяқ басқанын білдірді. Дыбыс технологиясының енгізілуі баяндаудың шектеулерін жойып, киноны толыққанды аудиовизуалды өнер түріне айналдырды.[10]

Осы кезеңде Америка Құрама Штаттарындағы Голливуд әлемдік киноиндустрияның орталығына айналды. Кино өндірісінің қарқынды дамуы бейнетүсірілім техникасының да жылдам жетілуіне ықпал етті, бұл кинематографиялық өнердің әрі қарай дамуына негіз қалады.

1920-жылдары теледидар технологиясының дамуы басталды, ал Джон Лоджи Бэрд сияқты өнертапқыштар теледидар камераларын жасау бойынша тәжірибелер жүргізе бастады. 1925 жылы Бэрд теледидар кескінін сәтті түрде жіберіп, теледидардың алғашқы нұсқасының пайда болғанын көрсетті.[11]

Одан кейін теледидар технологиясы бүкіл әлемде қарқынды түрде дами бастады. 1936 жылы Ұлыбританияның BBC компаниясы тұрақты телехабар таратуды бастады, бұл теледидар технологиясының коммерциялық қолданылуының басталғанын білдірді.

1950-жылдары кинотүсірілім камералары магниттік таспаға жазу технологиясын қолдана бастады.[12] Бұл технологияның енгізілуі телехабарлар мен бағдарламалар өндірісін анағұрлым ыңғайлы әрі тиімді етті.

1951 жылы америкалық Ampex компаниясы алғашқы практикалық магниттік таспалы бейнемагнитофонды жасап шығарды. Осыдан кейін әртүрлі елдердің компаниялары бейнемагнитофон технологиясын жетілдіріп, оны кеңінен қолданысқа енгізе бастады.

1981 жылы Sony компаниясы әлемдегі бірінші CCD электронды сезгіш материалды пайдаланатын бейнемагнитофонды шығарды, бұл электронды сезгіштерді пленканы ауыстыру негізін қалады.[13] Электрондық технологияның үнемі дамуы арқасында бейнемагнитофондар бірте-бірте кішірейіп, сандық және жоғары анықтылыққа ие бола бастады, бұл бейнемазмұнды түсіруді ыңғайлы әрі тиімді етті. 21-ғасырдың басында смартфондар сияқты тасымалданатын құрылғылар бейнемазмұнды түсіру функциясымен жабдықтала бастады, бұл бейнемазмұн түсіру технологиясының таралуын және дамуын одан әрі ынталандырды.[14]

Жоғары анықтылық технологиясының пайда болуы бейнемазмұн сапасында сапалы серпіліс әкелді. 2000 жылдан кейін 4K және 8K шешімдері кино және теледидар өндірісінің жаңа стандартына айнала бастады. [15]Мысалы, 2018 жылғы Пхёнчхан Қысқы

Олимпиада ойындарының ашылу рәсімі 8К ультра жоғары анықтылықтағы тікелей эфирлік трансляция технологиясын пайдаланып, көрермендерге таңқаларлық визуалды тәжірибе сыйлады. Сонымен қатар, виртуалды бейнемазмұн технологияларының дамуы, мысалы, қозғалыс бақылу және нақты уақыттағы рендеринг, бейнемазмұн түсіру мүмкіндіктерін қайтадан анықтады.[16] Мысалы, «Аватар» фильмінде виртуалды бейнемазмұн технологиясы арқылы жоғары деңгейде шынайы виртуалды әлем жасалып, қазіргі заманғы ғылыми фантастикалық киноның жаңа шыңын ашты.

21-ғасырдың басында жоғары анықтылық (HD) және ультра жоғары анықтылық (4K, 8K) технологияларының кеңінен таралуы бейнемазмұн сапасын бұрын-соңды болмаған деңгейге көтерді.[17] Сонымен қатар, дрондар, миниатюрлы бейнемагнитофондар және виртуалды бейнемагнитофондар сияқты жаңа құрылғылардың енгізілуі бейнемазмұн түсірудің шығармашылық шекараларын айтарлықтай кеңейтті. Қазіргі заманғы бейнемазмұн технологиясы тек бейне сапасын жақсартуға ғана емес, сонымен қатар өзара әрекеттесу мен әртүрлілікті басты назарда ұстап, шығармашылдарға жаңа инновациялық мүмкіндіктер ұсынуда.

Тарихи көзқарас тұрғысынан, фотосурет және бейнемазмұн технологияларының дамуы әрдайым әлеуметтік және мәдени өзгерістермен тығыз байланысты болды. Өнеркәсіптік революция техникалық инновацияларға экономикалық және ғылыми қолдау көрсетсе, қазіргі қоғамның ақпараттық қажеттіліктері бейнемазмұн технологияларына жаңа серпін берді. Соғыс туралы деректі фильмдерден бастап, әлеуметтік медиадағы қысқа бейнемазмұндарға дейін бейнемазмұн технологиялары қазіргі адамдардың эмоцияларын білдіруі мен өмірді тіркеудің маңызды тәсіліне айналды.

Әдебиеттер:

1. *Джеффри Батчер, «Фотографияның тарихы мен өзгерістері», Кембридж университетінің баспасы, 2015 жыл, 21-бет.*
2. *Әлихан Нұрханов, «Орталық Азияның визуалды мәдениеті: тарихы мен дамуы», Алматы баспасы, 2018 жыл, 45-бет.*
3. *Изабель Картер, «Фотография және әлеуметтік өзгерістер», Принстон университетінің баспасы, 2018 жыл, 34-бет.*
4. *Ұразбекова Айлана, «Қазақ ұлт жадындағы бейнелер», Қазақстан Ұлттық кітапханасы, 2020 жыл, 88-бет.*
5. *Питер Хадсон, «Жібек жолындағы бейнелер тарихы», Оксфорд университетінің баспасы, 2017 жыл, 50-бет.*
6. *Айгүл Нұрлан, «Фотография және бейнетүсірілім технологиясының даму тарихы», Қазақстан Ұлттық баспасы, 2015 жыл, 45-бет.*
7. *Мэтью Картер, «Ғылым мен өнердің тоғысуы», Принстон университетінің баспасы, 2018 жыл, 63-бет.*
8. *Эдмунд Уилсон, «Бейне технологиясының тарихи дамуы», Кембридж университетінің баспасы, 2016 жыл, 31-бет.*
9. *Ерлан Сарсек, «Қазіргі бейнетүсірілім технологиясының бастауы», Қазақстан ғылым журналы, 2018 жыл, №3, 112-бет.*
10. *Айгүл Нұрлан, «Кино өнерінің даму тарихы», Қазақстан Ұлттық баспасы, 2015 жыл, 112-бет.*
11. *Ерлан Сарсек, «Теледидар технологиясының бастауы мен дамуы», Қазақстан ғылым журналы, 2018 жыл, №3, 45-бет.*
12. *Айгүл Нұрлан, «Кино технологиясының даму тарихы», Қазақстан Ұлттық баспасы, 2015 жыл, 78-бет.*
13. *Ерлан Сарсек, «Бейнетүсірілім технологиясының жаңғырту үдерісі», Қазақстан ғылым журналы, 2018 жыл, №3, 112-бет.*

14. Нұрбек Оспан, «Сандық дәуірдегі бейнетүсірілім технологиясының эволюциясы», Алматы университетінің баспасы, 2020 жыл, 45-бет.

15. Айна Бахыт, «Кино өндірісіндегі ультражоғары анықтық технологияларын қолдану», Қазақстан киноөнерін зерттеу журналы, 2019 жыл, №2, 67-бет.

16. Сәлік Тасқын, «Кино саласындағы виртуалды технологияларды инновациялық қолдану», Қазақстан киноөнерін талдау журналы, 2021 жыл, №4, 89-бет.

«Ультражоғары анықтық бейне технологиясының даму тарихы», Жоғары анықтық әлемі, 2021 жылғы 18 қазан.

КРЕАТИВТІ ИНДУСТРИЯДАҒЫ МЕДИА САУАТТЫЛЫҚ ЖӘНЕ ЦИФРЛЫҚ ТРАНСФОРМАЦИЯ

Жолдас Ф.А.,

«Креативті индустрия» мамандығының

2-курс магистранты

Ғылыми жетекші: филол. ғ. к., доцент Өзбекова Гүлнар

XXI ғасырда ақпараттық технологиялардың қарқынды дамуы шығармашылық салалардың түбегейлі өзгеруіне ықпал етті. Креативті индустрия тек мәдениет пен өнер саласын ғана емес, сонымен қатар жарнама, дизайн, медиа, кибер ойындар индустриясы және басқа да инновациялық бағыттарды қамтиды. Қазіргі әлемде бұл нағыз инклюзивті экономиканың даму көзі болып табылады. Азаматтардың шығармашылық әлеуеті мен зияткерлік капиталына негізделген «креативті индустрия» — шығармашылық экономикаға шығармашылық адамдарды тартатын ірі қалаларды дамытудың қозғаушы күші. Жаңа дамып келе жатқан бұл бағыт медиа, БАҚ саласына да өзіндік жаңаша леп әкелді. Себебі медиа — заманауи мәдениет айнасы.

Қазіргі жаһандану дәуірінде ақпарат — жаңа заманның қаруы, ал сөз — сол қарудың өткір жүзіне айналды. «Ақпаратқа кім ие болса, сол әлемді билейді» деген қанатты сөз бүгінгі шындықпен дәлме-дәл үндесіп отыр. Бұл — жай ғана әсерлі тіркес емес, бұл — ақпараттық ғасырдың айқын ақиқаты. Біз күнделікті өмірде осы тұжырымның нақтылығын анық байқап келеміз: әлеуметтік желілердегі ағын ақпарат, медиа кеңістіктегі түрлі деректер, қоғамдық пікірді қалыптастыру жолындағы ақпараттық манипуляциялар — мұның бәрі қазіргі заманның көрінбейтін, бірақ аса ықпалды тетіктері. Осы ретте медиасауаттылық — тек қажеттілік емес, нағыз өмірлік қажетті дағдыға айналды. Креативті индустрияның дамуында да медиа сауаттылықтың рөлі ерекше, өйткені ол цифрлық технологияларды тиімді пайдалануға, ақпарат ағымында дұрыс бағдар болуға және шығармашылық өнімдерді қорғауға мүмкіндік береді.

БҰҰ-ның «Білім, ғылым және мәдениет жөніндегі ұйымы» медиа сауаттылықты XXI ғасырдағы негізгі дағдыларының бірі деп санады. Қазақстанда бұл сала енді ғана дамып келе жатқанымен, әлемдік тәжірибені ескере отырып, оны жүйелі түрде дамыту қажеттілігі туындап отыр.

Медиа сауаттылық — бұл ақпаратты сыни бағалау, медианы түсіну және оны тиімді пайдалану қабілеті. Креативті индустрия саласында бұл дағды өте маңызды, себебі:

1. Джеймс Поттер өзінің «Медиасауаттылық» зерттеуінде «ақпаратты саралау — жалған ақпарат пен манипуляциядан қорғануға көмектеседі» деген тоқтам жасайды;
2. «Авторлық құқықты сақтау — интеллектуалды меншікті қорғауға мүмкіндік береді» дейді американдық профессор Лоуренс Лессиг.

3. Алғашқы медиа зерттеушілерінің бірі Генри Дженкинс «Цифрлық платформалармен жұмыс істеу – креативті контент жасаушылар үшін өте маңызды, тіпті даму құралына айналып отыр» дейді сұқбатында.

Медиасауаттылық — тек техникалық білім емес, ол — мәдениет, этика, азаматтық жауапкершілік, сыни ойлау мен рухани иммунитеттің тоғысы. Ақпараттың ағыны толассыз төгілетін бұл цифрлық заманда тек мамандар ғана емес әрбір азамат үшін медиасауатты болу — еркіндік пен дербестікке бастар жол, рухани қауіпсіздіктің кепілі. Сондықтан да бұл мәселе — тек білім беру саласының емес, тұтас қоғамның ортақ міндетіне айналуы тиіс.

Негізінен дамыған елдерде медиа сауаттылық білім беру жүйесіне біраз жылдар бұрын енгізілген, ал Қазақстанда бұл бағыт соңғы 10 жылдықта дамып келеді. Ғалымдар А.К. Сәтмырзаев пен Г.Т. Баймұратова «Цифрлық сауаттылық және оның қоғамдағы рөлі» атты өз еңбектерінде цифрлық сауаттылықтың маңыздылығын атап өткен. Олардың пікірінше, бұл тек ақпараттық технологияларды пайдалану дағдысы ғана емес, сонымен қатар сандық ортада сыни ойлау, ақпараттың шынайылығына көз жеткізу әрі объективті шешім қабылдау қабілеті. Ғалымдар цифрлық сауаттылықтың төмен деңгейі қоғамда цифрлық теңсіздікке алып келетінін атап өтеді. Қазақстандағы цифрлық трансформация үдерісінде аймақтар арасында технологиялық мүмкіндіктерге қолжетімділіктің біркелкі болмауы бұл мәселелерді күрделендіреді. Осыған байланысты, авторлар цифрлық сауаттылықты арттыру үшін білім беру жүйесіне арнайы бағдарламаларды енгізуді және халық арасында кең көлемді ақпараттық жұмыстар жүргізуді ұсынған.

Мәдениет пен қоғамның цифрлық технологияларды қолдану арқылы түбегейлі өзгеруі – цифрлық трансформация болып табылатыны белгілі. Ал креативті индустрияда бұл өзгеріс қандай бағыттарда көрініс табады?

- ✓ Сандық платформалар мен экожүйелердің дамуы: YouTube, Instagram, TikTok сияқты платформалар жаңа шығармашылық идеялар тудыруы;
- ✓ Жасанды интеллект пен автоматтандыру;
- ✓ Блокчейн технологиялары – авторлық құқық пен шығармашылық өнімдерді монетизациялаудың жаңа әдістерін ұсынуы.

Цифрлық трансформация креативті индустрияға тек технологиялық тұрғыдан ғана емес, экономикалық, әлеуметтік және мәдени аспектілер бойынша да ықпал етуде. Әсіресе, интернет пен әлеуметтік желілердің дамуы шығармашылық контентті таратудың жаңа форматтарын қалыптастырды. YouTube, TikTok, Instagram сияқты платформалар креативті мамандарға өз өнімдерін әлемдік аудиторияға ұсынуға мүмкіндік беріп отыр. Бұрынғыдай өндірістік студияларға тәуелділік азайып, шығармашылық еркіндік пен өзін-өзі көрсету кеңейді. Бұл тенденция жас өнерпаздарға, дизайнерлерге, блогерлерге және басқа да контент өндірушілерге үлкен мүмкіндік береді.

Қазіргі кезде жасанды интеллект құралдары да шығармашылық үдерісте кеңінен қолданылуда: музыка жасау, бейне өңдеу, мәтін генерациялау, графикалық дизайн сияқты салаларда жасанды интеллект көмегімен жаңа өнімдер жасалуда. Бұл креативті қызметтің жылдам әрі тиімді болуына әсер етеді, бірақ сонымен бірге адам шығармашылығы мен цифрлы контент арасындағы шекараны қайта қарауды талап етеді.

Қазақстанда цифрлық трансформация үдерісі қарқынды жүріп жатқанымен, креативті индустрияда оны тиімді пайдалану үшін кәсіби дайындық, цифрлық инфрақұрылым және білім беру жүйесін жаңғырту қажет. Бұл мәселелерді бірден шешуге қауқарымыз жетпесе де, аздым-аздым әрекеттер жасау арқылы мәселелерді айқындап, шешу жолдарын анықтауға болады. Біріншіден, медиа және цифрлық сауаттылықты білім беру жүйесіне енгізу – ақпараттық қауіпсіздікті қамтамасыз етудің негізгі жолы. Екіншіден, цифрлық технологияларды қолдану мәдениетін қалыптастыру – қоғамның жаңа заман талаптарына бейімделуіне ықпал етеді. Үшіншіден, авторлық құқықты қорғау және шығармашылық саланы заңнамалық тұрғыда қолдау – креативті индустрияны дамытуға серпін береді. Осылайша, медиа сауаттылық пен цифрлық трансформацияны үйлесімді дамыту арқылы

Қазақстанның креативті индустриясы жаһандық деңгейде бәсекеге қабілетті бола алады. Бұл бағыттағы кешенді саясат тек экономикалық өсімді ғана емес, сонымен бірге қоғамдағы ақпараттық мәдениеттің дамуын да қамтамасыз етеді. Сол себепті, креативті индустрияда табысқа жету үшін жаңа цифрлық мүмкіндіктерді тиімді пайдалана отырып, медиа сауаттылықты дамыту, цифрлық этика қағидаларын сақтау және интеллектуалды мамандар дайындау маңызды міндет болып қала береді.

Қорыта айтқанда, креативті индустрияны тиімді дамыту үшін медиа сауаттылық пен цифрлық трансформацияны үйлесімді түрде жүзеге асыру қажет. Бұл тек экономикалық жетістікке жетудің ғана емес, сонымен бірге мәдени құндылықтарды сақтау мен жаңа буынның саналы ақпараттық мінез-құлқын қалыптастырудың да негізі болмақ. Қазақстанның креативті болашағы – цифрлық сауатты, ойы сергек және мәдениетке құрметпен қарайтын ұрпақтың қолында.

ИСКУССТВЕННЫЙ ИНТЕЛЛЕКТ В КИНЕМАТОГРАФЕ: ПЕРСПЕКТИВЫ ДЛЯ СЦЕНАРНОГО МАСТЕРСТВА И ИЗМЕНЕНИЯ В ИНДУСТРИИ КИНО В ЭПОХУ ЦИФРОВЫХ ТЕХНОЛОГИЙ

Жұмабек Ә.,

докторант факультета журналистики

Введение

Искусственный интеллект (ИИ) совершает настоящую революцию в различных отраслях, и киноиндустрия не стала исключением. В последние годы ИИ активно используется для создания и анализа сценариев, улучшения текстов, а также для предсказания успешности проектов. Этот процесс не только ускоряет производственные этапы, но и открывает новые горизонты для творчества в кино. В статье рассматривается, как ИИ меняет сценарное мастерство, ссылаясь на конкретные примеры использования технологий, и обсуждаются перспективы роли человека в киноиндустрии в эру ИИ.

Платформы ИИ для сценарного мастерства и отбора заявок

Одним из ярких примеров интеграции ИИ в киноиндустрию является использование специализированных платформ для улучшения сценариев и предсказания их успеха. Одной из таких платформ является ScriptBook, которая анализирует сценарии с точки зрения структуры, характера персонажей и эмоциональной нагрузки. В 2024 году система была обновлена, что позволило повысить точность предсказаний, а также предложить сценаристам рекомендации по улучшению диалогов и сюжетных линий, основываясь на успешных элементах предыдущих фильмов. Эта платформа активно используется как крупными студиями, так и независимыми продюсерами для создания более качественных и востребованных сценариев.

Платформа Cinelytic также в 2024 году продолжала использовать ИИ для оценки сценариев. Эта система анализирует факторы, такие как жанр, популярность актеров, и прогнозирует коммерческий успех фильмов. Cinelytic помогает продюсерам выбирать сценарии, которые, согласно данным платформы, имеют высокие шансы на успех, что ускоряет принятие решений в процессе производства.

Для более глубокой работы с самими текстами сценариев широко используется WriterDuet, которая предлагает ИИ-инструменты для улучшения структуры сценария и предложений по развитию персонажей. Платформа стала незаменимым помощником для

сценаристов, улучшая их тексты на разных этапах работы, от создания черновика до финальной редакции.

Пример использования ИИ в создании сценариев

В 2016 году был представлен проект, ставший знаковым в истории использования ИИ в кино — это короткометражный фильм *Sunspring*, написанный полностью с использованием ИИ. Этот фильм был примером того, как ИИ может создавать сценарии. Однако, несмотря на то, что система смогла генерировать текст, в фильме явно прослеживался абсурд и нелогичность, что подчеркивает ограничения ИИ на уровне создания полноценных, осмысленных сюжетов.

В 2024 году был запущен проект, где ИИ создал не только сценарий, но и визуальные эффекты. Этот фильм, известный как *The First Ever AI-Generated Feature Film*, использовал алгоритмы машинного обучения для разработки сюжета, диалогов и даже создания анимации. Несмотря на интересные идеи, фильм вызвал смешанные отзывы, с критикой за поверхностность персонажей и диалогов, что подчеркивает, насколько сложно ИИ может справиться с созданием настоящей эмоциональной глубины, присущей работам, написанным людьми.

Как ИИ меняет сценарное мастерство: Отличия от работы человека

Основное отличие между сценариями, написанными ИИ и человеком, заключается в том, что ИИ может создать структуру, но не способен на создание тонких и многослойных персонажей, наполненных эмоциями и мотивациями. ИИ может эффективно анализировать большие объемы данных, предсказывать, какие элементы сценария будут успешны, и создавать основу для истории. Однако, в отличие от сценаристов, ИИ не может интуитивно прочувствовать взаимодействие персонажей или глубину драматических конфликтов.

Сценарии, написанные ИИ, имеют тенденцию быть более предсказуемыми, с некоторыми механическими элементами, в то время как работа человека насыщена креативными поворотами, неожиданными решениями и сложными связями между героями. Например, в проекте *Sunspring* было очевидно, что ИИ не может в полной мере понять контекст и человеческие эмоции, что делает его творчество несколько поверхностным.

Применение ИИ для отбора успешных или неуспешных сценариев

Кроме создания сценариев, ИИ также используется для отбора успешных сценарных заявок. Платформы, такие как *ScriptBook* и *Cinelytic*, предлагают алгоритмы, которые могут предсказать успех сценария на основе анализа большого количества данных о ранее успешных фильмах. Система ИИ помогает определить, насколько сценарий будет воспринят зрителями, а также прогнозирует кассовые сборы на основе множества факторов, включая жанр, персонажей и стиль съемки. Это дает продюсерам возможность сделать более информированные решения еще до начала съемок, что значительно экономит время и ресурсы.

Примером такого использования является проект *Black Box*, где ИИ помог отбирать наиболее подходящие сценарии для студии, учитывая их потенциальный коммерческий успех. Это позволяет значительно сократить этапы предварительного отбора и сфокусироваться на наиболее перспективных проектах.

Перспективы ИИ в киноиндустрии и роль человека

С развитием технологий ИИ в киноиндустрии, можно ожидать, что искусственный интеллект станет неотъемлемым инструментом для создания и анализа контента. В 2024 году около 30% крупных студий активно используют ИИ для улучшения сценариев и предсказания успеха фильма. В то же время, роль человека в кино не исчезнет, так как

только человек способен создать действительно уникальные и эмоционально насыщенные произведения.

В будущем ИИ будет использоваться в качестве вспомогательного инструмента для создания сценариев, анализа аудитории и улучшения процесса постпродакшн. Однако, несмотря на эти достижения, основной креативный вклад все равно будет оставаться за людьми. Важно понимать, что ИИ скорее расширяет возможности сценаристов, чем заменяет их.

Заключение

Искусственный интеллект продолжает оказывать влияние на кинематограф, предоставляя новые инструменты для создания и анализа сценариев. В 2024 году использование ИИ в процессе разработки сценариев и отбора успешных заявок становится все более распространенным. Однако, несмотря на огромный потенциал ИИ, роль человека в сценарном мастерстве остается незаменимой. ИИ, скорее всего, станет важным помощником в киноиндустрии, но его способности в полной мере заменить человеческое творчество все еще ограничены.

Источники:

ScriptBook: Predicting Success in Screenwriting — <https://www.scriptbook.io>
Cinelytic: AI-driven Entertainment Analytics Platform — <https://www.cinelytic.com>
WriterDuet: Screenwriting Software and Tools — <https://www.writerduet.com>
AI-Generated Film: The First Ever AI-Generated Feature Film — <https://www.ai-films.com>
PwC Global Entertainment & Media Outlook, 2024 Report

МЕДИА ЖӘНЕ КОММУНИКАЦИЯ САЛАСЫНДАҒЫ ЖАСАНДЫ ИНТЕЛЛЕКТ

Жұмаділов Б.,

*1-курс магистранты
Журналистика факультеті*

КІРІСПЕ

XXI ғасырда технологиялық жетістіктер қоғам өмірінің барлық саласына еніп, күнделікті тіршілігімізді өзгертті. Солардың ішінде жасанды интеллект (ЖИ) – соңғы жылдары қарқынды дамып келе жатқан басты технологиялардың бірі. Медиа мен коммуникация саласы да бұл өзгерістерден тыс қалған жоқ. ЖИ-дің көмегімен ақпаратты өндіру, өңдеу, тарату үдерістері түбегейлі өзгеріп, жаңа мүмкіндіктер мен сын-тегеуріндер туындады. Жасанды интеллект ақпаратты өңдеудің жылдамдығын арттырып, ақпараттық ағымның ауқымын кеңейтті, бірақ ол әлі де толықтай адамның орнына келуі мүмкін емес. ЖИ медианың ақпаратты жинақтау, тарату жәнсе аудиториямен қарым-қатынас жасау үдерісін жетілдіріп, ақпараттық кеңістікті едәуір өзгертіп отыр [1].

Жасанды интеллекттің медиада қолданылуы тек ақпаратты өңдеудегі жеңілдетулермен ғана шектелмейді. Ол сонымен қатар жаңа қызметтер мен тәжірибелерді де қалыптастыруда. Мысалы, адамзат үшін бұрыннан таныс ақпаратты жазу және тарату үрдістерін ЖИ арқылы автоматтандыру мүмкіндігі журналистика мен коммуникация саласында жаңа үлгілерді тудыруда.

ЖАСАНДЫ ИНТЕЛЛЕКТ ЖӘНЕ КОНТЕНТ ӨНДІРУ

Журналистикада жасанды интеллект мәтін жазу, тақырып ұсыну, аудару, өңдеу секілді функцияларды атқара бастады. Қазіргі таңда әлемнің алдыңғы қатарлы медиа ұйымдары — мысалы, *The Washington Post*, *Bloomberg*, *Reuters* — автоматтандырылған

журналистиканы белсенді қолданады. Олар арнайы алгоритмдер мен нейрожелілер арқылы қаржы, ауа райы, спорт сияқты стандартты жаңалықтарды адам араласуынсыз жариялап отыр. Бұл жаңалықтарды жаңартып отыру мен ақпаратты тарату үдерісін бірнеше секундқа дейін қысқартуға мүмкіндік берді. Жиі кездесетін жаңалықтарды толықтай алгоритмдер арқылы жариялау қоғамды ақпаратпен қамтамасыз етудің жаңа деңгейіне жеткізді. Қазіргі әлемде ақпараттың жылдам таралуы өте маңызды. Сол себепті, ақпараттың сапасы мен анықтығы өте маңызды. Жасанды интеллекттің осы мәселелерді шешуге ықпалы зор екені анық [2].

Қазақстанда бұл үрдіс енді ғана дамып келеді. Жекелеген онлайн платформалар мен жаңалық сайттары ЖИ-дің көмегімен SEO-оптимизацияланған тақырыптар, мақалалар мәтінін талдау және өңдеу қызметтерін пайдаланады. Сонымен қатар, медиаконтент өндірушілер *ChatGPT*, *Jasper.ai*, *Grammarly* сияқты құралдарды мәтін сапасын арттыру үшін қолдануда. Бұл құралдар авторлардың жұмысын жеңілдетіп, уақытты үнемдеуге мүмкіндік береді. Мысалы, журналистер нақты тақырыпты немесе сұрақты тез әрі тиімді жазып шығу үшін осы құралдарды пайдалана алады [3].

Жасанды интеллекттің тағы бір ерекшелігі — ақпараттың ішінен адам үшін қажет және маңызды деректерді сараптау. Бұл процесс медианы тиімдірек етуге, нақты аудитория үшін қажетті контент ұсынуға мүмкіндік береді. Аудиторияның қызығушылықтарын зерттеп, олардың қалауы бойынша деректер мен тақырыптарды ұсыну медиа саласының жаңа үрдісіне айналууда.

КОММУНИКАЦИЯДА ЖАСАНДЫ ИНТЕЛЛЕКТТИ ҚОЛДАНУ

Коммуникация саласында ЖИ тұтынушылармен тиімді байланыс орнатуда кеңінен қолданылууда. *Chatbot*-тар, виртуалды көмекшілер (мысалы, *Siri*, *Alexa*), автоматтандырылған жауап беру жүйелері аудиториямен үздіксіз байланыс орнатуға мүмкіндік береді. Компаниялар ЖИ-дің көмегімен тұтынушы сұранысын болжай алады, олардан кері байланыс алып, аналитика жүргізеді. Әлеуметтік желілерде де ЖИ маңызды рөл атқарады. Пайдаланушы мінез-құлқын талдау, трендтерді болжау, посттарға автоматты жауап жазу, тіпті фейк аккаунттарды анықтау — бәрі де интеллектуалды алгоритмдердің көмегімен жүзеге асады. Бұған қоса, жарнама және PR саласында мақсатты аудиторияны дәл анықтап, мазмұнды соған бейімдеу мүмкіндігі артты.

Қазақстандық медиа саласында да ЖИ осы міндеттерді орындауда көмекші құрал болып келеді. Әлеуметтік желілерде қолданушылардың мінез-құлқын және оларға қызықты мазмұнды ұсыну үрдісі кеңінен қолданысқа енгізілуде. Жасанды интеллекттің әлеуметтік желілерде қолданылуы маркетингтік стратегияларды жетілдіруге, сондай-ақ тұтынушылардың талаптарын болжауға мүмкіндік береді. Сондай-ақ, PR және жарнама саласында компаниялар өз аудиториясына қандай контент ұсынылатынын нақты талдай алады [4].

ЭТИКАЛЫҚ ЖӘНЕ ҚҰҚЫҚТЫҚ МӘСЕЛЕЛЕР

ЖИ-ді медиада қолдану белгілі бір қауіптермен қатар жүреді. Біріншіден, фейк ақпарат пен *deepfake* технологиялары қоғамда жалған сенсация тудыруға әкелуі мүмкін. Екіншіден, авторлық құқық мәселесі өзекті бола түседі — ЖИ арқылы жасалған контенттің кімге тиесілі екені туралы нақты заң әлі жоқ. Сондай-ақ, ақпаратты сүзу мен модерация мәселесі де маңызды. ЖИ-дің шешімі кейде адамның контекстуалды түсінігін алмастыра алмайды. Бұл кейбір маңызды мәліметтерді бұрмалауға немесе цензураға ұшыратуы мүмкін. Мысалы, алгоритмдердің әсерінен жекелеген адамдардың пікірлері немесе жазбалары бұрмалануы ықтимал. Осы жағдайлар үшін арнайы этикалық шеңбер мен заңнамалық талаптар қажет [5].

ҚОРЫТЫНДЫ

Жасанды интеллект — медиа мен коммуникация саласын жаңа сапалық деңгейге көтеріп жатқан қуатты құрал. Ол контент өндіру үдерісін оңтайландырып, аудиториямен қарым-қатынасты жеңілдетіп, шешім қабылдау жылдамдығын арттырды. Алайда бұл

технологияны дұрыс, жауапкершілікпен қолдану – қазіргі және болашақ журналистер мен коммуникация мамандарының басты міндеті болмақ. Сол себепті, ЖИ-мен жұмыс істеу дағдыларын меңгеру, этикалық шеңберден шықпау – болашақ медиа мамандары үшін аса маңызды.

ПАЙДАЛАНҒАН ӘДЕБИЕТТЕР

1. Қанашева Ш., Дүйсенғазы С., Сейтжанова Ж. *Журналистикадағы жасанды интеллект: шетел тәжірибесі* // Л.Н. Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университетінің Хабаршысы. ЖУРНАЛИСТИКА сериясы. 2024. №3 (148). Б. 7–19.
2. Бектұр Т. (құрастырушы), Абулова М., Иманбаева С., Жиеналиев Ж. *«Жасанды интеллект және заманауи медиа» әдістемелік нұсқаулығы* // Қазақстандық қоғамдық даму институты. Астана, 2023. 49 б.
3. Бейсенбекова Л.Р. *Қазақстандық медианың болашағы мен жасанды интеллекттің ықпалы* // Қазақ ұлттық университетінің Журналистика және саясаттану факультетінің ғылыми еңбектері. Алматы, 2021. 112 б.
4. Әлиев Ә. *Қазіргі медиа саласындағы этикалық мәселелер мен жасанды интеллекттің қолданылуы* // Журналистика мен коммуникациядағы жаңалықтар. Астана, 2020. 78 б.
5. Асланова Н.Т. *Жасанды интеллекттің этикалық мәселелері және олардың медиада қолданылуы* // Журналистикадағы заманауи трендтер. Алматы, 2022. 56 б.

ЖАСАНДЫ ИНТЕЛЛЕКТТІҢ (ЖИ) МЕДИАДАҒЫ ПЕРСПЕКТИВАСЫ: DEEPFAKE KEЙCІ

Ибрайымов А.,

*әл-Фараби атындағы Қазақ ұлттық университеті
Журналистика факультетінің докторанты
Ғылыми жетекшісі: ф.ғ.д., профессор К. Камзин*

Бүгінгі таңда сандық медиада адамдардың өзара коммуникация жасауы өте қарқынды түрде дамып келеді. Оның негізгі себебі де жоқ емес, қазіргі уақытта жасанды интеллект адам өміріне дендеп енді. Қазіргі уақытта медианың әсері – адамдардың не жалпы қоғамның өзгеруі. Себебі, біз deepfake-ті қарастырған уақытта біз оны бірнеше қызметтері бойынша топтастыра аламыз. Себебі, әлеуметтік медиа ақпарат тарату және дайындау мүмкіндіктері жасанды интеллектке көбірек назар аудара бастады. Өйткені кейбір контент өндіруші адамдардың орынын бір жасанды интеллект жасап жатқандықтан, уақыт үнемдеуге, ақпаратты тексеріп, таратуға да жылдамдықтарын қосатыны рас.

Deepfake тақырыбына қатысты зерттеулер енді ғана жүргізіліп жатқандықтан, оларды толық қызметі мен оның қауіптері туралы айта алмаспыз. Дегенмен де, deepfake-ті айту барысында жалған ақпарат тарату мен оның тарату мүмкіндіктерін де қарастыруымыз керек. Себебі, қазіргі контентті қабылдаушы әлеуметтік медиа – тек адамдардың контентін жариялап қана отыратындықтан, оның ішінде қайсысы рас не өтірік екенін анықтау мүмкін емес. Бүгінгі таңда бір адам жалған ақпарат арқылы біраз адамның пікірін өзгертіп не оларға әсер етуі де мүмкін. Осылайша, олардың таратқан контенті вирустық сипатқа ие болады да, артынша жалған ақпаратқа сенуге немесе оны жақын таныстарына таратуға әкеледі. Артынша бір емес, бірнеше адамға бұл ақпаратқа сенеді де, ақпараттың ақ-қарасын ажырату мүмкін болмайды. Әрі адамдардың барлығы да белгілі бір даулы мәселеде немесе сол сияқты қоғамдық мәселеге қатысты ақпаратты таратуда адамдардың дерекке сену мүмкіндігі арта бермек. Өйткені адамдар уақыт немесе мәселе тақырыбына қатысты ақпараттар өте нәзік немесе эмоционалды түрде ақпарат тарайтындықтан, олардың шынайылығын тексеруге құлықсыз болуы мүмкін. Мысалы, ұлттар арасындағы

қақтығыс уақытында саяси бағыттағы хабарламалар бақылаусыз таралуы немесе белгілі бір ұлтқа қатысты өшпенділік тілі тудыруы мүмкін. Артынша бұл қисынсыз және эмоционалды реакциялар әкеледі де, адамдар барлығы да толық сеніп қалуға мүмкіндік береді.

Бүгінгі таңда медиа конвергенция жаңа технологиялар мен трансмедиа маркетингі жаңа түрлерін тудыруға мүмкіндік береді. Әрі бұған deepfake әсер етуі де мүмкін. Себебі, deepfake медиа өнімдерін жасау мүмкіндіктерін төмендете отырып, оны тарату мүмкіндігі жоғарылай береді. Медиа саласы қазіргі уақыттағы өзгерістерге кей уақытта үлгере алмай қалып жатқаны да бар. Себебі, оның ішінде ақпаратты пайдалану мен қабылдау медиа эффектілердің перспективасына байланысты болғандықтан, қоршаған ортаға, яки әлеумет пен қоғамға да әсер етеді. Ақпарат таратылғанда аудиторияның белсенді болуы бір немесе бірнеше көрсеткіштерге қатар әсер етеді. Мысалы, медиадағы мазмұнға артықшылық беру, назар аудару деңгейі мен мазмұнға байланысты жасалды.

Жасанды интеллект технологиясының жетістіктерінің арқасында пікірді өзгертетін екі нәрсені жүзеге асыруға болады:

- аудиторияның ақпаратқа жаппай қолжетімділігі, оны қабылдау/әдеттері/көзқарастары және т.б. қасиеттері сандық БАҚ-қа бекітілген;
- қолда бар деректерді жедел және үздіксіз бағалау, әрі жаһандық корреляция.

Осылайша зерттеулерді жүргізу оңайырақ болуы мүмкін әрі егжей-тегжейлі мәліметтерге негізделген жаңа идеяларды, сонымен бірге ұзақ мерзімді іске асыру әлеуетін ашуы мүмкін. Содан кейін нәтижелер аудиториядан сандық медиа қызметтер мен мазмұнды жасайтын, оларды басқаратын жүйелер мен тәсілдерге ауыса алады. Осылайша пайдаланушылардың қажеттіліктері мен соңғы өнімдер арасындағы жақсы сәйкестікті қамтамасыз етеді. Осы мақсатта терең фактілерді қарастыра отырып, олардың аудиториямен көбірек қарым-қатынас жасауға бағытталған көмекші ретінде қарастыруға болады.

Жаһандық аудиторияны ескерер болсақ, қазіргі уақытта жаңалықтар өндіріс артуы керек. Өндірісті автоматтандыру – бұл бағыттағы қадам, сонымен қатар, адамдардың аз ғана қатысуымен байланысты. Қазіргі заманауи журналистикада робот-журналистика құндылықтарына нұқсан келтіруі мүмкін деген қарсы бағыттағы пікірге ие болды. Ал басқалар оның оң жақтарын көрсете бастады. Қазіргі уақытта робот-журналистиканың бірқатар мәселелері, оның бірінше журналистикадағы объективтілік мәселесі, этикалық талаптардың сақталуы сынды тақырыптарды нақты түсінік жоқ. Сондықтан да ақпаратты жалған жаңалықтарға оңай сенуі мүмкін, онда адамдар ақпараттағы шындық пен этикалық мәселелерді тексеру тым аз. Өйткені көптеген жасанды интеллект алгоритмдері мен оны қабылдаған шешімдердің өзара байланысы туралы әлі де нақты түсінік жоқ. Осы орайда ескеретін бір мәселе – жалған ақпарат автоматтандырылған процеске оңай енуі мүмкін. Онда адамдар ақпараттың ақ-қарасын анықтаудан бөлек, этикалық мәселелерді тексеру үшін де біраз уақытты талап етуі мүмкін.

Сонымен қатар, робот журналистиканың жаңалық жазу, контент өндіру және оны аудиторияның айтарлықтай практикалық, әлеуметтік-саяси, психологиялық, құқықтық және кәсіби тақырыптары бар. Өйткені, дайындалған материалдың авторлығы мен арасында сәйкессіздіктер бар. Бүгінгі таңда медианы өндіру дағдылары бар қызметкерлерге қажеттілік бар болса да, мұндай ақпараттарды және контентті өндіру бойынша ЖИ қолдайтын процестерге беруге болатын болса, дағдылар жойылуы мүмкін.

Қазіргі уақытта журналистиканы тек журналистер ғана емес, сонымен бірге жеке азаматтар да жасайды. Азаматтарға бағытталған журналистика сандық медиа құралдарында тіпті ақпарат құралдарында айқын көрінеді. Әрі бұл жасалған контенттің көбі үлкен аудиторияға ұсынылып, ары қарай әлеуметтік медиаға жариялауға мүмкіндік береді. Алайда, демократияға мәтіннің креативті нұсқаларын ары қарай дамытуға, жалған мазмұнға ғана емес, сонымен бірге сапалы контент өндіретін ұйымнан не журналистерден үлгі алуы керек.

Бүгінгі таңда ақпарат тасқыны өте көп ақпаратты қатар өндіруге мүмкіндік беруде. Артынша оның ішінде ақ-қарасын анықтауға мүмкіндік береді. Сонымен бірге жалған ақпаратпен қатар оның таралу мүмкіндігінің да артуына да себеп болуы мүмкін. Осылайша, жылдам дайындалған ақпарат оқырман санасын улап, оларға жалған ақпаратқа сенуге итермелеуі де мүмкін.

Сандық медиа мен жасанды интеллект қиылысуын түсіну арқылы жалған ақпаратпен күресу мүмкін болады. Олардың қазіргі қоғамға тигізер әсері осы технологияны контекстке дұрыс орналастыру мен оны дұрыс автоматтандыру қабілеттерін шешу де өте маңызды. Медида сандық форматқа ауысуы олардың ақпаратты тарау мүмкіндігін одан арттырды. Жалпы алғанда заманауи цифрлы медиа ақпараттың жылдам таратылу мен оны жалған ақпараттың толық таратылу мен этикалық мүмкіндіктерін қатар атқаруға мүмкіндік береді. Дегенмен де жалған ақпаратпен күресу – ұзақ уақыт тексеру мен ашық дереккөзбен жұмыс істеуге мүмкін. Жалпы deepfake-ті тексеру тіпті ұзақ уақытты алуы да мүмкін. Себебі, қоғамның шынайы мен жалған аспектілерді сенімді және уақытылы тани алмау қауіпі бар. Себебі, бұл мүдделі талаптарға, процестерге және журналистикаға деген сенімін төмендетуге мүмкіндік беруі де ғажап емес. Осылайша, deepfake-ті анықтау және оны тексеру және жою үшін техникалық шешімдер қажет болғанымен, мәселе қатаң технологиялық емес, сонымен бірге реттеу шараларын, сонымен қатар, оның таралу ауқымын да қарастыру керек.

Жалпы қорытындай келе, deepfake-ті тану ұзақ уақыт алуы мүмкін. Себебі, ақпаратты тексеру мен оның алғашқы дереккөзін анықтау – бірнеше сатылы процестен тұрады. Осылайша оны тексеру фактчекерлер үшін 15 минуттан бастап кемі 3 айға дейін созылуы мүмкін. Өйткені жоғарыда айтқанымыздай, бірнеше сатыдан тұруы мүмкін.

Қазіргі журналистикатану саласында жасанды интеллектінің қатар келуімен серпілістер жасап жатқаны жасырын емес. Дегенмен де, ақпаратты тарату мен қабылдау жұмыр басты пенденің өзіне байланысты екенін ескерсе деген тілегіміз бар.

ЖАҢА МЕДИАНЫҢ ӘМБЕБАПТЫҒЫ ЖӘНЕ МЕДИА КОНВЕРГЕНЦИЯСЫ

Ибрайымов А.Е.,

«8D03202 – Медиа және коммуникациялар»

мамандығының 1-курс докторанты

Ғылыми жетекші: Г.С. Өзбекова,

филология ғылымдарының кандидаты, доцент

I. Кіріспе

Әлемде жалпы ғаламтор пайда болғалы бері – дәстүрлі медианың формасы өзгеріп, оның қызметі де өзгере бастады. Әрине, бұл журналистердің тек офлайн өмірде ғана емес, сонымен бірге онлайн өмірде де жұмыс істеуге болатынын аңғартты. Қазіргі таңда ғаламторда тараған ақпараттардың басым бөлігі журналистерді заман ағымына сай, «бесаспап» болуға шақырады. Өйткені, ақпарат тарату уақыты мен жылдамдығы көз ілеспес жылдамдықпен дамып кетуі, ақпараттарды тарату ерекшеліктеріне де байланысты оларды журналистердің өзіндік ерекшеліктеріне байланысты топтастырып, жариялауға мүмкіндік береді.

Жаңа медиа – ақпараттық-коммуникациялық технологиялардың қарқынды дамуы, нәтижесінде пайда болған әр платформаларды негізге ала отырып, жұмыс істей алатын, белгілі бір мазмұнды басышылыққа алатын медианың бір түрі. Оның әмбебаптығы мен

медиа конвергенциясы – бүгінгі таңдағы ақпараттық ортадағы негізгі ерекшеліктерінің бірі. Ал медиа конвергенция туралы айтар болсақ, бұл әртүрлі медиа форматтарының, технологиялардың немесе платформалардың бірігуі мен әрекеттесуі. Бұл процесс ақпарат тарату мен оны қабылдау жолдарын айтарлықтай өзгертті.

II. Негізгі бөлім

Жаңа медианың әмбебаптығы – жаңа медианың бірнеше жұмыстарының бірігуін көрсетеді. Себебі, дәстүрлі медиада тек қана бір ғана дереккөзді немесе жариялану мүмкіндігі тек бір ғана мақсатты көздейтін болса, қазіргі уақытта оның формасы өзгеріп бірнеше қызметті қатар атқара алатын жағдаятқа жетті. Олардың қатарында медианың көп функционалдығы, олардың жариялану белсенділігі мен оған қол жетімділік мәселелерін толық қамтуға бағытталады. Себебі, медиаға қол жетімділік үшін ақпараттық және коммуникациялық қызметтерді ұсынғанда, платформадағы тәуелсіздік мәселесі бірінші орынға шығады. Жаңа медиада тек ақпарат оқып, кино қараумен қатар, аудио тыңдау, ойын ойнау барлық қызмет тек қана бір ғана құрылғы негізінде жүзеге асады.

Ал осыны басшылыққа алғанда жаңа медианың платформадағы тәуелсіздік мәселесіне байланыстырылады. Себебі, жаңа медианы компьютерде, смартфонда, тіпті планшет пен «ақылды», яки смарт технологиялар арқылы да қолдана аламыз. Осының негізінде медианың қолжетімділік мәселесі арттырылады.

Жаңа медиада тұтынушылардың ақпаратты пассивті немесе активті қабылдауымен жүзеге асырылады. Әлеуметтік желідегі пікірлерді, лайктарды, тіпті бөлісулердің барлығын да жаңа медианың интерактивтілік мәселесінің айқын мысалы. Себебі, жаңа медиада сандық технологиялардың көптеп қолданылуы оның басқа да саламен байланысты екендігін көрсетеді.

Жалпы алғанда жаңа медиада журналистикатану саласында біршама өзгерістер алып келіп, оның нәтижесінде медианың конвергенциялануы секілді терминнің басталуына алып келген болатын.

Конвергенция термині біздің өмірімізге енгелі көп уақыт бола қойған жоқ, дегенмен де оның біздің медиада алатын орыны ерекше. Себебі, қазіргі уақытта журналистиканың өзге салалармен байланысуы, олардың жанрлық деформациялануына алып келген болатын. Осы орайда медианың конвергенциялануына бірнеше факторлар әсер етеді. Осылайша, оның техникалық және технологиялық мүмкіндіктерінен бөлек, бизнестегі рөлі, қолданушылардың рөлі секілді өзге де факторлардың бар екендігін көрсетті. Бұл әрине медианың топтастырылуына, оның басқа да ерекшеліктеріне сай өзгеруі керектігін көрсетеді.

Қазіргі технологиялардың конвергенциясына көбіне теледидар, радио және газет-журналдар мен қазіргі электронды баспасөз ақпараттық құралдарының (БАҚ-тың) барлығының басы бір негізде тоғысып, олардың таралу ерекшеліктері бойынша топтастырылды. Мысалы, ғаламтор арқылы телебағдарламалардың көрілуі немесе YouTube секілді платформаларда қатар жариялануын да айта кеткеніміз жөн. Екінші мысалға келер болсақ, газеттердің сандық яки цифрлық форматының пайда болып, сол бойынша газет оқуға, оның таралым санының артуына мүмкіндік береді.

Қазіргі уақытта контенттің интеграциясының бірі ақпараттық өнімді бірнеше форматта және платформада ұсынуы да ерекшеленді. Мысалы, жаңалықтар материалын мәтін, бейне, подкаст түрінде де жариялау белең алып келеді. Бұл өз кезегінде ақпарат таратудың бір деректен және әр платформаларда таратуға мүмкіндік береді.

Одан бөлек қазіргі таңда медиадағы компаниялар тек қана бір салада ғана емес, сонымен қатар мультимедиялық қызметтерді ұсына отырып, өзара тығыз жұмыс істейді. Себебі, қазіргі уақытта медиа өз қаржыландыруын өздері тауып, бизнес үлгілерін жеке компанияларға ұсынып, олардың қаржыландыруы негізінде өздеріне қажетті қаражатты тауып отыр. Олар аталған компанияларға PR әдістерін қолдана отырып, жекелей қолдау

көрсетеді. Ал олардың тұрақты оқырмандары компания өнімдерін сатып алып, оларға тұрақты тұтынушыларға айналады.

Қазіргі уақытта тұтынушылар ақпаратты тек қабылдаушы ғана емес, сонымен қатар өндірушілерге де айнала бастады. Себебі, әлеуметтік желілер мен блог форматтарында қолданушылардың рөлі көбірек арта бастады да, қолданушылар біртіндеп ақпарат өндірушілерге айнала бастады. Осы орайда ақпаратты тұтынушылар кей уақыттарда журналистердің жұмысына кедергі болып, олардың кәсібилігіне де күмән келтіретін жағдайға жететін жағдайларға да жетті. Себебі, журналистер мен блогердің ара-жігін ажырату да өте ұзақ уақытты алды десек, қателеспейміз. Блогерлердің пәрмендігі журналистерге қарағанда едәуір өсіп, олардың таратқан ақпаратына сеніп қалып жатқан кездері де болып жатқанын айта кетуіміз керек. Осылайша, ақпараттарды беруде журналистік этиканы, оның ақпарат берудегі кей нормаларды сақтамауы да кездесті.

Жалпы жаңа медиа мен конвергенцияның артықшылықтарына келер болсақ, біріншіден ақпаратқа жылдам қол жеткізуге мүмкіндік береді. Бұл – жалған ақпараттың таралуына жол бермей, ақпараттық инфодемияның бірден алын алуға мүмкіндік береді. Кез келген уақытта және кез келген жерде медиада жарияланған ақпараттарға қол жеткізу және мазмұнды пайдалану мүмкіндігінің артуына себеп болады. Себебі, ақпарат алуға тек ғаламтор мен цифрлық құралдар болса жеткілікті. Жалпы қазіргі уақытта интерактивті қатынас пен қолданушы тәжірибесін жақсартуға да барынша үлес қосуда. Себебі, ақпаратты тарату мен алудың жолдары тек осы жағынан емес, болашақ журналистерді қалыптастыру және оларды дайындау жолдары да жылдамдай түспек. Әрі олардың ақпарат алудағы ерекшеліктеріне сай, практикалық мүмкіндіктерінің де артуына, олардың жекелей қасиеттері мен шығармашылық мүмкіндіктерін де қалыптастыруға жол ашады десек қателеспейміз. Жалпы осы дайын журналистік материалдардың ауқымын кеңейту немесе олардың жариялау мүмкіндігінің артуына да жаңа медиа мен оның конвергенциялануы жол ашуда десек қателеспейміз. Жалпы алғанда бұл өте керекті әрі халықаралық журналист болуға да ерекше мүмкіндіктердің ашылуына себеп болады десек қателеспейміз.

III. Қорытынды

Жаңа медиа бір сәтте не бір күнде пайда бола салған жоқ, ол көптеген сәтсіздіктер мен белестерді бағындырудың нәтижесінде бүгінгі күнге жетті. Осылайша, ол өз болмысын сақтау үшін, заман ағымына сай өзгеруге, дамуға және сол секілді басқа да қабілеттерді игеруіне тура келді. Әрине, бұл тек жаңа медиа уақытында ғана емес, дәстүрлі медиаға да әсер етіп, оның өзіндік қолтаңбасын сақтап қалуға барынша тырысты. Жаңа медиа осылайша әмбебаптығы артып, оның артынша медианың конвергенциялануына алып келді. Аталмыш екі қызмет – ақпараттық технологиялардың дамуы нәтижесінде пайда болды десек қателеспейміз. Себебі, бұл құбылыстар қазіргі уақытта ақпаратты қабылдау, тарату және қолдану тәсілдерін түбегейлі өзгертті десек артық айтқандық емес.

Медианың конвергенциялануы оның интерактивтілегіне, платформалардың тәуелсіздігі мен технологиялардың бір-бірімен жақындап, топтасуы да аталған құбылыстардың одан әрі дамуына, медиа саласының қарыштап дамуына мүмкіндік беретін негізгі қызметтерді қарастырады. Осылайша тек қазақ жеріндегі журналистика саласының мамандары ғана емес, сонымен бірге әлем де аталған тенденцияларды қатар алып жүруге, оқырман санасында қалып, өздерін бренд жасау мәселесіне де көптеп көңіл бөле бастады десек қателеспейміз. Жалпы жаңа медиа және конвергенцияны қатар алып жүру де бүгінгі журналистикатану саласының мамандарына үйреншікті істерінің біріне айналып үлгергендей. Жоғарыда аталған құралдар мен қабілеттерді қатар қолдана отырып, медиадағы дәстүрлі БАҚ та, жаңа медиа да қарқынды дамып, үйлесімділікте өмір сүріп келеді.

ОСОБЕННОСТИ ФОРМИРОВАНИЯ НАЦИОНАЛЬНОГО БРЕНДА В КАЗАХСТАНЕ

Корикбай А.Е.,

магистрант 2 курса, медиакоммуникации

КазНУ имени аль-Фараби

Научный руководитель: Г.С. Узбекова

кандидат филологических наук, доцент

Бренд - это широкое понятие, куда входит восприятие, репутация, эмоциональное отношение к стране или продукту. Например, когда речь идет о Казахстане у людей появляется ассоциация со степью, то есть, лошадьми, так как наше традиционное блюдо “бесбармак” связано с кониной и как кочевники мы передвигались на них. У некоторых идет ассоциация с Геннадием Головинным “GGG”, который прославился на весь мир и прославил нашу страну с помощью своих боксерских навыков. Также многие иностранцы, когда речь идет о Казахстане представляют Димаша Кудайбергенова, который своим необычным голосом, талантом также прославил Казахстан. Интересное совпадение, что для национального бренда страны важным успехом являются талантливые люди, которые на мировой арене заявили о себе. Национальный бренд отражает уникальность, социальные достижения, культурные ценности, экономические и социальные достижения страны.

Наш национальный бренд, в первую очередь, выстраивается опираясь на богатое культурное и историческое наследие. Так даже рекламные компании казахстанских брендов сначала показывают наше прошлое, как степь, юрту, кочевников и какая наша страна сейчас модернизирована, но при этом не утратила эту культурную, многовековую особенность. При развитии нашего бренда важно подчеркивать наши уникальные традиции, обычаи, национальную кухню, музыку, юрты. Эти все особенности кстати, применил “Сандык” – это казахстанское заведение, где можно полностью окунуться в нашу культуру и попробовать нашу традиционную еду через деревянную посуду, как у наших предков, послушать живую музыку на домбыре, кобызе и пофотографировать возле юрты.

Казахстан – это страна, где мирно живут более ста различных этносов. Этническое разнообразие стало нашей национальной идентичностью, которая подчеркивает толерантность и единство народа. Ведь мы все казахстанцы, особенно это часто выражено за границей. Кроме этого, любые рекламные компании также подчеркивают эту особенность. Так например, ЭйрАстана в своем рекламном ролике показывает как летчик, стюардесса, работники аэропорта разных национальностей говорят на казахском. Язык также является нашей особенностью.

Наша уникальная природа также является национальным брендом, красивые и широкие горы Алтая, степи, озера, пустыня Кызылкум, Чарынский каньон, Кольсай, Иссыкское озеро, Кайынды и многие другие прекрасные места подчеркивают то, что природа Казахстана настолько богата и разнообразна что тут есть абсолютно все.

У нашей страны большой экономический потенциал. Так на международной арене мы выступаем, как экономический хаб Центральной Азии. У нас развиваются такие проекты, как Астана Международный Финансовый Центр (AIFC) и идет реализация инициатив в рамках программы «Пояс и путь», которая подчеркивает роль страны в глобальной экономике.

Кроме того, частичкой нашего национального бренда выступает столица – Астана своей современной архитектурой и Байтереком длиной почти в 102 метра с шаром. Продвижение Казахстана, как инновационной страны подчеркивает наша столица, ведь является символом урбанизации и современности.

Также в формирование нашего имиджа большую роль сыграло– Экспо 2017, это международная выставка, посвященная “Энергии будущего”, где участвовало 115 государств и 22 различных международных организаций. Благодаря данной выставке Казахстан мог заявить о себе и начать развитие туризма. Во время Экспо в Астане ее посетило 4 миллиона человек из них 500 тысяч приехало из заграницы. После окончания выставки часть Экспо функционирует, как музей, а остальная приватизирована под офисы.

Казахстан также отличается своей дипломатией. Она была первой страной, кто отказался от ядерного оружия, недавно исключил смертную казнь и поддерживает дружеские отношения со всеми странами. Также участие в ОБСЕ и других международных организациях усиливает наш статус, как надежного партнера для других стран.

В последнее время с приходом Токаева также усиливается национальная идентичность, так как сейчас много программ по возрождению казахского языка и его обязательного применения во всех сферах жизнедеятельности. Также доступны бесплатные языковые курсы для местного населения, чтобы улучшить свой казахский или другие языки.

Также активно развивается креативная индустрия, таким образом сейчас много казахстанских фильмов, сериалов, песен и они набирают большую популярность. Казахские фильмы и актеры активно получают признание на международных фестивалях.

Нашим национальным брендом является также Наурыз – это наш казахстанский Новый год, который празднуется с 21-23 марта. Он является символом единства и обновления. Так например, некоторые российские издания писали материалы о том, как празднуется Наурыз у нас в Казахстане. Это также положительно сказывается на нашем имидже.

Наши национальные блюда, как бесбармак, бауырсаки, кумыз, шубат, тары и другие являются также нашим культурным наследием. Другие страны удивляются, как же казахи едят конину и так у них выстраивается представление о нас с помощью нашей идентичной кухни. Многим иностранцам даже нравится бесбармак и казы.

Нашим музыкальным наследием являются наши традиционные инструменты, как домбыра и кобыз. У никаких инструментов нет такого звучания и красивой мелодии, которые могут издавать они. Также их мелодия полюбилась иностранцам и Казахстан многократно занимал почетные места на международных музыкальных фестивалях.

Широкие степи являются символом свободы и открытого пространства, где обитают редкие животные и растут редкие растения, которые занесены в Красную книгу Казахстана. У нас есть барсы, сайгаки, тушканчики и многие другие животные, которых нет во многих странах.

Также в Казахстане есть космодром Байконур, где одним из первых были отправлены люди в космос и собаки. Такое сооружение есть не в каждой стране и он наш Байконур является одним из крупнейших в мире. Токтар Аубакиров является первым казахским космонавтом.

В последнее время идет активное продвижение моды, дизайна и современного казахстанского искусства. Наши орнаменты и традиционная одежда, украшения привлекают внимание иностранцев. Так даже казахстанки запустили челлендж, где в традиционной одежде с Саукеле проходят по улицам Нью-Йорка и снимают реакцию людей, где они восхищаются и открыто делают комплименты казахстанкам.

Все любят сладости и тут мы со своим казахстанским шоколадом преуспели. Большинство иностранцев считают наш шоколад одним из самых вкусных в мире, ведь действительно это благодаря натуральному составу и насыщенному вкусу, консистенции. Наш шоколад представлен в виде нашего казахстанского флага, поэтому многие иностранцы знают нашу символику. Благодаря различным челленджам казахстанских

блогеров, где они за правильный ответ дают наш шоколад и спрашивают: “Что Вы знаете о Казахстане?” увеличивает узнаваемость нас на мировой арене.

Японтский полиглот Юлджи Белеза удивляет миллионы активных пользователей сети своими знаниями языков, где он также активно говорит на казахском и спрашивает у иностранцев, что они знают о нас. При этом они в ответ спрашивают отсюда ли он на что он отвечает, что он просто очень любит Казахстан. Его видео набирают миллионы просмотров и недавно он стал послом туризма Казахстана, что также положительно отражается на нашем имидже и показывает, то что мы награждаем за заслуги иностранцев.

Национальный бренд Казахстана сочетает в себе древние традиции, богатое культурное наследие и современные достижения. Он формирует положительный имидж страны как места с уникальной природой, богатой историей и амбициозными планами на будущее.

ЦИФРЛЫҚ МЕДИАНЫҢ ТРАНСФОРМАЦИЯСЫ: ҚАЗАҚСТАНДАҒЫ ИНТЕРНЕТ БАСЫЛЫМДАРДЫҢ БӘСЕҢДЕГЕН ҚАРҚЫНЫ ЖӘНЕ ОЛАРДЫ ӘЛЕУМЕТТІК ЖЕЛІЛЕРДІҢ ЫҒЫСТЫРУЫ

Қыдырханова А.,

Әл-Фараби атындағы ҚазҰУ

Журналистика факультетінің магистрі

Мәдениет және ақпарат министрілігінің мәліметінше, 2024 жылы Қазақстанда 5800-ден астам БАҚ тіркелген. Соның ішінде 1200-ден астам ақпарат агенттігі мен интернет басылым бар. Бұл сан биыл жыл соңына дейін одан әрі өсуі ықтимал, себебі дәстүрлі медиа құралдары да, жеке авторлар да контентін интернет арқылы, соның ішінде әлеуметтік желі арқылы медиа ретінде белсенді таратып жатыр. Бұған бір себеп – журналистикамен PR-дың, маркетингтің араласып кетуі. Бұл қалыптасқан интернет басылымдардың медианарықтағы әлеуетін бәсеңдетіп, трансформацияға ықтиярсыз-ақ жетелеп келеді.

Datareportal.com ресурсының мәліметінше, Қазақстанда 2025 жылдың басында 15,7 миллион белсенді әлеуметтік желі қолданушысы болған. Бұл сәйкес кезеңмен қарастырғанда Қазақстан халқының 75,7%-ына тең. Солардың ішінде Facebook-тің 2,6 миллион, Instagram желісінің 12,4 миллион қолданушысы бар. Бұл екі дерек те – Meta жарнама құралдарында жарияланған сандар. Еліміздегі көш бастаған әлеуметтік желі – TikTok желісін 18 және одан жоғары жастағы 15,7 миллион адам қолданады. Бұны TikTok жарнамалық ресурстарында 2025 жылдың басында жариялаған.

Kepios тәуелсіз ресурсының талдауы бойынша, 2024 жылдың қаңтары мен 2025 жылдың қаңтары аралығында Қазақстандағы интернет пайдаланушылар саны 238 мыңға (+1,3%) өскенін көрсетеді.

Бұл цифрлар нені аңғартады? Медианың күші ендігіде ақпарат ошағы болған әлеуметтік желілерде екені даусыз болып отыр. Бұдан интернет басылым редакциялары, сайт иелері қандай да бір зерттеусіз-ақ хабардар. Сол себепті сайттар интернет кеңістігіндегі рейтингісіне ғана емес, әлеуметтік желідегі бейімделген парақшаларына да көңіл бөлуге әлдеқашан кіріскен.

Semrush халықаралық аналитика және SEO платформасының берген дерегінше, Қазақстандағы ең көп қолданылатын веб-сайттардың ішінде Google.com, Youtube.com, Yandex.kz, ChatGPT.com және одан кейін бірнеше веб-сайттардан соң Tengrinews.kz, одан бірнеше сатыдан кейін Zakon.kz, бірнеше ондықтан кейін Nur.kz сайттары тұр. Бұл –

қазақстандықтардың 2025 жылдың сәуір айында ең көп кірген веб-сайттар тізіміндегі қатар. Instagram.com, Telegram.org және TikTok.com ресми БАҚ – интернет басылымдардан көш ілгері тұр. Бұл да – интернет басылымдарын әлеуметтік желілердің ығыстырғанына айқын дәлел.

Жоғарыда келтірілген сандар мен үрдістер Қазақстандағы медиа кеңістікте әлеуметтік желілердің рөлі айтарлықтай артқанын көрсетеді. **Бұл үкімет тарапынан әлеуметтік желілерге мемлекеттік саясат пен идеологиялық бағытты жүргізуде дәстүрлі медиадан кем емес, тіпті одан да жоғары деңгейде маңыз беруді талап етеді.**

Ал интернет басылымдар бұл жағдайда қандай әрекет жасап жатыр? Оң жамбасына келтіріп, әлеуметтік желіні әбден бейімдеп алған ресми БАҚ аз емес. Осы тұста жоғарыда айтқандай журналистикамен PR-дың, маркетингтің араласып кету процесін анық аңғарамыз. Мысалы, топ медиа – Tengrinews.kz сайтында ақпарат жариялау 1,1 миллион теңге, әлеуметтік желідегі парақшасында бір пост жариялау 1 миллион теңге. Құны шамалас, маңызы да соған сай екенін аңғартса керек. Соның ішінде әр әлеуметтік желіге әртүрлі баға да қарастырған. Осылайша бұл медиа монетизацияның әртүрлі үлгісін қолданып отыр.

Дегенмен әлеуметтік желідегі ақпарат пен дәстүрлі интернет басылымдағы ақпаратқа сенімнің бірдей яки шамалас екеніне дәлел жоқ. Ол – бөлек зерттеуді қажет ететін тақырып. Фейк, манипуляцияның сан түрі әлеуметтік желі арқылы таралатыны оның қолданушы санының басымдығымен де, медиасауатпен де байланыстыруға болар. Мысалы, ең көп қолданушысы бар TikTok желісіне ресми БАҚ басымдық бере бермейді. Azattyq.org журналисі, SMM-маманы Заңғар Омардың айтуынша, TikTok желісінің алгоритмі басқа желілермен салыстырғанда өзгешелеу, көбіне логикалық қайшылықтарға тап болатынын айтады. Сондай-ақ TikTok желісі авторлық құқық ережесін реттеген. Мысалы, Azattyq парақшасында жарияланған уникал контент өзінен кейін жарияланған көшірмелерінен бірнеше есе аз ауқым, қаралым жинайтынын, бұл TikTok желісіндегі авторлық құқықтың дұрыс жолға салынбағанын аңғартатынын айтады. Бұл сәйкесінше медианың желіге сенімін азайтады.

Стратегиялық PR және коммуникация маманы Толғанай Байысбекова TikTok желісіне ірі жарнама берушілер де көп сенім артпауын қолданушылардың жас ерекшелігімен байланыстыруға болатынын айтады. Себебі оларды төлем қабілеті бар клиенттер емес, жеткіншектер, жасы кіші қолданушылар, потенциал сатып алушы емес, көбіне контент тұтынушы ретінде қарастыратынын айтады. Осы тұста әлеуметтік желілердің тек ақпарат алу көзі деп емес, түрлі қабатты, бірнеше функциялы маңызын да айта кеткен жөн.

Қазақстандағы әлеуметтік желілердің артықшылығы мен кемшілігін тізгенімізбен, интернет басылымдардың медианарықтағы рөлі жойылмайды. Себебі олардың қолданысы азайғанымен маңызы әсте жоғалмады. Әсіресе, сенімді ақпарат ресурсы ретіндегі рөлі арта түспек. Әлеуметтік желілердегі уақытша контенттер (мысалы, **stories, уақытша посттар**) оларды ығыстыруға төтеп бермейді. Сайт интернет қолданушылары үшін деректер, ақпарат базасы ретінде де маңызды. Архив жөнінен де, әлеуметтік желілерде іздеу жүйесінің нақты еместігі, визуал шашыраңқылығы да интернет басылымдарға есе жібереді. Сонымен қатар контент сыйымдылығы жөнінен әлеуметтік желілер веб-сайттардан басым түсе алмайды. Олардың басты функциясы әрі артықшылығы – назарды ұстау, веб-сайтқа негізгі дереккөз ретінде сілтеме жіберу. Сәтті интеграция екі тарапта да назар ұстауға мүмкіндік береді. Әлеуметтік желі арқылы жаңа қолданушыларды белсенді сілтемелер арқылы веб-сайтқа тарту мүмкіндігін де пайдаланып жатқан медиалар бар.

Медиадағы бұл трансформациялар Қазақстандағы журналистерге қойылатын талаптардың артуына, олардың шапшандығына, көп міндетті қатар атқару қабілетін қалыптастыруға итермелеп отыр. Контент сипаты да біраз трансформацияға ұшырап жатыр. «Карусельдегі бір карточкада 40-50 символдан аспауы қажет», «бір жарым минуттан артық видео жарияласа, желі алгоритмі контентті қолданушыға ұсыну жиілігі мен мүмкіндігін азаятады» деген сынайлы талаптар қойылады. Бұл әр желінің жиі өзгергіш алгоритміне сай бейімделіп жатыр. Әрі уақыт озған сайын түрленеді. Журналист те, редакция да, SMM-мамандары да әрдайым өзгергіш алгоритмді бақылап отырады.

Журналист, IT маманы Ерлан Оспан Egeмен.kz басылымына берген пікірінде «Онлайн медианың экономикалық шындықтың зілінен амалсыздан трафик жолындағы раллиге түсуі де – мәселе. Тапсырыс беруші бюрократ та, кәсіпкер де «кәнеки есептегішін?» дейді. Сондықтан редакцияға журналист апталап зерттейтін материал жазғанынан, басы жанжалдан арылмаған біреудің бүгінгі тынысын жазған жақсы. Тіпті ондай журналист, журналист емес-ау, ендігәрі копирайтер редакцияларда сыйлы болып есептеледі. Жылу қазандығынан жұлдыздың жылау себебі артық болып тұр. Оқырман биігінен көрініп тұрған проблемалар осылар», - дейді ол. Бұл пікір қазіргі медианарықтың қысқа, тез тұтынылатын контентке сұраныс артқанын дәлелдейді.

Журналистиканың негізгі функциялары, басымдықтары – зерттеу, талдау, фактіге сүйену баяу әрі қымбат процеске айналса, кликбейт контенттер, саржағал тақырыптар редакция үшін жылдам пайда алып келетін құрал болып отыр. Нәтижесінде кәсіби журналистикадан гөрі, копирайтингке жақын, қолданушылардың сұранысына сай контент алға шығып кетті. Бұл тек кәсіби журналистика құндылықтарына емес, тұтынушылардың ақпараттық мәдениетіне кері әсер етеді.

Ақпарат тұтыну тәсілдерінің бұлай өзгеруі медианың құрылымын, жұмыс тәсілін, контент өндіру логикасын түбегейлі трансформацияға ұшыратты. Осы тұрғыда болашақ медиасаясат платформааралық тепе-теңдік, контент сапасы, фейкпен күрес, фактчек және жасанды интеллектінің медиаэкожүйеге әсері сияқты факторларды ескеруі қажет.

ЖАСАНДЫ ИНТЕЛЛЕКТ ЖӘНЕ МЕДИАДАҒЫ АВТОРЛЫҚ ҚҰҚЫҚ МӘСЕЛЕСІ

Маханов А.,

әл-Фараби атындағы ҚазҰУ-дың журналистика

факультетінің 2-курс магистранты

Ғылыми жетекшісі: PhD, Тасилова А.

Цифрлық дәуірдің жылдам дамуымен бірге жасанды интеллект (ЖИ) технологиялары ақпарат құралдары мен шығармашылық индустриясында кеңінен қолданылып жатыр. Бұл үрдіс контент өндіру процесін түбегейлі өзгертті. Қазіргі таңда GPT-4 сияқты жүйелер тек мәтін ғана емес, визуал және аудио контентті де жасап шығара алады. Алайда мұндай технологиялар дамыған сайын авторлық құқық пен зияткерлік меншікке қатысты күрделі мәселелер туындап отыр.

Жасанды интеллект шығармашылық контентті деректерге сүйене отырып, алгоритмдік жолмен құрастырады. GPT, DALL·E, Midjourney сынды модельдер адамның пәрменіне жауап бере отырып, мәтіндер мен визуалдарды генерациялайды [1]. Алайда бұл

туындылардың түпнұсқалығы мен көркемдік-авторлық мазмұны – ғылыми қауымдастықта даулы мәселе болып отыр. Дүниежүзілік зияткерлік меншік ұйымының (WIPO) 1996 жылғы Келісімінде туындының авторы ретінде тек адам танылады [2]. Яғни, ЖИ туындылары ресми түрде «авторлық» мәртебеге ие емес.

2024 жылдың наурызында Еуропалық парламент Еуропалық Одақтың Жасанды интеллект туралы заңын ресми түрде қабылдады. Аталған заңға сәйкес, генеративті жасанды интеллект жүйелері ашықтық талаптарына сай болуы тиіс. Бұл талаптарға техникалық құжаттаманы әзірлеу (яғни модельдің қалай жұмыс істейтінін және оны ЕО-ның авторлық құқық заңнамасына сәйкес қалай пайдалану керектігін түсіндіру), сондай-ақ оқытуда қолданылған контенттің қайдан алынғанын және қалай іріктелгенін егжей-тегжейлі сипаттайтын есептерді жариялау жатады. Сонымен қатар, заңда қолданушылардың әлсіз тұстарын пайдалану немесе манипуляциялау мақсатында ЖИ-ді қолдануға тыйым салынады, ал тұтынушыларға шағым түсіру және ЖИ жасаған контент туралы мағыналы түсіндірме алу құқығы беріледі. Бұдан бөлек, жасанды немесе өңделген бейнелер, аудио немесе видеоконтенттер («дипфейктер») міндетті түрде арнайы белгіленуге тиіс [3].

Қазақстан Республикасының «Авторлық және сабақтас құқықтар туралы» Заңы (1996 ж.) автор ретінде тек жеке тұлғаны таниды [4]. Бұл – көптеген елдердің ортақ ұстанымы. Мәселен, 2023 жылы АҚШ-та Copyright Office ұйымы арнайы мәлімдеме жасап, тек адам шығармашылық тұрғыда араласқан жағдайда ғана авторлық құқық берілетінін жариялады [5]. Егер журналист GPT-4 жүйесін пайдаланып мақала жобасын құрастырса, бірақ мәтінді өңдеп, стиль беріп, фактіні тексерсе – бұл туындыға авторлық құқық берілуі мүмкін. Ал толықтай ЖИ генерациялаған контентке құқық берілмейді. Ал Ұлыбританияда авторлық құқық туралы заңда «computer-generated works» ұғымы енгізілген. Бұл бойынша егер туынды адам шығармашылығынсыз, тек алгоритммен жасалса, автор ретінде бағдарламаны іске қосқан адам танылады [6]. Мұндай тәсіл журналистерге немесе медиа контент жасаушыларға жеңілдік береді, өйткені олар ЖИ-ді басқарушы тұлға ретінде танылып, заң жүзінде құқық иесі бола алады. Бұл тәжірибелер көрсеткендей, ЖИ мен құқықтық жүйе арасындағы теңгерім әлі де нақты реттелмеген.

Бүгінде көптеген БАҚ ЖИ көмегімен контент жасайды. Мысалы, The Guardian GPT-3 негізінде жазылған мақаланы жарияласа, New York Times OpenAI-ді өз материалдарын заңсыз қолданды деп сотқа берді [7]. Бұл жағдай ЖИ-дің дайын материалдарды үйрету дереккөзі ретінде қолдануынан туындайтын құқықтық даудың айғағы. Сондай-ақ deepfake видеолар, ЖИ өңдеген фотолар – жалған ақпарат тарату мен манипуляция құралдарына айналып барады.

Жасанды интеллекттің шығармашылық өнім өндіруі философиялық әрі этикалық сұрақтарды алға тартады. Авторлық құқық – тек заңдық ұғым емес, ол шығармашылықтың, идеяның және жеке еңбектің көрінісі. Егер машиналық жүйе бұл процесті автоматтандырса, адамның шығармашылық рөлі екінші орынға ысырылуы мүмкін. Luciano Floridi секілді зерттеушілер адам мен ЖИ арасындағы «жауапкершілік шекарасын» нақтылап белгілеу қажет екенін алға тартады [8].

Жасанды интеллект медианың мүмкіндігін кеңейтіп, шығармашылық индустриясында жаңа дәуірдің басталуына жол ашты. Алайда ЖИ технологияларының дамуы авторлық құқық жүйесіне елеулі сын-тегеуріндер тудырып жатыр. Осы орайда Қазақстан да құқықтық базасын заман талабына сай жаңартуы тиіс. Сонымен қатар ЖИ этикасы, шығармашылық бостандығы және адам еңбегін қорғау мәселелері де өзекті болып отыр.

ПАЙДАЛАНЫЛҒАН ӘДЕБИЕТТЕР ТІЗІМІ:

1. OpenAI. (2023). *About GPT-4*. <https://openai.com/gpt-4>
2. WIPO Copyright Treaty (1996). <https://www.wipo.int/treaties/en/ip/wct/>

3. European Parliament. (2024). *Artificial Intelligence Act: EU rules to ensure AI is safe, transparent and accountable*. <https://www.europarl.europa.eu/news/en/press-room/202403>
4. ҚР «Авторлық және сабақтас құқықтар туралы» Заңы (1996). <https://adilet.zan.kz>
5. U.S. Copyright Office. (2023). *Policy Statement on AI-generated content*. <https://www.copyright.gov/>
6. UK Intellectual Property Office. (2022). *Artificial Intelligence and IP*. <https://www.gov.uk/government/publications/artificial-intelligence-and-ip>
7. New York Times vs. OpenAI (2023). *Legal complaint document*. <https://int.nyt.com/data/documenttools/nyt-vs-openai-lawsuit>
8. Floridi, L. (2019). *The Ethics of Artificial Intelligence*. Oxford University Press.

КОРПОРАТИВНЫЕ КОММУНИКАЦИИ КАК ВИД КОММУНИКАЦИОННОЙ УСЛУГИ

*Мергенали Ж.,
магистрант 2 курса
специальности медиакоммуникации
КазНУ имени аль-Фараби
Научный руководитель: Г.С. Узбекова
кандидат филологических наук, доцент*

Корпоративные коммуникации как вид коммуникационной услуги могут представлять особый комплекс мероприятий, направленных на управление информационными потоками внутри компании, и внешними коммуникационными процессами. Развитие коммуникационных услуг компаний обеспечивают эффективное взаимодействие всех отделов, сотрудников, ускоряя все процессы и операции компании, формируют ее имидж и способствуют достижению стратегических целей. Корпоративные коммуникации можно разделить на коммуникацию с внешними или внутренними стейкхолдерами.

Стейкхолдеры - заинтересованные в компании и ее развитии организации, люди, бренды. Я проделала анализ внутренних и внешних стейкхолдеров детского образовательного центра возле моего дома и вывела для визуального понимания на карту стейкхолдеров в приложении Canva.com. (Смотрите рисунок 1).

К внешним коммуникациям относятся:

- Коммуникация со СМИ и различными медиа. Например, к этому относятся: сотрудничество с редакциями, с телевидением, радио, digital ресурсами, устраивание медиа рекламных кампаний, распространение пресс-релизов, организация пресс-конференций, интервью с представителями компании.
- Маркетинговые и рекламные коммуникации. Это продвижение продуктов или услуг компании через различные каналы: рекламные баннеры на улице, кампании, мероприятия, выставки и т. д.
- Государственные организации, политика, экономика, войны, пандемия, которые косвенно влияют на вашу компанию.
- Корпоративная социальная ответственность (CSR) — взаимодействие с обществом и государственными органами, выполнение экологических и социальных программ, развитие в соответствии с программой устойчивого развития ООН.
- Сотрудничество с другими компаниями.

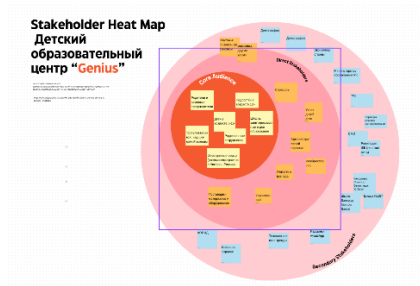
Внутренние коммуникации:

- Информирование сотрудников — регулярные информационные рассылки, корпоративные мероприятия, внутренние издания.

- Корпоративная культура — формирование ценностей, миссии, видения и поддержание единства внутри компании.

- Кризисные коммуникации — решение внутренних конфликтов, поддержание позитивной атмосферы в условиях изменений или нестабильности.

Рис 1. Карта стейкхолдеров детского образовательного центра созданная мной в приложении Canva.

На этой карте мы видим, что, изучая корпоративную коммуникацию, нужно в первую очередь учитывать интересы и сегментацию нашей целевой аудитории, клиентов, лидов.

Во-вторых, это уже прямые стейкхолдеры, то есть внутренняя корпоративная коммуникация. К ним относятся: наши любимые сотрудники, персонал, спонсоры.

В-третьих, это внешние или косвенные стейкхолдеры, то есть внешняя коммуникация и политика.

Для чего нужны корпоративные коммуникации? Цели корпоративных коммуникаций:

- Создание и поддержка позитивного имиджа компании.
- Формирование корпоративной культуры и ценностей.
- Улучшение взаимодействия между сотрудниками и отделами.
- Повышение уровня лояльности среди клиентов, партнеров и сотрудников.
- Информирование о достижениях, изменениях и стратегических планах компании.

Существуют различные способы и виды корпоративной коммуникаций для достижения вышеперечисленных целей. Руководство прибегает к: обыкновенному диалогу, корпоративным рассылкам и бюллетеням, внутренние порталы как AmoCRM или Bitrix, онлайн собраниям на платформах Zoom, MS Teams, Google Meet и прочие внутренние социальные сети, собрания, брифинги и совещания, и конечно же корпоративные мероприятия и тимбилдинги.

Внешние коммуникации больше ориентированы на партнеров, инвесторов, государственные органы и общественность.

К инструментам корпоративных коммуникаций относятся PR-кампании, Управление репутацией компании через СМИ и социальные сети, кризисные коммуникации — планирование действий в случае репутационных рисков.

Я убеждена, успешные компании — это те, в которых налажена внутренняя коммуникация, и у сотрудников нет обид или недосказанностей руководству, и где все отделы способны четко передавать информацию между друг другом.

Например, возьмем компанию Visa Support. У этой компании имеются несколько отделов — операционный, отдел продаж, отдел клиентского сервиса, отдел координаторов по мероприятиям, и если бы не было своевременной коммуникации между отделами, компанию, без преувеличений, ждал бы крах, так как все процессы идут по очередности

через

воронку.

Важно также осознавать лингвистические особенности корпоративной коммуникации — язык должен быть четким, официальным, иногда сухим и в режиме докладчика.

Корпоративные коммуникации и медиакоммуникации тесно взаимосвязаны и играют критически важную роль в формировании имиджа и репутации компании, а также в обеспечении ее успешного функционирования. Компании, использующие современные медиатехнологии и комплексный подход к коммуникациям, добиваются более высокого уровня доверия, лояльности и вовлеченности как внутренних, так и внешних аудитории.

Список источников:

1. 2GIS. Шахматная школа [Электронный ресурс]. URL: <https://2gis.kz/almaty/search/шахматные%20школы/rubricId/51370/filters/sort%3Drating/firm/70000001044493538/76.786303%2C43.22081?m=76.786303%2C43.22081%2F16.37> (дата обращения: 20.12.2024).

МЕДИА ЖӘНЕ КОММУНИКАЦИЯ САЛАСЫНДАҒЫ ЖАСАНДЫ ИНТЕЛЛЕКТ

*Тохтауханқызы Ф.,
Журналистика факультетінің
1-курс магистранты*

Кіріспе

Бүгінде жасанды интеллект (ЖИ) ғылыми-фантастикадан шынайы өмірге енген құбылысқа айналды. Оның медиа мен коммуникация саласындағы ықпалы күн санап артып келеді. Қарапайым мәтін жазудан бастап, күрделі аналитикалық зерттеулер жүргізуге дейінгі процестерді автоматтандыру — бүгінде қалыпты жағдай. Дәстүрлі журналистиканың әдістері жаңғырып, контент өндірісі жылдам әрі сапалы бола түсті. Бұл мақалада ЖИ технологияларының медиаға әсері, оның артықшылықтары мен кемшіліктері, қолданыстағы құралдар, сондай-ақ подкаст өндірісіндегі рөлі қарастырылады.

Журналистикадағы ЖИ құралдары – ТОП 5

Қазіргі таңда журналистер жиі пайдаланатын жасанды интеллект құралдарының ішінде ең өзектілері мыналар:

- **ChatGPT** — мәтін жазу, сұхбат құрастыру және идея ұсыну үшін кеңінен қолданылады.

- **Descript** — подкаст пен аудиоматериалдарды мәтін секілді өңдеуге мүмкіндік береді.

- **Grammarly** — жазбаның грамматикалық және стилистикалық дұрыстығын қамтамасыз етеді.

- **Synthesia** — адам жүргізушісіз-ақ бейнероликтер дайындауға мүмкіндік береді.

- **Play.ht** — жазбаша мәтінді табиғи дауысқа ұқсас етіп дыбыстауға көмектеседі.

Бұл құралдар журналистер мен подкаст жасаушыларға уақытты үнемдеуге, контент сапасын арттыруға және шығармашылық мүмкіндіктерді кеңейтуге бағытталған.

Медиа саласындағы қызметтері

ЖИ медиа саласында кең ауқымды қызметтер атқарады. Мысалы, жаңалықтар, мақалалар, сценарийлерді автоматты түрде жазуға болады. Спорт немесе сайлау нәтижелері

секілді мәліметтер жедел түрде жарияланады. Аудио мен бейнеконтент жасау жеңілдеп, подкасттар мен видеоларды редакциялау процесі жылдамдай түсті. Сонымен қатар, ЖИ жалған ақпаратты анықтауға көмектесіп, фейк пен фактіні ажыратуға, мәтінді бірнеше тілге аударуға мүмкіндік береді.

Артықшылықтары

ЖИ-дің артықшылықтары айтарлықтай. Ол бірнеше сағаттық жұмысты бірнеше минутта орындай алады, идея мен құрылым ұсыну арқылы авторға шығармашылық серпін береді. Сонымен қатар, кез келген адам кәсіби сападағы контент жасауға мүмкіндік алады. Жаңалықтарды шұғыл таратуда ЖИ жылдам әрекет етеді. Жалпы алғанда, ол журналистің жұмысын жеңілдетіп, тиімділігін арттырады.

Кемшіліктері

Алайда ЖИ қолдануда бірқатар кемшіліктер де кездеседі. Ең алдымен, фейк контент мәселесі туындайды. ЖИ жалған ақпаратты шынайы етіп көрсетуі мүмкін. Сонымен бірге, этикалық мәселелер: авторлық құқық, дереккөздің анықтығы және жауапкершілік те өзекті. Кейбір мамандықтардың жойылу қаупі де бар. ЖИ-дің басты шектеуі — ол адам эмоциясын, интуициясын және контекстуал мағынаны толық түсіне алмайды.

ЖИ жүйелерінің толық жетілмеген тұстары

ЖИ жүйелері әлі де толық жетілмеген. Олар контексті терең түсінбеуі, астарлы мағынаны аңғармауы және тарихи-мәдени ерекшеліктерді ескермей жаңсақ мәлімет беруі мүмкін. Келесі мәселелер жиі кездеседі:

- мәдени немесе тарихи контексті білмейді;
- ирония мен эмоцияны жеткізе алмайды;
- жалған мәлімет ұсыну қаупі жоғары;
- мәтін стилі кейде тым шаблонды әрі бейтарап болады.

Сондықтан ЖИ генерациялаған кез келген контент адам тарапынан редакциялануы және тексерілуі тиіс.

Қарапайым журналист пен ЖИ: әріптестік пе, бәсеке ме?

ЖИ-дің жаппай енгізілуі «журналист мамандығы жойыла ма?» деген сауал тудырды. Бірақ қазіргі жағдайға қарап, ЖИ журналистің бәсекелесі емес, керісінше көмекшісі екенін байқауға болады. Рутиналық жұмыстарды автоматтандырып, креативті бағыттарға жол ашады. Адам қолынан келетін ерекше қабілеттер — стиль, талдау, интуиция, аудиториямен байланыс — әзірге ЖИ-ге тән емес. Осы орайда, қазіргі заманғы журналист ЖИ-ді дұрыс меңгеріп, оны тиімді құрал ретінде пайдалана алса, өзінің бәсекеге қабілеттілігін арттыра алады. Ал техникалық сауаттылықсыз журналист артта қалуы мүмкін.

Толқын: Не өзгерді?

ЖИ енгізілуімен медиа индустриясында жаңа толқын басталды. Мысалы, *The Washington Post* басылымында Heliograf атты ЖИ сайлау мен спорт жаңалықтарын автоматты түрде жазады. Бір жылдың ішінде 850-ден астам материал жарияланған. Ал Descript платформасы подкаст жүргізушінің дауысын үйреніп, мәтінді сол дауыс арқылы оқи алады. Бұл болашақта диктор сөйлемей-ақ подкаст жазуға мүмкіндік береді. Lumen5 арқылы мақала негізінде әлеуметтік желіге лайық бейнематериал дайындалады. Медиа аналитика саласында да ЖИ тренд тақырыптарды алдын ала болжай алады.

Подкаст өндірісі мен ЖИ

Подкасттар — қазіргі цифрлық журналистиканың дамып жатқан форматы. ЖИ бұл процесті жеңілдетіп, сапасын арттыруда. Descript арқылы аудионы мәтін секілді өңдеуге болады. Play.ht көмегімен мәтін кәсіби диктор дауысымен дыбысталады. Synthesia арқылы видеоаватар қосуға болады. Болашақта подкаст жүргізуші эфирге шықпай-ақ, тек ЖИ арқылы жаңа эпизодтар шығаруы ықтимал.

What if... (Егер ертең...)

Егер ертеңнен бастап барлық жаңалықты ЖИ жазатын болса, біз кімді тыңдаймыз: адамды ма, әлде алгоритмді ме? Авторлық пікір мен бейтарап дерек қайда бөлінеді?

Журналистік миссия жойыла ма, әлде жаңаша мәнге ие бола ма? Бұл сұрақтар ЖИ дәуіріндегі журналистиканың болашағына қатысты терең ой тудырады.

Қорытынды

Жасанды интеллект — медиа мен коммуникация саласындағы үлкен серпіліс. Оның мүмкіндіктері мол, бірақ олармен қатар шектеулер мен тәуекелдер де бар. Болашақ журналист — ЖИ-мен бірге жұмыс істейтін, технологияны жақсы меңгерген, шығармашыл әрі бейімделгіш маман болуы тиіс. Цифрлық журналистика мен подкаст өндірісінің жаңа парағы дәл қазір ашылып жатыр.

БИЗНЕС-СРЕДА КОМПАНИИ. СТРАТЕГИЧЕСКИЕ ГРУППЫ КОНКУРЕНТОВ И ПАРТНЕРОВ

Узбеков К. И.

Магистр журналистики

Алматы, Казахстан

В современном мире бизнеса, где конкуренция становится все более жесткой, деловая среда компании играет решающую роль в ее успехе. Сегодня мы рассмотрим ключевые аспекты, определяющие бизнес-среду, и влияние этих факторов на эффективность деятельности компании.

Внешняя среда включает в себя множество факторов, которые компания не может контролировать, но которые могут существенно повлиять на ее деятельность. Экономическая стабильность, политическая ситуация, социально-культурные изменения и технологические инновации — это элементы, которые формируют деловой ландшафт. Компания должна постоянно анализировать внешние тенденции, чтобы адаптироваться к изменениям и использовать предоставляемые ими возможности.

Внутренняя среда компании включает ее структуру, культуру, управление и человеческий капитал. Организационная структура определяет способ взаимодействия отделов и уровней управления. Культура описывает ценности, общие цели и стандарты поведения, которые формируют корпоративную идентичность. Эффективное управление и мотивированный персонал являются залогом успешной деятельности компании.

Бизнес-среда включает рынок, на котором действует компания, и конкурентов, с которыми ей приходится конкурировать. Понимание потребностей клиентов, анализ спроса на рынке и исследование конкурентов позволяет компании разрабатывать стратегии продаж, а также улучшать свои продукты и услуги.

Правовая среда является важным аспектом, влияющим на функционирование и развитие бизнеса. Различные законы и нормативные акты регулируют финансовые операции, трудовые отношения, защиту прав потребителей и экологические стандарты. Компании должны соблюдать законы, чтобы избежать риска штрафов и закрытия бизнеса.

Финансовая устойчивость компании напрямую зависит от ее финансового состояния, эффективного управления ресурсами и способности привлекать инвестиции. В нестабильной экономической среде компании вынуждены проявлять гибкость и иметь стратегии финансового управления.

Развитие технологий и инноваций создает для компаний как проблемы, так и возможности. Те, кто успешно внедряет новые технологии в свою деятельность, могут значительно повысить свою конкурентоспособность. Однако отсутствие инноваций или неспособность адаптироваться к новым технологиям могут привести к устареванию бизнеса.

Современные компании все больше осознают важность социальной ответственности. Успешные организации активно участвуют в благотворительности, поддерживают экологически чистые и устойчивые практики и стремятся к социальной справедливости. Потребители все чаще выбирают товары и услуги компаний, демонстрирующих социальную ответственность.

Бизнес-среда компании представляет собой сложную мозаику факторов, на которые влияют внешние и внутренние факторы. Понимание и управление этой средой имеют решающее значение для успешной деятельности организации. Компании, способные гибко реагировать на изменения в бизнес-среде, адаптироваться к новым требованиям рынка и сохранять финансовую стабильность, имеют все шансы на процветание в динамичном мире бизнеса.

Стратегические группы конкурентов и партнеров — концепция, согласно которой компании, работающие в одной отрасли, можно разделить на группы организаций со схожими стратегиями и позициями. Эта концепция помогает компаниям анализировать конкурентную ситуацию в отрасли и лучше понимать динамику рынка.

Стратегические группы конкурентов:

Стратегическая группа — это группа компаний со схожими стратегиями и позициями на рынке. Они представляют собой целевую аудиторию, технологический уровень продукта, ценовую политику и т.д. могут иметь общие характеристики, такие как

Критерии формирования групп:

- Стратегия ценообразования (например, высокие цены, низкие цены, повышенные цены);
- Технологический уровень продукта;
- Сегмент рынка (например, продукция массового спроса, продукция премиум-класса);
- Региональный охват;
- Методы продаж и маркетинга;

Почему стратегические группы считаются важными?

Конкурентная аналитика: позволяет понять основных конкурентов компании и какие из них не важны.

Разработка стратегии помогает компаниям лучше понять, какие стратегические решения, скорее всего, будут наиболее эффективными в определенном сегменте рынка.

Положение на рынке: позволяет компаниям лучше продемонстрировать свою уникальность и конкурентные преимущества.

Стратегические группы партнеров:

Стратегические группы могут также включать партнеров. Партнеры со схожими стратегиями могут сотрудничать для достижения общих целей.

Типы стратегических партнеров:

- Технологические партнеры: компании, которые делятся технологическими ресурсами и инновациями;
- Партнеры по маркетингу: фирмы, которые объединяют усилия в маркетинге и рекламе для повышения эффективности;
- Партнеры-производители: компании, которые совместно производят продукцию;

Преимущества стратегического партнерства:

- Общие ресурсы: партнеры могут делиться ресурсами и опытом;
- Распределение рисков: распределение рисков и ответственности между партнерами;
- Доступ к новым рынкам: партнерство может обеспечить доступ к новым сегментам рынка.

Анализ стратегических групп конкурентов и партнеров является важной частью стратегического управления и позволяет компаниям лучше понимать свое положение на рынке, принимать обоснованные стратегические решения и оптимизировать взаимодействие с другими участниками отрасли.

Подводя итог, можно сказать, что бизнес-среда компании — это многогранное и динамичное явление, которое напрямую влияет на ее успешность и долгосрочное развитие. Анализ внешней и внутренней среды позволяет компании оценить свою конкурентоспособность, выявить потенциальные риски и определить стратегические возможности.

Стратегические группировки конкурентов, основанные на сходстве стратегий и рыночных позиций, являются важным инструментом для понимания динамики отрасли. Они позволяют компаниям эффективнее распределять конкурентные преимущества, выявлять ключевых конкурентов и разрабатывать эффективные стратегии для достижения устойчивого конкурентного преимущества.

Также важно подчеркнуть важность стратегического партнерства в современном бизнесе. Объединяя свои усилия и ресурсы, партнеры могут совместно решать сложные задачи, оказывать взаимную поддержку и повышать конкурентоспособность друг друга. Анализ стратегических групп партнеров помогает выявить потенциальных союзников и определить оптимальные формы сотрудничества.

ОЦЕНКА ЭФФЕКТИВНОСТИ РЕКЛАМНЫХ И PR-МЕРОПРИЯТИЙ В СИСТЕМЕ СТРАТЕГИЧЕСКИХ КОММУНИКАЦИЙ

Узбеков К. И.

*Магистр журналистики
Алматы, Казахстан*

Реклама и связи с общественностью (PR) являются неотъемлемыми компонентами стратегической коммуникации, каждый из которых играет свою отдельную, но взаимодополняющую роль в формировании общественного восприятия и обеспечении успеха организации. Эффективная оценка их эффективности предполагает многогранный подход, учитывающий различные показатели, стратегии и их соответствие общим целям. Давайте подробнее рассмотрим эссе, исследующее этот процесс оценки.

Стратегические коммуникации охватывают ряд мероприятий, направленных на влияние, вовлечение и построение отношений с ключевыми заинтересованными сторонами. Основу этой структуры составляют реклама и связи с общественностью — ключевые инструменты, которые синергетически способствуют формированию имиджа организации, позиционированию бренда и общему успеху. Оценка эффективности этих компонентов требует комплексного анализа, который выходит за рамки простых показателей и включает их стратегическое соответствие, влияние на репутацию бренда и резонанс с целевой аудиторией.

Реклама служит прямым инструментом продвижения, распространяя сообщения через различные медиаканалы для охвата определенной аудитории. Такие показатели, как охват, частота и коэффициент конверсии, часто измеряют его эффективность. Однако более глубокая оценка предполагает оценку резонанса рекламного сообщения, его способности вызывать эмоции или мотивировать к действию, а также его ценностей и идентичности бренда.

Измерение воздействия рекламы включает в себя ряд показателей, включая количество ссылок, коэффициент конверсии, рентабельность инвестиций в рекламу (ROAS) и отклик бренда. Эти показатели дают представление об отзывчивости и рентабельности инвестиций. Кроме того, качественная оценка с помощью опросов или фокус-групп может выявить изменения в эмоциональном резонансе и восприятии аудитории.

С другой стороны, связи с общественностью фокусируются на управлении отношениями между организацией и ее заинтересованными сторонами, формировании положительного имиджа бренда и укреплении доверия. Деятельность в сфере связей с общественностью включает взаимодействие со СМИ, управление кризисами, проведение мероприятий и сотрудничество с влиятельными лицами. Эффективность усилий по связям с общественностью часто оценивается посредством освещения в СМИ, анализа настроений и взаимодействия с заинтересованными сторонами.

Количественная оценка воздействия связей с общественностью включает в себя освещение в СМИ, анализ ценности СМИ, анализ настроений на момент публикации в СМИ и мониторинг взаимодействия в социальных сетях. Кроме того, оценка качества и тональности освещения в СМИ, измерение изменений в общественных настроениях и мониторинг восприятия заинтересованных сторон обеспечивают целостное понимание эффективности связей с общественностью.

Синергия рекламы и связей с общественностью имеет решающее значение для максимального усиления их воздействия. Интегрированные кампании, координирующие обмен сообщениями по обоим каналам, часто дают лучшие результаты. Оценка их совокупной эффективности включает оценку их синергии, последовательности в доставке сообщений, а также усиления охвата и воздействия при распространении.

Эффективность стратегических коммуникаций выходит за рамки прямых показателей. Это подразумевает согласование рекламных и PR-мероприятий с более широкими целями организации, создание бренда и развитие долгосрочных отношений с заинтересованными сторонами. Оценка этого аспекта включает оценку восприятия бренда, лояльности клиентов и вклада этих видов деятельности в общие цели организации.

Крайне важно понимать фактическое влияние каждой рекламной и PR-инициативы на поведение потребителей. Сложные модели атрибуции помогают определить вклад различных точек соприкосновения в процесс взаимодействия с клиентами. Такие модели, как «первый клик», «последний клик», линейная атрибуция или даже атрибуция на основе данных, дают представление о том, как различные взаимодействия влияют на решения клиентов.

Помимо традиционных показателей, крайне важно оценивать вовлеченность. Когда речь идет о рекламе, сюда входит анализ таких показателей, как время, проведенное за просмотром рекламы, взаимодействия (лайки, репосты, комментарии) и количество просмотров видео. Аналогичным образом PR можно оценить, измерив глубину вовлеченности в освещение событий в СМИ, например, комментарии, посты или последующие статьи, являющиеся результатом первоначальной PR-деятельности.

В сфере связей с общественностью оценка настроений выходит за рамки простого количественного определения охвата. Инструменты, использующие обработку естественного языка (NLP), могут оценивать ключевые события в СМИ или онлайн-общениях. Понимание того, является ли это отношение положительным, отрицательным или нейтральным, дает ценную информацию об общественном восприятии.

Очень важно анализировать согласованность сообщений через рекламные и PR-каналы. Несоответствия могут нанести ущерб имиджу бренда и запутать аудиторию. Оценка того, насколько хорошо эти сообщения соответствуют основным ценностям и миссиям бренда, способствует оценке их общей эффективности.

Оценка долгосрочного воздействия включает оценку показателей удержания клиентов, пожизненной ценности клиента (CLV) и способности рекламных и PR-инициатив поддерживать долгосрочные отношения с заинтересованными сторонами. Эти действия должны не только стимулировать немедленные продажи, но и со временем повышать лояльность и активность клиентов.

Помимо немедленной финансовой отдачи, показатель ROR измеряет ценность, создаваемую за счет развития отношений с клиентами и заинтересованными сторонами. Он ценит косвенные выгоды, такие как устные рекомендации, пропаганда бренда и вовлечение сообщества, которые часто являются результатом эффективных PR-стратегий.

Тестирование различных рекламных сообщений или PR-стратегий позволяет вам принимать решения на основе данных. Определение того, какие из них лучше всего находят отклик у вашей аудитории, гарантирует постоянное совершенствование и оптимизацию коммуникационных стратегий.

Сравнение эффективности рекламы и PR-мероприятий с отраслевыми показателями дает контекст. Понимание того, как конкуренты добиваются успехов в схожих видах деятельности, может дать представление об эффективности ваших стратегий.

В конечном итоге эффективность рекламных и PR-инициатив должна быть связана с достижением общих бизнес-целей. Крайне важно оценить, как эти виды деятельности способствуют росту доходов, доли рынка, восприятию бренда и общему успеху организации.

Включая эти дополнительные аспекты в процесс оценки, компании могут получить более полное представление об эффективности своих рекламных и PR-стратегий в широком спектре стратегических коммуникаций.

Помимо атрибуции по одному касанию, модели множественных касаний, такие как цепи Маркова или алгоритмические модели, могут помочь понять сложные взаимодействия между различными точками касания. Они ценят каждую точку соприкосновения на пути клиента и предоставляют подробную информацию о том, как реклама и PR способствуют конверсии.

Используйте инструменты мониторинга социальных сетей, чтобы в режиме реального времени оценивать реакцию на рекламные кампании и усилия по связям с общественностью. Анализ настроений, популярных тем и уровней вовлеченности на платформах социальных сетей обеспечивает немедленную обратную связь и позволяет быстро корректировать стратегии.

Проводите опросы до и после кампании, чтобы оценить изменения в восприятии бренда. Оцените такие показатели, как узнаваемость бренда, вовлеченность бренда и воспринимаемая ценность бренда. Проанализируйте, как рекламные и PR-инициативы влияют на восприятие целевой аудитории.

Используйте методы контент-анализа, чтобы понять резонанс рекламы и PR-контента. Инструменты обработки естественного языка (НЛП) могут анализировать текстовые данные для оценки эмоционального тона, настроения и ключевых тем коммуникационных материалов, что помогает определить их эффективность в получении желаемых ответов.

Оцените корреляцию между усилиями по связям с общественностью, рекламными кампаниями и изменениями видимости в обычном поиске. Эффективный PR может предоставить медиа и ссылки, которые положительно влияют на эффективность SEO и рейтинги в органическом поиске.

Для компаний, имеющих как онлайн-, так и офлайн-каналы продаж, крайне важно интегрировать данные об офлайн-конверсиях в модель атрибуции. Проанализируйте влияние рекламы и PR-активностей на привлечение посетителей в физические магазины или влияние на офлайн-продажи.

Оценить региональные различия в эффективности рекламных и PR-кампаний. Геопространственный анализ может помочь выявить области, в которых эти стратегии работают очень хорошо или плохо, что позволяет вам нацеливать или изолировать будущие кампании.

В заключение отметим, что оценка эффективности рекламы и связей с общественностью в системе стратегических коммуникаций требует комплексного подхода. Для этого необходим баланс между количественными показателями и качественными оценками, которые не только учитывают немедленные ответы, но и учитывают долгосрочные последствия для репутации бренда, отношений с заинтересованными сторонами и целей организации. Работая вместе, реклама и связи с общественностью становятся мощными инструментами, которые находят отклик у аудитории, укрепляют доверие и способствуют устойчивому успеху в современной динамичной деловой среде.

СТРАТЕГИЯЛЫҚ КОММУНИКАЦИЯЛАР ЖҮЙЕСІНДЕГІ ЖАРНАМА ЖӘНЕ PR ҚЫЗМЕТІНІҢ ТИІМДІЛІГІН БАҒАЛАУ

Узбеков К. И.

журналистика магистрі

Алматы, Қазақстан

Жарнама және қоғаммен байланыс (PR) – стратегиялық коммуникацияның ажырамас құрамдас бөлігі, олардың әрқайсысы қоғамдық қабылдауды қалыптастыруда және ұйымның жетістігін қамтамасыз етуде өзіндік, бірақ бірін-бірі толықтыратын рөл атқарады. Олардың тиімділігін тиімді бағалау әртүрлі көрсеткіштерді, стратегияларды және олардың жалпы мақсаттарға сәйкестігін ескеретін көп қырлы тәсілді қамтиды. Осы бағалау процесін зерттейтін эссеге тереңірек үңілейік.

Стратегиялық коммуникациялар негізгі мүдделі тараптармен ықпал етуге, тартуға және қарым-қатынас орнатуға бағытталған іс-шаралар спектрін қамтиды. Бұл құрылымның негізі жарнама мен қоғаммен байланыс болып табылады - ұйымның имиджіне, брендтің орналасуына және жалпы табысқа синергетикалық түрде ықпал ететін негізгі құралдар. Бұл компоненттердің тиімділігін бағалау қарапайым көрсеткіштерден асып түсетін және олардың стратегиялық үйлесімділігін, брендтің беделіне әсерін және мақсатты аудиториямен резонансын қамтитын жан-жақты талдауды қажет етеді.

Жарнама белгілі бір аудиторияға жету үшін әртүрлі медиа арналар арқылы хабарламалар тарату арқылы тікелей жарнамалық құрал ретінде қызмет етеді. Қамту, жиілік және конверсия коэффициенті сияқты көрсеткіштер көбінесе оның тиімділігін өлшейді. Дегенмен, тереңірек бағалау жарнамалық хабарламаның резонансын, оның эмоцияларды ояту немесе әрекетке итермелеу қабілетін, сондай-ақ оның құндылықтар мен бренд сәйкестігін бағалауды қамтиды.

Жарнаманың әсерін өлшеу бірқатар көрсеткіштерді қамтиды, соның ішінде сілтемелер саны, айырбастау коэффициенті, жарнама шығындарының кірістілігі (ROAS) және брендтің жауаптылығы. Бұл сандық көрсеткіштер жедел әрекет ету және ROI туралы түсінік береді. Сонымен қатар, сауалнамалар немесе фокус-топтар арқылы сапалы бағалау эмоционалды резонанс пен аудиторияның қабылдауындағы өзгерістерді анықтай алады.

Екінші жағынан, қоғаммен байланыс ұйым мен оның мүдделі тараптары арасындағы қарым-қатынасты басқаруға, оң бренд имиджін қалыптастыруға және сенімді нығайтуға бағытталған. PR қызметі бұқаралық ақпарат құралдарымен өзара әрекеттесуді,

дағдарысты басқаруды, іс-шараларды және ықпал етушілермен ынтымақтастықты қамтиды. Қоғаммен байланыс күш-жігерінің тиімділігі көбінесе бұқаралық ақпарат құралдарында жариялау, көңіл-күйді талдау және мүдделі тараптарды тарту арқылы бағаланады.

PR әсерін сандық бағалау бұқаралық ақпарат құралдарындағы әсерлерді, БАҚ-та алынған құнды талдауды, БАҚ-та жарияланған кездегі көңіл-күйді талдауды және әлеуметтік желілерге қатысуды бақылауды қамтиды. Сонымен қатар, бұқаралық ақпарат құралдарындағы жарықтың сапасы мен тонусын бағалау, халықтың көңіл-күйіндегі өзгерістерді өлшеу және мүдделі тараптардың қабылдауын бақылау PR тиімділігі туралы тұтас түсінік береді.

Жарнама мен PR арасындағы синергия олардың әсерін барынша арттыру үшін өте маңызды. Екі арна бойынша хабар алмасуды үйлестіретін интеграцияланған науқандар көбінесе жақсартылған нәтижелер береді. Олардың жиынтық тиімділігін бағалау олардың синергиясын, хабарламаларды жеткізудегі реттілігін және бөлісу кезінде қол жетімділік пен әсерді күшейтуді бағалауды қамтиды.

Стратегиялық коммуникациялардың тиімділігі тікелей көрсеткіштерден асып түседі. Ол жарнамалық және PR күш-жігерін ұйымның кең мақсаттарымен үйлестіруді, брендтің әділдігін орнатуды және мүдделі тараптармен ұзақ мерзімді қарым-қатынасты дамытуды қамтиды. Бұл аспектіні бағалау брендті қабылдауды, тұтынушылардың адалдығын және осы іс-шаралардың ұйымның жалпы мақсаттарына қосқан үлесін бағалауды қамтиды.

Әрбір жарнамалық және PR бастамасының тұтынушылардың мінез-құлқына нақты әсерін түсіну өте маңызды. Күрделі атрибуция модельдері клиенттің өзара әрекеттесу процесіне әртүрлі байланыс нүктелерінің үлесін анықтауға көмектеседі. "Бірінші рет басу", "соңғы рет басу", сызықтық атрибуция немесе тіпті деректерге негізделген атрибуция сияқты модельдер әртүрлі өзара әрекеттесулердің тұтынушылардың шешімдеріне қалай әсер ететіні туралы түсінік береді.

Дәстүрлі көрсеткіштерден басқа, қатысуды бағалау өте маңызды. Жарнамаға келетін болсақ, бұл жарнамаға жұмсалған уақыт, өзара әрекеттесу (ұнатулар, бөлісулер, пікірлер) және бейне көріністерінің саны сияқты көрсеткіштерді талдауды қамтиды. Сол сияқты, PR-ді алғашқы PR белсенділігінен туындаған түсініктемелер, Жарияланымдар немесе кейінгі мақалалар сияқты бұқаралық ақпарат құралдарындағы оқиғаларды жариялауға қатысу тереңдігін өлшеу арқылы бағалауға болады.

PR-де көңіл-күйді бағалау қамтудың қарапайым сандық анықтамасынан асып түседі. Табиғи тілді өңдеуді (NLP) қолданатын құралдар бұқаралық ақпарат құралдарындағы немесе Интернеттегі сөйлесулердегі оқиғалардың кілтін бағалай алады. Бұл көңіл-күйдің жағымды, жағымсыз немесе бейтарап екенін түсіну қоғамның қабылдауы туралы құнды ақпарат береді.

Жарнамалық және PR арналары арқылы хабарламалардың дәйектілігін талдау өте маңызды. Сәйкессіздіктер бренд имиджіне нұқсан келтіруі және аудиторияны шатастыруы мүмкін. Бұл хабарламалардың брендтің негізгі құндылықтары мен миссияларына қаншалықты сәйкес келетінін бағалау олардың жалпы тиімділігін бағалауға ықпал етеді.

Ұзақ мерзімді әсерді бағалау клиенттерді ұстап қалу көрсеткіштерін, клиенттің өмір сүру құнын (CLV) және жарнамалық және PR бастамаларының мүдделі тараптармен ұзақ мерзімді қарым-қатынасты сақтау қабілетін бағалауды қамтиды. Бұл іс-шаралар жедел сатылымға ғана емес, уақыт өте келе адалдық пен насихатқа ықпал етуі керек.

Жедел қаржылық кірістен тыс, ROR клиенттермен және мүдделі тараптармен қарым-қатынасты дамыту нәтижесінде алынған құнды өлшейді. Ол көбінесе тиімді PR стратегияларының нәтижесі болып табылатын ауызша ұсыныстар, брендті насихаттау және қауымдастықты тарту сияқты жанама артықшылықтарды бағалайды.

Әр түрлі жарнамалық хабарламаларды немесе PR стратегияларын тестілеу деректерге негізделген шешім қабылдауға мүмкіндік береді. Аудиториямен қайсысы жақсы резонанс тудыратынын анықтау байланыс стратегияларын үнемі жетілдіріп, оңтайландыруды қамтамасыз етеді.

Жарнамалық және PR қызметінің тиімділігін салалық көрсеткіштермен салыстыру контекстті қамтамасыз етеді. Ұқсас іс-әрекеттерде бәсекелестердің қалай алға жылжып жатқанын түсіну сіздің стратегияларыңыздың тиімділігі туралы түсінік бере алады.

Сайып келгенде, жарнамалық және PR бастамаларының тиімділігі жалпы бизнес мақсаттарына қол жеткізумен байланысты болуы керек. Бұл іс-шаралар кірістің өсуіне, нарық үлесіне, брендті қабылдауға және ұйымның жалпы табысына қалай ықпал ететінін бағалау өте маңызды.

Осы қосымша аспектілерді бағалау процесіне қосу арқылы кәсіпорындар стратегиялық коммуникациялардың кең ауқымындағы жарнамалық және PR стратегияларының тиімділігі туралы толық түсінік ала алады.

Бір рет түрту атрибуциясынан тыс, Марков тізбектері немесе алгоритмдік модельдер сияқты бірнеше түрту үлгілері әртүрлі сенсорлық нүктелер арасындағы күрделі өзара әрекеттесулерді түсінуге көмектеседі. Олар жарнамалар мен PR конверсияларға қалай ықпал ететіні туралы егжей-тегжейлі түсінік бере отырып, клиенттің жолындағы әрбір жанасу нүктесіне мән береді.

Жарнамалық науқандар мен қоғаммен байланыс әрекеттеріне нақты уақыттағы реакцияны бағалау үшін әлеуметтік тыңдау құралдарын пайдаланыңыз. Әлеуметтік медиа платформаларындағы көңіл-күйді, өзекті тақырыптарды және қатысу деңгейлерін талдау дереу кері байланысты қамтамасыз етеді және стратегияларды тез түзетуге мүмкіндік береді.

Брендті қабылдаудағы өзгерістерді өлшеу үшін науқанға дейін және кейін сауалнамалар жүргізіңіз. Брендті тану, бренспен байланыс және брендтің қабылданған құндылығы сияқты көрсеткіштерді бағалаңыз. Жарнамалық және PR бастамалары мақсатты аудиторияның осы көріністеріне қалай әсер ететінін талдаңыз.

Жарнамалық және PR мазмұнының резонансын түсіну үшін мазмұнды талдау әдістерін қолданыңыз. Табиғи тілді өңдеу құралдары (NLP) эмоционалды тонды, көңіл-күйді және байланыс материалдарының негізгі тақырыптарын бағалау үшін мәтіндік деректерді талдай алады, бұл олардың қажетті жауаптарды алуға тиімділігін анықтауға көмектеседі.

PR әрекеттері, жарнамалық науқандар және қалыпты іздеудегі көріну өзгерістері арасындағы корреляцияны бағалаңыз. Тиімді PR органикалық іздеудегі SEO тиімділігі мен рейтингіне оң әсер ететін бұқаралық ақпарат құралдары мен сілтемелерді қамтамасыз ете алады.

Онлайн және офлайн сату арналары бар компаниялар үшін атрибуция үлгісінде офлайн түрлендіру деректерін біріктіру өте маңызды. Жарнамалар мен PR іс-шараларының келушілерді физикалық дүкендерге тартуға немесе офлайн сатылымдарға ықпал етуге әсерін талдаңыз.

Жарнамалық және PR науқандарының тиімділігіндегі аймақтық айырмашылықтарды бағалаңыз. Геокеңістіктік талдау бұл стратегиялардың өте жақсы немесе тиімсіз жұмыс істейтін аймақтарын анықтауға көмектеседі, бұл болашақ науқандарды мақсатты түрде оңтайландыруға немесе оқшаулауға мүмкіндік береді.

Қорытындылай келе, стратегиялық коммуникациялар жүйесіндегі жарнама мен PR тиімділігін бағалау кешенді тәсілді қажет ететінін атап өтеміз. Бұл дереу жауап беруді ғана емес, сонымен қатар брендтің беделіне, мүдделі тараптармен қарым-қатынасына және ұйымның мақсаттарына ұзақ мерзімді салдарды ескеретін сандық көрсеткіштер мен сапалық бағалаулар арасындағы тепе-теңдікті талап етеді. Үйлесімді жұмыс кезінде

жарнама және PR аудиториямен резонанс тудыратын, сенімділікті арттыратын және заманауи динамикалық бизнес ландшафтында тұрақты табысқа ықпал ететін қуатты құралдарға айналады.

БИЗНЕСТЕГІ КРЕАТИВТІЛІК

Шайын Ш.

«7M02105-Креативті индустриялар»

мамандығының 2-курс магистранты

Ғылыми жетекші: филол. ғ. к., доцент Г.С. Өзбекова,

Шығармашылық тек өнер мен мәдениет саласында емес, кәсіпкерлік, тіпті ел басқару ісінде де керек маңызды аспектілердің бірі. Бизнестегі креативтілік инновация мен сәттіліктің кілті. Қазір зымыран заман, зымыран заманда зымыранша іс қылмақ керек деп Шерхан Мұртаза атамыз ғасырлар тоғысында «Егемен Қазақстан» газетінде Камал Смайылов ағамызбен айтыс мақаласында жазғаны бар еді. Міне, сол зымыран заман уақыт өте келе тіпті жылдам болып кетті. Күн сайын бір жаңалық, бір өнертабыс. Әр салада әр түрлі жаңалықтар ашылып, тіпті кейбірі резонанс тудыратын өнертабыстарға айналууда. Технология таңқаларлық қарқынмен дамып келе жатқан және нарықтағы бәсекелестік барған сайын күшейіп келе жатқан әлемде бизнестегі креативтілік, стандартты емес нәрселерді жасау қабілеті көптеген артықшылықтарға алып келетіні белгілі. Қазақ қоғамында әлі күнге дейін таңсық термин болып жүрген креативті индустрия саласының артықшылықтары қандай?

Шығармашылық инновацияның қозғалтқышы ретінде

бизнестегі креативтіліктің мәні-таныс нәрселерден жаңа жолдар мен мүмкіндіктер таба білу. Инновация, мейлі ол жаңа өнімдер, технологиялар немесе тұтынушылармен қарым-қатынас жасау тәсілдері болсын, шығармашылық көзқарассыз келмейді. Әлемде көптеген жаңалықтар ашылды. Адамдардың өмірлерін жеңілдетті. Бұған көптеген мысалдар бар: Apple, Tesla және Amazon сияқты компаниялар тек трендтерді ұстанбайды, оларды жасайды. Сонымен, Apple басқа телефонды шығарып қана қоймай, эстетиканы, қарапайымдылықты және функционалдылықты бір құрылғыға біріктіре отырып, мобильді құрылғылар туралы түсінікті өзгертетін өнім жасады. Бұл компаниялардың өнімдері тұтынушылардың қажеттіліктерін қанағаттандырып қана қоймай, жаңа стандарттарды қалыптастырады.

Инновациялық жолға әдетте жаңаша ойлайтын, басқаша шешім шығаруға қабілетті адамдар келеді. Шығармашылық тек жаңа нәрсе жасау ғана емес, сонымен қатар ескі мәселелерге арнайы шешімдерді табу мүмкіндігі екенін түсіну маңызды. Мысалы, Uber немесе Airbnb сияқты алыптар нарыққа жаңа бизнес үлгілерін ұсынғанда, олар жаңа өнімдерді ойлап таппады, бірақ бұрыннан барларын қайта ойластырды. Яғни тұтынушылардың пайдалану қызметін одан әрі оңтайландырды. Жаңа қонақүйлер немесе таксилер салудың орнына, олар пайдаланушылар тікелей өзара әрекеттесе алатын платформаларды ұсынды. Бұл шығындарды айтарлықтай азайтып қана қоймай, тұтынушылардың ыңғайлылық пен қолжетімділік қажеттіліктерін қанағаттандыруға мүмкіндік берді.

Бизнес мәселелерін шешудегі креативтіліктің рөлі қандай?

Бизнесе креативті ойлай алу, креативті түрле шешім шығару қабілеті үлкен рөл атқарады. Әртүрлі шешім шығару барысында креативті шешім шығара алатын басшы немесе қызметкердің табысқа жету көрсеткіші әлдеқайда басым екені белгілі.

Қиындықтарға тап болған кезде-экономикалық дағдарыс, тұтынушылардың қалауын өзгерту немесе жаңа технологияларды енгізу — бұл дағдарыстан шығудың "кілті" болып табылатын қораптан тыс ойлау.

Кем дегенде COVID-19 пандемиясын алыңыз. Жаңа жағдайларға тез бейімделе алған компаниялар шығармашылықтың ең жоғары деңгейін көрсетті. Көптеген мейрамханалар мен кафелер азық-түлік жеткізу қызметтерін ұсына бастады, бұл олардың аман қалуына ғана емес, сонымен қатар тұтынушылар базасын кеңейтуге көмектесті. Білім беру мекемелері қиынға соқты, бірақ оқыту онлайн режимінде жалғасуы керек екенін тез түсінді және көптеген компаниялар жаңа құралдар мен өзара әрекеттесу әдістерін енгізу арқылы қашықтан жұмыс істеуге қайта назар аударды.

Мұндай мысалдар шығармашылықтың жаңа өнімдерді жасауға ғана емес, сонымен қатар бар бизнес үлгілерін өзгертін жағдайларға бейімдеуге қалай көмектесетінін көрсетеді. Бұл маңызды аспект, өйткені бүгінгі күннің тұрақты жетістігі көбінесе сыртқы сын-қатерлерге икемді жауап беру қабілетіне байланысты.

Шығармашылық корпоративтік мәдениеттің негізі ретінде

Дегенмен, шығармашылық бизнестің маңызды құрамдас бөлігі болуы үшін оны корпоративтік мәдениетке енгізу керек. Түпнұсқа ойлауды бағалайтын және өз қызметкерлеріне шығармашылықпен айналысуға еркіндік беретін компаниялар табысты болып шығады. Стандартты емес идеяларды айтудан қорықпайтын ортаны құру инновацияның негізі болып табылады.

Бұл жерде көшбасшылық көзқарас қана емес, сонымен қатар бүкіл команданың ортақ көзқарас аясында жұмыс істеу қабілеті де маңызды. Шығармашылық тек стратегтермен немесе ғылыми-зерттеу бөлімдерінің қызметкерлерімен ғана шектелмейді. Қарапайым жұмысшыдан бастап жоғары басшылыққа дейін әркімнің қатысуы маңызды. Әр қызметкердің жаңа идеяларды ұсына білуі, сондай-ақ оларды тыңдауға және талдауға дайын болуы бизнестің өсуі мен дамуына жағдай жасайды. Google немесе Pixar сияқты компаниялардың мысалдары, мұнда шығармашылық атмосфера сақталады және идеяларды ұсынудың әртүрлі тетіктері ұсынылады, Шығармашылық тек жеке дағды ғана емес, сонымен қатар корпоративтік құндылық екенін дәлелдейді.

Шығармашылық бәсекелестік артықшылық ретінде

Шығармашылық бәсекеге қабілеттілік тұрғысынан да үлкен маңызға ие. Өзгерістерге тез бейімделу қабілеті бар жаһандық экономика жағдайында шығармашылық оны қалай қолдануды білетіндердің қолында нағыз қаруға айналады. Тәуекелге барудан және жаңа тәсілдерді енгізуден қорықпайтын компаниялар жеңіске жетеді. Инновациялық идеялар мен бірегей шешімдер компанияға бәсекелестерден ерекшеленуге, көбірек клиенттерді тартуға және нарықты кеңейтуге мүмкіндік береді.

Шығармашылық тек бірегей өнімдерді жасаудың жолы емес екенін түсіну маңызды. Бұл сонымен қатар тұтынушылармен бірегей өзара әрекеттесуді құру, Қызмет көрсету сапасын жақсартудың, процестерді оптимизациялаудың немесе шығындарды азайтудың жаңа жолдарын табу мүмкіндігі.

Осылайша, бизнестегі креативтіліктен тренд немесе сөз емес, компанияның болашағын анықтайтын негізгі фактор болып табылады. Бұл инновацияларды құруға, мәселелерді шешуге, өзгермелі жағдайларға бейімделуге және бәсекеге қабілетті болуға көмектеседі. Табысты компаниялар үшін шығармашылық олардың жеке басының ажырамас бөлігіне, корпоративтік мәдениеттің маңызды құрамдас бөлігіне және тұрақты өзгерістер жағдайында өмір сүру мен өркендеудің кілтіне айналады.

Бизнесте, өмірдегідей, қораптан тыс ойлауды білетіндер, тәуекелдерді қабылдауға және жаңа жолдарды іздеуге дайын адамдар әрқашан бір қадам алда болады. Шығармашылық-бұл сән тренді ғана емес, сонымен қатар өмір сүру үшін ғана емес, сонымен қатар өз салаңызда көшбасшы болу үшін қажетті шарт. Ал, қазіргі таңда Қазақстандағы бизнес креативтіліктің ахуалы қандай? Менің ойымша, елімізде бизнесте

креативтілік мәні аса жоғары екенін отандық кәсіпкерлер кеш түсінген сияқты. Бұл аспектінің маңызын енді ғана кәсіпкерлік орта түсінгендей болды. Дегенмен әлі де жасау керек жұмыстар аз емес. Тіпті, үкімет тарапынан да үлкен қолдаулар көрсетіліп жатыр.

THE ROLE OF MEDIA IN THE DIGITAL ERA: PROMOTING ECONOMIC SYNERGISTIC DEVELOPMENT BETWEEN KAZAKHSTAN AND CHINA

Burebiya B.,

*Second-year Master's Student in
International Journalism, Department of Journalism*

In the digital era, media has become a key driver of international economic collaboration, shaping perceptions and influencing policy decisions. The rapid expansion of digital technologies has transformed the way nations engage in economic cooperation, with Kazakhstan and China emerging as significant partners in this evolving landscape. Given their deepening economic ties, media serves as a crucial bridge for fostering mutual understanding, disseminating information about joint projects, and facilitating investment opportunities.

Kazakhstan and China's strategic partnership is deeply rooted in initiatives such as the Belt and Road Initiative (BRI), where media plays a vital role in promoting infrastructural development, trade expansion, and cultural exchange. By amplifying positive narratives, media platforms enhance bilateral trust and encourage business engagement. The influence of digital platforms in shaping economic perceptions is increasingly recognized as a powerful tool for economic diplomacy. This article explores the role of media in advancing economic synergy between Kazakhstan and China, examining key trends, challenges, and opportunities in the digital age.

Both Kazakhstan and China have undergone significant digital transformation in their media landscapes. China, with over 1.09 billion internet users, represents one of the largest digital media markets in the world [1]. The widespread adoption of platforms such as WeChat, Weibo, and Douyin has redefined how economic information is disseminated. The Chinese government has also invested heavily in AI-driven news algorithms, ensuring that economic content is curated efficiently for targeted audiences. In Kazakhstan, digital media consumption has surged, with over 80% of the population having internet access, leading to a greater reliance on online platforms for economic news and analysis [2]. The rise of Kazakh digital outlets, including Tengrinews and Informburo, has strengthened the country's ability to communicate economic developments.

The expansion of digital media in both countries has led to increased collaboration in content production and distribution. Cross-border media partnerships have been established to enhance economic storytelling and promote investment opportunities. Chinese state-owned media, such as Xinhua and CGTN, have partnered with Kazakh news agencies to produce content that highlights the success of joint economic projects. Meanwhile, social media has played a pivotal role in fostering real-time discussions about economic policies and business opportunities, providing a platform for dialogue between Kazakh and Chinese entrepreneurs [3].

Media plays a vital role in shaping economic cooperation between Kazakhstan and China by influencing public perception and policy decisions. In the context of the Belt and Road Initiative, media narratives emphasize shared economic goals, infrastructural advancements, and trade expansion. Kazakhstani media outlets, such as Atameken Business and Kursiv, regularly cover Chinese investment projects in Kazakhstan, fostering transparency and confidence among business

communities [5]. Similarly, Chinese media highlight Kazakhstan’s role as a key transit hub in Eurasia, reinforcing the economic interdependence between the two nations.

The strategic use of media in economic diplomacy extends beyond traditional news coverage. Digital campaigns, documentary productions, and social media engagement have become essential tools in promoting bilateral economic activities. Platforms such as TikTok and Weibo have hosted discussions on Kazakh-Chinese trade agreements, attracting a young, business-savvy audience. These platforms also facilitate real-time updates on policy changes, trade negotiations, and investment incentives, allowing businesses in both countries to make informed decisions [6].

Table 1. Thematic Distribution of Economic News in Kazakh Media (2018-2024)

Theme	Share of Publications (%)
Infrastructure	40%
Trade	30%
Investment	20%
Cultural Ties	10%

Source: Content analysis of Tengrinews, Kursiv, and Informburo [7].

Collaborative media projects between Kazakhstan and China have significantly expanded in recent years, strengthening the foundation of economic synergy. One notable example is the Kazakh-Chinese Media Forum, which brings together journalists, policymakers, and business leaders to discuss economic cooperation and cross-border media strategies. The forum serves as a platform for enhancing transparency in reporting on investment projects, thereby fostering trust between the two countries [8]. Additionally, Chinese state media have launched special economic reports focused on Kazakhstan’s investment climate, further encouraging bilateral trade.

Kazakhstan’s growing presence in Chinese media has also contributed to increased visibility of economic opportunities. Kazakh television channels, such as Khabar and Kazakh TV, have aired documentaries on Chinese investments in Kazakhstan’s energy and transportation sectors. Meanwhile, the launch of bilingual news portals has facilitated information exchange, making economic content accessible to a wider audience. These initiatives not only promote trade and investment but also strengthen cultural ties, reinforcing the long-term stability of economic relations [9].

The role of media in tourism development between Kazakhstan and China has become increasingly significant. The declaration of 2024 as the "Year of Kazakhstan Tourism in China" has led to a surge in media coverage promoting Kazakhstan’s unique travel destinations. Chinese digital platforms, such as Ctrip and Mafengwo, have extensively featured Kazakhstan’s landscapes, cultural heritage, and business-friendly environment, leading to a 50% increase in Chinese tourist arrivals [10]. In response, Kazakh media have highlighted China’s tourism sector, encouraging more Kazakhstanis to explore Chinese cities such as Beijing, Shanghai, and Xi’an.

Social media campaigns have played a crucial role in driving tourism engagement. Influencers from both countries collaborate on travel content, sharing real-time experiences and recommendations. These digital marketing efforts have significantly boosted interest in cross-border tourism, supporting local economies and enhancing cultural understanding. Moreover, government-backed media initiatives, such as promotional films and travel expos, further reinforce Kazakhstan and China’s shared commitment to fostering people-to-people connections through tourism [11].

Table 2. Growth in Kazakh-Chinese Tourism (2019-2024)

Indicator	2023	2024
-----------	------	------

Number of Chinese tourists to Kazakhstan	367,000	655,000
--	---------	---------

Source: National Tourism Boards of Kazakhstan and China [12].

The digital transformation of media has profoundly impacted economic cooperation between Kazakhstan and China. By providing comprehensive coverage of trade, investment, and tourism, media acts as an essential bridge in fostering bilateral economic synergy. The growing influence of digital platforms, social media, and joint media projects underscores the evolving nature of economic diplomacy in the digital era. As media continues to evolve, leveraging digital tools for economic promotion will be crucial in strengthening the long-term partnership between Kazakhstan and China.

References:

[1] Ministry of Digital Economy of China, "China's Digital Media Landscape," 2023.
 [2] Kazakh Ministry of Information and Communications, "Kazakhstan's Internet Penetration Report," 2024.
 [3] CGTN, "The Role of Media in Economic Diplomacy," 2022.
 [4] Tengrinews, "Growth of Digital Media in Kazakhstan," 2023.
 [5] Atameken Business, "Chinese Investments in Kazakhstan: An Overview," 2024.
 [6] Kursiv Media, "Trends in Kazakh-Chinese Economic Cooperation," 2023.
 [7] Informburo, "Content Analysis of Economic News," 2024.
 [8] Kazakh-Chinese Media Forum Report, 2023.
 [9] Xinhua, "China-Kazakhstan Media Collaboration Projects," 2023.
 [10] National Tourism Board of Kazakhstan, "Tourism Statistics 2024."
 [11] Mafengwo, "Chinese Tourist Preferences in Kazakhstan," 2023.
 [12] National Tourism Administration of China, "Inbound and Outbound Tourism Trends," 2024.

**THE IMPACT OF DEEPSEEK ON THE NEWS MEDIA INDUSTRY:
TRANSFORMATION AND CHALLENGES**

Kanadil Merey

1st year of Master's degree Journalism Faculty

The digital transformation of news media has entered a new phase with the emergence of generative AI technologies like DeepSeek. As a sophisticated natural language processing platform, DeepSeek represents the third wave of news automation, following earlier systems limited to template-based reporting. What distinguishes DeepSeek is its ability to understand context, generate human-like narratives, and adapt to different journalistic styles across multiple languages, fundamentally reshaping how news is produced and consumed.

DeepSeek has demonstrated particular effectiveness in three key application areas identified by Peng Lan (2023) as critical "landing points" for AI in journalism. First, its automated content generation excels in routine reporting such as earnings summaries and sports recaps, with case studies from Bloomberg and Reuters demonstrating 40-60% reductions in production time while maintaining accuracy comparable to human-written content. Second, the platform has revolutionized data journalism by processing complex datasets that would take human analysts significantly longer to interpret. Third, its advanced news aggregation capabilities can synthesize

information from multiple sources into coherent narratives, though this application raises important questions about source attribution and editorial bias.

The personalization capabilities of DeepSeek's recommendation algorithms represent another significant advancement. By analyzing reading patterns, engagement history, and contextual factors like location and time of access, the platform enables dynamic content adaptation that has increased user engagement by 25-35% in trials with major digital publishers. However, this hyper-personalization risks creating information bubbles where readers are only exposed to content that aligns with their existing views, potentially exacerbating societal polarization. Recent studies suggest these filter bubbles may be particularly pronounced in political news consumption, where algorithmic recommendations tend to reinforce partisan divides.

Newsrooms implementing DeepSeek have reported substantial workflow transformations, including 30-50% faster turnaround for breaking news and improved resource allocation that allows human journalists to focus on investigative work. The technology has also created new hybrid editing roles that combine AI oversight with human judgment. Yet quality considerations remain, particularly regarding nuanced storytelling, cultural context interpretation, and ethical judgment calls where human journalists still outperform AI systems. Early adopters emphasize the importance of maintaining human editorial control over sensitive topics and complex stories.

The adoption of DeepSeek raises several ethical and professional challenges that the industry must address. Transparency issues stem from the "black box" nature of DeepSeek's algorithms, including concerns about source attribution, potential hidden biases, and accountability for errors. Workforce implications are equally significant, with industry data suggesting a 15-20% reduction in entry-level reporting positions alongside growing demand for "AI editor" roles and the need for continuous journalist upskilling. Media organizations must develop comprehensive training programs to help journalists transition into these new hybrid roles that require both traditional reporting skills and technical AI literacy.

Looking ahead, responsible implementation frameworks should include clear labeling of AI-generated content, human oversight protocols, and regular algorithm audits. Emerging applications may include real-time multilingual reporting, predictive journalism, and immersive storytelling formats. However, the industry must balance innovation with ethical considerations, particularly regarding information authenticity and professional standards. Regulatory bodies are beginning to develop guidelines for AI use in journalism, but these efforts need to keep pace with technological advancements.

DeepSeek represents both promise and peril for the news industry. While offering unprecedented efficiencies and engagement opportunities, its implementation requires careful ethical consideration and professional adaptation. The optimal path forward lies in developing symbiotic human-AI workflows that leverage technological capabilities while preserving core journalistic values. As Peng Lan (2023) emphasizes, the key challenge is not whether to adopt AI technologies like DeepSeek, but how to integrate them in ways that enhance rather than undermine quality journalism. The future of news media will likely see increasing collaboration between human journalists and AI systems, with each playing to their respective strengths in what could become a new golden age of journalism - provided the industry navigates these technological disruptions wisely.

References

1. Graefe, A. (2016). Guide to Automated Journalism. Columbia Journalism Review.
2. Peng, L. (2023). DeepSeek's Key "Landing Points" in Journalism and Its Impacts. Tsinghua University Press.

3. Diakopoulos, N. (2019). Automating the News: How Algorithms Are Rewriting the Media. Harvard University Press.
4. Reuters Institute (2023). AI in Newsrooms: Global Adoption Trends. Oxford University.

THE APPLICATION AND CHALLENGES OF ARTIFICIAL INTELLIGENCE IN SPORTS JOURNALISM ON THE EXAMPLE OF CHINESE DIGITAL MEDIA

Li Jinxin

Master's degree in journalism

Introduction

Artificial intelligence (AI) has had a profound impact on multiple industries, including sports journalism. Advances in natural language processing (NLP), real-time data analytics, and machine learning have transformed how sports stories are generated, disseminated, and consumed. AI-driven tools not only support journalists in providing real-time updates but also automate repetitive tasks while enhancing audience engagement through personalized news recommendations.

China, as a leader in digital development, exemplifies the application of AI in sports journalism, with platforms like Tencent Sports and Sina Sports showcasing its technological progress. However, AI's limitations in understanding context, ethical controversies, and its potential impact on employment demand attention. This paper aims to analyze the application of AI in sports journalism within the Chinese digital media landscape and explore the challenges associated with its integration.

Applications of AI in Sports Journalism

1. Automated Content Generation

Natural Language Generation (NLG) has emerged as a critical technology for large-scale creation of sports reports. Tencent Sports has effectively utilized AI to generate match summaries and analyze data. According to Tencent's official white paper, *2022 Winter Olympics Digital Strategy*, AI-driven automated systems created over 3,000 real-time match reports during the Winter Olympics, significantly saving labor resources (Tencent Research Institute, 2022).

2. Personalized Sports Content

Personalized recommendations represent one of the most significant breakthroughs in AI's role in sports journalism. Sina Sports uses machine learning and recommendation algorithms to generate customized content to meet individual preferences. The *China Digital Consumption Report* (CNNIC, 2022) revealed that 67% of Chinese internet users are more drawn to AI-powered personalized content recommendations, thereby enhancing user engagement and satisfaction.

3. Real-Time Data Analytics and Visualization

AI-enhanced real-time data visualization provides audiences with deeper insights into match understanding. During the 2022 FIFA World Cup, CCTV Sports (CCTV5) deployed augmented reality (AR) with AI technology to overlay live match data on broadcast screens, including player activity heat maps and predictive match analyses (CCTV Technology, 2023). These advanced visualization techniques significantly elevated audience interaction and involvement.

Challenges in AI Integration

1. Lack of Contextual Understanding

While AI performs exceptionally well in processing data, it often struggles to interpret the nuances of human communication—such as sarcasm, idiomatic expressions, and culture-specific references. For instance, certain AI-generated sports analysis reports have misinterpreted player interviews due to their limited contextual depth (Chen, 2021). Therefore, human oversight remains critical to maintaining accuracy in journalism.

2. Ethical Concerns and Misinformation

AI-generated content may raise ethical concerns. Content produced automatically without validation risks inaccuracies and bias, especially during live sports events. Huang and Gao (2020) emphasized that regardless of technological sophistication, systematic human editorial mechanisms are indispensable for safeguarding credibility and trust.

3. Employment Challenges

The growing use of AI in journalism has sparked concerns over job displacement. AI has demonstrated its ability to handle repetitive tasks efficiently, such as generating match statistics and reports, reducing the demand for entry-level journalists. According to Sun (2023), journalists must acquire technical skills and adapt to human-machine collaboration to remain competitive in the AI-driven era.

Conclusion

AI has significantly improved sports journalism by automating content creation, enabling personalized recommendations, and enhancing real-time data visualization. In technologically advanced markets such as China, these innovations have optimized user experience and streamlined news production workflows. However, the ethical dilemmas, contextual limitations, and potential workforce impacts of AI integration highlight the importance of integrating AI with human expertise.

As the field evolves, fostering collaboration between AI and journalists will remain key to achieving balanced innovation and journalistic integrity while maximizing industry efficiency and user engagement.

References

1. Tencent Research Institute. (2022). "White Paper: AI in Sports Journalism—Automated Reporting during the Winter Olympics." Retrieved from <https://www.tencent.com>
2. CNNIC. (2022). *China Digital Consumption Report*. China Internet Network Information Center. Retrieved from <https://www.cnnic.net.cn>
3. CCTV Technology Department. (2023). "Integrating Artificial Intelligence and AR in Sports Broadcasting." Official CCTV Report. Retrieved from <https://www.cctv.com>
4. Chen, H. (2021). "Practical Issues in Implementing AI for Sports Journalism." *Media Studies Review*, 10(2), 45-61.
5. Huang, P., & Gao, J. (2020). "The Ethical Dilemmas of AI-Driven Journalism." *AI and Society*, 35(6), 78–95.
6. Sun, W. (2023). "Career Transformation in Journalism Facing the Age of Artificial Intelligence." *Asian Media Trends*, 12(1), 22–37.

THE IMPACT OF ARTIFICIAL INTELLIGENCE ON NEWS DISSEMINATION AND SOCIAL MEDIA IN CHINA

Ju Faou

Master's degree in journalism

Abstract:

This paper examines the application of artificial intelligence (AI) technologies in China's news dissemination and social media sectors. Through analysis of specific cases and data, we find that AI is fundamentally transforming the operation of China's media ecosystem. The results indicate that while AI enhances news production efficiency, it also introduces new challenges including information authenticity, user privacy, and algorithmic bias. This study recommends establishing more comprehensive regulatory frameworks while promoting technological innovation.

Keywords: artificial intelligence, news dissemination, social media, algorithmic recommendation, Chinese media

1. Introduction

In recent years, the application of AI technologies in China's news and social media sectors has developed rapidly. According to the "White Paper on China's AI Industry Development" (CAICT, 2023), China's core AI industry scale has exceeded 500 billion yuan, with media and content industries accounting for 25%. AI is reshaping China's media landscape across multiple dimensions.

2. AI Applications in Chinese News Production

2.1 Automated News Writing

Xinhua News Agency's "AI Anchor," launched in 2018, has become an iconic case of media digital transformation in China. This system can deliver news reports 24/7 with bilingual (Chinese-English) output capabilities (Zhang et al., 2021). People's Daily's "Smart Newsroom" system automatically generates financial and sports news reports, significantly improving production efficiency.

2.2 Intelligent Content Moderation

Chinese social media platforms widely employ AI for content moderation. Weibo's "2022 Transparency Report" shows the platform identified and processed over 300 million policy-violating contents through AI systems. Douyin's (TikTok China) moderation system can complete preliminary video reviews within 0.1 seconds (ByteDance, 2023).

3. AI Applications in Social Media

3.1 Personalized Recommendation Algorithms

Toutiao (Jinri Toutiao), as China's leading content distribution platform, utilizes recommendation algorithms based on users' browsing history and interaction patterns to achieve precise content delivery. According to iResearch (2023), Toutiao users average 87 minutes of daily usage. WeChat's "Top Stories" feature employs similar recommendation mechanisms combining social relationships.

3.2 Public Opinion Monitoring

The Chinese government utilizes AI for online public opinion analysis. People.cn's monitoring system can analyze trending topics in real-time to support decision-making. A Tsinghua University study (Wang, 2022) found such systems achieve over 85% prediction accuracy during major public events.

4. Key Challenges

4.1 Information Cocoons

Over-reliance on algorithmic recommendations may trap users in "information cocoons." A Peking University study (Li, 2023) shows over 60% of content Douyin users receive closely matches their previous preferences, potentially limiting exposure to diverse information.

4.2 Misinformation Spread

AI technologies are also used to create and spread misinformation. In 2023, Chinese police cracked multiple fraud cases utilizing AI deepfake technology (China Daily, 2023). Despite enhanced platform moderation, misinformation continues spreading through various channels.

4.3 Privacy Concerns

Personalized recommendation systems require extensive user data collection, raising privacy protection issues. The 2021 Personal Information Protection Law imposed stricter requirements on data practices, though enforcement effectiveness requires further observation.

5. Regulation and Solutions

5.1 Policy Framework

In 2022, the Cyberspace Administration of China issued "Algorithmic Recommendation Management Provisions," requiring platforms to increase algorithm transparency and reduce "big data-enabled price discrimination" - the world's first specialized algorithmic regulation.

5.2 Technical Solutions

Some platforms are improving recommendation algorithms. Douyin launched a "diversified recommendation" feature in 2023 to actively expose users to varied content categories. Weibo combines human and AI moderation in its content management system.

6. Future Trends

6.1 Human-AI Collaboration

Future news production will increasingly adopt human-AI collaboration models. Tencent's "Dreamwriter" intelligent writing assistant helps journalists complete basic reporting tasks, allowing them to focus on investigative work.

6.2 Technical Standardization

China is promoting standardization of media AI technologies. The National Information Technology Standardization Committee is developing relevant standards, with the first batch expected in 2024.

7. Conclusion

AI technologies are profoundly changing Chinese news and social media operations. While bringing efficiency improvements, they also introduce challenges regarding information quality and privacy protection. We recommend three approaches: improving regulatory systems, promoting technological innovation, and strengthening industry self-discipline. Only by balancing development and regulation can healthy AI applications in media be achieved.

References:

[1] Luan Yimei, Liu Hong. The reconstruction of China's news and communication industry by Artificial intelligence--Inventory of Chinese Media in 2017 [J]. China News Communication Research, 2017, (02):209-218.

[2] Tan Chun. The influence of the application of artificial intelligence technology on news production and dissemination [J]. Today Media, 2025, 33(02):18-22.

[3] Yang Jansheng, Yang Yunfan. The influence of artificial intelligence on news dissemination and countermeasures [J]. Rule of law and Society, 2024, (12):59.

[4] Chen Yiquan, Chen Mingkai. Innovation and exploration of news communication model in the context of artificial intelligence [J]. China Press, 2024, (22): 193-195. DOI:10.13854/j.cnki.cni.2024.22.090.

THE INTERSECTION OF SOUTH KOREAN MEDIA AND ARTIFICIAL INTELLIGENCE: CHALLENGES AND OPPORTUNITIES

Li Xintong
Journalism

Abstract

The integration of Artificial Intelligence (AI) into South Korean news media has significantly transformed the landscape of journalism, reshaping how information is gathered, processed, and disseminated. This paper explores the impact of AI on South Korea's media industry, focusing on its applications, challenges, and opportunities. By examining case studies, media policies, and the role of AI technologies like automated content generation, machine learning for news recommendation, and AI-driven data analysis, the paper presents a comprehensive overview of the current trends in the field. Moreover, it discusses ethical considerations, potential job displacements, and the evolving relationship between technology and public trust. Finally, it proposes future directions for research and development in this rapidly advancing area.

Introduction

The advent of Artificial Intelligence has become a key driver of innovation in various sectors, including the media industry. South Korea, known for its technological advancements, has been at the forefront of AI integration within its media sector. With its highly digitalized society and strong technological infrastructure, the country provides an ideal environment for AI to revolutionize news production and consumption. AI's capabilities, such as natural language processing (NLP), data mining, and machine learning, are increasingly being used to optimize content creation, personalize news delivery, and streamline media operations.

However, while AI offers immense potential, its implementation in the news industry also presents several challenges, including the risk of biased algorithms, ethical concerns regarding content manipulation, and the potential displacement of traditional journalistic roles. This paper will analyze both the opportunities and challenges of AI in South Korean media, shedding light on the current state of AI technologies in newsrooms and their implications for the future of journalism.

AI Applications in South Korean Media

1. Automated Journalism and Content Generation

One of the most notable uses of AI in South Korean media is the automation of news writing. AI-driven systems, such as the ones implemented by major news agencies like Yonhap News and Korea Herald, utilize natural language generation (NLG) to produce news articles based on structured data, such as sports scores, stock market data, or election results. These automated systems allow for faster reporting and reduce the need for human intervention in routine news coverage. For example, Yonhap News has employed an AI tool called "Newsbot" to write articles about sports and financial news.

2. Personalized News Recommendation

Machine learning algorithms are increasingly being employed by South Korean news platforms to provide personalized content recommendations to users. These algorithms analyze user behavior, including reading history, search queries, and social media activity, to suggest articles tailored to individual preferences. Companies like Naver and Kakao have integrated AI-based recommendation systems to enhance user experience and engagement. This personalization ensures that readers are exposed to news that aligns with their interests, which could, however, raise concerns about filter bubbles and limited exposure to diverse viewpoints.

3. AI in News Editing and Fact-Checking

AI tools are also being used in South Korean newsrooms for editing and fact-checking purposes. Machine learning models assist editors in detecting errors, inconsistencies, or misinformation in articles before they are published. Furthermore, AI-based platforms like Factify are used to automatically verify news stories by cross-referencing them with credible sources, thus improving the accuracy and credibility of the news.

4. AI-Driven Data Journalism

South Korea has witnessed the rise of AI-powered data journalism, where journalists use AI tools to analyze large datasets and uncover hidden patterns or insights. This approach has proven valuable in investigative journalism, where data from government records, corporate reports, and social media are used to expose corruption, inequality, or social trends. AI-powered platforms enable journalists to analyze vast amounts of data more efficiently, providing them with deeper insights and enhancing their ability to cover complex stories.

Challenges of AI in South Korean Media

5. Bias and Algorithmic Transparency

A key challenge of AI in media is the potential for bias in algorithmic decision-making. If AI systems are trained on biased datasets, they may perpetuate or even amplify existing biases in news coverage, leading to the distortion of information. In South Korea, where media polarization exists, biased AI systems could exacerbate existing divisions in public opinion. Moreover, the lack

of transparency in how AI algorithms make decisions raises concerns about accountability and fairness in news reporting.

6. Ethical Issues and Content Manipulation

AI technologies raise significant ethical questions related to the manipulation of content. AI-driven content creation, while efficient, can also be used to generate misleading or sensationalist news, often referred to as "deepfakes" or manipulated media. The potential for AI to generate fake news or propaganda is a critical concern for the integrity of journalism in South Korea. As AI continues to evolve, news organizations must establish ethical guidelines to ensure responsible use of these technologies.

Conclusion

AI's integration into South Korean media presents a mix of challenges and opportunities. While AI technologies offer significant advantages in terms of efficiency, personalization, and data analysis, they also raise concerns about bias, ethical issues, and the future of journalism. As the media industry continues to evolve, it is essential for South Korean news organizations to navigate these challenges while harnessing the power of AI to enhance news production and consumption. By establishing clear ethical guidelines, ensuring transparency in AI algorithms, and prioritizing human oversight, the media can better integrate AI in a way that serves both the industry and the public.

References

11. Choi, J. (2020). "Artificial Intelligence in South Korean Journalism: Current Trends and Future Directions." *Journal of Media Innovation*, 18(3), 45-62.
12. Lee, K. (2021). "AI and the Future of Newsrooms: The Case of South Korea." *Asian Media Studies*, 27(1), 112-130.
13. Park, H. (2019). "The Role of AI in News Editing and Content Generation: A South Korean Perspective." *Journal of Digital Journalism*, 8(2), 75-91.
14. Seung, H. (2022). "Bias in AI Algorithms and its Impact on Media: A South Korean Analysis." *Journal of Ethics and Technology*, 14(4), 67-84.
15. Yoo, S. (2023). "AI-Driven Data Journalism in South Korea: Opportunities and Challenges." *Journal of Data-Driven Journalism*, 5(3), 202-215.

HOW AI IS CHANGING THE SKILLS AND CAPABILITIES OF CHINESE JOURNALISTS

Lu Wentian,

Master's program student,

1st course, Journalism, al-Farabi KazNU

Abstract

The new media era has significantly transformed the roles of journalists in China. This paper explores the evolution of these roles, highlighting the shift from traditional "gatekeepers" to "coordinators", "verifiers", and "product producers". The study examines how journalists adapt to technological advancements, media convergence, and the challenges of self-media. It also discusses the balance between market pressures and social responsibility, emphasizing the need for ethical considerations and policy support. Through a mixed-methods approach, the paper provides insights into the multifaceted changes in journalists' roles and the implications for the future of journalism in China.

This research reveals three key findings:

- (1) Journalists' technical competencies now prioritize data analytics and cross-media storytelling;
- (2) Media convergence amplifies tensions between traffic-driven metrics and public interest mandates;
- (3) Collaborative networks with tech firms and academia enhance credibility in the self-media landscape.

The results of this research will be useful to examine how journalists' in China evaluated the role of new media environment^[1].

Key Words:

Journalists' roles, New media, China, Media convergence, Technological adaptation, Ethical considerations.

Introduction :

The new media era has dramatically transformed the landscape of journalism globally, and China is no exception. This paper explores the evolving roles of journalists in China, examining how they have adapted to the digital age. The traditional roles of journalists as gatekeepers and agenda-setters have been challenged by the rise of social media and user-generated content (UGC). This introduction sets the stage for understanding the multifaceted changes in journalists' roles, from coordinators and verifiers to product producers and public opinion guides. The study also delves into the impact of technological advancements, media convergence, and the need for ethical considerations in this new environment^[2].

This topic is critically important because, despite global scholarship on digital journalism, China's unique socio-political context and rapid media reforms have never been researched before. Existing literature primarily focuses on Western contexts, neglecting how Chinese journalists navigate state directives, marketization, and technological disruption simultaneously.

(Note: **Marketization** is the process of introducing market-oriented principles, mechanisms, and practices into an economic or social system. It involves reducing government intervention and allowing market forces, such as supply and demand, to play a greater role in determining prices, resource allocation, and economic activities. For example, in the context of state-owned enterprises, marketization might mean reducing subsidies, opening up sectors to competition, and allowing prices to be set by market forces rather than being centrally planned.)

Literature review:

In the traditional media era, journalists in China primarily served as "observers," "gatekeepers," and "agenda-setters," unidirectional disseminating information through authoritative channels (Qin, 2017). However, the rise of new media has fundamentally transformed this landscape, necessitating a re-evaluation of journalists' roles in the digital age^[3].

The Decline of Traditional Gatekeeping Roles

Under the new media environment, the public has gained extensive participation in information production through social media and self-media platforms, significantly weakening the traditional "gatekeeper" role of journalists (Qin, 2017; Lu & Wang, 2018). The proliferation of user-generated content (UGC) has disrupted the one-way flow of information, forcing journalists to adapt to a more interactive and decentralized media ecosystem (Gai, 2023; Haiyan, 2011).

The Shift to Coordinators and Verifiers

With the diversification of public opinion supervision, ordinary netizens can now directly voice their opinions through platforms like Weibo. Journalists are required to transition from "dominators" to "coordinators" or "verifiers," emphasizing their role in facilitating dialogue and verifying information (Qin, 2017). This shift is exemplified by the need to balance timeliness and authenticity in breaking news coverage, particularly during crisis events, to avoid the spread of unverified information driven by clickbait incentives (Qin, 2017; Shen, 2018)^[4].

The Rise of New Professional Identities

Journalists are increasingly expected to adopt new roles such as "product producers," "vertical field experts," and "public opinion guides" (Qin, 2017; Yang, 2023). For instance, the emergence of short video news programs like "Anchor's Take on the News (主播说联播)" requires journalists to not only produce content but also adapt to mobile and fragmented communication patterns, becoming "omnimedia product managers" with both professional expertise and communication skills (Liu, 2021). For example, (1) some journalists have transitioned to roles in AI training, where they are involved in tasks such as data labeling, prompt creation, and the evaluation of AI-generated content. This requires them to not only produce content but also adapt to the fast-paced and evolving nature of AI technology, becoming "omnimedia product managers" with both professional expertise and communication skills. Platforms like Outlier, which is part of Scale AI, enable journalists to apply their skills in these new roles, contributing to the refinement of AI models through methodologies like reinforcement learning with human feedback (RLHF). (2) during the 2023 National Two Sessions, People's Daily launched an AI virtual anchor named Ren Xiaorong, which provided natural and engaging news reports. This required journalists to not only produce content but also adapt to the fast-paced and evolving nature of AI technology, becoming "omnimedia product managers" with both professional expertise and communication skills. They had to work closely with AI developers to ensure the accuracy and effectiveness of the virtual anchor's reporting, while also maintaining the critical oversight of human editors^[5]. This reflects the trend of journalists adopting new roles in the new media era in China .

Technical Competencies and Cross-Media Storytelling

The widespread adoption of data-driven and intelligent technologies has reshaped the news production process. Journalists must now master skills such as data mining, visualization, and short video editing to adapt to a mobile-dominated communication ecosystem (Liu, 2021; Wang, 2017). Mainstream media outlets, for example, use virtual reality (VR) technology to enhance the immersive quality of their reports, demanding cross-media storytelling capabilities from journalists (Li, 2018; Wang, 2017).

Media Convergence and Integrated News Production

Since 2014, when media convergence became a national strategy, traditional and new media in China have accelerated their integration at the institutional level. Journalists now work within a "converged journalism" framework, producing content for both print and digital platforms, adopting a "one-time collection, multi-platform distribution" model (Liu, 2020; Yang, 2023). For example, China Central Television Station (CCTV) has achieved multi-channel content coverage through its "two micros and one end" strategy, transforming journalists into "full-platform content adapters" (Liu, 2021).

Balancing Market Pressures and Social Responsibility

In the new media environment, intensified traffic competition has exacerbated market-oriented tendencies. However, journalists must still uphold their social responsibility for "public opinion guidance" and "main melody dissemination" (Shen, 2019). This includes maintaining the balance between timeliness and authenticity in news reporting, especially during public emergencies, to prevent the spread of misinformation for the sake of click rates (Qin, 2017; Shen, 2018). For example, in the early stages of the COVID-19 pandemic in China, there were rumors about the effectiveness of certain drugs and the origin of the virus^[6]. Journalists had to quickly verify the information and provide accurate reports to prevent the spread of misinformation. At the same time, they also had to uphold their social responsibility for "public opinion guidance" and "main melody dissemination" by reporting on the government's epidemic prevention measures, the progress of scientific research, and the stories of people fighting the epidemic, to build public confidence and cohesion.

Re-establishing Professional Authority in the Age of Self-Media

The rise of self-media has diluted the professional authority of journalists, with some audiences now trusting "grassroots bloggers" more than traditional journalists^[7]. In response, journalists must reestablish their irreplaceability through in-depth investigations and professional analysis (Qin, 2017; Yang, 2023). For example, during public health crises, professional journalists provide systematic analyses through data integration and expert interviews, differentiating themselves from fragmented self-media content (Fu, 2021).

The Dual Mission of Public Opinion Supervision and Guidance

The new media era's public opinion ecosystem is characterized by "diverse voices," requiring journalists to fulfill both "public opinion supervision" and "public opinion guidance" roles simultaneously (Shen, 2019). This necessitates improvements in cross-disciplinary literacy (e.g., law, data analysis) at the individual level and a shift from "quantity-based" to "quality and efficiency-oriented" assessment systems at the institutional level (Qin, 2017; Yang, 2023). For example, journalists have to quickly verify the data on global warming and the impact of human activities on the climate, and report on the government's policies and the progress of international cooperation. This requires improvements in cross-disciplinary literacy, such as understanding climate science and data analysis. At the institutional level, media organizations have to shift from "quantity-based" to "quality and efficiency-oriented" assessment systems to ensure the accuracy and impact of their reporting^[8].

Collaboration and Specialization in a Fragmented Audience Landscape

As audience demands become more segmented, journalists must establish professional authority in specific fields (e.g., finance, technology) to become "expert journalists" (Qin, 2017; Yang, 2023). For example, environmental journalists need to master carbon neutrality policies and technological trends to provide in-depth interpretations (Fu, 2021). Additionally, journalists must form collaborative networks with technology companies, academia, and the public. For instance, in data journalism production, journalists collaborate with programmers to develop interactive charts, enhancing the accessibility and impact of their reports (Li, 2018; Wang, 2017).

Ethical Considerations and Policy Support

The application of artificial intelligence (AI) in news writing and user analysis will become more widespread, but journalists must maintain control over value judgments and ethical oversight (Lu & Wang, 2018; Yang, 2023). For example, AI-generated drafts must be verified and refined by journalists to ensure alignment with public opinion guidance principles (Yu, 2015). The evolution of journalists' roles in China's new media era is essentially a process of integrating traditional journalistic ethics with new technological logics^[9]. This transformation requires journalists to expand their skill boundaries while also relying on policy support and industry ecosystem optimization. Key challenges include upholding public interest in a "traffic-first" market and strengthening mainstream guidance amidst diverse voices (Shen, 2016; Shen, 2019; Wang, 2017).

Methodology:

This study adopts a mixed-methods approach to investigate the evolving roles of journalists in the New Media Era in China. The methodology integrates qualitative case studies, content analysis of industry practices, and secondary data synthesis to address the research objectives. The design ensures a comprehensive exploration of AI's technical applications, cultural implications, and ethical challenges^[10].

The methodology integrates qualitative case studies, content analysis of industry practices, and secondary data synthesis to address the following research questions:

1. Research questions 1: How do new media technologies reshape the traditional roles

of journalists in China?

2. Research questions 2: How do journalists balance market pressures and social responsibility in a converged media ecosystem?

3. Research questions 3: What strategies do journalists employ to re-establish professional authority amid the rise of self social media platforms?

The design ensures a comprehensive exploration of technological applications, cultural implications, and ethical challenges.

Discussion and Results:

The transformation of journalists' roles in China's new media era reflects a dynamic interplay between technological innovation, institutional reforms, and evolving societal demands^[11]. This section synthesizes key findings from the literature and contextualizes them within broader theoretical frameworks, while integrating visual aids to enhance conceptual clarity.

1. Reconfigured Professional Identities and Skill Demands

The decline of traditional gatekeeping roles (Figure 1) underscores a fundamental shift from unilateral information dissemination to interactive, multi-directional communication. As audiences increasingly participate in content creation via platforms like Weibo and Douyin, journalists now function as verifiers and coordinators, tasked with filtering misinformation while fostering public dialogue. For instance, during the COVID-19 pandemic, state media outlets such as *People's Daily* leveraged real-time fact-checking mechanisms to counter viral rumors, demonstrating the critical role of journalists in balancing timeliness and accuracy.

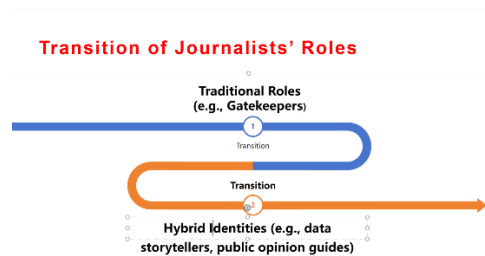

Figure 1: A flowchart illustrating the evolution from traditional roles (e.g., gatekeepers) to hybrid identities (e.g., data storytellers, public opinion guides)

This transition demands advanced technical competencies. Data journalism, exemplified by *Caixin Media*'s interactive COVID-19 dashboards, requires proficiency in data mining and visualization tools. Similarly, VR-driven reports by *Xinhua News Agency* (新华通讯社) highlight the need for cross-media storytelling skills. These cases align with Liu (2021) and Wang (2017), who emphasize that journalists must evolve into "omnimedia product managers" to thrive in a fragmented, mobile-first ecosystem^[12].

2. Media Convergence: Institutional and Operational Challenges

Since 2014, China's media convergence strategy has accelerated the integration of traditional and digital platforms. The "two micros and one end" (Weibo, WeChat, and mobile apps) model adopted by China Central Television Station (CCTV) exemplifies this shift, enabling journalists to produce content for diverse platforms simultaneously. However, this "one-time

collection, multi-platform distribution” approach (Liu, 2020) has introduced operational complexities.

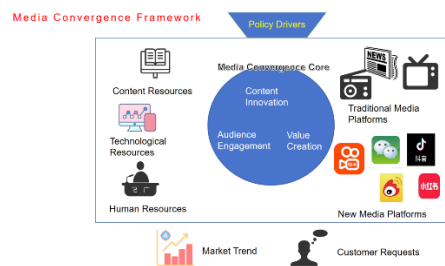

Figure 2: A schematic diagram of China’s media convergence model, highlighting resource integration, platform diversification, and policy drivers^[13].

While convergence enhances reach, it also intensifies market pressures. Traffic-driven metrics often clash with social responsibility mandates, as seen in the tension between clickbait headlines and ethical reporting during the 2021 Henan floods. Journalists must navigate these contradictions by prioritizing “main melody dissemination” (Shen, 2019), ensuring content aligns with national narratives without compromising factual integrity.

3. Reasserting Authority in the Self-Media Landscape

The proliferation of grassroots bloggers has eroded trust in traditional journalism. To reclaim authority, journalists are adopting two strategies: specialization and collaboration. Environmental journalists, for example, now combine policy expertise (e.g., carbon neutrality regulations) with data analysis to produce authoritative reports (Fu, 2021). Additionally, partnerships with tech firms and academia - such as collaborations to develop AI-driven news tools - enhance credibility through interdisciplinary rigor.

Figure 3: A network diagram showcasing collaborations between journalists, tech companies, and academic institutions in data journalism projects.

However, ethical risks persist. AI-generated content, while efficient, risks algorithmic bias. As (Yang, 2023) notes, human oversight remains essential to ensure AI tools adhere to public interest principles. Policy support, such as the 2022 Cybersecurity Law amendments, provides a regulatory framework to mitigate these risks, emphasizing accountability in automated news production^[14].

4. Dual Role of Public Opinion Governance

The dual mandate of “supervision” and “guidance” reflects the state’s emphasis on stability in a fragmented information landscape. Case studies on the topic “The ChatGPT bot is causing panic now – but it’ll soon be as mundane a tool as Excel”: analysing topics, sentiment and emotions relating to ChatGPT on Twitter” (Heaton, D., Clos, J., Nichele, E. *et al.*, 2023) illustrate how journalists mediate between public concerns and official narratives, using expert interviews to

contextualize emerging technologies. This aligns with (Shen, 2019)'s argument that journalists must act as "interpretive bridges" between policymakers and citizens^[15].

Conclusions

This study has answered the three research questions:

1. Research questions 1: New media technologies have shifted journalists from unilateral gatekeepers to multi-skilled roles (e.g., data storytellers), demanding proficiency in analytics and cross-platform content production.
2. Research questions 2: Market pressures intensify traffic competition, yet journalists prioritize "main melody dissemination" by aligning content with national narratives while maintaining factual rigor (e.g., Henan flood coverage).
3. Research questions 3: Specialization (e.g., environmental policy expertise) and collaborations with tech/academic partners (e.g., AI-driven tools) help journalists reclaim authority in an ecosystem dominated by self social media platforms.

The evolution of journalists' roles in China's new media era is characterized by three interconnected dimensions:

- ✓ technological adaptation,
- ✓ institutional restructuring, and
- ✓ ethical re-calibration.

First, the shift from "gatekeepers" to "verifiers" underscores the necessity of technical upskilling, particularly in data analytics and cross-platform storytelling. Second, media convergence has redefined operational workflows but also amplified market pressures, necessitating a balance between traffic metrics and social responsibility. Third, the rise of self-media demands that journalists reassert authority through specialization and collaborative innovation, supported by policy frameworks that prioritize public interest.

Future challenges lie in addressing the ethical implications of AI integration and sustaining journalistic integrity amid algorithmic commodification. Policymakers and media institutions must collaborate to establish standardized training programs and accountability mechanisms. Ultimately, this transformation is not merely a response to technological disruption but a redefinition of journalism's societal role in shaping an informed, resilient public sphere.

References:

- [1] Qin X. The transformation of journalists' roles in the new media environment [D]. Bohai University, Liaoning Province, 2017.
- [2] Lu L, Wang S. Analysis of the transformation of journalists' roles in the new media environment [J]. West China Broadcasting and Television, 2018(5): 124-125.
- [3] Yang X. Exploration of the transformation path of journalists' roles in the new media environment [J]. News Communication, 2023(24): 68-70.
- [4] Liu H. Analysis of the communication strategies of political news short videos in the new media era: A case study of "Anchor's Take on the News" [J]. China Media Technology, 2021(7): 134-136.

- [5] Liu H. The transformation and positioning of newspaper journalists in the new media context [J]. Journalism Research Guide, 2020, 11(23): 169-170.
- [6] Wang Z. Reflections on the role of traditional journalists in the new media era [J]. Modern Communication, 2017(5): 146-147.
- [7] Li G. On the narrative model of news in the new media context [J]. Theory Observation, 2018(1): 168-170.
- [8] Shen Z. Reconstruction of news communication's dissemination power, guiding power, influence, and credibility in the new media era [J]. Modern Communication, 2016, 38(5): 1-7.
- [9] Shen Z. Public opinion supervision and guidance in the new media era: The Chinese context of news communication [J]. Inner Mongolia Social Sciences, 2019, 40(4): 178-182.
- [10] Shen Z. Research on the construction and improvement of mainstream media's influence and credibility in the new media era [J]. China Editor, 2018(11): 40-45.
- [11] Fu Y. Social environment analysis of the transformation of journalists' roles in the new media era [J]. All-Media Exploration, 2021(3): 90-91.
- [12] Yu Z. Technology, capital, market, policy: Approaches to understanding China's media convergence development [J]. News University, 2015(5): 100-108.
- [13] Gai M. Role innovation and development of announcers and hosts in the new media era [J]. Frontiers in Art Research, 2023, 5(10): 33-37.
- [14] Haiyan M. From "Expert" to "All-arounder": On Changes of News Reporting in a New Media Era [J]. The Journal of International Communication, 2011: n. page.
- [15] Heaton, D., Clos, J., Nichele, E. et al. "The ChatGPT bot is causing panic now – but it'll soon be as mundane a tool as Excel": analysing topics, sentiment and emotions relating to ChatGPT on Twitter. Pers Ubiquit Comput 28, 875–894 (2024). <https://doi.org/10.1007/s00779-024-01811-x>

THE APPLICATION SCENARIOS AND FUTURE PROSPECTS OF AI IN THE NEWS INDUSTRY

Liu Xuan.,

*1st course Master program Student in Journalism,
Al-Farabi Kazakh National University*

Abstract

With the rapid development of artificial intelligence (AI) technology, its application in all walks of life is gradually deepened, and the news industry is no exception. In recent years, the application of AI in the fields of news gathering, automated writing and fact-checking has shown great potential, which has not only improved the efficiency and quality of news production, but also brought unprecedented changes to the news industry. However, the introduction of AI technology is also accompanied by a series of new challenges, including the deviation of content, the loss of news justice, career structure changes and so on. This paper aims to discuss the impact and future prospects of AI in the news industry by combing the specific application cases, industry reports and related studies in news.

This paper first starts with the practical application of AI in the fields of news collection and automated writing, news verification and fact verification, and analyzes the specific practices of major Chinese mainstream media, such as Xinhuanet and The Paper. Secondly, explore the profound impact of the application of AI technology on the employment structure and revenue trends in the news industry, especially the driving role of AI in content creation and advertising

revenue. Finally, this paper will also discuss the ethical challenges brought by AI technology and the impartiality of news reporting, and analyze how to balance the relationship between technology development and industry ethics.

In order to have a comprehensive understanding of the application of AI in the news industry, this paper includes 12 published research papers, industry reports and research data. These documents involve the application and impact of AI in news production, verification, editing and economic impact. Through these data and case analysis, this paper aims to provide strong theoretical support for understanding how AI can change the news industry and make suggestions on future trends.

Key World:Generative AI, News verification and fact verification, Employment trends in journalism

Introduction

News, as the cornerstone of social information dissemination, has always resonates with the pulse of The Times. However, with the wave of the digital age, the traditional news industry is facing unprecedented challenges: the speed and quality game brought by the explosive growth of information, the trust crisis caused by the flood of false news, and the in-depth reporting dilemma caused by the fragmentation of the audiences attention.

At the same time, artificial intelligence (AI) technology is developing at an amazing speed, and its powerful data processing capabilities, pattern recognition capabilities and natural language understanding capabilities bring the possibility of breaking games for the news industry. Machine learning algorithms can automatically process massive information to help journalists quickly screen news clues; natural language generation technology can automatically write news articles to improve news production efficiency; and image recognition technology based on deep learning provides a new tool for news authenticity verification.

At this point, I recall a joke: a reporter complained that AI was writing so fast, he had just finished the title, AI had finished the whole story. Although this is a joke, it also reflects the improvement of AI on news production efficiency from the side.

AI technology was introduced not to replace journalists, but to empower the news industry to better cope with the challenges of the digital age. This study will deeply explore the application of AI in news collection, editing, release and communication, and analyze its far-reaching influence on news production mode, news content form and news communication ecology. I believe that the combination of AI and news will open a new era of news, a more efficient, more accurate and more credible era.

Literature review

With the rapid development of AI technology, especially the application of generative artificial intelligence (AIGC) in the news industry, the way news is produced, edited and disseminated is undergoing profound changes. This paper summarizes 12 research papers, industry reports and research data published by domestic and foreign authoritative institutions, and discusses the application scenarios and future prospects of AI in serious news.

Application of AI in News gathering and Automated writing. Generative AI technology shows great potential in news gathering and automated writing. According to the report of Tencent Research Institute, generative AI can be seamlessly integrated into the generation process of news content, automatically perform daily tasks such as data analysis, content planning and even content generation, so that journalists can focus more on more complex investigative reporting and in-depth analysis and creative and thinking depth work [1]. In addition, the People Daily pointed out that AI big data can be used to analyze specific news events, assist news gathering and editing staff to normalize the production of news reporting topics, and reduce the pressure on journalists to collect news clues [2].

The application of AI in news verification and fact verification. The application of AI technology in news verification and fact verification has enhanced the credibility of news reporting. Xinhuanet reported that the development of AI has brought a new drive of production capacity, promoting the collection, production, distribution and evaluation of new quality productivity of media, [3].

Who will decide how to use the upper and lower limits of the AI. The application of AI technology has sparked discussion about the scope of their use and ethical boundaries. According to AP research in December 2023, generative AI is reshaping the role and workflow of the newsroom, and about 70 percent of respondents said they are using generative AI to produce social media content, newsletters and headline [4]. At the same time, tencent institute pointed out that the generative AI technology can be seamlessly integrated into the generation process of news content, automatic data analysis, content planning and even content generation of daily tasks, make reporters can focus more on investigative reports and in-depth analysis of more complex and test creative and thinking depth of work [1].

AI changes the nature of journalism jobs. The introduction of AI technology has changed the employment structure and the nature of jobs in the news industry. According to the analysis of Tencent Research Institute, the large-scale application of AI has promoted the development of the news industry to "vertical" and "personalized", and more "AI writing editor" positions appear with AI, and the role of traditional news editors has gradually shifted to in-depth content creation and data analysis [1]. In addition, the World Internet Conference pointed out that the AI model cannot replace the editorial staff, and the editorial staff still cannot replace [5] in the field of news.

News industry revenue trends in the AI era. The application of AI technology has brought new profit opportunities to the news industry. Tencent Research Institute pointed out that AIs application in precision advertising and personalized user recommendation has brought new profit opportunities to the news industry [1].

To sum up, the application of AI in the news industry is gradually deepening, bringing about efficiency improvement and new profit models. However, the application of technology is also accompanied by ethical and professional challenges. In the future, the news industry should make full use of AI technology and pay attention to its ethical norms and professional development to ensure the healthy development of technology application.

Application of AI in news

AI has become a "good helper" for news gathering and writing

In today's digital age, artificial intelligence (AI) technology is profoundly changing the production mode of the news industry. The application of AI in news gathering and automated writing not only improves the efficiency of news production, but also brings new challenges and thinking. According to the report of Tencent Research Institute, generative AI can be seamlessly integrated into the generation process of news content, automatically perform daily tasks such as data analysis, content planning and even content generation, so that journalists can focus more on more complex investigative reporting and in-depth analysis and creative and thinking depth work [1].

News collection is the basic link of news production, and the intervention of AI technology has greatly expanded the breadth and depth of information collection. Through web crawler technology, AI can quickly browse massive web pages, forums, blogs and other network resources, and automatically screen out valuable information. For example, in international event reports, network crawlers can monitor foreign mainstream media websites in real time, and capture the reporting clues of emergencies [1] in the first time. Social media analytics is also an important application of AI in news gathering. Social media platforms generate a huge amount of users comments and information sharing every day. AI can keenly capture the hot topics and public opinion tendencies concerned by the public through the emotional analysis and topic mining of these data. For example, through the real-time monitoring of hot search topics on Weibo, the news

media can quickly understand the public's focus and attitude towards a certain event, so as to conduct more targeted news reports [2]. In addition, data mining technology enables AI to extract key information from huge amounts of data, providing strong data support for news reporting. For example, in economic news reports, AI can quickly analyze market trends, industry trends and other information, and provide valuable news materials for journalists.

The application of AI in news automation writing is gradually changing the traditional mode of news content production. The AI language generation model represented by GPT can quickly generate news reports according to the input keywords, data sources and preset templates [3]. In financial news, AI can generate market analysis articles based on real-time stock market data; in sports news, AI can write events based on competition results and statistics. These AI writing tools not only improve the efficiency of news production, but also can generate a large amount of news content in a short period of time to meet the needs of the rapid dissemination of information in the Internet era.

The world's first news platform generated entirely by AI, has been launched. Instead of human journalists, the platform generates news reports and reports through real-time scanning and analyzing news sources from around the world, including social media and news websites. Its founders claim that NewsGPT is unaffected by advertisers or personal opinions and can deliver "reliable" news 24 hours a day. The advantage of AI generated content lies in its speed and efficiency can generate news reports within a few seconds after the event, which greatly improves the timeliness of news.

In China, Xinhua News Agency, China Media Group and other mainstream media have also actively carried out the integration practice of AI and journalism. For example, Xinhua News Agency launched a model MediaGPT based on media data training, and developed a validation method specifically for generative tasks and a data set based on Xinhua media data. The China Media Group has released the CCTV Listening Media Model (CMG Media GPT), focusing on the production of video media content. In addition, the Wisdom publicity of the National Business Daily is also a mature product of media video transformation. It can be said that AIGC is promoting the supply-side reform of journalism, and this reform has quietly begun.

AI has become the main force in combating fake news and improving the efficiency of verification

In the era of information overload, the flood of false news and false information poses a serious threat to the credibility of the news industry. The application of AI in news verification and fact verification provides a new idea to solve this problem. Xinhuanet reported that the development of artificial intelligence has brought new drivers of production capacity, promoting new media quality and productivity from the aspects of content collection, production, distribution and evaluation [4].

Through natural language processing and image recognition technology, NLP technology enables AI to deeply understand the text content, analyze semantics and identify the contradiction or false expressions; image recognition technology can identify whether the news pictures is tampered with or inconsistent with the text content; and pattern recognition technology can quickly identify false news and false information by learning massive data, so as to realize accurate strike. For example, tools such as Full Fact and FactCheck.org.

In recent years, AI has shown strong application potential in online rumor refuting. For example, the AI-generated image detection system developed by Tencent Hybrid security team Zhuque Laboratory captures the feature difference between real pictures and AI-generated pictures through the AI model, and the test detection rate is more than 95%.

The emergence of deep forgery (Deepfake) technology has further exacerbated the problem of news authenticity. AI has also played an important role in preventing deeply forged content. By analyzing the features of video and audio, the AI can identify tampered multimedia content to protect the authenticity of news. For example, some platforms use AI technology to identify and

prompt the generated content. For example, Xiaohongshu significantly identifies the content suspected of AI generation, and TikTok releases AI-generated content governance announcements to continuously crack down on fraud.

The "Truth Chain" news verification platform launched by the Peoples Daily Online integrates artificial intelligence and blockchain technology, and makes use of the high efficiency of AI and the tamper-proof characteristics of blockchain to in-depth verify the authenticity of news. It can automatically identify the false information and fake content in the news. The Peoples Daily Online not only significantly improves the credibility of the news, but also plays an irreplaceable positive role in the battlefield of fighting against the fake news.

ByteDance Toutiao has also become a pioneer in news review and fake news recognition with its advanced AI technology. Through natural language processing and machine learning algorithms, AI can conduct semantic analysis and fact-checking of massive news content, and accurately identify fake news and biased content. The application of this technology not only improves the quality and authenticity of news, but also effectively reduces the misdirection of false information to the public, and provides strong support for the healthy development of the news industry.

However, although AI has shown many advantages in news verification, such as extremely high verification speed and strong data processing power, its limitations can not be ignored. AI still has deficiencies in understanding deep context and context, which may lead to misidentification. In addition, the verification results generated by AI lack the emotional judgment and value guidance of human inspectors, and cannot completely replace manual verification. In some complex scenarios, the AI may not be able to accurately judge the authenticity of the information, and may even be maliciously used to generate false verification results.

Who will decide how to use the upper and lower limits of the AI

Can a machine write good news? The AIs role in content quality

However, as AI penetrates deeper into the news space, a key question emerges: will the application of AI truly ensure the quality of news content, especially in the core dimensions of authenticity, depth and comprehensiveness of news?

In terms of content generation, AI can quickly generate news reports according to preset templates and data sources, complete complex writing tasks in a short period of time, and ensure the timeliness and accuracy of news. According to the AP survey in December 2023, generative AI is reshaping the role and workflow of the newsroom, and about 70 percent of respondents said they are using generative AI to produce social media content, newsletters and headlines [5]. But there are still many challenges in ensuring the quality of news. News is not only a simple transmission of information, but also an in-depth interpretation of complex events and a comprehensive analysis of social phenomena. When AI generates content, it is often difficult to ensure the comprehensiveness and complexity of the news. For example, AI may not be able to fully understand the social, cultural and historical context behind the event, leading to one-sidedness of the reporting. In addition, the content generated by AI often lacks emotional depth and humanistic care, which is difficult to trigger the emotional resonance of readers.

Worryingly, AI may inadvertently magnify misinformation. Since the AI system relies on data input for learning and generation, the input data. This dissemination of misinformation may mislead the public and even exacerbate social misunderstanding and prejudice. In 2023, the two messages of "Hangzhou municipal government will cancel the traffic restrictions" and "Hangzhou municipal government will implement the new property market policy" were circulated on the domestic Internet, both of which were proved to be false content generated by AI [6]. The powerful generation capacity of AI lowers the threshold for the production and dissemination of false information. If not controlled, it may be maliciously used to generate unverified false information, pollute the information ecology, and even cause serious social impact.

Faced with the limitations of AI, the combination of artificial journalists and AI has become the key to improve the quality of news content. This combination mode can give full play to the professional quality of human journalists and the technical advantages of AI to learn from each other. Human journalists can review and supplement with their keen insight, deep expertise and independent thinking ability the content generated by AI to ensure the depth and comprehensiveness of news. At the same time, AI can provide data support and writing assistance for journalists to help them accomplish complex tasks more efficiently.

For example, when dealing with emergencies, AI can quickly generate preliminary reports, while human journalists can conduct in-depth analysis and on-site interviews to supplement background information and emotional details, so as to improve the overall quality of news. This cooperation model not only improves the efficiency of news production, but also retains the core value of news.

In China, the media industry has actively explored the news production mode combining AI and artificial, and has achieved remarkable results. China Daily has cooperated with Baidu to develop an automated news generation system based on AI technology. With deep learning algorithms, the system is able to analyze major events around the world and quickly generate news reports. This collaboration not only improves the timeliness of news, but also broadens the scope of coverage. However, content generated by AI remains qualitative challenges, such as lack of emotional depth and digging into complex contexts. This suggests that despite the excellent AI performance in data processing and preliminary writing, the depth and comprehensiveness of the news still requires the intervention of human journalists.

In the process of cooperating with AI, Southern Weekend launched the "South Zhou Think Tank" project. In this project, AI is mainly responsible for assisting journalists in analyzing and processing complex data, providing data support and preliminary analysis, thus helping journalists to improve the quality and depth of reporting [8]. Through this cooperation model, Southern Weekend not only improves the efficiency of content creation, but also improves the accuracy of data analysis. However, human journalists are still responsible for writing in-depth analytical and opinion articles, ensuring the independence and depth of the news.

The combination of artificial labor and AI will become an important mode of news production in the future. Only through this cooperation can the quality of news content be truly improved in the digital age and the news industry can ensure the healthy development.

AI challenges the fairness and trust of journalism

With the widespread application of artificial intelligence (AI) technology in the field of news, the bias problem has gradually become the focus of public attention. The bias of the AI model may originate from the bias of the training data or the insufficient algorithm design, which can affect the fairness and objectivity of the news reporting.

The problem of AI bias in news reporting may manifest itself as stereotypes or unfair treatment of some groups. For example, research has found that some AI systems associate professions such as teachers or doctors more with men when generating text, and that this gender bias may subtly affect public perception. Moreover, AI may mislead content when handling news about racial and socially sensitive issues due to data bias, further exacerbating social inequality [8].

If AI cannot handle information neutrally and impartially, the distortion of news reports will be inevitable. This distortion will not only distort the facts, but also may cause the publics distrust of the media, mislead the publics understanding of the event, and even affect the direction of public opinion.

In order to reduce the impact of AI bias on news impartiality, effective solutions and regulatory measures must be adopted. First, algorithmic transparency is the key. By publicizing the design of AI algorithms and training data sources, the public and professionals can be able to better understand the decision-making process of AI, which can detect and correct potential biases.

Second, establishing a strict regulatory framework is also crucial. Regulatory agencies should ensure that the use of AI technology meets ethical and legal standards and avoid unjust effects on specific groups.

In China, the media industry has been actively exploring strategies to deal with AI bias. For example, in the process of AI writing, the Paper found that content generation algorithms may have gender and political bias. To this end, the company has strengthened the transparency of the algorithm and increased the manual audit to ensure that the generated content is not misleading or biased. Such measures effectively reduce the impact of AI bias on the fairness of news and improve public trust in the platform.

Tencent News also pays special attention to bias in AI content reviews, especially when it comes to sensitive social issues. Tencent ensures the fairness and objectivity of news reports by adjusting the algorithm model and introducing a diversified manual supervision mechanism. This method not only reduces the impartiality problem caused by AI bias, but also improves the trust of users [1].

The practical cases of Chinese media show that this comprehensive solution is not only feasible, but also can significantly improve the quality of news production, which provides a useful reference for the sustainable development of the media industry.

AI changes the nature of journalism jobs

Employment change in journalism in the AI era

AI has not only changed the traditional news production process, but also spawned new career needs, prompting journalists to re-examine their own career development path.

The widespread use of AI makes some traditional jobs in the news industry at risk of being replaced. For example, in the field of data acquisition and automated writing, AI has gradually replaced some fundamental work. News robots can screen through huge amounts of information in a short period of time and generate short news reports, greatly improving the efficiency of news production. However, this technological advance also means that some basic journalist and editorial positions may be gradually reduced.

The development of AI has also brought new jobs to the news industry. The editorial staff of AI news content generation has become an emerging position. These editors need to review and optimize the news content generated by the AI to ensure its accuracy and readability. In addition, the posts of data inspectors are responsible for verifying the authenticity and integrity of news data and providing reliable data support for news reports.

The emergence of these new positions not only provides them with new career choices for journalists, but also brings new challenges for them. The learning of cross-field skills has become the key to master the basic knowledge of AI technology and understand its application and limitations in news production. At the same time, they also need to develop various skills in data analysis, programming, and multimedia production to better collaborate with AI tools.

The "Feiyun" news robot launched by Xinhua News Agency is a typical case of the application of AI in the news industry. The robot is responsible for processing a large amount of news information, especially in the early stage of news writing, which greatly improves the efficiency of news production by quickly screening and generating short news content [9]. The application of this technology has significantly changed the working mode of traditional journalists. The role of journalists has gradually shifted to content analysis, in-depth reporting and thematic planning, and has also spawned "AI writing editor" positions in collaboration with AI.

Xinhuanet's AI product development has further promoted the change of the employment pattern in the news industry. Through the application of AI technology, Xinhuanet has given birth to new positions such as AI data analyst, content generation and editing. The emergence of these positions not only reflects the change of the employment pattern of journalism under the application of AI, but also provides more opportunities for transformation and development for

practitioners. Practitioners need to acquire new skills through continuous learning and adaptation to meet the needs of these emerging positions.

AI has had a profound impact on jobs in the news industry, bringing about both changes in traditional jobs and new job opportunities. Journalists need to adapt to the challenges of this era through skills upgrading and career transformation, while news organizations need to provide support and training to help them transition to new positions. Through this joint effort, the news industry can not only maintain its core values in the AI era, but also achieve more efficient and higher quality development.

How AI injects new impetus into the news industry's profits

In terms of revenue model, AI has not only reshaped the way of advertising and user interaction, but also provided new revenue growth points for media organizations, driving change across the industry.

The impact of AI on the advertising business is particularly significant. Through deep learning and data analysis, AI can accurately identify users' interests and behavior patterns, so as to realize personalized advertising push and news content recommendation. This precise delivery not only improves the click-through and conversion rates of ads, but also enhances the user experience, as users see ads more aligned with their interests. For example, AI can customize AD content for users based on their browsing history, geographical location, and search behavior, thus significantly improving advertising benefits.

AI also plays an important role in the subscription and content charging models. Through accurate content recommendations and user behavior analysis, news organizations are able to better understand users' preferences to provide more attractive paid content. AI can analyze users' reading habits and interactive data, and recommend personalized news features, in-depth reports or exclusive content for them, thus improving users' interest in paid content and willingness to subscribe [10]. This personalized service not only improves the user experience, but also brings higher subscription revenue and paid content conversion rates for news organizations.

In practice, many media organizations have achieved the innovation and breakthrough of the revenue model through AI technology. For example, Tencent News uses AI technology to analyze user behavior and preferences, provide personalized news recommendations, and significantly increase advertising revenue through accurate advertising push. In addition, Tencent News also uses AI to optimize the membership subscription model, enabling users to obtain more efficient information flow based on their personal interests. This AI-driven model not only improves user satisfaction, but also helps Tencent News achieve significant revenue growth, especially in advertising and user-paid content.

Toutiao is another success story of the AI-driven content recommendation and advertising revenue model. Through AI technology, Toutiao is able to analyze users' behavior data and recommend them the content they are most interested in. This personalized content recommendation not only improves user engagement, but also significantly increases the conversion rate of advertising revenue. Toutiao, with its AI-driven strategy, has managed to lead the Chinese media market, becoming a model of revenue growth.

To sum up, AI technology has brought about profound changes to the news industry, especially in terms of revenue model. Through precise advertising, personalized subscription services and efficient news production process, AI not only improves the user experience, but also brings higher revenue and broader development space for media organizations. As AI technology continues to advance, the news industry is expected to achieve more diversified and sustainable revenue growth in the future.

Conclusion

With the extensive application of artificial intelligence (AI) technology in the news industry, it has brought about profound changes to the production, dissemination and consumption patterns of news. AI has not only significantly improved the efficiency of news production, but also played

an important role in fake news governance, content recommendation, etc., but also caused many challenges, such as algorithm bias, loss of humanistic care and other issues.

Looking ahead, the development trend of AI in the news industry will be more reflected in the supplement and optimization of traditional news work, rather than completely replacing labor. AI will continue to leverage its strengths in data collection, preliminary analysis, and content generation, while human journalists will focus on in-depth reporting, investigative journalism, and content innovation. In addition, as technology continues to advance, AI is expected to provide more intelligent services in in-depth news analysis, visual presentation, and multi modal content generation.

AI is expected to be a powerful alternative to the news industry, rather than a simple alternative tool. In the future, the news industry needs to strike a balance between technology empowerment and humanistic care to promote the sustainable development of the industry.

Reference:

- [1] Tencent Research Institute. (2023). Plastic News: Seven changes in journalism in the AI era.
- [2] The Peoples Daily No. (2020). The application of artificial intelligence in the field of news production.
- [3] Shi Xinyan. Analysis based on ChatGPT: the impact and response of artificial intelligence on the journalism and communication industry [J]. Journal of Social Sciences, Harbin Normal University, 2023,14 (03): 149-153.
- [4] Xinhuanet. (2024). The responsibility and mission of news media in the era of artificial intelligence.
- [5] Nicholas Diakopoulos,Hannes Cools,Charlotte Li,Natali Helberger,Ernest Kung,Aimee Rinehart,Lisa Gibbs.Generative AI in Journalism: The Evolution of Newswork and Ethics in a Generative Information Ecosystem . April 2024 .DOI:10.13140/RG.2.2.31540.05765 .
- [6] The Paper news. (2023). The fake news was written by ChatGPT, and the police are investigating it.
- [7] The World Internet Conference. (2024). The impact of the big AI model on journalism.
- [8] Chen Sha. The application of generative AI, practical problems and its response to news production [J]. Young Reporter, 2023 (19): 47-49.
- [9] Zhang Yating, Zhang Liping. Deconstruction and remodeling of journalism by AI [J]. News Forum, 2019,33 (06): 14-18. DOI:10.19425/j.cnki.cn15-1019/g2.2019.06.003.
- [10] Mo Zuying, Pan Qing Dynasty, Liu Huan, Zhao Yue name. Analysis of the causes of AIGC false information from the perspective of information quality [J]. Library and Information Knowledge, 2023,40 (04): 32-40.
- [1 1] Peng Lan, the Redefinition of news production under the trend of mobile and intelligent technology [J]. News reporter, 2016, (01): 26-33.
- [1 2] Tang Zheng, Lin Zilu. Generative Artificial Intelligence and Journalism: Empower, Risk, and foresight [J]. News and Writing, 2023, (11): 97-104.

THE IMPLEMENTATION OF THE BELT AND ROAD INITIATIVE BETWEEN CHINA AND KAZAKHSTAN IN THE CONTEXT OF ARTIFICIAL INTELLIGENCE MEDIA

Mina

Al-Farabi Kazakh National University

Second-year graduate student at the School of Journalism

Research Supervisor: Dr. Alzhanova Aigerim Bolatkhanovna,

Candidate of Philological Sciences

Introduction

Since the launch of the Belt and Road Initiative (BRI) by China in 2013, the initiative has significantly influenced global infrastructure, economic development, and cultural cooperation. Kazakhstan, strategically located, has become a key participant in the Silk Road Economic Belt. Concurrently, rapid advancements in technology have positioned artificial intelligence (AI) as an essential tool reshaping traditional media, cultural exchanges, and educational communication. This paper explores how AI technologies have been integrated into the media strategies of China and Kazakhstan to enhance mutual understanding, strengthen public diplomacy, and foster educational cooperation under the BRI framework.

Application of AI in Public Diplomacy

Public diplomacy plays a crucial role in shaping a nation's international image and building long-term relationships. AI technologies, including automatic language translation, content personalization algorithms, and predictive analytics, significantly enhance cross-cultural communication effectiveness. Chinese media platforms such as Xinhua Silk Road and China Daily Kazakh utilize AI to deliver targeted, localized content effectively overcoming language barriers and positively representing successful BRI projects among Kazakhstani audiences.

Additionally, AI-based sentiment analysis platforms facilitate deeper understanding of public opinions, enabling Chinese and Kazakhstani media to quickly identify and respond to audience perspectives. According to Brand Analytics (2024), positive public perception of Chinese-funded infrastructure projects in Kazakhstan increased by approximately 32% between 2021 and 2023, largely attributable to AI-assisted communication strategies.

AI Facilitating Cultural and Educational Exchange

Cultural and educational exchanges are core components of the BRI, essential for deepening societal connections. AI technologies have revolutionized this sector by providing intelligent translation systems, subtitling services, and AI-assisted educational platforms. Kazakhstani universities and research institutions significantly benefit from these tools, simplifying international academic cooperation processes and enhancing access to quality educational resources.

Data from the Kazakhstan Ministry of Education and Science (2023) indicates a notable increase in Kazakhstani students attending Chinese universities, rising from about 12,500 in 2019 to over 17,500 in 2023. This growth is closely associated with AI-driven media promotion and streamlined application processes enabled by intelligent communication tools.

Table 1: Number of Kazakhstani Students Studying in China (2019-2023)

Year	Number of Students
2019	12,500
2020	13,800
2021	15,200
2022	16,600

2023	17,500
------	--------

Source: Kazakhstan Ministry of Education and Science (2023)

Challenges and Ethical Considerations in AI Media Communication

Despite the benefits, AI applications in media communication pose ethical challenges, such as algorithmic bias, privacy concerns, and misinformation. Ensuring transparency of AI algorithms used by media platforms is essential to maintaining credibility, preventing misinformation, and adhering to ethical standards to avoid negative stereotypes and biases.

Furthermore, both China and Kazakhstan's regulations regarding personal data protection necessitate responsible AI communication practices respecting data privacy. Culturally sensitive, clear, and unbiased communication strategies are critical for the sustainable and effective use of AI in cross-cultural media exchanges.

Conclusion

Artificial intelligence provides significant opportunities to deepen cooperation between China and Kazakhstan under the BRI framework. By enhancing public diplomacy, expanding cultural exchange, and facilitating educational collaboration, AI substantially strengthens bilateral relations. Nevertheless, addressing ethical challenges and upholding journalistic integrity remain critical. Responsible implementation of AI-based media strategies will ensure that technological advancements positively and constructively support mutual understanding and cultural cooperation between the two nations.

References

[1].Brand Analytics. (2024). Belt and Road Initiative Project Sentiment Analysis Report. Retrieved from www.brandanalytics.kz
[2].Kazakhstan Ministry of Education and Science. (2023). Annual Report on International Educational Cooperation. Retrieved from www.edu.gov.kz
[3].Xinhua Silk Road. (2024). AI Applications in International Media Communication. Retrieved from www.xinhuanet.com/silkroad

ETHICAL CONSIDERATIONS FOR COLLECTING AND USING DATA IN MEDIA

*Мереева А..
магистрантка 2 курса факультета
КазНУ им.аль-Фараби, специальности Data-журналистика
научный руководитель, проф.С.Х.Барлыбаева*

In an increasingly digital world, data has become the backbone of modern media. It shapes everything from personalized content recommendations to streamlined user experiences. This digital transformation has simplified processes, making it easier than ever for people to access content tailored to their preferences, stay informed, and engage with the world around them.

However, while data collection holds significant potential to benefit businesses and society, it also raises critical ethical concerns. Is this data gathered with user consent (privacy)? Is it clear who controls it and how (transparency)? Is it securely stored and responsibly managed (security)? How is it being used (fairness)?

Privacy concerns often conflict with business objectives. It is particularly important in the context of social media companies. As stated in The U.S. Federal Trade Commission staff report,

the business models of many such American companies incentivized mass data collection of users and, sometimes, even non-users, to monetize, often through targeted advertising [1]. While lucrative for the companies, their surveillance practices can put people's privacy in danger, infringe their rights, and expose them to harms, like identity theft.

In contrast to user-provided information, such as name, email address, or date of birth, which users usually provide directly when creating an account or signing up for a service, significant amount of data is gathered from consumers passively in the background as they engage with a product, often without their awareness. Many companies said their Algorithms, Data Analytics, or AI ingested information collected passively about a user, like information about a user's activities on the platform. They sometimes included a user's messages, conversations, and location information [1].

One of the big dangers is the misuse of the data. As an example, Facebook (Meta) collects massive amounts of data on users — from likes and shares to time spent on posts — to create highly targeted advertisements. This data-driven ad system allows businesses, nonprofits, and political campaigns to reach specific demographics with precision, which can be beneficial for personalized marketing and fundraising. However, the 2018 Cambridge Analytica scandal revealed that data from more than 50 million Facebook profiles was harvested without consent and used to manipulate voter behavior in political campaigns [2].

The advertising agency AdNow, originally founded in Moscow, has been implicated in spreading disinformation across Europe [3]. The agency utilized social media platforms to spread misleading content on topics like vaccines and elections, often exploiting personal data without users' explicit consent. This approach not only compromised individual privacy but also manipulated public opinion.

Another danger is data breaches and leaks, with numerous examples around the world. Without strong security measures, even ethically collected data can become a serious threat.

In order to respect ethical values, organizations should handle data collection and usage in a transparent, consensual and secure way. Users must understand what has been collected, why, and how it's used, with the right to refuse or delete their data, and it must be protected well. To avoid misuse, strict access controls and regular audits of data practices must be in place, as well as clear policies on data sharing and accountability.

Being ethical in data collection and usage holds value not only in itself. It tends to actually be beneficial to businesses' goals. Studies show that transparency in data practices significantly influences customer trust and loyalty. Ethical campaigns tend to attract more repeat customers and foster positive word-of-mouth, supporting long-term business growth. Marketing efforts rooted in ethical practices also show noticeably higher conversion rates compared to non-ethical approaches [4]. The findings indicate that ethical practices, including informed consent and responsible data usage, not only align with regulatory standards but also enhance customer engagement and profitability.

In conclusion, ethical data collection and usage in media are not just moral obligations — they are essential for maintaining user trust, protecting individual rights, and ensuring a healthy society. While data has the power to drive innovation and improve user experiences, unchecked collection and misuse can lead to privacy violations, manipulation, and misinformation. To prevent this, organizations must prioritize user consent, implement stricter security measures, and hold both themselves and their partners accountable for data handling. When individuals know their data is being handled responsibly, they are more likely to share it, leading to better quality data and more reliable analysis.

References

1. The U.S. Federal Trade Commission staff report (Sep 2024) URL: https://www.ftc.gov/system/files/ftc_gov/pdf/Social-Media-6b-Report-9-11-2024.pdf
2. Carole Cadwalladr and Emma Graham-Harrison, "Revealed: 50 million Facebook profiles

harvested for Cambridge Analytica in major data breach”, The Guardian (Mar 17, 2018) URL: <https://www.theguardian.com/news/2018/mar/17/cambridge-analytica-facebook-influence-us-election>

3. Marton Dunai, “From vaccines to votes: Russian ad agency influences Europeans”, Financial Times (Dec 24, 2024) URL: <https://www.ft.com/content/a0a0c382-6253-494d-8cd6-13862c740c12>

4. Hossan, T., Haque, B.M.T., Sakib, Md.S., Chowdhury, N. and Amin, Md.M. (2025) Ethical Challenges in Business Analytics: Balancing Data Privacy and Profit. *Open Access Library Journal*, 12, 1-12. doi: [10.4236/oalib.1112957](https://doi.org/10.4236/oalib.1112957).

THE ETHICAL GAME BETWEEN AI NEWS ALGORITHMS AND JOURNALISTIC TRUTH: A CRITICAL RECONSTRUCTION FROM TECHNOLOGICAL PHILOSOPHY TO GLOBAL PRACTICE

Samanna Alimu

Second year graduate student

Journalism faculty

Abstract

This paper delves into the ethical game between AI news algorithms and journalistic truth. By integrating the perspectives of technological philosophy and communication ethics, it thoroughly analyzes the diverse impacts of algorithms on journalistic truth, unearths the underlying causes of ethical conflicts, and puts forward strategies to balance the two, drawing on global practical experiences. The aim is to offer theoretical references and practical guidelines for the rational application of AI in the field of journalism.

Keywords

Artificial Intelligence; News Algorithms; Journalistic Truth; Ethical Balance

1. Introduction

Journalistic truth, the cornerstone of media ethics, faces unprecedented challenges in the AI era. Algorithm-driven news production and distribution systems have accelerated the efficiency of information dissemination. However, they have also triggered a global crisis of “truth deficit.” According to a survey by the Reuters Institute (2024), 58% of audiences believe that AI-generated news headlines are misleading. Moreover, 37% of journalists admit that algorithmic pressure forces them to simplify the fact-checking process. From the dual perspectives of technological philosophy and communication ethics, this paper analyzes the fundamental conflicts between algorithms and journalistic truth. It also proposes a practical framework of “responsible innovation” to explore new paths for journalistic truth in the AI era, amid the complex interplay of technology and ethics.

2. Algorithmic Distortion: Three - Fold Deconstruction of Journalistic Truth by Technological Logic

1. Semantic Distortion: “Hallucinated Facts” of Generative AI

1. **Technical Mechanism:** Large Language Models (LLMs) generate text based on probability. Their “truthfulness” depends on the distribution of training data rather than fact-checking. Take ChatGPT as an example. When generating text, it predicts the next most likely word through learning from a large amount of text data, thus constructing sentences and paragraphs. As a result, the “truthfulness” of its generated content is not based on an accurate understanding and verification of real-world facts but on patterns and probabilities in the data.

1. **Case:** ChatGPT once generated a false report stating that “Kazakhstan joined NATO in 2023.” Tracing its origin, the false information came from conspiracy-theory texts on Russian forums (Monitoring Group Eurasia, 2024). This case clearly demonstrates that without effective fact-checking mechanisms, generative AI is highly vulnerable to false or misleading

information in training data, leading to the generation of content that seriously deviates from reality.

1. **Ethical Risk:** Under this technical mechanism, information credibility is simplified to “statistical confidence.” The “triangulation” principle followed by the traditional news industry, which involves cross - verifying information authenticity through at least three independent sources, is marginalized in the news production of generative AI (Zubiaga et al., 2023). This gives false information more room to spread. The public finds it difficult to distinguish truth from falsehood in the vast amount of AI - generated news, severely eroding the trust foundation of news authenticity.

1. **Contextual Distortion: “Fragmented Cognition” Caused by Algorithmic Recommendation**

1. **TikTok - style Crisis:** The rise of short - video platforms has brought about a huge change in the presentation of news. The most prominent problem is that complex news events are deconstructed into 15 - second emotional snippets. Take Meta’s algorithmic reporting on the Ukraine crisis as an example. The platform’s algorithm divides this major event, which involves multiple complex factors such as geopolitics, international relations, and historical backgrounds, into opposing narratives like “heroic mothers” and “corrupt officials.” Such a simplistic and fragmented approach completely undermines the geopolitical complexity of the Ukraine crisis.

1. **Philosophical Critique:** Combining McLuhan’s theory of “the medium is the message,” algorithms, as a new medium, not only change the way news is disseminated but also reshape people’s perception of news authenticity. Through the screening, editing, and pushing of news content, algorithms create a new information environment. In this environment, the “content” of news is no longer the only factor determining its influence. Instead, the characteristics and logic of the algorithms themselves become the key factors affecting people’s perception. At the same time, based on Benjamin’s theory of the disappearance of the “aura” of artworks in the “age of mechanical reproduction,” in the algorithmic age, the “aura” of news has completely disappeared. News is no longer a narrative with depth, integrity, and background information support. Instead, it is disassembled into fragmented snippets designed to attract attention. The public has difficulty forming a comprehensive and in - depth understanding of events through these fragmented news items. The function of news to reveal the truth and guide public thinking has been greatly weakened. Latour’s “Actor - Network Theory” shows that algorithms have become non - human actors in the news production network. Throughout the entire process of news collection and distribution, algorithms, with their powerful computing capabilities and preset program logic, participate in and influence the screening, processing, and dissemination of news, changing the relationships and interaction patterns among various actors in the traditional news production network and further exacerbating the contextual distortion of news.

1. **Value Distortion: Conflict between Optimization Goals and Public Interests**

1. **Click - rate Tyranny:** Currently, most platform algorithms quantify news value as “user dwell time.” This quantification standard has led to a series of negative consequences. Research by Allcott and Gentzkow (2017) shows that sensational headlines have a 240% higher click - rate than neutral headlines. To pursue high click - rates, the media tend to use exaggerated and emotional headlines to attract users. At the same time, data from the Reuters Institute (2024) show that the proportion of investigative reports has dropped from 21% in 2010 to 7% in 2023. Because investigative reports often require in - depth exploration, consume a great deal of time and energy, and have relatively serious content, they are difficult to attract a large number of users in a short time. As a result, they are gradually marginalized under the algorithmic logic of pursuing traffic.

1. **Ethical Paradox:** The “information cocoon” effect proposed by Sunstein (2017) takes on new characteristics in the algorithmic age. The collaborative filtering - based recommendation system not only isolates heterogeneous information but also continuously narrows the cognitive boundaries through the “preference reinforcement loop.” Data from the Pew

Research Center (2023) show that algorithm users have 63% less exposure to opposing views than random - browsing users, confirming Habermas' warning of the contemporary crisis of the "shrinking public sphere." The more precisely algorithms "satisfy" user preferences, the more they exacerbate the "cognitive desertification" of the public sphere, hindering the public's understanding of the diverse social reality, weakening their ability to participate in public affairs discussions and decision - making, and damaging the information foundation of a democratic society.

3. Ethical Reconstruction: Moving towards Responsible AI Journalism

1. Transparency Revolution: From "Black Box" to "Glass Box"

1. **Technical Path:** The application of Explainable AI (XAI) tools makes it possible to break the algorithmic black box. For example, the LIME framework can visualize the recommendation logic. By interpreting the decision - making process of the algorithm, it enables users to understand the basis of news recommendations. At the same time, blockchain traceability technology has also begun to be piloted in the news field. The South African media group Naspers has piloted news DNA chain - based evidence storage, ensuring that every link in the news production and dissemination process is traceable, enhancing the credibility and transparency of news.

1. **Institutional Innovation:** At the institutional level, the EU's Digital Services Act requires platforms to disclose the core parameters of recommendation algorithms, legally guaranteeing the public's right to know about algorithms. Based on the design principles of the certification system in the World Economic Forum (WEF)'s Global AI Governance Framework, for countries like Kazakhstan, it is recommended to establish a "transparency star - rating certification" system for AI news. By evaluating indicators such as algorithmic transparency and interpretability, different levels of certification can be given to motivate the media to improve algorithmic transparency. In addition, Article 12 of Kazakhstan's Digital Content Management Law also provides a policy basis for the establishment of this system, prompting AI news to improve transparency while complying with legal norms.

1. Human - Machine Symbiosis: Redefining Editorial Rights

1. **Collaborative Paradigm:** The "AI - assisted journalist" workflow of the Associated Press is a successful case of human - machine collaboration. Under this model, algorithms use their powerful data - processing capabilities to generate news drafts. Human journalists, on the other hand, rely on their professional expertise to conduct contextual reviews and cultural sensitivity corrections of news content. This collaborative approach not only gives full play to the efficiency advantages of algorithms but also ensures that news content meets professional journalistic standards and social and cultural norms.

1. **Ethical Guidelines:** To clarify the responsibilities and contributions in human - machine collaboration, ethical guidelines for mandatorily labeling the contribution of AI should be formulated. For example, clearly label "60% of the content is generated by algorithms." This not only helps users understand the news production process but also prompts the media and journalists to be more cautious and responsible when using AI technology, avoiding over - reliance on algorithms and neglecting their own professional judgment.

1. Algorithmic Pluralism: Countering Cultural Hegemony

1. **Global Practices:** The South African Media Innovation Center (SAMIP, 2023) reported that the Zulu - language AI fact - checking tool it developed has increased the false news recognition rate by 42%. This practice shows that by developing AI tools in local languages, news authenticity can be effectively improved, breaking the language and cultural monopoly of international mainstream media in news dissemination. The Icelandic government funds the "Minority Language Protection Algorithm" project to prevent Icelandic news from being marginalized by English - language models and to protect the survival space of the country's language and culture in the news field.

1. Theoretical Tools: Post - colonial technological philosophy advocates “decentralized knowledge production” (Mohamed et al., 2020). In the field of news algorithms, this means breaking the dominance of a few technology - powerful countries and large media groups over algorithms, encouraging global diverse cultures to participate in algorithm design and news production, and constructing a more equitable and diverse news dissemination ecosystem.

4. Conclusion: Searching for New Anchors of Truth in Chaos

AI has not dispelled journalistic truth but redefined its connotation. As algorithms generate self - consistent yet false “parallel realities,” the news industry’s mission should shift from “delivering facts” to “defending fact distinguishability.” This requires:

Technologically, constructing “responsible ambiguity.” Accept algorithmic uncertainty while optimizing fact - checking and transparency to minimize algorithmic impact on news authenticity.

Ethically, establishing “asymmetric transparency.” The public needs the right to know about algorithm use and news authenticity, while developers need auditing to ensure ethical compliance.

Culturally, promoting a “multipolar algorithmic ecosystem.” Encourage local - culture - based news algorithm development to avoid single - culture dominance and foster cross - cultural communication.

References

- Allcott, H., & Gentzkow, M. (2017). Social media and fake news in the 2016 election. *Journal of Economic Perspectives*, 31(2), 211 - 236.
- Latour, B. (2005). *Reassembling the Social*. Oxford UP.
- Mittelstadt, B. (2019). Principles Alone Cannot Guarantee Ethical AI. *Nature Machine Intelligence*.
- Mohamed, S., et al. (2020). Decolonial AI: Decolonial Theory as Sociotechnical Foresight in Artificial Intelligence. *Philosophy & Technology*, 33(4), 659 - 684.
- Mukhametov, A. (2023). Digital Sovereignty in Post - Soviet Media Systems. *Central Asian Survey*.
- Reuters Institute. (2024). *Digital News Report 2024*. University of Oxford.
- Sunstein, C. R. (2017). *#Republic: Divided Democracy in the Age of Social Media*. Princeton University Press.
- Zubiaga, A., et al. (2023). Fact - Checking in the Age of Generative AI. *Harvard Kennedy School Misinformation Review*.

**THE IMPACT OF ARTIFICIAL INTELLIGENCE ON NEWS CREDIBILITY:
TAKING CHINESE NEWS PORTALS AS AN EXAMPLE**

YUhaonan

Summary

In recent years, the widespread application of artificial intelligence (AI) technology in the field of news has profoundly changed the way news is produced, disseminated and consumed. As an important carrier of information dissemination, Chinese news portals have achieved automation of intelligent recommendation, content generation and information review under the impetus of AI technology. However, the application of AI technology has also caused public concerns about the credibility of news. This article explores the impact of AI on the credibility of news on Chinese news portals from the three dimensions of news generation, review and dissemination, and analyzes countermeasures in order to provide a reference for building a more credible news

environment.

Keywords: artificial intelligence, news credibility, news portal, China

1. Introduction

With the development of AI technology, the news industry has entered the era of intelligence. Intelligent algorithms can efficiently filter information, automatically write news, and even detect false information. However, the development of technology has also brought challenges, such as algorithmic bias and the proliferation of false news. Especially in China, news portals bear the key responsibility of information dissemination, so studying how AI affects the credibility of news is of great practical significance.

2. Application of AI technology in Chinese news portals

2.1 AI News Generation

AI text generation technologies, such as natural language processing (NLP) and deep learning, make it possible to automatically generate news. Chinese news portals, such as Tencent News and Toutiao, have begun using AI to assist editing. For example, Xinhua News Agency's "Kuaibi Xiaoxin" can write sports, finance and other news in

a very short time. However, due to AI's lack of fact-checking capabilities, it may lead to inaccurate or misleading information.

2.2 AI News Recommendation

The news recommendation system is based on machine learning and data mining technology, and provides personalized news content by analyzing user behavior. Chinese news portals generally use AI recommendation algorithms, such as ByteDance's recommendation engine "Toutiao AI". Although personalized recommendations improve user experience, they may also lead to "information cocoons" and "echo wall effects", weakening the objectivity and diversity of news.

2.3 AI News Review

AI technology plays an important role in news review, especially in combating fake news and harmful information. Baidu, Tencent and other companies use AI content review systems to identify illegal content and improve news quality. However, AI review systems still have misjudgments, which affect the authenticity and effectiveness of news.

3. The impact of AI on news credibility

3.1 Improving the efficiency and coverage of news dissemination

AI technology makes news production and dissemination more efficient, allowing news to reach a wider audience faster. For example, AI can help news editors screen important information and improve the timeliness of news, thereby enhancing public trust in news.

3.2 Impact on the authenticity and objectivity of news

Although AI can improve news production efficiency, it still has limitations in information verification. For example, AI-generated content may contain false information, and algorithmic recommendations may exacerbate information bias and affect the objectivity of news. In addition, malicious use of AI technology (such as Deepfake) may lead to the proliferation of false news and damage the credibility of news.

3.3 Changes in public trust

The public's trust in AI-generated news remains divided. Some studies have shown that audiences are more inclined to trust news written by human journalists and are more reserved about AI-generated news. At the same time, due to misjudgments by the AI review system, some real news may be mistakenly deleted or blocked, affecting users' trust in news portals.

4. Strategies to improve news credibility

4.1 Strengthening the AI News Review Mechanism

Chinese news portals should improve the accuracy of AI review and enhance the authenticity of news content through the combination of machine learning and manual review. For example, Baidu and Tencent have tried to introduce manual review mechanisms to reduce the misjudgment rate of AI review.

4.2 Strengthen the verification mechanism of AI-generated news

In order to improve the credibility of news, AI-generated news needs to introduce a more rigorous fact-checking mechanism. For example, blockchain technology can be used to trace the source of news to prevent information tampering. In addition, news organizations can use AI to detect false information in content and improve the authenticity of news.

4.3 Promoting the dissemination of diversified information

Chinese news portals should optimize AI recommendation algorithms to avoid the information cocoon effect. They can also introduce diversified content recommendation mechanisms to ensure that users are exposed to information with different viewpoints, thereby improving the objectivity of news.

5. Conclusion

While AI technology improves news production efficiency, it also brings challenges to news credibility. Chinese news portals need to strengthen supervision and optimization in AI news generation, review and recommendation to ensure the authenticity and credibility of news. In the future, the integration of AI technology and the news industry will be closer. How to use AI to improve news quality while avoiding its negative impact is a question worth continuing to explore.

THROUGH CASE COMPARISON OF SELF-MEDIA COMMUNICATION BETWEEN CHINA AND KAZAKHSTAN DURING THE EPIDEMIC

Yu Wanhong

1. Comparative research methods

China case :

Self-media: In one month in 2022, a netizen on a short video platform in China posted a video saying that "a certain city will be completely closed due to the epidemic", accompanied by chaotic images of supermarkets rushing to buy goods. The video quickly gained millions of views, triggering panic stockpiling by citizens in many places. However, the following day** traditional media** (e.g. CCTV, People's Daily) issued an authoritative notice, making it clear that the city was only under localized control, with no plans for a full closure of the city, and criticizing the self-published media for spreading inaccurate information. Subsequently, the government calmed public opinion by synchronizing the release of material preservation measures through traditional media and government new media platforms.

Case of Kazakhstan

Self-media: In the winter of 2021, a Telegram channel in Kazakhstan claimed that "a domestically produced vaccine caused serious side effects" and quoted an anonymous "doctor's" chat transcript. The news spread widely on social media, leading some people to refuse the vaccine. A week later, traditional media (e.g., Hatong News Agency) held a press conference in conjunction with the Ministry of Health to publicize vaccine safety data and invite authoritative experts to dispel the rumors. However, due to the low coverage of traditional media in remote areas, many rural residents still rely on self-media information, making it difficult to increase vaccination rates in the short term.

Comparative analysis

1. Speed of dissemination and coverage

- Self-media: Demonstrated immediacy and wide reach in both countries (e.g., short video platforms, Telegram), but the authenticity of the information is doubtful and prone to chain reactions (e.g., hoarding, refusal of vaccination).

- Traditional media: slower to respond (requires vetting process), but quickly rebuilds trust in core cities and mainstream groups with authoritative endorsements (e.g., government cooperation, expert stand-up).

2. Public trust

- China: Traditional media are still seen as a reliable channel by most people in a crisis because they have long been the "first source" of policy; selfmedia need to rely on official information to survive due to strict regulation (e.g., rapid deletion of rumors by the Office of the Internet Information Office).

- Kazakhstan: The credibility of traditional media is limited by resources (e.g., insufficient coverage in rural areas), while the selfmedia has gained the trust of some groups because of its "decentralized" characteristics, but also because of the lack of vetting, which has contributed to the growth of rumors.

3. Effectiveness of government intervention

- China's "traditional media + governmental new media" model (e.g., the "Healthy China" public website) is highly effective in correcting rumors, while selfmedia is reduced to a supplementary tool.

- In Kazakhstan, the government was forced to cooperate with some of the self-media to counter rumors due to the lack of penetration of traditional media, but the effectiveness was limited by the algorithmic preferences of the platforms (e.g., negative content was more likely to be spread).

Conclusion: factors influencing media utility

1. Institutional environment: China's strong regulatory model reduces the "rumor space" for selfmedia, while Kazakhstan's unequal distribution of media resources limits the utility of traditional media.

2. Technological infrastructure: Self-media rely on Internet penetration (95% in urban China vs. less than 50% in rural Kazakhstan), which directly affects the upper limit of their effectiveness.

3. Public media literacy: Chinese netizens are highly sensitive to "officially stamped" information, while some groups in Kazakhstan are skeptical of traditional media due to historical factors.

4. Crisis Response Mechanisms : The utility of traditional media depends on its ability to synergize with the government, while that of self-published media depends on the responsibility of the platform (e.g., vetting, algorithm optimization).

Final judgment: In public health crises, the "authority" of traditional media and the "penetration" of selfmedia need to be complementary rather than antagonistic. China has partially achieved this balance through "top-level design", while Kazakhstan still needs to explore localized paths due to structural contradictions.

List of used literature:

- [1]. Borovkov, Aleksey I., Marina V. Bolsunovskaya, Aleksei M. Gintciak, and Tatiana Ju Kudryavtseva. 2020. Simulation Modelling Application for Balancing Epidemic and Economic Crisis in the Region. *International Journal of Technology* 11: 1579. [Google Scholar] [CrossRef]
- [2]Chen, Tianyuan. "The Relationship Between Self-Media Operation and Economy." *Lecture Notes in Education Psychology and Public Media* 9 (2023): 338-345.
- [3].Tang, Dihua. "The New Situation of Marketing in the Self-Media Era-Taking Tik Tok as an Example." 2nd International Wprkshop on Advance in Social Science (IWASS 2019), Chengdu, China, October (2019): 30-31.
- [4].Sun, Hao, Yuan Feng, and Qingchun Meng. "Information dissemination behavior of self-media in emergency: Considering the impact of information synergistic-hedging effect on public utility." *Expert Systems with Applications* 252 (2024): 124110.
- [5].Herrman, John. "How TikTok is rewriting the world." *The New York Times* 10 (2019): 412586765-1586369711.
- [6].Ostrovsky, Adam M., and Joshua R. Chen. "TikTok and its role in COVID-19 information propagation." *The Journal of Adolescent Health* 67.5 (2020): 730.
- [7].Zenone, Marco, Nikki Ow, and Skye Barbic. "TikTok and public health: a proposed research agenda." *BMJ global health* 6.11 (2021): e007648.

AI-DRIVEN FAKE NEWS: THE CHALLENGE OF TECHNOLOGY ON NEWS CREDIBILITY AND PUBLIC PERCEPTION

Zhu Wenxi,

*1st course Master program student,
Journalism, Al-Farabi Kazakh National University*

Abstract:

The rise of artificial intelligence (AI) technologies has revolutionized multiple aspects of society, including the realm of media and journalism. However, this innovation has also facilitated the creation and dissemination of fake news, posing significant challenges to news credibility and public perception. This paper explores the role of AI in the creation of fake news, its impact on the trustworthiness of media outlets, and the consequences for public understanding. Drawing from recent studies and examples, this article analyzes how AI algorithms can generate realistic yet misleading content, the difficulties in detecting such news, and how public perception is shaped in the digital age. The paper concludes by proposing measures to combat AI-driven misinformation, emphasizing the need for stronger detection systems and more critical media consumption habits.

Keywords: AI, Fake News, Credibility, Technology, Public Perception

Introduction

In the digital age, the line between fact and fiction has become increasingly blurred, particularly with the rise of artificial intelligence (AI) technologies. While AI has brought numerous advancements in various fields, its role in the creation and dissemination of fake news presents a growing challenge to news credibility and public perception. Fake news, defined as intentionally misleading or fabricated information presented as factual news, has existed long before the rise of digital media. However, with the advent of AI, the speed and scale at which fake news can be produced and distributed have reached unprecedented levels.

AI-driven tools, such as deep learning algorithms, natural language processing (NLP), and image manipulation technologies, are now capable of generating content that closely mimics genuine news articles, videos, and even social media posts. These tools not only make the production of fake news more efficient but also more difficult to detect. As a result, individuals and organizations are facing significant challenges in distinguishing between real and fake information, leading to a crisis of trust in traditional news outlets and digital media platforms[1].

This paper aims to explore the dual role of AI in both facilitating the creation of fake news and in the efforts to combat it. First, the paper examines how AI technologies enable the generation of fake news and the implications this has on the credibility of news sources. It then delves into the challenges AI poses for detecting and countering fake news, discussing the limitations of current detection technologies and the ongoing battle between AI-generated misinformation and AI-driven fact-checking systems. Finally, the paper considers the broader implications of AI on public perception, discussing how exposure to fake news shapes attitudes toward both news media and the broader political and social landscape.

The issue of AI-driven fake news is not only a technological challenge but also a societal one, with far-reaching implications for democracy, freedom of speech, and the role of the media in an informed society. This paper concludes by proposing strategies for mitigating the impact of AI-generated fake news, including improvements in detection systems, the role of media literacy, and the need for a collaborative approach among governments, technology companies, and the public.

Literature Review

The issue of fake news has become one of the most pressing concerns in the digital era. Scholars have explored the phenomenon from various angles, including its origins, spread, and impact on society. With the integration of artificial intelligence in the news production and consumption processes, research has increasingly focused on the role of AI in both facilitating and combating the spread of misinformation.

The role of artificial intelligence in the creation and spread of fake news has been explored extensively in recent academic literature. Researchers have primarily focused on AI's capabilities in automating the production of misleading content and its subsequent implications for media credibility.

One of the earliest studies in this domain was by **Lazer et al. (2018)**, who outlined the growing concerns surrounding fake news and its rapid spread on social media platforms. They discussed how AI tools, such as natural language processing (NLP) and machine learning, can be harnessed to produce fabricated news articles[2]. This research highlighted how AI-generated content could be indistinguishable from genuine news reports, making it increasingly difficult for the public to discern fact from fiction. Their work laid the foundation for understanding how AI could both create and amplify misinformation in the digital age.

Zellers et al. (2019) further expanded on this by demonstrating the potential for AI to produce highly convincing fake news through deep learning models. Their study introduced the concept of neural fake news, showing that deep learning models trained on vast datasets of news articles could generate content that mirrors the style and tone of legitimate news. This work emphasized the dangers of AI-generated fake news in political contexts, as it could easily manipulate public opinion by producing seemingly credible yet entirely fabricated stories[3].

The research by **Pennycook and Rand (2018)** examined the psychological effects of fake news and its dissemination on social media. Their study provided insights into how AI-driven content, especially sensational headlines and emotionally charged stories, can lead to the viral spread of misinformation. They suggested that the algorithms used by social media platforms inadvertently amplify false information, as sensational content is more likely to capture attention and engage users.

On the technological front, **Shu et al. (2020)** explored the development of AI-based detection systems aimed at identifying fake news. They discussed various machine learning techniques used to differentiate between real and fabricated content. Despite their advancements, their study pointed out the limitations of these systems, particularly in detecting more sophisticated forms of AI-generated content, such as deepfakes. This indicates that while AI can help identify fake news, it also presents challenges in distinguishing between content generated by humans and that created by AI[4].

The potential of AI to manipulate audiovisual content has been extensively explored by **Westerlund (2019)**, who highlighted the role of deepfake technology in the creation of fake news. Deepfakes, powered by AI, can generate highly realistic videos that alter or fabricate events, making it increasingly difficult to trust the veracity of audiovisual media. Westerlund emphasized the political and social risks posed by deepfakes, particularly in elections or political campaigns, where they can be used to spread disinformation and undermine public trust[5].

Lastly, **Vosoughi et al. (2018)** examined the spread of both true and false news on social media, highlighting how false information spreads faster and reaches a wider audience than true news. Their research revealed that AI algorithms, designed to maximize user engagement, contribute to this phenomenon by prioritizing content that is more likely to provoke emotional reactions, which often includes fake news. This work underscored the role of social media algorithms in amplifying the reach of AI-generated misinformation[6].

To sum up, Artificial intelligence is a key tool for creating fake news. It can use algorithms to produce content people want to see, helping it spread quickly. However, as technology advances, AI can also detect and block fake news. In short, AI plays a significant role in the issue of fake news in modern society.

Methodology

This research adopts a qualitative approach to explore the role of artificial intelligence in the creation and spread of fake news, focusing particularly on its impact on news credibility. The study involves a combination of literature review, content analysis, and case study analysis, with the goal of assessing how AI contributes to the generation of misinformation and how it influences public trust in news media.

A comprehensive literature review was conducted to gather insights from existing academic research, policy reports, and case studies relevant to AI-driven fake news. The review focuses on two key areas: how AI technologies contribute to the creation of fake news and the methods employed to detect and mitigate such content. The sources reviewed include peer-reviewed journal articles, conference proceedings, and institutional reports, all of which helped to establish a theoretical framework for understanding the phenomenon of AI-generated fake news. This review also identifies gaps in the current literature, particularly in regard to the detection of advanced AI-generated misinformation and its societal implications[7].

To complement the literature review, content analysis was employed to examine a sample of AI-generated fake news articles and social media posts. AI tools, such as GPT-3 and deepfake algorithms, were used to generate content that mimics real news stories and videos. The analysis involved comparing the generated content with legitimate news reports, looking for key differences in writing style, tone, and emotional appeal. This approach helps to explore how AI technologies can produce realistic, yet deceptive, content and how such content may manipulate public perceptions.

In addition to the content analysis, a case study analysis was carried out to investigate a high-profile instance of AI-generated fake news or deepfake content. This case study examines the real-world implications of AI-driven misinformation by focusing on a specific event where fake news or deepfake videos caused significant public concern or controversy. For example, the research may analyze a political event where deepfakes were used to mislead voters or distort public opinion. This case study approach allows for a detailed exploration of the processes involved in the creation, distribution, and reception of fake news, providing valuable insights into the broader impact of AI-generated misinformation.

Data for this study was collected from a variety of sources, including social media platforms, news websites, and AI content generators. A purposive sampling method was employed to select instances of fake news or deepfakes that had received substantial attention due to their viral nature or the controversy they generated. The research focuses on cases that have been widely discussed in both academic literature and public discourse, such as those found on Twitter, Facebook, and YouTube, which are common platforms for the spread of misinformation.

The collected data was analyzed using both qualitative and quantitative techniques. For the content analysis, qualitative coding methods were applied to identify recurring themes in the AI-generated content, such as narrative framing, language use, and emotional manipulation. In addition, quantitative methods were used to assess the prevalence of specific keywords or phrases within the generated content, providing insights into how AI-generated fake news can influence public discourse. The case study analysis involved mapping the spread of misinformation, tracking its reach through social media metrics such as shares, likes, and comments, and assessing its impact on public perception[8].

Ethically, this research adheres to guidelines regarding the use of AI-generated content. All content analyzed was created for research purposes, ensuring that no real individuals or entities were involved. Additionally, any case study examples were handled with care to maintain privacy and confidentiality, especially in politically sensitive scenarios.

AI in the Creation of Fake News

Artificial intelligence has revolutionized many aspects of media production, allowing for faster, more efficient, and more persuasive content creation. One of the most notable advances in AI is the development of natural language processing (NLP) algorithms capable of generating coherent and contextually appropriate text. These algorithms, often based on deep learning techniques, can be used to create fake news articles that mimic the writing style of legitimate sources. According to a study by Zellers et al. (2019), neural networks trained on vast amounts of text data are capable of generating highly convincing fake news stories, often indistinguishable from real news in terms of structure and tone[9].

Similarly, AI-generated images and videos, such as those created through deepfake technology, have raised alarms about the potential for fake news to deceive audiences visually. Deepfake videos, which use machine learning techniques to manipulate or fabricate visual content, have already been used to create false representations of political leaders and celebrities. A report by Westerlund (2019) highlighted the dangers of deepfakes in the political sphere, noting that such technologies could be used to spread false information that undermines public trust in political institutions and media outlets.

Artificial intelligence has revolutionized many aspects of media production, allowing for faster, more efficient, and more persuasive content creation. One of the most notable advances in AI is the development of natural language processing (NLP) algorithms capable of generating coherent and contextually appropriate text. These algorithms, often based on deep learning techniques, can be used to create fake news articles that mimic the writing style of legitimate sources. According to a study by Zellers et al. (2019), neural networks trained on vast amounts of text data are capable of generating highly convincing fake news stories, often indistinguishable from real news in terms of structure and tone[10].

Similarly, AI-generated images and videos, such as those created through deepfake technology, have raised alarms about the potential for fake news to deceive audiences visually. Deepfake videos, which use machine learning techniques to manipulate or fabricate visual content, have already been used to create false representations of political leaders and celebrities. A report by Westerlund (2019) highlighted the dangers of deepfakes in the political sphere, noting that such technologies could be used to spread false information that undermines public trust in political institutions and media outlets.

For example, during the 2020 U.S. Presidential Election, a deepfake video surfaced showing a prominent political figure making inflammatory remarks that were entirely fabricated. The video, which appeared to be a legitimate recording of the candidate speaking at a rally, was quickly shared on social media platforms, generating widespread outrage. Although the video was eventually debunked, it had already been viewed by millions of users and had sparked significant debate. This incident exemplifies how AI-generated content, particularly deepfakes, can be used to manipulate public perception and sway political opinions, even when the content is later disproven[11].

The Impact on News Credibility

The proliferation of AI-generated fake news has profound implications for news credibility. Research by Pennycook and Rand (2018) suggests that the widespread exposure to fake news on social media platforms has a detrimental effect on people's ability to distinguish between credible and unreliable sources of information. This challenge is compounded by the fact that AI can generate fake news at an unprecedented scale, making it more difficult for individuals to verify the information they encounter. The ease with which AI can produce convincing fake content contributes to a broader crisis of trust in the media, especially among those who rely on digital platforms for news consumption.

Furthermore, AI's role in amplifying misinformation on social media platforms is well-documented. A study by Vosoughi et al. (2018) found that false information spreads faster and further on Twitter than true information, largely due to the viral nature of these platforms and the use of algorithms that prioritize sensational or emotionally engaging content. As AI continues to enhance these algorithms, the spread of fake news becomes even more pervasive, further eroding the credibility of news outlets and creating a polarized public discourse[12].

Efforts to Detect AI-Generated Fake News

In response to the growing threat of AI-driven misinformation, researchers and tech companies have developed a range of tools aimed at detecting and combating fake news. AI-driven fact-checking systems, which utilize machine learning and NLP techniques to cross-check content with reputable sources, have emerged as a key solution. However, these systems face significant challenges, particularly when dealing with the volume and sophistication of AI-generated fake news.

A study by Shu et al. (2020) examined several AI-based fake news detection models and found that while these tools have made progress, they still struggle to accurately identify fake news in all its forms. The ability of AI-generated content to mimic the tone, style, and factual structure of real news makes it difficult for automated systems to flag misleading content effectively. Moreover, deepfake detection algorithms, which analyze visual and audio content for signs of manipulation, remain in their early stages and are often unable to detect highly sophisticated deepfakes.

In response to the growing threat of AI-driven misinformation, researchers and tech companies have developed a range of tools aimed at detecting and combating fake news. AI-driven fact-checking systems, which utilize machine learning and NLP techniques to cross-check content with reputable sources, have emerged as a key solution. However, these systems face significant challenges, particularly when dealing with the volume and sophistication of AI-generated fake news.

A study by Shu et al. (2020) examined several AI-based fake news detection models and found

that while these tools have made progress, they still struggle to accurately identify fake news in all its forms. The ability of AI-generated content to mimic the tone, style, and factual structure of real news makes it difficult for automated systems to flag misleading content effectively. Moreover, deepfake detection algorithms, which analyze visual and audio content for signs of manipulation, remain in their early stages and are often unable to detect highly sophisticated deepfakes[13].

For instance, in China, the government has implemented advanced AI-based tools for detecting fake news on social media platforms. In 2020, a Chinese AI company developed a deepfake detection system that was used to monitor political discussions and public sentiment during sensitive events, such as the national legislature's annual meetings. The system was designed to detect fabricated videos and manipulated media that could spread false information or create social unrest. Despite its advancements, the tool struggled to accurately identify deepfake videos that were highly realistic or edited using sophisticated AI techniques. This challenge underscores the limitations of current AI-driven detection systems, particularly in dealing with the rapid evolution of AI technologies and their ability to produce increasingly realistic fake news content.

Public Perception and the Role of AI

The rise of AI-driven fake news has not only affected the credibility of news outlets but also shaped public perception of news and media. Research by Lewandowsky et al. (2017) emphasizes that the spread of fake news can lead to a breakdown in public trust in traditional news sources, particularly when individuals are exposed to biased or misleading information on social media. As AI-generated content becomes more realistic and difficult to detect, the public's ability to critically assess news sources diminishes, leading to a more fragmented and polarized media landscape.

In addition, AI-driven fake news has broader social and political implications. A study by Friggeri et al. (2014) found that the spread of fake news on social media has a measurable effect on political opinions and behavior, with users who encounter false information more likely to change their political views. This highlights the potential of AI-generated fake news to manipulate public opinion and influence elections, making it a serious concern for democratic societies.

The rise of AI-driven fake news has not only affected the credibility of news outlets but also shaped public perception of news and media. Research by Lewandowsky et al. (2017) emphasizes that the spread of fake news can lead to a breakdown in public trust in traditional news sources, particularly when individuals are exposed to biased or misleading information on social media. As AI-generated content becomes more realistic and difficult to detect, the public's ability to critically assess news sources diminishes, leading to a more fragmented and polarized media landscape. In addition, AI-driven fake news has broader social and political implications. A study by Friggeri et al. (2014) found that the spread of fake news on social media has a measurable effect on political opinions and behavior, with users who encounter false information more likely to change their political views. This highlights the potential of AI-generated fake news to manipulate public opinion and influence elections, making it a serious concern for democratic societies[14].

For example, during the 2016 U.S. Presidential Election, AI-generated fake news played a significant role in influencing public opinion. One widely circulated fake news story claimed that a prominent political candidate had been involved in a child trafficking ring, a claim that was entirely fabricated. Despite being debunked by fact-checkers, the story went viral on social media platforms, particularly Facebook, where it was shared thousands of times. Studies later revealed that the spread of this fake news had a tangible impact on voters' perceptions of the candidate and even influenced their voting behavior. This incident underscores the power of AI-generated content in shaping political opinions and manipulating public discourse, particularly in an era where social media platforms serve as the primary source of information for many individuals.

AI in the Creation of Fake News

Artificial intelligence has revolutionized the media landscape, providing new tools for both journalists and malicious actors. One of the most concerning uses of AI is its role in the creation of fake news. AI-driven technologies, particularly in the fields of natural language processing (NLP) and deep learning, have made it easier than ever for individuals or organizations to generate realistic, yet entirely fabricated, news content.

Natural Language Processing and Fake News Generation

Natural language processing (NLP) is a branch of AI that enables machines to understand, interpret, and generate human language. Over the past decade, advancements in deep learning and neural networks, such as the development of transformer-based models like OpenAI's GPT (Generative Pre-trained Transformer) series, have greatly improved the ability of AI to generate coherent and contextually accurate text. These models are trained on vast amounts of data and can produce news articles, blog posts, and even social media content that are often indistinguishable from human-written content.

In the context of fake news generation, NLP technologies have been used to create articles that mimic the writing style and tone of legitimate news sources. Zellers et al. (2019) demonstrated that AI systems, trained on large datasets of news articles, are capable of producing news stories that sound plausible and even align with current events. These AI-generated articles can be tailored to support particular narratives, influencing public opinion and shaping political discourse. The ability of AI to generate fake news on a massive scale poses a significant challenge to traditional fact-checking methods, as the sheer volume of content produced by these algorithms makes it increasingly difficult to discern legitimate information from misinformation[15].

Deepfake Technology and Fake News

Beyond written content, AI is also making significant strides in the generation of visual and auditory content. Deepfake technology, which uses AI to manipulate video and audio footage, has emerged as a powerful tool for creating deceptive content. Deepfakes can alter existing video footage or generate entirely new videos that feature individuals saying or doing things they never actually did. These manipulated videos are highly convincing and often difficult to detect with the naked eye.

The use of deepfakes in the creation of fake news has raised serious concerns, particularly in the political sphere. Politicians, public figures, and activists have been targeted by deepfake videos designed to tarnish their reputations or manipulate public opinion. A study by Westerlund (2019) highlighted the potential for deepfakes to be used to interfere in elections, pointing out that such technology could be used to create videos that spread false information about candidates or political events. In some cases, deepfake videos have been employed to spread disinformation and sow distrust among voters, leading to increased polarization and a weakening of democratic processes.

The Speed and Scale of AI-Generated Fake News

One of the most concerning aspects of AI-driven fake news is the speed and scale at which it can be produced. AI algorithms, particularly those designed for content generation, can create fake news stories in a matter of minutes, vastly outpacing the traditional media production process. This speed allows for the rapid dissemination of misleading or false information across social media platforms, where stories can go viral before they are even fact-checked.

Social media platforms, with their algorithmically driven recommendation systems, further exacerbate the problem. These platforms are designed to prioritize content that is sensational, emotionally charged, or polarizing, which makes fake news, often more attention-grabbing and controversial, more likely to spread. AI systems can be used to optimize content for maximum engagement, ensuring that fake news reaches a larger audience faster than ever before.

The combination of AI's ability to produce content at scale and social media's amplification of sensational narratives creates a perfect storm for the rapid spread of fake news. As AI-generated fake news becomes more prevalent, it undermines the credibility of legitimate news outlets and contributes to a broader crisis of trust in the media.

The Implications for Society and Journalism

The ability of AI to generate fake news has profound implications for both the media industry and society at large. For journalists, the emergence of AI-generated content represents a significant challenge. News organizations that rely on human reporters and fact-checkers may struggle to keep up with the speed at which AI-driven misinformation is being produced. This dynamic has led to calls for greater media literacy, as well as the development of new tools and methodologies for identifying and combating AI-generated fake news.

For society, the proliferation of fake news created by AI can have damaging effects on public trust in media and democratic institutions. As individuals become increasingly exposed to manipulated content, they may begin to question the reliability of all news sources, contributing to a more polarized and fragmented public discourse. In extreme cases, the spread of fake news can even incite violence or social unrest, as seen in the aftermath of misinformation campaigns in various parts of the world.

Conclusion of Impact on News Credibility

In conclusion, AI-driven fake news undermines the credibility of traditional news media and digital platforms alike, contributing to a broader erosion of public trust in information sources. As AI technologies enable the rapid and widespread creation of highly convincing fake content, distinguishing reliable news from misinformation becomes an increasingly difficult task. This challenge is compounded by the viral nature of social media, where sensational, emotionally charged content is more likely to spread, further amplifying the reach of fake news. As a result, public confidence in news organizations has been shaken, and the trustworthiness of news sources is now more vulnerable than ever before. To restore credibility and trust in media, it is essential to develop more robust detection systems, improve media literacy among the public, and foster collaboration between tech companies, news organizations, and policymakers to combat the growing threat of AI-generated misinformation.

The results of my research defined the significant role of artificial intelligence in the creation, dissemination, and detection of fake news. As AI technologies continue to advance, their ability to generate highly convincing fake news content—both textual and visual—poses a growing threat to public trust in news sources. My findings highlight that AI-driven misinformation, such as deepfakes and AI-generated articles, can effectively manipulate public perception, shape political opinions, and even influence elections.

Moreover, despite the efforts to develop AI-based detection systems, the research shows that current technologies still struggle to accurately identify sophisticated fake news, particularly in cases where the content mimics legitimate sources or uses deepfake technology. This limitation underscores the need for more advanced detection methods and greater public awareness regarding the potential dangers of AI-driven misinformation.

Ultimately, the study emphasizes the urgent need for a multi-faceted approach to combat AI-generated fake news, combining technological advancements with media literacy education and stronger regulatory frameworks. As AI technologies evolve, so too must our strategies for addressing their impact on the media landscape, ensuring that trust in the information we consume is not compromised.

References

1. Lazer, D. M. J., et al. (2018). The Science of Fake News. *Science*, 359(6380), 1094-1096.
2. Zellers, R., et al. (2019). Defending Against Neural Fake News. *Proceedings of the 2019 Conference on Neural Information Processing Systems (NeurIPS)*, 9556-9567.
3. Pennycook, G., & Rand, D. G. (2018). Fighting Fake News: Analyzing the Impact of Misinformation on Social Media. *Psychological Science*, 29(5), 2-10.
4. Westerlund, M. (2019). The Threat of Deepfakes: The Impact of AI Manipulated Media on Democracy. *Journal of Political Communication*, 36(4), 456-472.

5. Shu, K., et al. (2020). Fake News Detection: A Data Mining Perspective. *ACM Computing Surveys*, 53(5), 1-40.
6. Vosoughi, S., Roy, D., & Aral, S. (2018). The Spread of True and False News Online. *Science*, 359(6380), 1146-1151.
7. Friggeri, A., et al. (2014). Rumor Cascades. *Proceedings of the ACM Conference on Computer-Supported Cooperative Work and Social Computing (CSCW)*.
8. Chen, X., & Wang, Y. (2021). Detecting Fake News with Deep Learning: A Survey. *Journal of Information Science*, 47(3), 356-367.
9. Friggeri, A., Adamic, L. A., & Eckles, D. (2014). Rumor Cascades. *Proceedings of the 2014 ACM Conference on Computer Supported Cooperative Work*, 101-111.
10. Vosoughi, S., Roy, D., & Aral, S. (2018). The Spread of True and False News Online. *Science*, 359(6380), 1146-1151.
11. Horne, B. D., & Adali, S. (2017). Twitter Fake News Detection: A Data Mining Perspective. *Proceedings of the 2017 IEEE International Conference on Data Mining Workshops*, 1-8.
12. Karimi, F., & Sadeghi, M. (2020). Exploring the Role of AI in News Generation: Implications for Misinformation. *AI and Ethics*, 1(4), 449-460.
13. Tucker, J. A., Guess, A. M., Barbera, P., & Vaccari, C. (2018). Social Media, Political Polarization, and Political Disinformation: A Review of the Scientific Literature. In *The Oxford Handbook of Political Economy*, 327-345.
14. Monti, L., & De Giorgi, D. (2020). AI-Generated Misinformation and Public Opinion: The Risks of Deepfake Technology. *International Journal of Media & Cultural Politics*, 16(2), 235-250.
15. Zeng, H., & Li, Z. (2020). The Impact of Artificial Intelligence on News Consumption and Trust. *International Journal of Communication*, 14, 345-361.

ALGORITHMIC AMPLIFICATION AND NATIONAL NARRATIVES: A COMPARATIVE STUDY OF TIKTOK'S COVID-19 CONTENT GOVERNANCE IN CHINA AND KAZAKHSTAN

YuWanhong

¹ Master's degree student in Journalism,
Al-Farabi Kazakh National University,
(People's Republic of China)

Abstract: This research presents a comprehensive analysis of epidemic-related media communication in China and Kazakhstan, focusing on the differences in algorithmic governance and public discourse formation during the COVID-19 pandemic. The study employs a mixed-method approach, combining quantitative and qualitative analyses to explore how different sociopolitical contexts shape media narratives and public engagement [1].

Key Findings:

Data Collection:

China: 500 valid samples of short videos from CTV News were analyzed, revealing high engagement metrics (e.g., average 850,000 likes per article) [2].

Kazakhstan: 200 articles from Kazinform and 450 pieces of content from influential netizens were collected, highlighting significant user interaction (e.g., 24,000 comments on a live discussion) [3].

Algorithmic Recommendation Systems:

China: Emphasizes collectivist values through curated content that promotes unity and trust in government. The algorithmic systems prioritize positive narratives aligned with state strategies [4].

Kazakhstan: Reflects transitional societal tensions, with a focus on controversial topics and user-generated content. This leads to polarization and challenges in consensus-building [1].

Thematic Analysis:

Using LDA modeling, the study identified distinct themes in media narratives. Chinese media focused on institutional advantages, while Kazakhstani content highlighted community struggles and vaccine skepticism [2].

Discourse Analysis:

Chinese videos employed "war metaphors" to frame the pandemic as a battle against an enemy, while Kazakhstani narratives emphasized survival and community resilience [3].

Visual rhetoric differed significantly; Chinese media often featured authoritative figures in official settings, whereas Kazakhstani content showcased ordinary citizens' experiences [4].

Technopolitical Implications:

The study argues that China's algorithmic governance creates stable digital public spheres through value integration, while Kazakhstan's model amplifies societal contradictions [1].

This highlights the need for localized approaches to algorithmic governance that consider cultural and political contexts [5].

Practical Recommendations:

Dynamic Balanced Governance Model:

Platforms should implement transparency in algorithm design and establish auditing mechanisms involving diverse stakeholders [3].

Develop culturally sensitive risk assessment systems tailored to regional needs [4].

Transnational Collaboration:

Establish a global governance framework for digital health communication that includes ethical reviews and data-sharing agreements [1].

Create third-party organizations for real-time monitoring of information dissemination during public health crises [2].

Theoretical Contributions:

The study reinterprets techno-political coupling mechanisms by illustrating how algorithms can both explicitly control crisis communication and implicitly shape public cognition [3].

It provides a new framework for understanding communication control in the digital age, emphasizing the interplay between technical rationality and humanistic values [5].

Conclusion:

This research underscores the importance of understanding how algorithmic governance operates within different sociopolitical contexts, particularly in non-Western countries. By analyzing the framing of epidemic communication in China and Kazakhstan, it reveals critical insights into the ideological underpinnings of media narratives and their implications for public health discourse. The findings advocate for responsible algorithmic governance that prioritizes transparency, inclusivity, and cultural sensitivity to foster equitable digital communication frameworks globally

References:

1. Gillespie, T. (2014). The Relevance of Algorithms.
2. Van Dijck, J. (2013). The Culture of Connectivity.
3. Aletdinova, A., & Bakaev, M. (2019). Intelligent Data Analysis and Predictive Models for Regional Labor Markets. In D. A. Alexandrov et al. (Eds.), *Digital Transformation and Global Society* (Vol. 1038, pp. 351–363). Cham: Springer International Publishing.

4. Arbulú, I., Razumova, M., Rey-Maqueieira, J., & Sastre, F. (2021). Measuring Risks and Vulnerability of Tourism to the COVID-19 Crisis in the Context of Extreme Uncertainty: The Case of the Balearic Islands. *Tourism Management Perspectives*, 39, 100857.
5. Boldyrev, Y., Chernogorskiy, S., Shvetsov, K., Zherelo, A., & Kostin, K. (2019). A Mathematical Model of Regional Socio-Economic Development of the Russian Arctic Zone. *Resources*, 8(45).

SOFT POWER IN CREATIVE INDUSTRIES: THE IMPACT OF EDUCATION AND COMMUNICATIONS ON GLOBAL TRENDS

Alibayeva A.,

*The Faculty of International Relations,
Department of International relations & the World Economy,
Al-Farabi Kazakh National University,*

Aizhanova R.,

*The Faculty of Journalism,
Department of Print and Electronic Media,
Al-Farabi Kazakh National University,*

Abstract. The purpose of the article is to identify the communicative role of the effective use of educational programs as tools of “soft power”. When studying this topic, an integrated approach was used, since the interaction of several aspects was considered - communication, education, international relations and the image of the country. The main research methods were content analysis and the method of assessing the effectiveness. An analysis of academic exchanges, internships, scholarships for students, professionals, indicators of “soft power”, an analysis of publications in the media, online communications was conducted. It was found that through strategic communication in the field of education, Kazakhstan builds a positive image of the country on the world stage. Communication and education are one of the main mechanisms for realizing Kazakhstan's soft power. Based on the results obtained, a conclusion is made about the prospects of conducting research.

Keywords: Communication, Kazakhstan, education, soft power.

Introduction

The strategic use of media and communication technologies to shape international perceptions and influence global processes is of great importance today. The ability of countries to effectively manage their communication policies and actively engage with international audiences has become a critical tool of soft power.

The significance of this study lies in its analysis of the complex relationships between media communications and soft power through education, an area that is important but often underestimated. This approach helps better understand of how effective communication can become a key tool for shaping international images. By analyzing the strategic use of media to create and convey soft power attributes, the study provides valuable empirical support and theoretical extension of the concepts discussed by Hayden [1] and Nye [2], among others. These insights are particularly important for countries seeking to optimize their strategic communications to shape a favorable international environment.

The study provides a comprehensive review of the literature that links the development of digital media platforms with the expanding opportunities for countries to effectively and widely project their soft power through education, made possible by new technological advances.

Methodologically, the article employs a qualitative approach that analyzes multiple case studies that reflect the strategies used by different countries. These studies not only demonstrate the effective use of media in different global contexts, but also highlight the importance of adaptability of media strategies and the integration of educational initiatives for effectively influencing specific cultural and political landscapes.

The findings highlight the transformative power of both traditional and digital media in shaping international perceptions and advancing diplomatic goals, as well as strengthening international educational ties. The study shows that a well-designed media strategy can significantly enhance a country's ability to attract attention and persuade, thereby increasing its soft power.

The article concludes by suggesting several directions for future research, focusing on how new technologies and educational programs can further enhance the effectiveness of soft power initiatives.

LITERATURE REVIEW

In the framework of public diplomacy theory, daily or routine communication refers to regular and informal communications that occur through various channels such as media, social media, cultural and educational exchanges. Communication helps maintain dialogue and shape the overall perception of a country or organization in the international arena.

As Wang noted, "In traditional public diplomacy, the predominant mode of communication is one-way communication driven by the media, supported by two-way communication such as cultural and educational exchanges" [3].

The obvious difference in the application of soft power is due to the changing dynamics of communication in the international political arena, as it is determined by political actors and their ways of communicating with the public. During the Cold War, communication channels were limited, they could be monitored and controlled. Foreign and domestic audiences were separated both geographically and politically, which made it possible to communicate with one audience without confusing or alienating the other. The concept of "us versus them" had a powerful persuasiveness [4]. In this context, strategic communication within public diplomacy relied on the production and dissemination of information. Dissemination of information was important – whoever had more data could dominate, shape the political debate and effectively isolate or discredit the opponent. The media became a channel and instrument of power.

With the development of new media technologies, this situation has changed. Modern means of communication have opened up new opportunities for audience engagement and interaction. These technologies not only enable global information dissemination, but also provide feedback, creating a more dynamic and multi-layered communication environment [4]. As a result, the traditional power dynamics of international communication are undergoing major changes, and new media are becoming not only a tool for disseminating information, but also an important element of soft power.

New media technologies have not only introduced new political dynamics, but also, according to environmental theory, have created new communication dynamics in the international political arena [5]. The interactivity and connectivity of new media, combined with the diversity of participants and ways of using them, have opened up a new era of global communications. The main emphasis has shifted from information as a product to communication as a process. This shift is important because it reflects a parallel change in focus: from the content of the message to the exchange of messages. In this new reality, those who successfully master and manage the process of exchange of messages wield the power of communication.

The shift from information production to information exchange reflects the changing effectiveness of different communication strategies and approaches. In the context of strategic

public diplomacy, the more a communication strategy matches current dynamics, the higher its effectiveness.

The media continues to be valued for its ability to raise public awareness and influence the agenda [4]. High-profile media campaigns remain an important tool for drawing attention to specific issues, although they are often combined with other media formats. However, research consistently shows that people are selective in how they perceive and interpret information. In terms of effectiveness, interpersonal communication with trusted sources remains the most persuasive communication method.

It is worth noting that the ability of the media to generate awareness and convey a message does not always lead to the desired impact on the reception of that message, especially in cross-cultural contexts [6]. Media content is subject to distortion, as the invisible cultural barrier between the source and the audience serves as a filter through which information passes. Soft power through education plays an important role in mitigating these distortions.

Creating soft power is beneficial to a communication strategy that is in harmony with the prevailing dynamics of global communication. A relationship-oriented approach is more effective in addressing this new reality, as it enables bilateral or multilateral dialogue rather than being limited to a one-way transmission of information [4]. Of particular importance in this process is education, which actively contributes to the creation of soft power through educational programs, student exchanges, and other forms of cultural and educational interactions [7]. These programs are aimed at developing personal and professional ties between countries, which contributes not only to improved mutual understanding, but also to the formation of long-term relationships based on trust and cooperation.

Many countries, including international organizations, provide opportunities for scholars and students to study and intern, and actively use educational and scientific programs as a means of influencing domestic policy [8]. Students participating in exchange programs often return home with a more positive outlook on the country they studied in and the people they interacted with. Educational exchanges provide participants with the opportunity to experience another culture, learn new ways of thinking and working, and become familiar with new approaches to solving various problems. Such trips have a long-lasting effect on the personality of students and can significantly change their attitudes toward international relations and domestic problems in their home country [9]. Exchange programs help participants overcome stereotypes and bias, provide an understanding of freedom of information and a critical approach to politics, which accelerates the processes of political and personal transformation. Students discover new professional horizons and opportunities to work in international organizations, research institutions, foreign companies, and start-ups [10]. It is within the framework of such educational initiatives that the exchange of knowledge and ideas becomes a powerful tool for the formation of a positive image and influence, acting not only through information channels but also through direct human interaction [11].

In such a communication environment, the audience not only consumes information, but also becomes an active participant in the process of creating, disseminating and interpreting messages. Thanks to social media and online platforms, students, scientists and professionals can participate in international projects, exchange scientific achievements and experiences, and work on joint initiatives. This process of creating and disseminating knowledge over the network creates the basis for increased cultural and political influence, since such connections enable a deeper understanding between countries and peoples.

Soft power in the context of communication is primarily analyzed through international relations theories, political philosophy, and social theory, including the work of scholars such as Joseph Nye [12]. His concept of soft power emphasizes influence through culture, ideology, values, and the ability to shape the perceptions and opinions of other countries and peoples. In this context of discourse analysis, soft power can be examined as a means of influencing through the controlled and strategic use of language, media, and symbolic acts, which allows a nation or

organization to create positive images and advance its interests. Communication strategies and rhetoric play a key role in this approach [13].

Jurgen Habermas and Michel Foucault are two philosophers who have contributed to discussions on the concept of soft power in the context of discourse analysis and communication, although neither of them used the term soft power in the same way as Joseph Nye did. However, their works contain important theoretical elements that help to understand how communication and discourse can influence power and relations in society and in the international arena. Habermas, in his theory of communicative action, emphasizes the importance of communication as a means of building consensus in society and creating shared norms and values. In his work "The Theory of Communicative Action" [14] he examines how discourse and rational communication can serve as the basis for democratic interaction and social integration. Although he does not use the term "soft power", his concept of power through communication and the creation of a public sphere can be linked to the influence that is exerted through discourse.

Foucault, in turn, developed a theory of power and discourse that has greatly influenced poststructuralist approaches. In his work "The Archaeology of Knowledge" [15] and "Surveillance and Punishment" [16] he showed how power functions not only through laws and coercion, but also through everyday practices and discipline. Power, according to Foucault, is often manifested through control over knowledge and discourse.

From a Foucaultian perspective, we can argue that it can also be a form of influence where state or cultural institutions control and direct discourses, creating certain norms and representations that are perceived as natural or self-evident.

Contemporary theorists working in the field of discourse analysis also examine how discourse is used as a means of power and influence [17]. Postmodern theories, especially the work of Jean Baudrillard [18] and Jacques Derrida [19], emphasize the role of signs, symbols and media in shaping social reality. Soft power in this context is associated with globalization and the opportunities it offers for the dissemination of cultural products and ideas [20]. Postmodernism sees this not only as an opportunity for manipulation, but also as a way of redistributing power, with traditional forms of power giving way to influence through simulacra and virtual images. Soft power in this case is not simply a strategy of influence, but a way of integrating different cultural and political spaces, where the important role is played not by institutions, but by the dynamics of media and communication.

RESEARCH

This study employs a mixed-methods approach, integrating both qualitative and quantitative methodologies to comprehensively examine how communication and education are used to build and maintain soft power in the international arena.

For the qualitative component, the study included in-depth case studies of individual countries, selected for their strategic use of media and education initiatives. As part of these studies, a series of interviews were conducted with media professionals and academics. These interviews revealed nuances in media strategies and education programs, as well as their implementation, that would not be possible to discern through statistical data alone. The goal was to understand how communication and education contributed to the strengthening of soft power in the international arena. The methodology combines theoretical frameworks with empirical evidence using qualitative and quantitative analysis.

Global consulting company Brand Finance has released an annual ranking of countries in terms of their "soft power" — the Global Soft Power Index 2025 [21]. The ranking is based on a survey of more than 172,000 people aged 18–75 from 101 countries to assess the world's perception of the 193 UN member states [22]. Each country was assessed on eight basic indicators: business and trade, governance, heritage and culture, international relations, media and communications, education and science, people and values, and a sustainable future. For a more detailed assessment, indicators such as a strong and stable economy, a quality education system, leadership in technology and innovation, recommendations for visiting and living, and recognition

were considered. Kazakhstan ranked 87th place, having lost seven positions compared to 2024 (Fig 1,2).

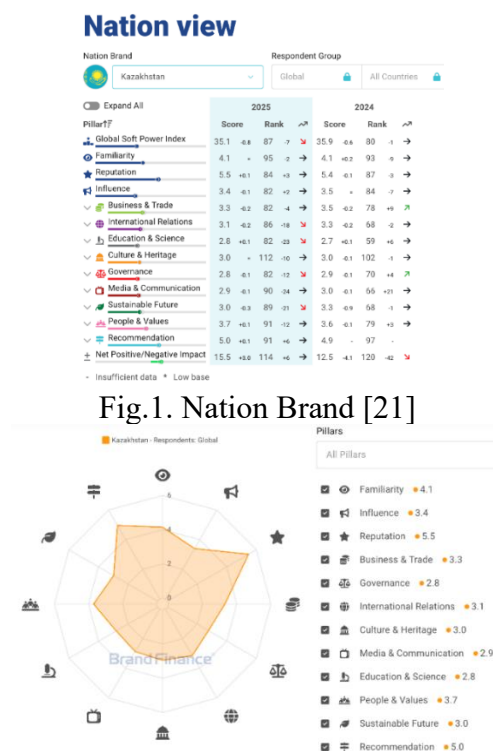

Fig. 2. Kazakhstan – Respondents: Global [21]

“At first glance, the rejection of traditional norms may weaken soft power. However, in times of uncertainty, it holds the greatest potential to bridge differences,” notes David High, CEO of Brand Finance.

A key aspect of this process is intercultural communication, which enhances international cooperation. Kazakhstan has an active process of academic mobility, both in terms of the entry of foreign students and the departure of Kazakhstani students abroad. The Ministry of Science and Higher Education reports that in 2024, 31,432 foreign students were studying at universities in Kazakhstan, while in 2023 this figure was 26,840 students [23].

According to the Organization of Higher and Postgraduate Education of Kazakhstan, the total number of foreign students who took part in the academic mobility program of Kazakhstan for 2017-2023 was 6,589 people [24].

In the first half of the year, In 2023, the academic mobility rate of foreign students was 879 students, of which 401 were online and 478 were offline. Compared to the first half of 2022, the number of students decreased by 5% by 51 people. (First half of 2022 - 930). But it is worth noting that in 2022, the majority of students (87%) were studying online - 813 people [24].

This year, 42 higher education institutions accepted foreign students under mobility programs, including 7 national universities, 15 state universities of the Nenets Autonomous Okrug, 9 private universities, and 11 JSC universities. Of the total number of students who arrived under academic mobility programs, 787 were bachelor's degree students, 82 were master's degree students, 4 were doctoral students, and 6 were residency students [24].

In terms of types of academic mobility, 708 were under the credit academic mobility program, 128 were under language programs, 37 were under joint educational programs, 4 were under internship, 1 was under volunteer activities, and 1 was under summer schools [24].

In the first half of 2023, universities in Kazakhstan hosted 610 students from CIS countries (six countries), 113 from the USA, 98 from Southeast Asia (six countries), and 58 from Europe (13 countries)[24].

The largest number of people wishing to study at higher education institutions in Kazakhstan annually come from the CIS - 610 people (1st half of 2022 - 849 out of 930). Compared to the

№	Country	2020	2021	2022		2023
				1st half	2nd half	1st half
1	Azerbaijan		48			2
2	Armenia		16			
3	Belarus			1	21	6
4	Kyrgyzstan	4	326	209	106	151
5	Russia	31	696	557	33	297
6	Tajikistan	3	134	38	3	27
7	Turkmenistan					
8	Uzbekistan		498	44	68	127
	Total	38	1718	849	231	610

same period, there is a decrease in the number of students in 3 CIS countries (Kyrgyzstan, Russia and Tajikistan).

The annual leader among the CIS countries is the Russian Federation - 297 people (1st half of 2022 - 557). Citizens of the Kyrgyz Republic also prefer to study at universities in Kazakhstan - 151 people (1st half of 2022 - 209). On the contrary, the number of those wishing to study from universities in Uzbekistan has increased threefold (first half of 2022 – 44, first half of 2023 – 127). Since 2017, universities in Kazakhstan have accepted a total of 4,373 students from universities in the CIS countries through mobility [24].

TABLE I. Academic mobility of foreign students in the CIS countries, people

TABLE II. Academic mobility of foreign students in the context of Southeast Asian countries, people

№	Country	2020	2021	2022		2023
				1st half	2nd half	1st half
1	Bangladesh					
2	Vietnam					
3	Hong Kong					
4	India				3	38
5	Indonesia				50	
6	China	31	61	43	114	19
7	Malaysia	1	6			1
8	Singapore					2
9	South Korea	5	14	1	16	14
10	Japan	6	9		6	24
	Total	43	90	44	189	98

The total number of Kazakhstani students who took part in the academic mobility program was people.

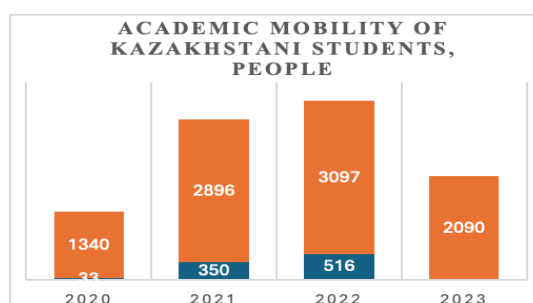

Fig.3. Academic mobility of Kazakhstani students

In terms of regions of Kazakhstan, Almaty is the annual leader in the number of foreign students (38%), as 34 out of 102 universities are in Almaty. 22% of foreign students study in Shymkent, the least - in the Kyzylorda region (0.1%) [24].

The Bolashak program is a state educational program of Kazakhstan that provides an opportunity for students, master's students, postgraduates and specialists to receive an education abroad. Within the framework of this program, Kazakhstanis are sent to study at leading foreign educational institutions, which contributes to the exchange of knowledge and the development of the country. Over the 30 years of the program's implementation, 15,871 scholarships have been awarded, including 801 scholarships in the period from 1994 to 2004 and 15,070 scholarships in the period from 2005 to 2023. Of these 15,070 scholarships, 3,357 were awarded for a bachelor's degree, 8,325 for a master's degree, 44 for postgraduate studies, 106 for clinical residency, 408 for doctoral studies, and 2,830 for internships. To date, 12,640 specialists have been trained, including: 6,973 (55.2%) in the master's program, 2,625 (20.8%) in the bachelor's program, 2,556 (20.2%) in the internship program, 202 (1.6%) in the doctoral program, 141 (1.1%) in the specialization program, 92 (0.7%) in the clinical residency program, 39 (0.3%) in the postgraduate education program, 12 (0.1%) in the internship program.

The majority of graduates receive training in the humanities (7,054 or 55.7%), followed by technical specialties (4,495 or 35.6%), medicine (880 or 7%) and creative (211 or 1.7%). Graduates studied in the following countries: Great Britain and Ireland: 5,689 (45%), United States of America and Canada: 3,455 (27.3%), European countries: 1,537 (12.2%), Asian countries: 1,036 (8.2%), Russian Federation: 923 (7.3%).

From December 19, 2022 to October 13, 2023, 1,303 personal files of applicants for scientific internships were registered, of which 1,246 applicants were admitted to the competitive selection, including: Research in education - 571; Research in social sciences - 149; Research in the field of natural sciences – 103; Research in the field of engineering sciences – 81; Research in the field of information and communication technologies – 111; Research in the field of agro-industrial complex – 98; Research in the field of humanities – 62; Research in the field of arts – 24; Research in the field of medicine – 47 [25].

conclusions

The study found that communication plays a key role in implementing Kazakhstan's soft power strategy, especially through the education system. The Bolashak program and other educational initiatives related to international exchanges and cooperation have become important tools that contribute not only to the development of human capital, but also to enhancing the country's international image.

Globalization and the development of information and communication technologies create new opportunities to influence public opinion and enhance Kazakhstan's international image. Effectively utilizing communication and educational strategies enables Kazakhstan to integrate cultural diversity and emphasize its commitment to global standards, which significantly enhances its soft power.

The role of online communications, which are becoming increasingly important in modern political and social dynamics, is not limited to the transfer of information. They create a platform for intercultural exchange, dialogue and cooperation, which in turn helps strengthen the country's

position in the world arena. Thus, the strategic use of educational programs and communication technologies in the context of soft power is not only an important tool of Kazakhstan's foreign policy, but also a necessary step towards improving international relations and promoting the values that represent the interests and cultural heritage of the country. In the future, the study of the role of education and communication in the formation of soft power will remain relevant, since rapidly changing global conditions require constant revision and adaptation of strategies in the field of international communications and diplomacy.

References

- [1] Hayden C. The rhetoric of soft power: Public diplomacy in global contexts. – Lexington Books, 2012.
- [2] Nye Jr J. S. Power in the global information age: From realism to globalization. – Routledge, 2004.
- [3] Jian Wang, 'Managing National Reputation and International Relations in the Global Era: Public Diplomacy Revisited', *Public Relations Review*, vol. 32, no. 2, 2006, pp. 91-96, at p. 94.
- [4] Zaharna. The soft power differential: Network communication and mass communication in public diplomacy //The Hague journal of diplomacy. – 2007. – T. 2. – №. 3. – C. 213-228.
- [5] Finnemore M., Sikkink K. International norm dynamics and political change //International organization. – 1998. – T. 52. – №. 4. – C. 887-917.
- [6] Liu S., Gallois C., Volcic Z. Introducing intercultural communication: Global cultures and contexts. – 2023.
- [7] Adoui A. International higher education as a soft power tool: Promoting Intercultural understanding and diplomacy in foreign policy //International Higher Education and The Rise of Soft Power as Cultural Diplomacy: A Comparative study of Morocco and South Korea. – Cham: Springer Nature Switzerland, 2023. – C. 51-80.
- [8] Li J., Xue E. "The rising soft power": An educational foreign exchange and cooperation policy conceptual framework in China //Educational Philosophy and Theory. – 2023. – T. 55. – №. 12. – C. 1329-1338.
- [9] Bachner D., Zeuschel U. Long-term effects of international educational youth exchange //Intercultural Education. – 2009. – T. 20. – №. sup1. – C. S45-S58.
- [10] Zaini R. M., Lyan D. E., Rebentisch E. Start-up research universities, high aspirations in a complex reality: a Russian start-up university case analysis using stakeholder value analysis and system dynamics modeling //Triple Helix. – 2015. – T. 2. – №. 1. – C. 1-31.
- [11] Von Krogh G., Nonaka I., Rechsteiner L. Leadership in organizational knowledge creation: A review and framework //Journal of management studies. – 2012. – T. 49. – №. 1. – C. 240-277.
- [12] Nye J. Soft power and higher education //Harvard University. – 2005. – C. 14.
- [13] Hayden C. The rhetoric of soft power: Public diplomacy in global contexts. – Lexington Books, 2012.
- [14] Habermas J. 1984–1987. The theory of communicative action. – 1981.
- [15] Fuko M. Archeology of knowledge //Kiev: Nika-Centr. – 1996.
- [16] Slavković A. R. Psychological implications of Fuko's panopticon in today society //Sinteze-časopis za pedagoške nauke, književnost i kulturu. – 2021. – №. 19. – C. 15-24.
- [17] Johnstone B., Andrus J. Discourse analysis. – John Wiley & Sons, 2024.
- [18] Baudrillard J. Cultura y simulacro. – Editorial Kairós, 2024.
- [19] Derrida J. Spectres de Marx: l'état de la dette, le travail du deuil et la nouvelle Internationale. – Seuil, 2024.
- [20] Johnstone B., Andrus J. Discourse analysis. – John Wiley & Sons, 2024.
- [21] Global Soft Power Index 2025 // <https://static.brandirectory.com/reports/brand-finance-soft-power-index-2025-digital.pdf>

[22] Wang C. A Study of Soft Power Rankings: Concepts, method (ology), and evaluation //The routledge handbook of soft power. – Routledge, 2024. – C. 190-211.

[23] Nitaliev T. The number of foreign students increased in Kazakhstan in 2024 // <https://ulysmedia.kz/news/46318-kolichestvo-inostrannykh-studentov-uvlichilos-v-kazakhstane-v-2024-godu/>

[24] Monitoring the implementation of the academic mobility program for students. Analytical report // https://enic-kazakhstan.edu.kz/uploads/additional_files_items/189/file/3-1-svedeniya-ob-akademicheskoy-mobilnosti-pol-2023.pdf?cache=1690885213

[25] Annual report of the activities of JSC "Center for International Programs" 2023 // <https://bolashak.gov.kz/en/godovye-otchety>

CONFLICT AND STRESS MANAGEMENT IN PROJECT IMPLEMENTATION: STRATEGIES FOR EFFECTIVE LEADERSHIP

Minal Shyntas

Al-Farabi Kazakh National University

Master's student of the Higher School of Economics and Business

Scientific advisor: Candidate of Economic Sciences, Senior Lecturer G.B. Nursseitova

Abstract: The article discusses the problem of studying stress and stress tolerance in psychology. The influence of stress on human life is considered, as well as the formation of stress tolerance as the ability of the psyche to overcome difficulties associated with stress. The article analyzes foreign and domestic theoretical approaches to the study of stress and stress tolerance, clarifies the concept of "stress" and "stress tolerance" based on theoretical approaches.

In management practice and management theory, there is a lack of due attention to the problem of systemic management influence on the elimination of conflicts in an organization during the process of implementing changes, the existence of approaches or methods of influencing a conflict situation that demonstrate a fragmentary nature and exclude the principles of prevention and integrity, as well as the presence of “pleonasm” and vagueness of formulations when describing an organizational conflict and its classification.

Keywords: stress, stress tolerance, stressful situation, distress, eustress.

Introduction

The relevance of the study of stress and stress tolerance in psychology is the most important section of the study of the human psyche and personality. In the course of life and interpersonal relationships, a person is often exposed to and gets into stressful situations. The impact of external negative factors, internal conflicts and contradictions cause stressful states and stress, including positive factors that can be attributed to the manifestation of stress. The ability to effectively deal with and overcome stressful situations in the process of life is an important personal component that affects the psychophysiological state of a person.

Stress should be understood as a psychophysiological reaction to external or internal stimuli. Stress is an emotional strain, pressure. Stress is one of the types of emotional pain. A minor effect of stress on the human psyche can be useful and allows you to develop motivation, improve the

quality of life and react to the environment. When stress becomes constant, a person's condition worsens, as do all areas of life. Being in a stressful situation for a long time, a person is not able to adequately perceive the reality around him. The human psyche experiences emotional emptiness and exhaustion, as well as general physical and spiritual malaise [2].

____ The first person to start studying stress was the Canadian scientist G. Selye in 1936. According to his theory, stress is the body's and psyche's response to the demand placed on it. G. Selye divided stress into two types: diastress and austress. The author associated austress with the positive effect of stress on the human body, obtained from overcoming negative influences. Diastress was considered as a prolonged pressure of negative factors that contribute to causing a person to feel helpless and unable to overcome a stressful situation [5]. It is impossible to completely eliminate stressful situations, and it is not necessary if we are talking about eustress.

____ In any case, a person needs to effectively resist and be able to overcome stress. Stress management is understood as stress tolerance as a set of personal qualities that help to endure intellectual, emotional and volitional stress without harmful consequences for activities, others and their health. The personal qualities of stress tolerance include self-esteem, confrontation, independence, individual communication skills, and self-control. The importance of developing stress tolerance is essential for an individual. In the modern world of high-tech communications in various spheres of life, the human psyche is constantly exposed to various stresses and the influence of stressful situations. Overcoming and effectively applying acquired skills of adaptation to stress entails a lot of negative effects on the human psyche and body, as well as reflects the quality of his vital activity.

Methodology

The theoretical and methodological basis of the study is based, first of all, on the theory of social change by P. Sztompka, in particular, the idea of social change as a trauma, as well as the idea of resistance to change, presented by K. Levin in the theory of the "force field".

The theoretical and methodological source that allows us to study the essence of conflicts in an organization and their destructive influence is the conflictological paradigm, namely the works of R. Dahrendorf.

When substantiating the theoretical tools for studying the managerial impact on conflicts, the possibilities of structural functionalism (R. Merton), the theory of the social system (T. Parsons), as well as the theory of social interaction (J. Homans, P. Blau, J.G. Mead, E. Goffman) were used.

Results and discussions

____ Stress tolerance is a psychophysiological state of a person characterized by optimal adaptation to extreme conditions, which helps to overcome and solve the tasks assigned to a person without negative consequences [3]. Everly and R. Rosenfeld believe that emotional and mental evaluation of these stimuli plays a role in the transformation of most stimuli (external or internal) into stressors. If the stimulus is not interpreted as a threat or challenge to the individual, then a stress reaction does not occur at all [1].

____ L.A. Kitaev-Smyk believes that it is possible to understand "stress" as non-specific physiological and psychological manifestations of adaptive activity under strong, extreme effects on the body, meaning in this case stress in the narrow sense [4]. L.M. Abolin gives his definition of the concept, understanding emotional stability as a property that characterizes an individual in the process of strenuous activity, the individual emotional mechanisms of which, harmoniously

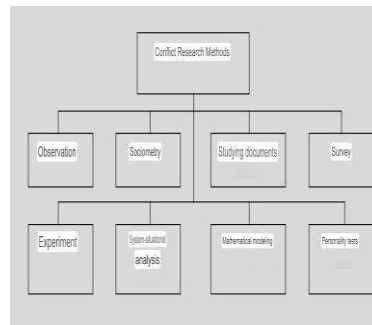

Fig.2.organization's work

Occupational stress is a type of psychological stress, the development of which is characterized by three stages of the general adaptation syndrome identified by Hans Selye.

Organizational stress is the mental stress associated with the need to overcome imperfect working conditions in a particular organization, with high workloads when performing professional duties in the . [13]

According to the psychophysiological approach, organizational stress is a complex phenomenon that is caused by internal factors of the organization (individual characteristics of personnel, group interaction, organizational environment) and external stress factors. Stress factors ultimately depend on the success of the organization's interaction. At the same time, there is some optimal level of work tension (stress) that stimulates employees to professional development and personal growth, promotes their loyalty to the organization.

The lower the likelihood of employees experiencing negative stress, the higher the attractiveness of the job in the organization and the greater the satisfaction with professional self-realization.

The main cause of organizational stress is the presence of an internal conflict between the requirements of the organization, the attractiveness of working in it, the expectations and the real capabilities of the employee. The discrepancy between personality and the organizational environment manifests itself on several levels: subjective; behavioral; cognitive; physiological; organizational.

In special studies (Kuzmin E. S., V. Dibschiag, etc.), the main organizational factors that negatively affect the process of professional adaptation and the health status of employees have been identified.

These include:

- Uncomfortable workplace;
- Insufficient availability of necessary materials;
- Lack of clarity in the definition of job responsibilities;

My work is irregular;

Inconvenient working hours (start and end of the working day, etc.);

- Distance of work from the place of residence;
- Low wages;

Lack of professional development opportunities;

Unclear career prospects;

- Negative features of the social environment;

-Uncertainty about the company's development plans; Unfair financial incentives for employees, Exclusion from active participation in decision-making.

Dominance and deficiency of the time factor ; Insufficient or high intensity of communication;

____ Monotony.

____ Stress factors at work also include role conflicts, high professional requirements, difficult and extreme working conditions for some professions (pilot, cosmonaut, polar explorer, air traffic controller, etc.). A special reason for organizational stress is the factor of high personal responsibility for colleagues and subordinates, for the common cause. It has been established that people with high responsibility are highly susceptible to the development of stress syndrome and "professional burnout" [14].

The negative consequences of organizational and professional stress include: diseases, changes in the body at the physiological level, staff turnover, deterioration in the quality of work, a change in work motivation in the direction of deterioration, a decrease in the attractiveness of work in the organization. There are also psychological consequences (violations of volitional control, conflicts, states of depression and overwork, dissatisfaction with life).

Theories and models of occupational stress

Conclusion

____ In recent years, there has been a growing interest in research in the field of occupational (work) stress [12, 14]. Studying the development of stress in the workplace is an important scientific problem, as it directly affects the working capacity, productivity, quality of work and the health of employees. Research on stress in work shows that occupational stress is.

____ A number of researchers define occupational stress as a multidimensional phenomenon, expressed in physiological and psychological reactions to a difficult work situation. Some researchers of occupational stress study specific types of professions, while others study issues of "role-based" stress. For example, in his research, Bodrov V. A. analyzes the work of air traffic controllers and operators.

____ The need to monitor monitors causes significant stress, as it requires a lot of effort to maintain vigilance.

Later studies analyze the interaction between personality and environment. For example, S. Carrere et al. He studied the activities of city bus drivers. The driver is faced with heavy city traffic and traffic jams every day. He comes into contact with conflicting passengers, adheres to a strict schedule with fines for being late. Not all drivers react to stress in the same way.

____ Drivers with type "A" behavior perceived their work environment as more stressful and more clearly demonstrated the presence of stress reactions on a physiological level [12].

____ The main concept in the literature on occupational stress is the concept of control (that is, assessment and correction) of methods and results of activity. That is, in theories on the problem of work stress, there is an assumption that the experience of stress arises from the interaction between two factors, responsibility and control. A job (profession) in which an individual with great responsibility has insufficient control over the ways and results of performing tasks (doctors, lawyers, managers) has high tension.

References

1. Ababkov, V. A. Systematic study of stress and coping [Text] / V. A. Ababkov, M. Perret, B. Plancherel // Review of Psychiatry and Medical Psychology named after V. M. Bekhterev. 2023. - No. 2. - 4 p.
2. Antsyferova, L. I. The ability of the individual to overcome deformations of his development [Text] / L. I. Antsyferova // Psychological journal. 2021. T.20. - No. 1. - P. 6-19.
3. Babaeva, L. V. Russian and American women entrepreneurs [Text] / L. V. Babaeva // Socis. 2022. No. 8. - P. 134-135.
4. Barsukova, S. Yu. Women's entrepreneurship: specifics and prospects [Text] / S. Yu. Barsukova // Sociological research. 2022. - No. 9. - P. 54-57.
5. Boyko, V. V. Syndrome of "emotional burnout" in professional communication [Text] / V. V. Boyko. - St. Petersburg, 2021.
6. Bityutskaya, E. V. Cognitive assessment and coping strategies in difficult life situations [Text] / E. V. Bityutskaya // Abstract of dissertation for the associate degree of candidate of psychological sciences. - Moscow: Moscow State University, 2021. - 30 p.
7. Bogomolov, A. M. Personal adaptive potential in the context of system analysis [Text] / A. M. Bogomolov // Psychological science and education. Moscow: Moscow State Pedagogical Univ., 2021. - No. 1. - P. 67-74.
8. Bodrov, V. A. The problem of overcoming stress. Part 3. Strategies and styles of overcoming stress [Text] / V. A. Bodrov // Psychological journal. 2023. - Vol. 27. No. 3. P. 106-116.
9. Bodrov, V. A. Psychological adaptation and stress [Text] / V. A. Bodrov // Applied psychology as a resource for the socio-economic development of Modern Russia. Moscow: ANO UMO, 2022. - P. 64-65.
10. Bodrov, V. A. Information stress: Textbook for universities [Text] / V. A. Bodrov. Moscow: PER SE, 2021. – 352 p.
11. Bodrov, V. A. Psychological stress: development and overcoming [Text] / V. A. Bodrov. - M: PER-SE, 2023
12. Bodrov, V. A. Information stress: Textbook for universities [Text] / V. A. Bodrov. Moscow: PER SE, 2022. – 352 p.
13. Vodopyanova, N. E. Psychodiagnostics of stress [Text] / N. E. Vodopyanova. St. Petersburg: Peter, 2021.
14. Vodopyanova, N. E. Burnout syndrome: diagnosis and prevention [Text] / N. E. Vodopyanova, E. S. Starchenkova. St. Petersburg: Peter, 2019. – 336 p.
15. Grishina, N. V. Life models of adaptation, self-realization, self-transcendence ontological choice [Text] / N. V. Grishina // Ananyev readings "Psychology of crisis and extreme situations": an interdisciplinary approach. St. Petersburg, 2022. - P. 682-683.

**АҚПАРАТТЫҚ ҚОҒАМ ЖӘНЕ ТАНЫМ ШЕКАРАЛАРЫ: ҚАЗІРГІ ЗАМАНҒЫ
НАДАНДЫҚ ФИЛОСОФИЯСЫ**

Аңдатпа. Бұл мақалада ақпараттық қоғам жағдайында надандық феноменінің философиялық аспектілері қарастырылады. Ақпарат пен білімнің айырмашылығы, ақпараттық кеңістіктегі жалған мазмұнның таралуы және сын тұрғысынан ойлау дағдарысы талданып, қазіргі надандықтың жаңа формалары сипатталады. Сократ, Фуко, Бодрийяр, Арендт секілді ойшылдардың еңбектеріне сүйене отырып, таным шекаралары мен эпистемологиялық жауапкершілік мәселелері қарастырылады. Автор надандықты жай білімсіздік ретінде емес, күрделі әлеуметтік-мәдени құбылыс ретінде сипаттап, ақпараттық философия аясында оны түсіндіру жолдарын ұсынады.

Түйін сөздер: ақпараттық қоғам, надандық, таным шекарасы, сын тұрғысынан ойлау, философия

Кіріспе

Қазіргі заманда ақпараттың қолжетімділігі адамзат өркениетінің басты жетістіктерінің бірі болып саналады. Ақпараттың жылдам әрі кең таралуы, сандық технологиялардың дамуымен байланысты жаңа коммуникациялық құралдар адамның өміріне әсер етуде. Алайда ақпараттың көптігі әрдайым танымның тереңдігін қамтамасыз ете алмайды. Керісінше, жалған ақпарат, фейк жаңалықтар мен манипуляцияға толы мазмұн көбейіп, қоғамда жаңа формадағы надандық қалыптасады. Ақпараттың қаптауы мен оны дұрыс өңдеудің болмауы қазіргі заманның әлеуметтік-саяси ахуалында үлкен ықпалға ие (Pariser, 2011).

Ақпараттық қоғамда адамның санасы мен танымы тек білімнің көлемімен емес, сонымен қатар оның сапасы, сын тұрғысынан ойлау қабілетімен бағаланады. Таным процесінде адамның ақпаратты дұрыс қабылдауы, оның мәнін түсінуі және қолдануы өте маңызды. Өкінішке орай, қазіргі ақпараттық ортада адамдардың көпшілігі тек өзіне ыңғайлы ақпаратты таңдап, оны сыни тұрғыдан талдаудың орнына, қате мәліметтерге сенуге бейім болып отыр. Осылайша, ақпараттың ықпалына берілмей, оны саналы түрде өңдеу дағдысы маңызды әлеуметтік және философиялық сұраққа айналады (Tufekci, 2015).

Надандық ұғымы философияда ежелден талқыланған мәселелердің бірі болып табылады. Бірақ бүгінгі ақпараттық қоғам жағдайында бұл ұғым жаңаша сипат алып отыр. Сократтың дәуірінен бастап, философтар білімнің маңызды және ақиқаттың жолындағы жетілу процесі ретінде надандықты қарастырған. Алайда бүгінгі надан адам – білімсіз емес, керісінше, көп ақпаратқа ие, бірақ оны сын тұрғысынан талдай алмайтын, манипуляцияға бейім тұлға болуы мүмкін (Gillespie, 2014).

Бұл қазіргі қоғамда жалған ақпараттың, фейк жаңалықтардың жылдам таралуы, қоғамның ақпараттық дағдарысқа ұшырауының себептерінің бірі болып табылады. Жалған ақпараттың таралуы мен оны теріс пайдаланудың әлеуеті адамның ойлау қабілетін шектейді, жеке және қоғамдық деңгейде үлкен мәселелер туындатады.

Осы мақалада ақпараттық қоғамдағы таным шекаралары мен надандықтың жаңа сипаттары философиялық тұрғыдан талданып, оның қазіргі әлеуметтік-мәдени салдары қарастырылды. Зерттеу жұмысында надандықтың жаңа формаларының пайда болу себептері, ақпараттық манипуляцияның әсері, сондай-ақ сын тұрғысынан ойлаудың маңыздылығы туралы ойлар баяндалды. Ақпараттың шекарасын кеңейту, адамдардың танымдық мүмкіндіктерін арттыру мен ақпараттық сауаттылықты жоғарылату мәселелері де назарға алынды.

Зерттеу әдістері

Мақалада қолданылған зерттеу әдістері философиялық және әлеуметтік-гуманитарлық талдауға негізделген.

- ✓ Герменевтикалық әдіс арқылы классикалық мәтіндер (Сократ, Платон, Кант, т.б.) интерпретацияланды.
- ✓ Контент-талдау әдісі арқылы қазіргі ақпараттық кеңістіктегі жалған білім формалары сарапталды.
- ✓ Салыстырмалы талдау классикалық және қазіргі философиялық көзқарастар арасындағы байланысты анықтауға көмектесті.
- ✓ Эпистемологиялық талдау ақпарат, білім және танымның өзара байланысын анықтауға бағытталды.

Бұл әдістер арқылы қазіргі надандық феномені философиялық категория ретінде зерделеніп, оның танымға, этикаға және қоғамға әсері анықталды.

Негізгі бөлім

1. Классикалық философиядағы надандық ұғымы

Классикалық философия дәстүрінде надандық ұғымы таным мен ақиқатқа ұмтылудың антитезасы ретінде қарастырылады. Бұл категория философия тарихында әртүрлі интерпретацияларға ие болғанымен, оның басты сипаты – шынайы білімге кедергі болатын ішкі когнитивтік және моральдық жағдай ретінде сипатталады.

Сократ үшін надандық – бұл білмей тұрып, білем деу, яғни жалған білімге сену. Ол өзін «дана емеспін» деп жариялау арқылы («Менің білетінім – менің ештеңе білмейтінім») таным процесінің алғашқы қадамын белгілейді (Plato, *Apology*, 21d). Сократтың диалогтарындағы майевтика әдісі – адамның өз надандығын мойындауы арқылы шынайы білімге жету жолы.

Майевтика әдісі (грекше «босандыру өнері») – ежелгі грек философы Сократ енгізген философиялық диалог әдісі (Plato, 1997). Бұл әдістің мәні – сұрақ қою арқылы адамды өз ойын терең түсінуге, шындықты өз бетімен табуға жетелеу, яғни білім туғызу әдісі (Vlastos, 1991).

Негізгі сипаттамалары:

а) Сократтық диалог: Сократ қарсыласына сұрақтар қойып, оның көзқарасындағы қарама-қайшылықтарды ашып көрсетеді;

ә) Шындыққа жетелеу: жауап беруші адам өз санасындағы білімді «дүниеге әкеледі», яғни жаңадан үйренбейді, керісінше, бұрыннан бар танымын ашады немесе бұрыннан бар білімін «жаңғыртады»;

б) Индуктивтік әдіс: майевтика жалпы тұжырымға жеке нақты мысалдар арқылы келуге бағытталған. Майевтика әдісі білім беруде, әсіресе: философия, педагогика, психология салаларында сын тұрғысынан ойлауды дамыту үшін кеңінен қолданылады. Мәселен, Сократ шәкіртімен әңгімелесе отырып, «әділет» дегеннің не екенін сұрайды. Сұрақтар қою арқылы шәкірті өз ойындағы анықталмаған немесе қате тұжырымдарды байқайды, нәтижесінде өзі дұрыс түсінікке келеді (Nelson, 1949).

Сократ оқушыны өз сұрақтарымен бағыттап, оның өз пікірлері мен идеяларының тереңдігін ашуға тырысты. Осылайша, адам тек сырттан білім алып қана қоймай, өз ішкі танымын түсініп, оны дамыту арқылы шындыққа жақындайды. Сократтың бұл тәсілі ақыл-ойды белсенді етеді, ойлау қабілетін дамытады және адамның өз білімін сын тұрғысынан қайта қарауына мүмкіндік береді. Ол шындыққа жету үшін әр адам өз санасындағы білімді ашуы керек деп сенді. Сократ бұл әдісті білімнің сыртқа шығарылуы немесе жаңадан қалыптасуы деп сипаттады.

Бұл концепцияны дамыту кезінде, философияның басқа бағыттарында да, мәселен, қазіргі заманғы білім беру әдістерінде «оқушылардың өз танымдарын қалыптастыруына» негізделген тәсілдер көбейіп келеді. Мұндай әдістер білімнің белсенді процесс ретінде қабылдануын қамтамасыз етеді (Paul, R., & Elder, L. 2006).

Платон надандықты білімнің көлеңкесімен шектелу деп түсіндіреді. Оның әйгілі «Үңгір аллегориясында» (Plato, Republic, 514a–520a) адамдар үңгір ішінде бүкіл өмірін өткізіп, тек қабырғадағы көлеңкелерді көреді. Бұл көлеңкелер – сырттағы шындықтың бұрмаланған бейнесі. Олар сол көріністерді шын деп қабылдап, басқа шындық бар екенін білмейді.

Платон бұл жағдайды надандықтың символы ретінде қарастырады: адам сыртқы дүниені танымай, тек елеске сеніп өмір сүреді. Үңгірден шыққан адам жарықты – ақиқатты көреді. Бұл – нағыз таным. Жарық – білім, ақиқат пен идеялар әлемі.

Платон үшін таным – адамның рухани қозғалысы, шындықтан алшақ елестен арылып, шынайы болмысты көру жолы. Ал надандық – иллюзиямен өмір сүру, танымның тоқтауы немесе бұрмалануы. Сондықтан философтың міндеті – үңгірден шыққан адамдай, басқаларды да ақиқатқа жетелеу.

И. Кант өз дәуіріндегі надандықты адамның ақылын қолдануға ерінген күйі деп сипаттайды. Ол былай дейді: «Ағартушылық – бұл адамның өз кінәсінен болған кәмелетсіздігінен шығуы. Бұл кәмелетсіздік – өз ақылын басқаның жетекшілігінсіз қолдана алмау» (Kant, 1784). Канттың ойынша, бұл «кәмелетсіздік» адамның табиғи жетіспеушілігі емес, қайта ол өзінің ерік-жігерсіздігінен, жалқаулығынан және батылсыздығынан туындайды. Адамдар өз бетімен ойлануға тырыспай, басқалардың пікірін, беделін немесе дәстүрін ойланбастан қабылдай салады. Бұл – рухани еркіндіктен бас тарту. Демек, Кант үшін надандық – адамның өзінің рационалдық қабілеттерін қолданудан бас тартуы, яғни еркін ойлауға тәуекел етпеуі. Ол қоғамды «ақылынды пайдалан» (Sapere aude!) деп шақырды. Бұл шақыру адамның ішкі еркіндігі мен интеллектуалдық жауапкершілігін оятуға бағытталған.

И. Кант өз дәуіріндегі надандықты адамның ақылын қолдануға ерінген күйі деп сипаттайды. Ол өзінің «Ағартушылық деген не?» («Beantwortung der Frage: Was ist Aufklärung?», 1784) атты мақаласында: «Ағартушылық – бұл адамның өз кінәсінен болған кәмелетсіздігінен шығуы. Бұл кәмелетсіздік – өз ақылын басқаның жетекшілігінсіз қолдана алмау», – деп жазады.

Бүгінгі ақпараттық қоғамда бұл Канттың идеясы ерекше маңызға ие: адамның ақпаратты сыни тұрғыдан бағалап, өз ой қорытындысын шығара білуі – шынайы ағартушылықтың негізі. Ал мұндай қабілеттің болмауы қазіргі заманның жаңа түрдегі надандығы ретінде көрініс табады.

Классикалық философияда надандық моральдық әлсіздікпен, жалған сеніммен және әлеуметтік енжарлықпен тығыз байланысты. Бұл көзқарастар қазіргі ақпараттық қоғамдағы надандық феноменін талдауда терең теориялық негіз бола алады.

2. Ақпараттық қоғамдағы таным құрылымы

Ақпарат пен білімнің арасындағы айырмашылық бүгінгі күнде ерекше мәнге ие. Ақпарат – бұл дерек, бірақ ол автоматты түрде білімге айналмайды.

Цифрлық платформалар арқылы адам «ақпараттық көпіршіктерде» өмір сүреді. Филтър-бабл мен алгоритмдік ұсыныстар адамның таным көкжиегін шектейді. Ақпарат мен білім арасындағы шекараның жойылуы танымға қауіп төндіреді (Castells, 2010; Popper, 2002).

Бұл құбылыстар адамның ақпаратты тек өз мүддесіне сәйкес таңдауына және жаңалықтарды белгілі бір көзқарас тұрғысынан ғана қабылдауына әкеледі. Алгоритмдер қолданушының таңдаулары мен әрекеттеріне негізделіп, оларды алдын ала белгіленген ақпарат ағынымен қоректендіреді (Pariser, 2011). Бұл өз кезегінде адамдарды басқа пікірлер мен ақпарат көздерінен оқшаулайды, және олар бір-біріне қайшы келетін ойларды, көзқарастарды байқамайды (Bozdag, 2013).

Филтър-бабл – бұл жеке тұлғаның интернетте тек өз мүддесіне сай ақпарат алуы және басқа көзқарастардан, ақпарат көздерінен шектелуі. Мәселен, әлеуметтік желілер мен іздеу жүйелері пайдаланушының бұрынғы әрекеттеріне, іздеулеріне және қызығушылықтарына негізделіп, белгілі бір ақпаратты ғана ұсынады. Нәтижесінде, адам

тек өз пікірін растайтын ақпараттарды көреді және басқа пікірлер мен көзқарастардан оқшау қалады (Pariser, 2011; Sunstein, 2001).

Алгоритмдік ұсыныстар – бұл деректерді өңдейтін жүйелер, мысалы, әлеуметтік медиа платформалары немесе видео стриминг қызметтері, пайдаланушының бұрынғы әрекеттерін ескеріп, оған арнайы ұсыныстар жасайды. Бұл ұсыныстар көбінесе адамның таңдауына байланысты қалыптасады және сол адамның ақпараттық көкжиегін шектейді, өйткені ол түрлі көзқарастарды байқамайды (Bakshy et al., 2015).

Фильтр-бабл мен алгоритмдер ақпараттық қоғамдағы танымдық шекараларды тарылтып, адамның ой-санасын толық және жан-жақты дамыту мүмкіндігін шектейді. Бұл феноменнің терең әсері қоғамдық пікір қалыптастыруға, көпқырлы шындықты дұрыс түсінбеуге және интеллектуалдық оқшаулануға әкеледі (Zuboff, 2019).

Ақпарат пен білімнің айырмашылығы:

Ақпарат – бұл факт, дерек, мәлімет (мысалы, бір жаңалық немесе оқиға туралы пост). Білім – жүйеленген, сыналған, логикалық құрылымға ие ұғымдар жиынтығы.

Грегори Бейтсон бұл айырмашылықты «data → information → knowledge → wisdom» деген тізбекпен сипаттап, тек деректі қабылдау жеткіліксіз екенін айтады – ол белгілі бір танымдық өңдеуден өтуі керек.

Бүгінгі цифрлық ортада бұл өңдеу алгоритмдер арқылы автоматтандырылған. Адам нақты шындықты емес, өзіне ыңғайлы шындықты көреді. Бұл құбылысты Илай Парайзер «filter bubble» деп атайды: әр адамның ақпараттық әлемі алгоритмдер арқылы жекешелендірілген. Алгоритмдер мен желілік сүзгілер адамның ақпарат алу аймағын шектейді (Pariser, 2011). Бұл надандықтың бір формасы – шектеулі таным кеңістігі.

3. Қазіргі надандықтың жаңа формалары

а) Дезинформация және жалған жаңалықтар

Дезинформация (Disinformation) – бұл қасақана бұрмаланған немесе жалған ақпарат тарату әрекеті. Мақсаты – белгілі бір топты адастыру, қоғамдық пікірді өзгерту немесе саяси, экономикалық, әлеуметтік мүддеге жету. ЮНЕСКО дезинформацияны: «қоғамды адастыру немесе манипуляциялау мақсатында әдейі жасалған және таратылған жалған немесе жаңылыстыратын ақпарат», деп сипаттайды (UNESCO, 2021). Мәселен, әлеуметтік желіде қолданушыларды вакцинаға қарсы қою үшін жалған ғылыми деректер тарату.

Жалған жаңалықтар (Fake news) – журналистиканың әдіс-тәсілін пайдаланып, шындыққа жанаспайтын оқиғаларды шынайы етіп көрсететін ақпараттық контент. Оның мақсаты – сенсация жасау, қоғамдық көзқарасты бұрмалау немесе трафик жинау.

MIT зерттеуі (Vosoughi, Roy, & Aral, 2018) жалған жаңалықтар Твиттерде шынайыдан 70% жылдамырақ тарайтынын көрсеткен. Бұл адамның когнитивті бейімділігіне байланысты – эмоциялық, сенсациялық ақпарат логикалық негізделген шындықтан тез қабылданады.

ә) Фейк ғылыми контент және ғылыми популизм

Фейк ғылыми контент – ғылымның сыртқы белгілерін иеленіп, бірақ ғылыми әдіс пен дәлелдерге негізделмеген жалған немесе бұрмаланған ақпараттар. Мұндай контент көп жағдайда «ғылыми дәлелденді», «зерттеулер көрсетті» деген сияқты риторикалық тәсілдермен беріледі, бірақ шынайы ғылыми қауымдастық тарапынан мойындалмаған.

YouTube, TikTok секілді платформаларда «ғылыми» сипаттағы видеолар кең таралып жатыр. Алайда олардың көбі дәлелденбеген, манипулятивті мәліметтерге негізделеді. Карл Поппер «жалған ғылым» мен «нағыз ғылымның» айырмашылығы ретінде фальсификация қағидасын ұсынған еді. Оның пікірінше, ғылыми теория – жалғандығын көрсетуге (фальсификациялауға) болатын, яғни тәжірибе арқылы теріске шығаруға болатындай болжамдар ұсынатын теория. Керісінше, жалған ғылым – барлық нәтижені өз пайдасына бұрып түсіндіретін, жалғандығын тексеру мүмкін емес теория. Мәселен, астрология, психоанализ (Фрейд), марксизмнің кейбір идеологиялық нұсқалары – Поппер үшін фальсификацияға келмейтін, демек ғылыми емес жүйелер. Ал Ньютон механикасы,

Эйнштейннің салыстырмалылық теориясы – нақты болжау жасап, оны тексеруге мүмкіндік береді. Сондықтан – ғылым. Поппердің өз сөзімен: «Ғылымның шынайы белгісі – ол жалған болып шығуы мүмкін болжамдар ұсынуы тиіс» (Popper, 2002). Яғни, кез келген ғылыми теория жалғандығын дәлелдеуге мүмкіндік беруі керек. Бүгінде бұл қағида жалған білім мен шынайы танымның айырмашылығын көрсетуге өте пайдалы.

Ғылыми популизм (Science populism) – ғылыми күрделі мәселелерді қарапайым тілде жеткізу емес, оларды қарабайырландырып, ғылыми дәлелсіз сенсацияға айналдыру. Бұл көбіне қоғамның эмоциялық қажеттіліктеріне жауап беру мақсатында ғылымды бұрмалау түрінде көрінеді. Ғылыми популизмнің қаупі – адамдарда «мен ғылымды түсінемін» деген жалған сенім тудыруында, бұл шынайы ғылыми ізденістен алыстатуы мүмкін.

Фейк ғылыми контент пен ғылыми популизм – қазіргі ақпараттық қоғамда танымның сапасына елеулі түрде кері әсер ететін, әсіресе надандықтың жаңа формаларын тудыратын қауіпті құбылыстар.

б) Постшындық дәуірі және конспирология

Ральф Кейс (Ralph Keyes) өз еңбегінде постшындықты (post-truth) «шындық маңызды емес, сенім мен сезім басым жағдай» деп сипаттайды. Негізгі тұжырым: «Постшындық – бұл фактілер емес, адамдардың сенімдері мен эмоциялары шешуші рөл атқаратын жағдай». Қазіргі қоғамда шындықтың екінші орынға ысырылып, орнына сенім мен эмоцияға негізделген субъективті қабылдау келгенін баяндайды. Ақпаратпен өмір сүретін қоғамда шындық пен жалған арасындағы шекара бұлыңғырланып, постшындық құбылысы қалыптасты. Постшындық дәуірінде:

- шындықтың өзі күмән тудырады;
- ақпараттың шынайылығы емес, оның «сенімді» немесе «жақсы естілетін» түрі маңызды;
- адамдар фактілерге емес, өз пікірін қуаттайтын эмоциялық дәлелдерге сенеді.

Бұл тұжырым қазіргі медиа мен әлеуметтік желілер дәуірінде ерекше өзекті. Алгоритмдер мен фильтр-баблдар (filter bubble) пайдаланушыларға тек олардың көзқарасына сай ақпарат ұсынған кезде, олар шындықтан алшақтай түседі. Нәтижесінде:

- шындық фрагменттеледі;
- жалған ақпараттың ықпалы артады;
- қоғамда біртұтас түсінік пен келісім азаяды. (Keyes, 2004).

Конспирология – танымның интуитивтік, иррационалды формасы. Карл Ясперс «шекаралық жағдайлар» (Grenzsituationen) туралы айтқанда, адам кейде түсініксіз жағдайларды мистикалық, түсіндіруі оңай нұсқалармен алмастыратынын көрсеткен. Бұл – өмірдің күрделі, түсініксіз, кейде шешімі жоқ көріністері: өлім, қайғы, кінә, күрес, жауапкершілік сияқты сәттер. «Шекаралық жағдайларда» адам өзін жалғыз, дәрменсіз сезінеді және осы кезде оның ішкі болмысы терең қозғалысқа түсіп, нақты ақиқатты іздеуге талпыныс туады. Бірақ көптеген жағдайда адам бұл күрделілікті қарапайым, түсіндіруі оңай, кейде мистикалық нұсқалармен алмастыруға тырысады. Осыған байланысты дәйексөз: «Адам шекаралық жағдайда шындықпен бетпе-бет келгенде, ол не терең экзистенциалдық танымға ұмтылады, не жайлы иллюзияларға бой ұрады» (Yaspers, 1991). Шекаралық жағдайларда адамның жалған түсініктерге бейім болуы – қазіргі постшындық дәуірінде жиі кездесетін құбылыс.

в) Сын тұрғысынан ойлау дағдарысы

Философ Ханна Арендт тоталитаризмнің негізінде шындықтың девальвациясы жатыр дейді: бұл тұжырым философиялық және саяси еңбектеріндегі негізгі идеялардың бірі. Ол шындықтың жоғалуы, ойлаудан бас тарту және соқыр сенімге сүйену тоталитаризмнің түп-тамырында жатқанын айқын көрсетеді. «Тоталитарлық билік шындықты бұрмалау арқылы орнайды. Жалған ақпарат пен идеологиялық конструкциялар адамның ақиқатқа жету қабілетін жояды. Мұндай жүйеде адамдар шындықтан бас тартып,

ойлаудың орнына биліктің ұсынған «ақиқатына» сене бастайды». Ойлаудан бас тарту (thoughtlessness) – Арендттің пікірінше, зұлымдықтың бір көзі. Адам өзіндік рефлексиядан бас тартып, әрекеттерінің салдары туралы ойламайды. Соқыр сенім – ақылмен емес, эмоциямен немесе билікке бағынып қабылданатын «ақиқат». Шындықтың девальвациясы – шындық пен жалғандықтың ара-жігі жойылады; фактілер мен ойдан шығарылған нәрселер тең дәрежеде қабылданады. Арендттің ойынша, адам ойлаудан бас тартқанда ғана надандық жайылып, тоталитарлық жүйелердің тамырына нәр береді (Arendt, 1971).

4. Философиялық интерпретациялар

Ақпараттық қоғамда надандық тек білімнің жоқтығы ғана емес, танымның бағытталуы мен бұрмалануының салдары ретінде көрініс табады. Бұл процесті тереңірек түсіну үшін қазіргі философтардың идеяларына жүгінуге болады.

а) Мишель Фуко: Білім мен билік байланысы

Мишель Фуконың философиясындағы ең маңызды тұжырымдардың бірі – білім мен биліктің тығыз байланысы. Ол үшін білім – бейтарап немесе тек шындықты бейнелейтін құрал емес, билік жүргізудің тетігі, яғни әлеуметтік бақылау мен нормалаудың механизмі. Негізгі идеясы:

1. Білім – биліктің формасы: Фуконың көзқарасы бойынша, қоғамда таралған кез келген білім түрі (медицина, психология, педагогика, криминология т.б.) – белгілі бір тарихи және әлеуметтік контекстегі биліктің нәтижесі. Бұл білімдер арқылы адамдардың мінез-құлқы реттеледі, бақыланады, ойлау жүйесі қалыптасады. Яғни, білім билік жүргізу құралына айналады.

2. Дискурстың рөлі: Фуко «дискурс» ұғымы арқылы қандай тақырыпта не айтуға болатынын, не айтуға болмайтынын сипаттайды. Яғни, билік қай білімнің «қалыпты» немесе «ғылыми» екенін анықтап, сол білім арқылы қоғамды тәртіпке салады. Мәселен, медицина «сау» мен «ауруды» анықтап, адамдарды «нормадан ауытқыған» немесе «дені сау» деп сипаттайды.

3. Паноптицизм: Фуко паноптикон идеясын қоғамдағы өзін-өзі бақылау механизмі ретінде сипаттайды. Қазіргі ақпараттық қоғамда бұл бақылау цифрлық технологиялар мен алгоритмдер арқылы жүзеге асады. Яғни, ақпаратты таратушы құрылымдар білімді ғана емес, ойды да басқарады.

Білім беру жүйесі арқылы тек «жақсы» білім алушылар мадақталады, ал «білімсіздер» маргиналданады.

Фуконың пікірінше, білім – бейтарап категория емес. Ол әрқашан билікпен байланысты. «Кім ақпаратты бақылайды – сол ақиқатты бақылайды» (Foucault, 1980) . Қазіргі медиажүйеде ақпарат өндірушілер мен таратушылар шындыққа үстемдік жүргізуші күшке айналды. Бұл – таным процесінің орталықсыздануы емес, керісінше, құпия орталықтар арқылы манипуляциялануы. Бір сөзбен айтқанда, Фуконың бұл теориясы қазіргі қоғамда алгоритмдік басқару, ақпараттық манипуляция, цифрлық бақылау құбылыстарын түсіндіруге өте өзекті. Яғни, интернет пен медиа кеңістігінде қандай білім таратылады, не шындық ретінде қабылданады – мұның бәрі билік пен бақылау құрылымдарына тәуелді.

ә) Жан Бодрийяр: Симулякр мен гиперреалдылық

Бодрийяр ақпараттың символдарға айналып, бастапқы мағынадан ажырауы туралы айтады. Симулякр (simulacrum) – бұл шынайы нәрсенің көшірмесі ғана емес, шындықты алмастырып, өзін «шынайы» ретінде ұсынатын бейне немесе таңба. Бодрийяр симулякрді төрт сатыға бөледі:

1. Шындықтың дәл бейнесі – шынайы нәрсені көрсетеді.

2. Шындықтан ауытқуы бар бейне – шындықты бұрмалайды.

3. Шындықтың болуын жасыратын бейне – шындықты жасырады.

4. Симулякр – өзінің шынайылығы жоқ, бірақ «шындық сияқты» көрінетін бейне.

Бұл – гиперреалдылыққа жол ашады. Бұл процесте шындық пен елес арасындағы шекара

жойылады. Ақпараттық ортада адамдар нақты шындықтан гөрі оның медиалық бейнесімен өмір сүреді. Бұл – гиперреалдылық. Гиперреалдылық (hyperreality) – шынайылық пен елестің, түпнұсқа мен көшірменің арасындағы шекара жойылған күй. Адамдар шынайы әлемді емес, оның симуляциясын қабылдайды. Мәселен, әлеуметтік желілердегі мінсіз өмір көріністері, жаңалықтардың драматизациясы, жарнамадағы шынайы емес бейнелер – бәрі гиперреалдылыққа мысал (Baudrillard, 1994). Осының нәтижесінде надандық тереңдей түседі, өйткені адамдар елес арқылы таным қалыптастырады.

б) Постмодерн және эпистемологиялық релятивизм

Постмодерн философиясының өкілдері Ж.-Ф. Лиотар мен Р. Рорти универсал ақиқат ұғымынан түбегейлі бас тартып, шынайылықтың орнына плюралистік интерпретациялар кеңістігін ұсынды универсал ақиқат ұғымынан бас тартты. Ақиқаттар көп, бәрі – интерпретация ғана (Lyotard, 1984; Rorty, 1991). Олардың пікірінше, ақиқат дегеніміз – бір ғана шынайылықты бейнелеу емес, әлеуметтік-мәдени контекстке тәуелді түрлі мағыналар жиынтығы. Бұл идеялар әсіресе цифрлық және ақпараттық қоғамда кеңінен таралып, ақиқат ұғымының өзі күмән тудыратын, салыстырмалы түсінікке айналды. Алайда мұндай ұстанымның радикалды формалары қоғамда критикалық рефлексияның әлсіреуіне, ақпараттың беделінің жойылуына және ақыры танымдық хаосқа алып келеді. Әрбір дерекке күмәнмен қарау мен сенімнің күйреуі – «ақпараттық нигилизм» феноменінің көрінісі. Бұл ұғымды қазіргі ақпараттық қоғамның ақиқат пен мағынаға деген сенімінен айрылу үдерісін сипаттау үшін қолдануға болады.

в) Этика және жауапкершілік

Философиялық тұрғыдан алғанда, надандық – тек танымдық емес, сонымен қатар этикалық құбылыс. Ханна Арендт өзінің «Ойлаудың өмірі» атты еңбегінде зұлымдықтың қайнар көзі ретінде адамның ойлаудан бас тартуын көрсетеді (Arendt, 1971). Оның пайымдауынша, ойлау – тек рационалды әрекет ғана емес, сонымен қатар моральдық жауапкершілікпен тығыз байланысты процесс. Осы тұрғыдан алғанда, ақпаратты рефлексивті талдамай қабылдау, оның түп-төркінін түсінуге тырыспай, жалған пікірлерге еріп кету – адамгершілік жауапкершіліктен жалтарудың белгісі. Қазіргі ақпараттық қоғамда бұл феномен бұрынғыдан да өзекті бола түсті. Ақпараттың молдығы мен қолжетімділігі шынайы танымның тереңдігін алмастыра алмайды. Керісінше, үнемі жеңіл әрі үстірт ақпаратқа жүгіну адамның сыни ойлау қабілетін төмендетіп, моральдық таңдау жасаудағы жауапкершілігін әлсіретеді. Ақпараттық надандық, осылайша, этикалық немқұрайлылықтың көрінісі ретінде қоғамның рухани әлсіреуіне ықпал етеді.

Қорытынды

Ақпараттық қоғамдағы надандық – бұл білімнің жоқтығы ғана емес, ақпараттың шектен тыс көптігі жағдайындағы танымның дағдарысы. Ақпараттың толассыз ағынында адасқан адамның шешім қабылдауы мен дүниені түсінуі бұлыңғырлануы мүмкін. Көптеген адамдар нақты шындыққа емес, алгоритмдер ұсынған, эмоциялық тұрғыдан өңделген, симуляцияланған шындыққа сүйеніп әрекет етеді (Pariser, 2011; Zuboff, 2019). Бұл феномен ақпараттық манипуляцияның әсерінен пайда болып, философиялық тұрғыдан бірнеше күрделі мәселелерді туындатады (McIntyre, 2018).

Біріншіден, таным шекаралары кеңейіп жатқандай көрінгенімен, шын мәнінде олар жеке ақпараттық резервацияларға (filter bubble) айналуға (Sunstein, 2001). Бұл құбылыс адамды тек өзінің қызығушылықтарына сай келетін ақпаратпен қоректендіреді, соның нәтижесінде басқа әлем көзқарастары мен ойлау тәсілдері шеттетіледі. Мұндай ақпараттық оқшаулану адамды шындықтың көпқырлылығын түсінуден айырады, оның танымдық шекараларын тарылтады. Ақпараттық бостандықтың болғанымен, адамдар шындықтың барлық қырын көрмей, тек өзі таңдаған шындыққа сенуге бейім болады.

Екіншіден, надандық тек білімнің жоқтығы емес, ол сондай-ақ интеллектуалдық еріншектік, жалған сенімге илану және ақпаратпен дұрыс жұмыс істей алмау қабілеті

ретінде түсіндіріледі (Kakutani, 2018). Мұндай надандық адамды өз танымдық процестерін жүзеге асырудан және жаңа ақпаратты сыни тұрғыдан қабылдаудан айырады. Ақпараттың көптігі, бірақ оны өңдеу мен бағалаудың жоқтығы, қоғамды, әсіресе жастарды, нақты шындықтан ажыратып, оларды жеңіл жолмен өтетін ақпараттық фрагменттермен қанағаттандыруға мәжбүр етеді (Carr, 2010).

Үшіншіден, шынайы таным тек ақпаратты қабылдау емес, оған философиялық және сын тұрғысынан қарау болып табылады (Sosa, 2007; Floridi, 2010). Ақпаратты терең түсіну мен оның мағынасын ашу үшін оны өңдеп, бағалау және сыни тұрғыдан талдау өте маңызды. Ақпараттың өзі тек жиынтық дерек бола алмайды – оны нақты контексте қарастырып, оған қатысты философиялық рефлексия жасау қажет. Бұл жерде философия адамға терең ойлану, себеп-салдар байланыстарын түсіну және ақпаратты үйлесімді түрде қабылдау қабілетін ұсынады.

Қазіргі уақытта философияның рөлі ақпараттық қоғамда айтарлықтай артып отыр. Ақпараттық сауаттылық тек техникалық дағды емес, ол – философиялық рефлексияның жаңа формасы. Бұл жаңа форма ақпаратты тек жинақтап қана қоймай, оны дұрыс түсіну, сыни тұрғыдан бағалау және өз пікірін қалыптастыру дағдыларын игеруді көздейді. Ақпараттық сауаттылықтың басты мақсаты – тек ақпаратты іздеу емес, оны түсініп, дұрыс пайдалану арқылы қоғамға пайдалы болу (Floridi, 2010).

Ақпараттық қоғамдағы таным мен надандықтың жаңа формаларының философиялық анализі адамның ақыл-ойының дамуына және оның әлеуметтік жауапкершілігіне жаңа талаптар қойып отыр. Ақпараттық манипуляция мен фейк жаңалықтармен күрес тек жеке адамның ғана емес, бүкіл қоғамның мәселесі болып табылады. Сондықтан, қазіргі философияның міндеті – ақпараттық әлемдегі адами танымның шекараларын қайта қарастыру, ақпаратпен жұмыс істеудің этикалық және танымдық негіздерін қалыптастыру. Ақпараттық қоғамның тиімді әрі дұрыс жұмыс істеуі үшін адамдардың ақпаратты түсіну, оны сыни тұрғыдан қабылдау және ақпараттық сауаттылықтарын арттыруы қажет. Осылайша, философия ақпараттық кеңістіктегі адами іс-әрекеттің негізгі бағыттарын айқындайтын маңызды құралға айналады.

Ақпараттық қоғамда адамның танымдық белсенділігі мен ақыл-ойының еркіндігіне әсер ететін философиялық, әлеуметтік және этикалық мәселелер туындауда. Мұндай сұрақтарға философиялық тұрғыдан жауап табу тек білімнің кеңеюін ғана емес, адамның танымдық қабілеттерін дамытуға да ықпал етіп, қоғамның рухани-мәдени деңгейін арттыруға мүмкіндік береді.

Пайдаланылған әдебиеттер:

1. Pariser, E. (2011). *The Filter Bubble: What the Internet Is Hiding from You*. Penguin Press.
2. Tufekci, Z. (2015). *Algorithmic Harms Beyond Facebook and Google: Emergent Challenges of Computational Agency*. *We Live in Public Journal*.
3. Gillespie, T. (2014). *The Relevance of Algorithms. Media Technologies: Essays on Communication, Materiality, and Society*. MIT Press.
4. Plato. (1997). *Apology*. In J. M. Cooper (Ed.), *Plato: Complete Works*. Hackett Publishing.
5. Plato. (2000). *The Republic* (Translated by T. Griffith). Cambridge University Press.
6. Vlastos, G. (1991). *Socrates: Ironist and Moral Philosopher*. Cornell University Press.
7. Nelson, L. (1949). *Socratic Method and Critical Philosophy: Selected Essays*. Dover Publications.
8. Paul, R., & Elder, L. (2006). *The Thinker's Guide to the Art of Socratic Questioning*. Foundation for Critical Thinking.
9. Kant, I. (1784). *Beantwortung der Frage: Was ist Aufklärung?* *Berlinische Monatsschrift*.
10. Castells, M. (2010). *The Rise of the Network Society* (2nd ed.). Wiley-Blackwell.
11. Popper, K. (2002). *The Logic of Scientific Discovery*. Routledge Classics.

12. Bozdag, E. (2013). Bias in algorithmic filtering and personalization. *Ethics and Information Technology*, 15(3), 209–227. <https://doi.org/10.1007/s10676-013-9321-6>
13. Bakshy, E., Messing, S., & Adamic, L. A. (2015). Exposure to ideologically diverse news and opinion on Facebook. *Science*, 348(6239), 1130–1132. <https://doi.org/10.1126/science.aaa1160>
14. Zuboff, S. (2019). *The Age of Surveillance Capitalism: The Fight for a Human Future at the New Frontier of Power*. PublicAffairs.
15. UNESCO (2021). Addressing disinformation and hate speech online.
16. Vosoughi, S., Roy, D., & Aral, S. (2018). The spread of true and false news online. *Science*, 359(6380), 1146–1151. <https://doi.org/10.1126/science.aap9559>
17. Keyes, R. (2004). *The Post-Truth Era: Dishonesty and Deception in Contemporary Life*. St. Martin's Press.
18. Yaspers, K. (1991). *The Idea of the University*. Beacon Press.
19. Arendt, H. (1971). Thinking and Moral Considerations. *Social Research*, 38(3), 417-446.
20. Foucault, M. (1980). *Power/Knowledge: Selected Interviews and Other Writings, 1972–1977*. Pantheon Books.
21. Baudrillard, J. (1994). *Simulacra and Simulation*. University of Michigan Press.
22. Lyotard, J.-F. (1984). *The Postmodern Condition: A Report on Knowledge*. University of Minnesota Press.
23. Rorty, R. (1991). *Objectivity, Relativism, and Truth: Philosophical Papers Volume 1*. Cambridge University Press.
24. McIntyre, L. (2018). *Post-Truth*. MIT Press.
25. Sunstein, C. R. (2001). *Republic.com*. Princeton University Press.
26. Kakutani, M. (2018). *The Death of Truth: Notes on Falsehood in the Age of Trump*. Tim Duggan Books.
27. Carr, N. (2010). *The Shallows: What the Internet Is Doing to Our Brains*. W.W. Norton & Company.
28. Sosa, E. (2007). *A Virtue Epistemology: Apt Belief and Reflective Knowledge, Volume I*. Oxford University Press.
29. Floridi, L. (2010). *Information: A Very Short Introduction*. Oxford University Press.

TRENDS IN THE DEVELOPMENT OF MOTIVATIONAL MECHANISMS FOR MANAGERIAL PERSONNEL IN MEDICAL INSTITUTIONS

Yerkimbayeva A.,

Doctoral student of the Department of Business

Administration at the Higher School

of Business of Almaty Management University

Motivation is closely related to stimulation. The latter in turn is a set of measures carried out by senior management in order to improve the quality of work, labor productivity, etc. It is believed that stimulation is the main tool of managers in relation to their subordinates and can be non-material and material. In turn, both types of stimulation can have a positive and negative direction. Material monetary stimulation is understood as adequate wages corresponding to the rate of inflation in the country, additional payments, allowances, compensation, loans, preferential loans and also a number of other methods.

Material non-monetary stimulation implies public recognition of the employee, his prestige, issuance of vouchers to health centers, advanced training courses, additional leave. According to respondents, who included personnel from Kazakhstan and foreign medical organizations, identifying the predominant incentive factor seems difficult, since both monetary and non-monetary incentives have approximately the same impact on employees.

To organize motivation through such a factor as stimulation, according to researchers, it is necessary to comply with the following requirements:

1. Complexity – the manager must initially take into account the incentive factors that are common to his subordinates, but also remember to take into account the individual achievements of employees (Example: an extraordinary and lengthy operation for the operating team should be followed by bonuses to wages and an additional day off; the possibility of choosing shifts for employees).

2. Differentiation of an individual approach to motivating employees depending on their length of service, number of children in the family, age, qualifications, personal achievements in the workplace (Example: employees with a candidate/doctoral degree have a higher salary compared to employees without a degree).

3. Flexibility and efficiency in changing incentives depending on changing conditions both in the team and at the state level (Example: increasing inflation rate).

Various theories of motivation were used to analyze employee motivation, its individualization, and to identify the primary stimulating factor.

According to the rather popular theory of A. Maslow, presented in the form of a pyramid, human needs were divided into primary and secondary. The primary ones included extremely necessary physiological needs, without which human survival is impossible: food, water, shelter, clothing, health, sexual desire. At a higher level were the needs for security and confidence in the future, in the future, that is, protection from dangers, the need for love and confidence in the further satisfaction of physiological needs. According to the author, they are what initially motivate a person and without satisfying these fundamental needs, the formation of subsequent ones is impossible. As the primary needs are satisfied, secondary (social) needs appear: recognition of the individual in society, interaction with other people, self-actualization (realization of one's capabilities), respect from society, personal achievements, cognitive and aesthetic need.

The motivation theory of D.S. McClelland is based on the fact that as economic relations develop and management improves, human needs acquire a higher level, a person begins to strive for power and recognition. At this stage, success begins to be assessed as a new step in making

difficult decisions, the ability to bear responsibility for the decisions made. The employee begins to demonstrate leadership skills in his team, tries to defend his opinion in the team and begins to convince others of its correctness. Such people have a fairly wide circle of communication and are constantly expanding it. Motivating such an employee is considered possible by assigning him to a higher position through certification, sending him to advanced training courses.

According to the theory proposed by F.I. Herzberg, two groups of factors are distinguished: hygienic and motivational. The author attributed wages, interpersonal relationships in the team, and company policy to the first group. It was noted that if these factors are negative for the employee, then his dissatisfaction with the work process increases, however, even with a positive influence of only hygienic factors, the employee remains neutral towards his activities. The second group consisted of motivational factors associated with the activities of the personnel: personal achievements of the employee, his recognition in the team, degree of responsibility, and the possibility of career growth. The positive impact of factors in this group motivates the employee to more productive work activity, and in general has a positive effect on the entire work process. However, it was noted that the absence of factors in this group did not always have a negative effect.

The expectancy theory, authored by V. Vroom, considers the employee's needs and the type of employee and manager behavior to be the main factors of motivation. According to this theory, the manager, under certain conditions, encourages the employee's work; the employee, relying on personal conclusions, is confident that with a certain behavior he will receive additional encouragement. Based on this, the employee must compare the quality of the work performed to the possible encouragement, and the manager must be informed about the individual needs of employees and guarantee them encouragement depending on the quantity/quality of the work performed. For example, the successful activity of employees is encouraged by certain goods/services of a given company, which its employees need.

According to the theory of fairness proposed by J.B. Rawls, employees evaluate their work in relation to other employees. In doing so, they take into account the following factors: qualifications, working conditions, working hours, length of service, wages, as well as various bonuses and incentives.

The motivation theory of L. Porter E. Lawler includes elements of the equity theory and the expectancy theory. The expectancy theory is manifested here in the fact that the employee compares the resources, strength and time spent on the work, hoping for adequate remuneration for the work performed. An element of the equity theory is that employees evaluate the reward based on the results of their work in comparison with their colleagues, and draw appropriate conclusions.

The authors included three factors that, in their opinion, affect the possibility of reward:

- the efforts expended by the employee;
- the personal qualities of the employee;
- his awareness of his role in the workplace. At the same time, the

authors consider the results of work to be the main factor in employee satisfaction, improving which, employees can expect an increase in remuneration.

The study of this area does not end with theories of motivation, as the American psychologist E.N. Schein in his work noted eight “career anchors”, which he understood as the main values in the work of a team, which are individual for each employee .

1. Technical and functional. At the same time, the employee is interested in his professional development, tries to maintain communication with colleagues on work topics, as well as with specialists of the highest categories, primarily for his self-improvement. The employee receives

moral satisfaction from recognition by colleagues in society as a professional. At the same time, the author advises managers to carry out the following activities to maintain this anchor in employees:

- as an employee develops professionally, he or she must perform new tasks that are more complex than the previous ones;
- the manager must provide the employees with the groundwork for completing new tasks, thanks to which the employee will experience moral satisfaction and recognition from colleagues;
- the manager needs to look for an individual approach to the interests of his employees and direct their activities along a path that is more interesting for them.

2. General management. This approach defines the employee as a managerial link. At the same time, the employee demonstrates maximum initiative in organizing the work process, responsibility for the implementation of collective assignments. The manager's approach to employees with such an "anchor" should be as follows:

- appoint an employee as a manager in any work process;
- develop in the employee responsibility for the order and coordination of the team's work;
- encourage the employee (words, certificates), which is regarded by the employee as an incentive for further advancement up the career ladder.

3. Autonomy and independence. Implies individualization of the employee's work process, his own style of work is important to him, and he does not accept stereotypes. To motivate employees of this anchor, management should take the following measures:

- minimization of control over employee actions, independence of his actions;
- an employee running his own business, job which requires a lot of responsibility;
- freedom from stereotypical work that requires constant supervision.

4. A sense of security and stability. The employees of this "anchor" are alien to the novelty of the work process, the development of new work roles. They are conservative in their business/profession. The employee is interested in keeping his job for a long time, has a negative attitude to long business trips, internships. The tactics of the management personnel should be as follows:

- assignment of stereotypical work with minimal risk;
- assignment of long-term tasks;
- set the execution of changed new tasks previously performed by the employee.

СОВРЕМЕННАЯ МОДЕЛЬ НАЦИОНАЛЬНОГО ПРОДЮСИРОВАНИЯ В РАЗРЕЗЕ ОПЕРАТОРСКОГО ИСКУССТВА

*Амержанов К. Ж.,
кинооператор, режиссер*

Прежде чем размышлять об особенностях продюсирования в Казахстане, важно разобраться в понятиях. У автора возникают сомнения, что некоторые так называемые продюсеры сами до конца не понимают, чем именно они занимаются и как этот процесс должен быть организован. В отличие от них, продюсеры, стоявшие у истоков становления казахстанского кино, имели чёткое представление о технологии производства аудиовизуального произведения и руководствовались не жадой личного обогащения, а профессиональными и художественными целями.

Согласно общепринятым в профессиональном кругу представлениям, продюсер создаёт все необходимые условия для производства аудиовизуального произведения (кино, телесериала, телешоу) и его дальнейшего запуска в прокат или продажи на телевидение и различные медиаплатформы.

Обязательные компетенции кинопродюсера включают:

- экспертную оценку будущего произведения с позиции искусства и экономических перспектив;
- определение концепции, общей идеи и составление тактики производства совместно с авторами проекта;
- рассмотрение и анализ литературных сценариев с точки зрения художественной ценности и прогнозируемой прибыльности;
- поиск материальных и нематериальных ресурсов, необходимых для производства;
- участие в формировании творческой группы совместно с режиссёром;
- контроль над каждым этапом производственного процесса;
- привлечение экспертов и специалистов в области продвижения и рекламы;
- контроль соответствия съёмок первоначальной идее и стилистике, разработанной совместно с режиссёром и сценаристами;
- мониторинг и анализ кинорынка;
- учёт нормативно-правовых аспектов деятельности, включая соблюдение авторского права и требований, связанных с цензурой.

Становление продюсерского кино в Казахстане

В конце советской эпохи в Казахстане открылись независимые киностудии, что положило начало продюсерскому кино. Студия «Катарсис» стала лидером, сняв около 70 полнометражных картин. В 1998 году киностудия «Казахфильм» внедрила схему продюсерского кино, доверив государственные деньги частным компаниям.

Развитие продюсерского кино в 1990-х и 2000-х годах

В 1990-х годах частные инвесторы давали деньги на кино, но условия для коммерческого кино не сложились. В 2000-х годах кинопроизводство упало до одной картины в год, что привело к остановке развития продюсерского кино.

Роль Ораза Рымжанова

Ораз Рымжанов активно поддерживал продюсерское кино и открыл продюсерские курсы в Казахской национальной академии искусств. Уход из жизни в 2001 году на некоторое время прервал развитие продюсерского кино в Казахстане.

Возрождение кинопроизводства в Казахстане

В 2002 году Сергей Азимов стал директором киностудии «Казахфильм», что привело к возрождению кинопроизводства. Фильмы ориентировались на историческую тематику, но не имели диалога с современностью. В период с 2002 по 2005 год кинопроизводство было сконцентрировано в Национальной компании «Казахфильм».

Коммерческое кино и его развитие

В 2000-е годы частные инвесторы начали вкладывать деньги в ремонт кинотеатров. Первый коммерчески успешный фильм «Рэкетир» (2007) Акана Сатаева стал началом

истории отечественного кинобизнеса. В 2010 году появились фильмы «Сказ о розовом зайце» и «Ғашық жүрек, или Коктейль для звезды», которые окончательно убедили в готовности зрителя воспринимать казахстанское кино.

Жанровое кино и его особенности

В 2010-е годы появилось массовое жанровое кино: комедии, мелодрамы, триллеры, экшны, боевики, фэнтези, мюзиклы. Комедии стали популярными благодаря фильмам «Ойпырмай, или Дорогие мои дети» и «Ғашық жүрек, или Коктейль для звезды». Мелодрамы также получили развитие благодаря фильмам «Он и она», «Виртуальная любовь», «Курко», «16 кыз». Экшн-фильмы, такие как «Рэкетиры», «Ликвидатор», «Хакер», «Районы», также были успешными. Фэнтези и фильмы ужасов не получили широкого развития из-за технической сложности и высокой стоимости.

Продюсерское кино и его вклад

В 2000-е годы появились серьёзные продюсеры, такие как Алия Увальжанова и Гульнара Сарсенова. Они стали продюсерами фильмов, поднявших казахстанское кино на новый уровень. В 2010-е годы продюсерское кино стало преобладающим, достигнув 90% к 2020 году.

Таким образом мы можем выделить конкретных людей которые так или иначе внесли важный вклад в развитие продюсерского кино в Казахстане, это - Ораз Рымжанов, Максим Смагулов, Саин Габдуллин, Алия Увальжанова, Гульнара Сарсенова, Лимара Жексембаева, Сергей Азимов, Ернар Маликов,, Жадыра Сахиева, Ахат Ибраев

За более чем двадцатилетнюю профессиональную практику в качестве главного оператора полнометражных, документальных фильмов и телевизионных сериалов, автор пришёл к выводу, что при формировании съёмочной группы в Казахстане одним из ключевых факторов для большинства продюсеров остаётся традиционное воспитание. На практике это означает предпочтение кандидатур «удобных» и послушных помощников, нежели специалистов с высокой квалификацией, но с выраженной профессиональной позицией и принципиальностью. Такая тенденция формируется под влиянием социальных установок, предполагающих обязательное уважение младшего к старшему и, как следствие, ограниченность в праве аргументированно отстаивать собственную точку зрения, даже если она объективно обоснована.

Следует отметить, что до обретения независимости Казахстаном основной состав кинопроизводства формировался преимущественно из представителей нетитульной нации. Однако в последние годы все ключевые позиции постепенно переходят к национальным кадрам. Этот логичный и необходимый процесс способствует формированию нового этапа развития киноязыка и подталкивает авторов к исследованию национальной идентичности через кинематографические средства. Среди них всё чаще используется искусственный интеллект, пусть пока и с осторожностью, преимущественно молодыми кинематографистами и контент-мейкерами.

Проблемы национального продюсирования в Казахстане

Одной из наиболее острых проблем казахстанской киноиндустрии остаётся дефицит профессиональных продюсеров с профильным образованием. В учебной системе по-прежнему отсутствует полноценный элемент продюсирования. Организацией съёмочного процесса на студенческом уровне нередко занимаются режиссёры и операторы, что приводит к перекосам в распределении функций и перегрузке творческих специалистов административными задачами.

Этот пробел в образовательной политике способствует тому, что вакантные позиции в индустрии занимают выходцы из смежных профессий — тележурналисты, менеджеры, PR-специалисты, — не обладающие достаточными знаниями в области визуального языка, технических процессов и этики кинопроизводства. Отсутствие глубокого понимания специфики профессии зачастую приводит к ошибкам в планировании бюджета, нарушению трудовых норм, пренебрежению к условиям труда съёмочной группы.

Автор не обвиняет этих людей — их путь в профессию стал следствием целого ряда исторических, социокультурных и системных причин. Особенно часто путь от журналистики к продюсированию становится логичным продолжением карьеры: телеэкран даёт возможность создать узнаваемый медиапортрет, который затем используется как инструмент влияния и продвижения. Эти специалисты обладают ораторским талантом, актёрскими навыками и гибкостью в морально-этических вопросах, что позволяет им занять ключевые позиции в телекомпаниях и медиаструктурах. Однако отсутствие технической подготовки и понимания творческого процесса приводит к снижению качества продукции.

Особенно остро эти проблемы сказываются на работе операторов. Недостаток профессиональной подготовки продюсеров, стремящихся к экономии, приводит к отказу от использования качественной техники, сокращению съёмочных дней, нарушению норм рабочего времени. Всё это непосредственно влияет на визуальный уровень создаваемого материала и демотивирует ключевых специалистов, от которых зависит художественная выразительность фильма или сериала.

Показателен пример одного из телеканалов, где должность главного оператора занимает специалист, чья квалификация, по мнению автора, не соответствует занимаемой позиции. Несмотря на многолетний опыт, он не проявил себя как носитель экранной культуры или эстетической концепции. Его профессиональный путь — результат личных связей и административной поддержки, а не творческих достижений. Подобная ситуация отражает системную проблему кадрового отбора и способствует снижению качества визуального контента в отечественном медиапространстве.

Кроме того, круговая порука и отсутствие прозрачного механизма распределения бюджетов негативно сказываются на развитии национального кинематографа. Финансирование проектов осуществляется без опоры на объективные критерии качества, а сама продюсерская деятельность нередко становится продолжением административного ресурса, а не художественного или организационного таланта.

Современные вызовы, такие как внедрение ИИ в процессы создания визуального контента, требуют от продюсеров новой компетентности. Без понимания юридических, этических и технических аспектов синтетических изображений возникает угроза не только качеству продукции, но и доверию аудитории к экранному искусству как к форме социального высказывания.

Вывод:

Формирование новой национальной продюсерской модели в Казахстане требует системного подхода — от реформы образовательных программ до введения профессиональных стандартов и механизмов прозрачного отбора кадров. Только при таком условии возможно обеспечить операторам и другим участникам кинопроцесса необходимые условия для реализации их творческого потенциала, а отечественному кино — возможность выйти на качественно новый уровень.

Структура современной операторской школы Казахстана

Современную операторскую школу Казахстана условно можно разделить на три направления:

4. **Кино** — операторы, работающие в полнометражных и короткометражных фильмах, а также в документальном и авторском кино. Это направление связано с поисками визуального языка, национальной идентичности и художественного высказывания.

5. **Телевидение** — операторы, задействованные в производстве телесериалов, новостных и публицистических программ. Здесь важны стандартизация, ритм, эффективность и способность работать в условиях жёстких дедлайнов.

6. **Производство медиаконтента** — включает рекламу, музыкальные клипы, блогинг, корпоративное и цифровое видео. Это самая гибкая и экспериментальная сфера,

быстро реагирующая на технологические тренды, активно использующая дроны, виртуальные камеры, ИИ и AR-технологии.

Такое разделение позволяет более точно анализировать специфику каждого направления, образовательные и продюсерские запросы, а также возможности интеграции новых технологий.

Экранная культура как новая форма социального и культурного просвещения

Помнятся всем известные слова вождя мирового пролетариата В. И. Ленина: «Важнейшим из искусств для нас является кино». В те времена, когда народ был в массе неграмотен, а общество только вышло из крепостного гнёта, новейшее из искусств действительно стало важнейшим. До эпохи Гутенберга основным источником знания и мировоззренческой опоры для масс была церковь, но с появлением кинематографа миллионы рабочих и крестьян с увлечением смотрели на экран, впитывая всё, что он транслировал.

Создателями первых фильмов были настоящие мастера, не только формировавшие сильные образы, впоследствии ставшие достоянием мировой культуры, но и теоретики, расширявшие горизонты знания. Сегодня мы пользуемся сформировавшимся киноязыком, вобравшим в себя элементы пространственных и временных искусств, таких как живопись, архитектура, литература, театр и музыка.

Таким образом, экранная культура стала не просто средством визуального выражения, а универсальным языком для формирования мышления, эстетических норм и коллективной памяти. Это требует не только технической и художественной грамотности от оператора, но и глубокого понимания социального контекста, в котором рождается изображение.

Таким образом, перед казахстанским кинематографом стоит задача комплексной трансформации: от образовательных программ до кадровой политики и продюсерского менеджмента. Необходимо формирование устойчивой модели национального продюсирования, в которой будут сбалансированы художественные ценности, технологические возможности и этические нормы. Этот доклад призван обозначить наиболее острые проблемы и предложить направления для дальнейшего исследования и практического осмысления национальной модели продюсирования через призму операторского искусства.

Практические и правовые аспекты национального продюсирования

Одной из ключевых проблем казахстанской индустрии кино и телевидения остаётся недостаточная профессиональная подготовка продюсеров. В ряде случаев эту должность занимает человек без соответствующего опыта, образования и навыков. Отсутствие системного подхода приводит к ряду серьёзных последствий:

- ошибки в планировании бюджета и графика съёмок;
- снижение качества производства из-за попыток чрезмерной экономии;
- демотивация съёмочной группы и рост конфликтности на площадке.

Особенно сильно данные проблемы отражаются на операторской группе. Стремление к экономии оборачивается отказом от использования качественного оборудования, привлечения опытных специалистов и соблюдения норм съёмочного процесса. Всё это приводит к снижению качества отснятого материала и, как следствие, финального продукта.

С точки зрения операторов, качество визуального ряда напрямую зависит от условий труда. Часто переработки, вызванные ошибками продюсера, мешают соблюдению технических и художественных норм. Это идёт вразрез с классическими рекомендациями:

В «Основах фильмопроизводства» В. Коноплёва подчёркивается важность тщательной подготовки съёмочного процесса;

В «Мастерстве кинооператора» А. Головни отмечено, что операторская работа требует творческого подхода, невозможного в условиях усталости и нехватки времени.

Согласно статьям 68 и 77 Трудового кодекса Республики Казахстан, переработки допускаются только с согласия работника и должны быть ограничены по времени. Однако на практике съёмочные группы зачастую работают сверхурочно из-за недостаточного финансирования или неэффективного управления, нарушая не только законодательство, но и этические принципы профессии.

Для выхода из данной ситуации необходим комплексный подход:

5. Соблюдение норм рабочего времени. Планирование съёмок должно учитывать физическую и творческую специфику работы операторов.

6. Обеспечение технических ресурсов. Современная съёмочная техника и качественное освещение являются базой операторского мастерства.

7. Повышение продюсерской квалификации. Образование должно включать основы операторского ремесла, этики и визуального языка.

8. Следование классическим методическим рекомендациям. Это снизит количество переработок и повысит качество результата.

Таким образом, национальная модель продюсирования в Казахстане должна основываться не только на административной эффективности, но и на уважении к трудовым, правовым и творческим аспектам профессии, особенно в отношении операторской группы — ключевых участников создания экранного образа.

Түрік және қазақ анимациялық фильмдерінің салыстырмасы: мәдени кодтар тұрғысынан талдау үлгісі

Илияс М.Е

Журналистика факультетінің оқытушысы

Бұл мақалада Түркия мен Қазақстанда өндірілген анимациялық фильмдердің мазмұны мен құрылымына мәдени кодтар тұрғысынан салыстырмалы талдау жасалды. Қазіргі заманда мультфильмдер тек ойын-сауық құралы ғана емес, сонымен қатар ұлттың дүниетанымы мен құндылықтарын жеткізуші маңызды құрал ретінде қарастырылады. Зерттеу барысында екі елде танымал болған «Ререе» (Түркия) және «Әли мен Айя» (Қазақстан) анимациялық жобалары мысалға алынды. Мақсат — осы мультфильмдер арқылы түрік және қазақ мәдениеттеріндегі бала тәрбиесіне, ұлттық болмысқа, тіл мен дәстүрге қатысты ерекшеліктерді анықтау.

Коммуникация тарихындағы соңғы ғасыр — техникалық дамумен қатар, мәдени мазмұндардың берілу тәсілдері де айтарлықтай өзгерген кезең. Электр энергиясының ашылуы, радио, теледидар, ал соңғы жылдары цифрлық технологиялар — бұлардың барлығы ақпарат таратудың жаңа формаларын тудырды. Осы үдерістердің бір бөлігі ретінде мультфильмдер ерекше орын алады.

Мультфильмдердің мәдени әсері

Анимациялық фильмдер — баланың дүниетанымына, қиялына, тілдік және әлеуметтік дағдыларына әсер ететін маңызды құрал. Мәдени кодтар, яғни халықтың ішкі құндылықтары мен менталитетін жеткізетін символдар, образдар мен сюжеттік желілер мультфильмдерде кеңінен қолданылады. Сондықтан мультфильмдер — ұлттың бейсаналық деңгейдегі тәрбиелік арналарын зерттеуге мүмкіндік береді. Мақалада сапалық зерттеу әдісі, атап айтқанда мәтіндік талдау тәсілі қолданылды. Түркиядағы TRT Çocuk арнасынан көрсетілетін «Ререе» және Қазақстандағы Balapan арнасынан көрсетілетін «Әли мен Айя» мультфильмдері зерттеу нысаны ретінде алынған.

«Ререе» мультфильмі түрік мәдениетіндегі отбасылық құндылықтарды, тіл мен дәстүрдің маңызын бала санасына еркін әрі ойын түрінде жеткізеді. Ал «Әли мен Айя» жобасы қазақы тәрбиенің негізгі ұғымдары — үлкенге құрмет, табиғатпен үйлесім, ұлттық киім мен тағам, тіл тазалығы сияқты құндылықтарды насихаттайды. Екі мультфильмде де ата-ана рөлі, достық, жауапкершілік сияқты әмбебап құндылықтар ортақ болғанымен, оларды жеткізу жолдары мен мәдени мәнмәтіндері әртүрлі.

Зерттеу көрсеткендей, Түркия мен Қазақстанда жасалған мультфильмдер өз халқының мәдени ерекшеліктерін сақтай отырып, заманауи форматта балалар тәрбиесіне ықпал етеді. Анимациялық өнімдер арқылы ұлттық сана мен рухани кодтарды келесі ұрпаққа жеткізуге болады. Сондықтан мультфильмдерді тек ойын-сауық құралы емес, мәдени коммуникация мен білім берудің құралы ретінде бағалау қажет.

AR ЭФФЕКТЫ В СОЦИАЛЬНЫХ СЕТЯХ КАК ВИД КРЕОЛИЗАЦИИ

Бактыгереева А.,

докторант, КазНУ им. аль-Фараби, Алматы, Казахстан

<https://orcid.org/0000-0003-8834-3141>

e-mail: smm_bzb@bk.ru

В настоящее время Интернет представляет собой коммуникативное пространство информационного общества, обеспечивающее практически неограниченные возможности получения, передачи и обработки информации официального, делового, научного, развлекательного и личного характера.

Ключевые слова: AR маски, AR эффекты, Spark AR, AR-креаторы, социальные сети.

Қазіргі уақытта Интернет ресми, іскери, ғылыми, ойын-сауық және жеке сипаттағы ақпаратты алуға, жіберуге және өңдеуге шексіз мүмкіндіктер беретін ақпараттық қоғамның коммуникативті кеңістігі болып табылады.

Түйін сөздер: AR маскалары, AR эффектілері, Spark AR, AR жасаушылар, әлеуметтік желілер.

Currently, the Internet is a communicative space of the information society, providing almost unlimited opportunities for receiving, transmitting and processing information of an official, business, scientific, entertaining and personal nature.

Key words: AR masks, AR effects, Spark AR, AR creators, social networks.

Маски – главный тренд в социальных сетях Instagram, Snap chat, Tik-tok. А все благодаря эффекту дополненной реальности, на которую сейчас есть спрос. Эффективный маркетинговый инструмент и новый формат взаимодействия брендов с аудиторией. Потребителей AR-контента становится всё больше, ведь дополненная реальность в привычном интерфейсе соцсети доступна каждому обладателю смартфона. Мировые холдинги и инвестиционные компании делают большую ставку на эти инструменты, согласно данным IDC, уже в 2023 году VR/AR составил – \$94,63 млрд (\$60,55 млрд – AR, \$34,08 млрд – VR). По данным Goldman Sachs медицина станет первой отраслью после игровой по объёмам инвестиций в VR/AR. К 2025 году VR в сфере медицинских услуг вырастет до 6,1 млрд \$ [1].

Стилистически продуманная, подкреплённая идеей, релевантная, креативная маска для Бренда – способ нативного напоминания о себе, для Блогера – ежедневный удачный образ без траты времени и средств, а для аудитории – приятное развлечение. AR маски – это тренд, ставший мощным маркетинговым инструментом.

Главный плюс масок – в привлечении и удержании потока внимания аудитории, открытие бесперебойного контактного канала и двустороннего взаимодействия, возможность запустить волну пользовательского контента. Маски работают на Вас сами, без усилий и расходов на продвижение.

Технология дополненной реальности (Augmented Reality, AR) позволяет «накладывать» виртуальный контент на реальный мир. С помощью таких цифровых подсказок можно, например, быстро найти нужный продукт в супермаркете, узнать, как собрать новую мебель, или научиться пользоваться спутниковым навигатором в автомобиле. Особенно часто дополненная реальность используется в компьютерных играх. Уже сейчас вы можете увидеть у себя дома гуляющих по рабочему столу динозавров, мчащиеся по комнате игрушечные машинки или просто виртуальную мебель из каталога. По большому счёту возможности дополненной реальности ограничены только

возможностями цифровых устройств. Первыми AR-приложениями стали нативные приложения для смартфонов, работающие по принципу добавления информации на изображение с камеры. Общеизвестный пример – игра Pokémon Go от компании Niantic, которая вышла в 2016 году и сразу стала всемирным хитом среди геймеров всех возрастов [2].

Огромный вклад в развитие технологий дополненной реальности внес проект Tango компании Google, в рамках которого ведутся разработки аппаратного и программного обеспечения для смартфонов. Смартфоны, поддерживающие технологию Tango, оснащены дополнительными датчиками (ИК-передатчиком, инфракрасной камерой, GPS, компасом, гироскопом и фотокамерой), которые позволяют собирать и обрабатывать данные о точном положении окружающих его объектов относительно друг друга.

Маски дополненной реальности пришли из китайского Snapchat. Потрясающие фильтры, выравнивающие тон кожи, заячьи ушки, пухлые щечки и большие глаза в круглых очках – признайтесь, вы тоже скачивали снэпчат и их примеряли. Инстаграм уверенно внедряет все успешные кейсы других соцсетей, и AR маски не стали исключением [3].

Как мы помним, Инстаграм запустил маски дополненной реальности в сторис летом 2018 года. Осенью 2018 был открыт функционал загрузки своих масок. Для этого необходимо получить статус разработчика, заполнив форму на сайте [4].

Новые инструменты всегда дают преимущество тем, кто успевает подключиться к ним первыми.

Чтобы получить возможность пользоваться маской, необходимо подписаться на ее автора (разработчика). Автором может быть и коммерческий профиль, например университет. Когда люди используют вашу маску в сторис, другие пользователи видят разработчика маски, хотят маску себе и подписываются.

Чем маски могут быть полезными для бизнеса.

1. Вирусность

Сейчас сторис смотрят чаще, чем посты. Соответственно, шанс, что вашу маску заметят, намного больше. Маски – это своего рода воронка. Пользователь интересуется, смотрит, затем выкладывает селфи с маской в сторис.

О маске узнают его друзья. Те, в свою очередь, также интересуются ей и мгновенно разносят по своим сторис. Это в дальнейшем увеличивает количество взаимодействий с вашим аккаунтом.

2. Бесплатная реклама

Если сделать маску самим нет возможности, придется отдать некоторую сумму агентству или дизайнеру. Но потратившись один раз на разработку качественной и необычной маски, вы обеспечите себе бесплатный прирост подписчиков, это, как минимум.

Плюс в сторис каждого пользователя будет указано название бренда — как разработчика маски. Вот вам и бесплатная реклама.

3. Возможность примерки

Идеально для бизнеса одежды, красоты или тату-студий! Яркий пример — маска от компании Kylie Cosmetics. Компания сделала маски культовых помад Lip Kit, цвета которых можно было увидеть на своем лице в онлайн. А некоторые бренды пошли дальше. Так, Infiniti выпустили лимитированную коллекцию виртуальной одежды для Instagram. Примерить ее можно и сейчас. Достаточно вбить в GIF-поиске «Infiniti».

4. Продвижение через блогеров

Для этого нужно найти блогеров с целевой аудиторией и предложить им пропипарить маску в своем профиле. Тем самым получится завирусить маску, а о создателе узнает большое количество человек (возвращаемся во второй пункт).

Условно все маски можно поделить на четыре вида:

Неанимированные (обычные)

Ретушь лица, прическа или стикеры на лице. Вариаций может быть много.

Анимированные

В таких масках присутствует движение объектов, изменение форм, света, цвета и так далее.

С возможностью выбора

Стиль маски один, а вариаций использования может быть неограниченное количество.

С геймификацией

Здесь фантазия разработчиков не ограничена. Можно создать даже собственную игру в сторис.

AR-креаторы: зарождение новой профессии

В августе 2019 года на свет появилась новая профессия. А все потому, что Facebook вывел из бета версии Spark AR – платформу для создания масок для Instagram и Facebook.

Предыстория создания Spark AR

Spark AR появился на свет благодаря белорусской команде MSQRD, которые несколько лет назад на шумели своим приложением. В то время их купил Facebook. Уже внутри корпорации команда работала над тем, чтобы встроить свою технологию в продукты FB. Итогом этой работы стала сама платформа Spark AR.

Это платформа, позволяющая любому без особых знаний и умений сделать свою маску. Именно так Spark AR стали преподносить наперебой многие видеоблогеры после ее выхода из беты. Но без какого-либо опыта в digital-индустрии вы сможете сделать максимум маску-тату: «Времена банальных масок уходят. Теперь в AR индустрии получают охват уникальные и креативные идеи. И именно здесь нужны навыки опытных дизайнеров» [5].

Что касается создания и внедрения маски в Тикток, то тоже предлагается отличное решение в разрезе монетизации платформа TikTok Effect House - это мощная платформа для разработки эффектов, которая позволяет создателям контента создавать эффекты дополненной реальности. Например, если вы хотите создать видео о себе в шапке или хотите нанести дополнительный макияж после съемки видео, дом эффектов TikTok может сделать все это.

Самое лучшее в TikTok Effect House - это бесплатное вдохновение, которое он приносит вам с тысячами готовых шаблонов эффектов, которые вы можете настроить и персонализировать в соответствии со своими требованиями. Чрезвычайно настраиваемый характер этих эффектов позволяет вам изменять размер, цвет, непрозрачность, ориентацию, положение и множество других настроек для достижения наилучших результатов для вашего AR-видео.

Удобная интеграция TikTok и YouTube с CapCut позволяет делиться им в социальных сетях одним щелчком мыши [6].

Источники:

1. <https://vc.ru/marketing/>

2. <https://www.thinkwithgoogle.com/intl/ru-ru/>

3. <https://vc.ru/social/>

4. <https://medium.com/arg-design/>

5. <https://sparkar.facebook.com/>

6. <https://www.capcut.com/ru-by/resource/tiktok-effect-house>

МАЗМҰНЫ

1. Адалхан Н. КРАУДСОРСИНГ ҮЛГІЛЕРІ: ШОЛУ, ӘСЕР ЖӘНЕ ҚИЫНДЫҚТАР.....	3
2. Азимжанов Д. DEERFAKE ТЕХНОЛОГИЯЛАРЫНЫҢ КИНОДАҒЫ ҚОЛДАНЫСЫ ЖӘНЕ ПОСТ-ШЫНДЫҚ ДӘУІРІНДЕ ЭТИКАЛЫҚ АСПЕКТІЛЕРІ.....	7
3. Айткәрім Р. БИЗНЕС КОММУНИКАЦИЯ ЕРЕКШЕЛІКТЕРІ.....	11
4. Алманова Н. БІЛІМ ЭКОНОМИЕАСЫНЫҢ ҚАЛЫПТАСУЫ МЕН ДАМУЫ.....	13
5. Алманова Н. ЖУРНАЛИСТИКАНЫ ЖАСАНДЫ ИНТЕЛЛЕКТ АЛМАСТЫРА АЛА МА?.....	15
6. Амантай Қ. МАСС-МЕДИАНЫҢ ӨЗЕКТІ КОНЦЕПЦИЯЛАРЫ ЖӘНЕ АҚПАРАТТЫҚ ТЕНДЕНЦИЯ.....	16
7. Амантай Ш. IP ТЕЛЕФОНИЯНЫҢ ЕРЕКШЕЛІКТЕРІ МЕН ДАМУ ПЕРСПЕКТИВАЛАРЫ.....	18
8. Амантай Ш. ЖАСАНДЫ ИНТЕЛЛЕКТТІҢ БҮГІНІ МЕН БОЛАШАҚТАҒЫ СЕРПІЛІСІ.....	20
9. Амержанов К. СОВРЕМЕННАЯ МОДЕЛЬ НАЦИОНАЛЬНОГО ПРОДЮСИРОВАНИЯ В РАЗРЕЗЕ ОПЕРАТОРСКОГО ИСКУССТВА.....	23
10. Андреева М. ЖАСАНДЫ ИНТЕЛЛЕКТ – ЖУРНАЛИСТІҢ ЖАҢА ҚҰРАЛЫ: АРТЫҚШЫЛЫҚТАРЫ МЕН ҚАУІПТЕРІ.....	28
11. Әбдуғаппар А. ТУРИСТІК АЙМАҚТАРДЫ ДАМУДАҒЫ МЕДИАНЫҢ ҮҚПАЛЫ.....	32
12. Әбдікәрім А. МОБИЛЬДІ КОММЕРЦИЯНЫҢ МӘНІ МЕН БОЛАШАҒЫ.....	34
13. Бакетинюр Ж. МЕДИА ЖӘНЕ ЦИФРЛЫҚ ЖУРНАЛИСТИКА: ЖАҢА МҮМКІНДІКТЕР МЕН ҚЫТАЙ-ҚАЗАҚСТАН БІНТЫМАҚТАСТЫҒЫ.....	37
14. Ван Лу УКРЕПЛЕНИЕ СОТРУДНИЧЕСТВА КИТАЙСКО-КАЗАХСТАНСКИХ СМИ В КОНТЕКСТЕ ИНИЦИАТИВЫ "ОДИН ПОЯС, ОДИН ПУТЬ.....	39
15. Ван Лу ИННОВАЦИОННЫЕ МОДЕЛИ НОВОСТНОЙ КОММУНИКАЦИИ В МЕДИА КОНТЕКСТЕ.....	41
16. Ван Яжу ИСКУССТВЕННЫЙ ИНТЕЛЛЕКТ СПОСОБСТВУЕТ РАЗВИТИЮ МЕДИА-КОНВЕРГЕНЦИИ.....	42
17. Ван Яжу	

РАЗВИТИЕ СОТРУДНИЧЕСТВА СМИ КИТАЯ И КАЗАХСТАНА: АНАЛИЗ ВЛИЯНИЯ ЯЗЫКОВОЙ, КУЛЬТУРНОЙ И ПОЛИТИЧЕСКОЙ СРЕДЫ.	43
18. Есімбай А. ЕЛІМІЗДЕГІ ҰЛТАРАЗДЫҚ МӘСЕЛЕЛЕРДІҢ МЕДИАДА КӨТЕРІЛУІ: ЖАСАНДЫ ИНТЕЛЛЕКТІҢ ӘСЕРІ.....	45
19. Есқали Т. ЖАСАНДЫ ИНТЕЛЛЕКТ АРҚЫЛЫ ФЕЙК ЖАҢАЛЫҚТАРДЫ АНЫҚТАУ: МҮМКІНДІКТЕР МЕН ШЕКТЕУЛЕР.....	46
20. Жансерікова Н. ӘЛЕУМЕТТІК ЖЕЛІЛЕРДЕГІ ПАЙДАЛАНУШЫ ЖАСАҒАН КОНТЕНТ.....	48
21. Жансерікова Н. ЖАСӨСПІРІМДЕРДІҢ МЕДИАДА БЕЙНЕКОНТЕНТТІ ТҰТЫНУЫ.....	50
22. Жанибекова М. ИММЕРСИВНАЯ ЖУРНАЛИСТИКА: VR И AR В СОВРЕМЕННЫХ МЕДИА.....	51
23. Жеңіс М. ФОТОСУРЕТ ЖӘНЕ БЕЙНЕТҮСІРЛІМ ТЕХНОЛОГИЯСЫНЫҢ ПАЙДА БОЛУЫ МЕН ДАМУЫ.....	53
24. Жолдас Ф. КРЕАТИВТІ ИНДУСТРИЯДАҒЫ МЕДИА САУАТТЫЛЫҚ ЖӘНЕ ЦИФРЛЫҚ ТРАНСФОРМАЦИЯ	57
25. Жұмабек Ә. ИСКУССТВЕННЫЙ ИНТЕЛЛЕКТ В КИНЕМАТОГРАФЕ: ПЕРСПЕКТИВЫ ДЛЯ СЦЕНАРНОГО МАСТЕРСТВА И ИЗМЕНЕНИЯ В ИНДУСТРИИ КИНО В ЭПОХУ ЦИФРОВЫХ ТЕХНОЛОГИЙ.....	59
26. Жұмаділов Б МЕДИА ЖӘНЕ КОММУНИКАЦИЯ САЛАСЫНДАҒЫ ЖАСАНДЫ ИНТЕЛЛЕКТ.....	61
27. Ибраһымов А. ЖАСАНДЫ ИНТЕЛЛЕКТТІҢ (ЖИ) МЕДИАДАҒЫ ПЕРСПЕКТИВАСЫ: DEEPFAKE КЕЙСІ.....	63
28. Ибраһымов А. ЖАҢА МЕДИАНЫҢ ӘМБЕБАПТЫҒЫ ЖӘНЕ МЕДИА КОНВЕРГЕНЦИЯСЫ.....	65
29. Корикбай А.Е. ОСОБЕННОСТИ ФОРМИРОВАНИЯ НАЦИОНАЛЬНОГО БРЕНДА В КАЗАХСТАНЕ	68
30. Қыдырханова А ЦИФРЛЫҚ МЕДИАНЫҢ ТРАНСФОРМАЦИЯСЫ: ҚАЗАҚСТАНДАҒЫ ИНТЕРНЕТ БАСЫЛЫМДАРДЫҢ БӘСЕҢДЕГЕН ҚАРҚЫНЫ ЖӘНЕ ОЛАРДЫ ӘЛЕУМЕТТІК ЖЕЛІЛЕРДІҢ ЫҒЫСТЫРУЫ.....	70
31. Маханов А. ЖАСАНДЫ ИНТЕЛЛЕКТ ЖӘНЕ МЕДИАДАҒЫ АВТОРЛЫҚ ҚҰҚЫҚ МӘСЕЛЕСІ.....	72
32. Мергенғали Ж.	

КОРПОРАТИВНЫЕ КОММУНИКАЦИИ КАК ВИД КОММУНИКАЦИОННОЙ УСЛУГИ.....	74
33. Тохтауханқызы Ф. МЕДИА ЖӘНЕ КОММУНИКАЦИЯ САЛАСЫНДАҒЫ ЖАСАНДЫ ИНТЕЛЛЕКТ.....	76
34. Узбекиов К. БИЗНЕС-СРЕДА КОМПАНИИ. СТРАТЕГИЧЕСКИЕ ГРУППЫ КОНКУРЕНТОВ И ПАРТНЕРОВ.....	78
35. Узбекиов К. ОЦЕНКА ЭФФЕКТИВНОСТИ РЕКЛАМНЫХ И PR-МЕРОПРИЯТИЙ В СИСТЕМЕ СТРАТЕГИЧЕСКИХ КОММУНИКАЦИЙ.....	80
36. Узбекиов К.И СТРАТЕГИЯЛЫҚ КОММУНИКАЦИЯЛАР ЖҮЙЕСІНДЕГІ ЖАРНАМА ЖӘНЕ PR ҚЫЗМЕТІНІҢ ТИІМДІЛІГІН БАҒАЛАУ.....	83
37. Шайын Ш. БИЗНЕСТЕГІ КРЕАТИВТІЛІК	86
38. Burebiya Baikemu THE ROLE OF MEDIA IN THE DIGITAL ERA: PROMOTING ECONOMIC SYNERGISTIC DEVELOPMENT BETWEEN KAZAKHSTAN AND CHINA.....	88
39. Kanadil Merey THE IMPACT OF DEEPSEEK ON THE NEWS MEDIA INDUSTRY: TRANSFORMATION AND CHALLENGES.....	90
40. Li Jinxin THE APPLICATION AND CHALLENGES OF ARTIFICIAL INTELLIGENCE IN SPORTS JOURNALISM ON THE EXAMPLE OF CHINESE DIGITAL MEDIA.....	92
41. Li Gaoyi THE IMPACT OF ARTIFICIAL INTELLIGENCE ON NEWS DISSEMINATION AND SOCIAL MEDIA IN CHINA.....	94
42. Li Xintong THE INTERSECTION OF SOUTH KOREAN MEDIA AND ARTIFICIAL INTELLIGENCE: CHALLENGES AND OPPORTUNITIES.....	96
43. Lu Wentian HOW AI IS CHANGING THE SKILLS AND CAPABILITIES OF CHINESE JOURNALISTS.....	98
44. Liu Xuan THE APPLICATION SCENARIOS AND FUTURE PROSPECTS OF AI IN THE NEWS INDUSTRY.....	105
45. Mina THE IMPLEMENTATION OF THE BELT AND ROAD INITIATIVE BETWEEN CHINA AND KAZAKHSTAN IN THE CONTEXT OF ARTIFICIAL INTELLIGENCE MEDIA.....	113
46. Mereyova A. ETHICAL CONSIDERATIONS FOR COLLECTING AND USING DATA IN MEDIA.....	115

47. Samanna Alimu	
THE ETHICAL GAME BETWEEN AI NEWS ALGORITHMS AND JOURNALISTIC TRUTH: A CRITICAL RECONSTRUCTION FROM TECHNOLOGICAL PHILOSOPHY TO GLOBAL PRACTICE.....	116
48. Yuhaonan	
THE IMPACT OF ARTIFICIAL INTELLIGENCE ON NEWS CREDIBILITY: TAKING CHINESE NEWS PORTALS AS AN EXAMPLE.....	120
49. Yu Wanhang	
THROUGH CASE COMPARISON OF SELF-MEDIA COMMUNICATION BETWEEN CHINA AND KAZAKHSTAN DURING THE EPIDEMIC.....	122
50. Zhu Wenxi	
AI-DRIVEN FAKE NEWS: THE CHALLENGE OF TECHNOLOGY ON NEWS CREDIBILITY AND PUBLIC PERCEPTION.....	124
51. YuWanhang	
ALGORITHMIC AMPLIFICATION AND NATIONAL NARRATIVES: A COMPARATIVE STUDY OF TIKTOK'S COVID-19 CONTENT GOVERNANCE IN CHINA AND KAZAKHSTAN.....	132
52. Alibayeva A, Aizhanova R	
SOFT POWER IN CREATIVE INDUSTRIES: THE IMPACT OF EDUCATION AND COMMUNICATIONS ON GLOBAL TRENDS.....	141
53. Minal Shyntas	
CONFLICT AND STRESS MANAGEMENT IN PROJECT IMPLEMENTATION: STRATEGIES FOR EFFECTIVE LEADERSHIP.....	141
54. Рушанова Н.	
АҚПАРАТТЫҚ ҚОҒАМ ЖӘНЕ ТАНЫМ ШЕКАРАЛАРЫ: ҚАЗІРГІ ЗАМАНҒЫ НАДАНДЫҚ ФИЛОСОФИЯСЫ.....	142
55. Yerkimbayeva A	
TRENDS IN THE DEVELOPMENT OF MOTIVATIONAL MECHANISMS FOR MANAGERIAL PERSONNEL IN MEDICAL INSTITUTIONS.....	156
56. Амержанов К. Ж	
СОВРЕМЕННАЯ МОДЕЛЬ НАЦИОНАЛЬНОГО ПРОДЮСИРОВАНИЯ В РАЗРЕЗЕ ОПЕРАТОРСКОГО ИСКУССТВА.....	159
57. Ілияс М.Е.	
ТҮРІК ЖӘНЕ ҚАЗАҚ АНИМАЦИЯЛЫҚ ФИЛЬМДЕРІНІҢ САЛЫСТЫРМАСЫ: МӘДЕНИ КОДТАР ТҮРҒЫСЫНАН ТАЛДАУ ҮЛГІСІ.....	163
58. Бактыгереева А	
АР ЭФФЕКТЫ В СОЦИАЛЬНЫХ СЕТЯХ КАК ВИД КРЕОЛИЗАЦИИ.....	164

Ғылыми басылым

**«МЕДИА ЖӘНЕ КОММУНИКАЦИЯДАҒЫ
ЖАСАНДЫ ИНТЕЛЛЕКТ» атты Халықаралық
журналистика форумы
ЖИНАҒЫ
9 сәуір 2025 жыл**

Мақала мәтініне автор жауапты

Электронды басылым

ИБ № 15891

Көлемі 14,1. Форматы 60x84/8. Тапсырыс 1053.

Алматы қаласы, әл-Фараби даңғылы, 71
«Қазақ университеті баспаханасы»